

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΔΗΜΟΥΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Επικαιροποιημένη έκδοση

**Μονάδα Ευρωπαϊκών Ταμείων
Υπουργείο Εσωτερικών**

Λευκωσία 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ		
1	Το πρόβλημα	2
2	Μεθοδολογία	4
3	Ευρήματα	6
3.1	Γενικά	6
3.1.1	Έρευνα πεδίου-Τοπικές αρχές	6
3.1.2	Έρευνα-Επαρχιακές Διοικήσεις	8
3.2	Αποτελέσματα	9
3.2.1	Λευκωσία	9
3.2.1.1	Μαραθάσα	12
3.2.1.2	Σολέα	15
3.2.1.3	Μόρφου	17
3.2.1.4	Ορεινή	19
3.2.1.5	Πιτσιλιά Λευκωσίας	21
3.2.1.6	Δυτική Λευκωσία	22
3.2.1.7	Νότια Λευκωσία	23
3.2.1.8	Ταμασσός	26
3.2.1.9	Τυλληρία Λευκωσίας	28
3.2.2	Λεμεσός	30
3.2.2.1	Περιοχή Αμαθούντας	34
3.2.2.2	Περιοχή Καλού Χωριού	35
3.2.2.3	Περιοχή Ασγάτας	37
3.2.2.4	Περιοχή Επισκοπής	39
3.2.2.5	Περιοχή Πάχνας	41
3.2.2.6	Περιοχή Πέρα Πεδιού	43
3.2.2.7	Μαραθάσα Λεμεσού	44
3.2.2.8	Περιοχή Πλατρών	46
3.2.2.9	Πιτσιλιά Λεμεσού	48
3.2.2.10	Περιαστική Λεμεσός	50
3.2.3	Λάρνακα	53
3.2.3.1	Περιοχή Βασιλικού-Πεντάσχοινου	55
3.2.3.2	Περιοχή Σταυροβουνίου	57
3.2.3.3	Περιοχή Κιτίου	59
3.2.3.4	Κοκκινοχώρια Λάρνακας	61
3.2.3.5	Ορεινή Περιοχή Λάρνακας	62
3.2.3.6	Περιαστική Λάρνακα	65
3.2.3.7	Περιοχή Αθηνένου	67
3.2.4	Πάφος	69
3.2.4.1	Παράκτια Πεδιάδα-Πόλης Χρυσοχούς	73
3.2.4.2	Παράκτια Πεδιάδα-Πωμός-Λυσός	75
3.2.4.3	Ακάμας	77
3.2.4.4	Λαόνα	79
3.2.4.5	Περιοχή Στρουμπιού	80
3.2.4.6	Τσάδα	82
3.2.4.7	Παναγιά-Στατός Άγιος Φώτιος	83
3.2.4.8	Ανατολική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου	85
3.2.4.9	Ημιορεινή Πάφος	87

3.2.4.10	Δυτική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου	88
3.2.4.11	Περιαστική Πάφος	90
3.2.4.12	Διάριζος-Κελοκέδαρα	91
3.2.4.13	Διάριζος-Κούκλια	92
3.2.5	Αμμόχωστος	95
3.2.5.1	Ελεύθερη Επαρχία Αμμοχώστου	95
4	Ανάλυση Ευρημάτων	99
4.1	Γενικά	99
4.1.1	Λευκωσία	103
4.1.1.1	Μαραθάσα	103
4.1.1.2	Σολέα	108
4.1.1.3	Μόρφου	112
4.1.1.4	Ορεινή	117
4.1.1.5	Πιτσιλιά Λευκωσίας	121
4.1.1.6	Δυτική Λευκωσία	125
4.1.1.7	Νότια Λευκωσία	128
4.1.1.8	Ταμασσός	132
4.1.1.9	Τυλληρία Λευκωσίας	136
4.1.2	Λεμεσός	139
4.1.2.1	Περιοχή Αμαθούντας	139
4.1.2.2	Περιοχή Καλού Χωριού	143
4.1.2.3	Περιοχή Ασγάτας	148
4.1.2.4	Περιοχή Επισκοπής	152
4.1.2.5	Περιοχή Πάχνας	156
4.1.2.6	Περιοχή Πέρα Πεδιού	160
4.1.2.7	Μαραθάσα Λεμεσού	164
4.1.2.8	Περιοχή Πλατρών	167
4.1.2.9	Πιτσιλιά Λεμεσού	171
4.1.2.10	Περιαστική Λεμεσός	176
4.1.3	Λάρνακα	182
4.1.3.1	Περιοχή Βασιλικού-Πεντάσχεινου	182
4.1.3.2	Περιοχή Σταυροβουνίου	185
4.1.3.3	Περιοχή Κιτίου	189
4.1.3.4	Κοκκινοχώρια Λάρνακας	193
4.1.3.5	Ορεινή Περιοχή Λάρνακας	195
4.1.3.6	Περιαστική Λάρνακα	198
4.1.3.7	Περιοχή Αθιένου	202
4.1.4	Πάφος	205
4.1.4.1	Παράκτια Πεδιάδα-Πόλης Χρυσοχούς	205
4.1.4.2	Παράκτια Πεδιάδα-Πωμός-Λυσός	208
4.1.4.3	Ακάμας	211
4.1.4.4	Λαόνα	216
4.1.4.5	Περιοχή Στρουμπιού	218
4.1.4.6	Τσάδα	222
4.1.4.7	Παναγιά-Στατός Άγιος Φώτιος	224
4.1.4.8	Ανατολική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου	228
4.1.4.9	Ημιορεινή Πάφος	232
4.1.4.10	Δυτική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου	235
4.1.4.11	Περιαστική Πάφος	239
4.1.4.12	Διάριζος-Κελοκέδαρα	242
4.1.4.13	Διάριζος-Κούκλια	245
4.1.5	Αμμόχωστος	249
4.1.5.1	Ελεύθερη Επαρχία Αμμοχώστου	249

5	Συμπεράσματα	254
5.1	Περιοχές Προτεραιότητας	254
5.1.1	Ορεινές/Ημιορεινες Περιοχές	254
5.1.2	Περιοχές Φυσικής Καλλονής	255
5.1.3	Περιοχές Σημαντικής Αρχαιολογικής/Ιστορικής Σημασίας και Φυσικής Ομορφιάς	255
5.2	Λοιπές Περιοχές της Υπαίθρου	256
5.2.1	Πεδινές/ Περιαστικές Περιοχές	256
5.2.2	Περιαστικές/ Τουριστικές/ Παραθαλάσσιες Περιοχές	256
5.2.3	Λοιπες Πεδινές/ Γεωργικές Περιοχές	257
5.2.4	Περιοχές Natura 2000 και Περιοχές Εξαιρετικής Ιστορικής και Αρχαιολογικής Σημασίας	257
5.3	Οριζόντιες Δράσεις/ Έργα	257
5.4	Κριτήρια για την Επιλογή Έργων/ Δράσεων	258
5.4.1	Κριτήρια για Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα Κέντρα/Αίθουσες Πολλαπλών Χρήσεων/Θέατρα/Βιβλιοθήκες	258
5.4.2	Κριτήρια για Κέντρα Ηλικιωμένων και Νέων (Απασχόλησης ή/και Διανυκτέρευσης)	258
5.4.3	Κριτήρια για Θεματικά Μουσεία, Κέντρα Πληροφόρησης, Θεματικές Διαδρομές (νέες ή επεκτάσεις υφισταμένων)	259
5.4.4	Κριτήρια για Πλατείες, Παραδοσιακοί Πυρήνες, Γραμμικά Πάρκα, Ποδηλατοδρόμοι, Πεζόδρομοι, Αγροτικοί Δρόμοι	260
5.4.5	Μονοπάτια της Φύσης	260
	<u>Παραρτήματα</u>	261
	Ερωτηματολόγιο Έρευνας Πεδίου	

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Το παρόν έγγραφο αποτελεί συνέχεια/επικαιροποίηση της «Στρατηγικής για την Ανάπτυξη Δήμων και Κοινοτήτων της Υπαίθρου» την οποία είχε ετοιμάσει η Μονάδα Ευρωπαϊκών Ταμείων (ΜΕΤ) του Υπουργείου Εσωτερικών στα πλαίσια της ετοιμασίας του Μέτρου 7: Βασικές υπηρεσίες και ανάπλαση χωριών σε αγροτικές περιοχές, του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020.

Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε αφού έγινε αποδεκτό ότι καμιά δράση/έργο που επιχειρείται στην ύπαιθρο δεν πρέπει πλέον να γίνεται αποσπασματικά και για διακοσμητικούς σκοπούς. Οι περιορισμένοι πόροι και οι μεγάλες ανάγκες επιβάλουν μια πιο στοχευμένη προσέγγιση και την υλοποίηση έργων με ανταποδοτικά αποτελέσματα. Σε μια περίοδο που οι διαθέσιμοι πόροι (εθνικοί και ευρωπαϊκοί) έχουν περιοριστεί σημαντικά, καλούμαστε να αναγνωρίσουμε την πραγματικότητα και με τους διαθέσιμους πόρους να θέσουμε εφικτούς στόχους. Στόχους τους οποίους, σε συνάρτηση με μεγιστοποίηση της προστιθέμενης αξίας από την συγχρηματοδότηση έργων/δράσεων στην ύπαιθρο, θα επιτύχουμε στα πλαίσια μιας συνειδητοποιημένης στρατηγικής πορείας.

Στα πλαίσια ετοιμασίας του Στρατηγικού Σχεδίου Κοινής Γεωργικής Πολιτικής 2021-2027, κρίθηκε ως επιβεβλημένη η επικαιροποίηση της Στρατηγικής, όχι μόνο λόγω των αλλαγών που έχουν επέλθει στις κοινότητες της υπαίθρου με την υλοποίηση νέων έργων τα τελευταία χρόνια, αλλά και λόγω της διαπίστωσης ότι σημαντικός αριθμός παρεμβάσεων δεν έχουν επιφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα ή δεν αξιοποιούνται/θηκαν στον μέγιστο βαθμό.

Το έγγραφο αυτό, όπως και η αρχική του έκδοση ομαδοποίησε τους Δήμους/ Κοινότητες της υπαίθρου σε γεωγραφικές περιοχές και λαμβάνοντας υπόψη μεγάλο αριθμό στοιχείων που έχουν συλλέγει γύρω από την παρούσα κατάσταση αλλά και τις απόψεις/ανάγκες του τοπικού πληθυσμού προχώρησε σε μια σειρά εισηγήσεων. Σε αυτά τα πλαίσια έγινε προσπάθεια εκ νέου καταγραφής της υποδομής που έχει δημιουργηθεί μέχρι πρόσφατα στην ύπαιθρο, και σε συνδιασμό με τις εισηγήσεις και ανάγκες των κοινοτήτων οδήγησαν σε αριθμό γενικών εισηγήσεων οι οποίες δεν αφορούν απλά στην προώθηση υλοποίησης νέων έργων αλλά και στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση υφιστάμενων υποδομών καθώς και στην προώθηση πιο στοχευμένων και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων.

Αν και το έγγραφο αυτό έχει μελετήσει σφαιρικά και σε πολλά σημεία κάνει αναφορά στις ανάγκες των Δήμων και Κοινοτήτων της Υπαίθρου, οι τελικές εισηγήσεις επικεντρώνονται σε δράσεις εντός των αρμοδιοτήτων της ΜΕΤ, δράσεις οι οποίες αναμένεται ότι θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΓΤΑΑ την νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027 στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του ΥΠΕΣ.

Κεφάλαιο 1

Το Πρόβλημα

Όπως είναι γνωστό, μεγάλος αριθμός δημόσιων αναπτυξιακών αλλά και ιδιωτικών παρεμβάσεων, είτε στα πλαίσια του Κρατικού Προϋπολογισμού, είτε στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων, έχει υλοποιηθεί με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος, τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του μέσω της βελτίωσης των υποδομών και τοπικών υπηρεσιών. Δυστυχώς οι προσπάθειες αυτές δεν έχουν αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα αλλά οδήγησαν σε αποσπασματική ανάπτυξη και στην συγκέντρωση παρόμοιων έργων σε αριθμό όμορων Δήμων/Κοινοτήτων τα οποία υπολειπονται.

Όπως προκύπτει από τα πιο πάνω ο καταρτισμός σχεδίων για υλοποίηση Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων μέσα στα πλαίσια ενός ευρύτερου στρατηγικού σχεδιασμού της αγροτικής ανάπτυξης, κατέστη μη διαπραγματεύσιμος στόχος, αφού τόσο οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ όσο και οι σημερινές οικονομικές συνθήκες δεν επιτρέπουν διαφορετική διαχείριση των διαθέσιμων χρηματοοικονομικών πόρων.

Βασικός στόχος της μελέτης αυτής είναι η διαπίστωση και ο καθορισμός των κοινωνικών, οικονομικών και αναπτυξιακών χαρακτηριστικών, προβλημάτων και δυναμικών των αγροτικών περιοχών ώστε ένα Ολοκληρωμένο Στρατηγικό Σχέδιο να οδηγεί σε ισόρροπη ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή, προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής και η υλοποίηση έργων να έχει ανταποδοτικό όφελος.

Η περιοχή μελέτης της παρούσας στρατηγικής περιλαμβάνει όλους τους Δήμους και Κοινότητες της Κύπρου πλην των Δήμων Λευκωσίας, Στροβόλου, Αγλαντζιάς, Αγίου Δομετίου, Λατσιών, Λακατάμιας, Έγκωμης, Γερίου, Λεμεσού, Λάρνακας και Πάφου

Όπως παρατηρείται έχει καταβληθεί προσπάθεια συμπερίληψης όσον περισσότερων περιοχών με χαρακτηριστικά αγροτικού χαρακτήρα στην περιοχή μελέτης, με απώτερο στόχο την πρόσβαση όσο το δυνατόν περισσότερων κοινοτήτων στις ευκαιρίες χρηματοδότησης.

Είναι γενικά παραδεκτό, ότι η κυπριακή ύπαιθρος παρουσιάζει ιδιομορφίες ως προς την σύνθεση της. Η έντονη απόκλιση στα χαρακτηριστικά και κατ' επέκταση στις ανάγκες κάθε περιοχής απαιτεί μια πιο προσεκτική μελέτη για εντοπισμό των διαφορών αυτών, την ομαδοποίηση των περιοχών με κοινά γνωρίσματα, τις προοπτικές και ανάγκες με σκοπό τη διαμόρφωση στρατηγικής με στοχευμένες παρεμβάσεις η οποία να μεγιστοποιεί την αποτελεσματικότητα των δράσεων/έργων που θα προωθηθούν.

Σημαντικά κριτήρια για τον καθορισμό και διαφοροποίηση των περιοχών αυτών ανάμεσα σε άλλα, είναι:

- α) ο βαθμός σημαντικότητας που διαδραματίζει ο πρωτογενής τομέας στην τοπική οικονομία
- β) η μείωση/αύξηση του πληθυσμού
- γ) η μείωση/αύξηση της απασχόλησης
- δ) η ανάδειξη νέων μορφών οικονομικής δραστηριότητας (αγροτουρισμός, βιοτεχνία, οικοτεχνία, κλπ).
- ε) το υψόμετρο και η απόσταση από τα κυριότερα τοπικά κέντρα οικονομικής δραστηριότητας (αστικά)
- στ) οι ελλείψεις στην υποδομή

Τέλος το Έγγραφο αυτό δεν επιχειρεί να υποκαταστήσει το ρόλο των Τοπικών Αρχών αλλά αποτελεί μια απόπειρα ενίσχυσης των προσπαθειών των εμπλεκόμενων αρχών στην Τοπική

Αυτοδιοίκηση, για επίλυση διαφόρων προβλημάτων που σχετίζονται κυρίως με την επιλογή και προγραμματισμό, και υλοποίηση έργων υποδομής, στα πλαίσια μιας πιο ολοκληρωμένης στρατηγικής προσέγγισης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παρούσα μελέτη οι Δήμοι και Κοινότητες της Υπαίθρου αντιμετωπίζονται όχι σαν μεμονωμένες οντότητες αλλά σαν ένα σύνολο περιοχών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, κάτι που αναμένεται ότι θα διευκολύνει την εφαρμογή εξειδικευμένων παρεμβάσεων με στόχο την βέλτιστη αποδοτικότητα και αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Κεφάλαιο 2

Μεθοδολογία

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε με σκοπό την επικαιροποίηση της ήδη υπάρχουσας μελέτης και συγκεκριμένα η διαδικασία στην οποία έχει βασιστεί η συλλογή πληροφοριών με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις προοπτικές και ανάγκες των Δήμων/Κοινοτήτων της Υπαίθρου με σκοπό τη διαμόρφωση στρατηγικής προσέγγισης.

1.Πραγματοποίηση Έρευνας Πεδίου που ετοιμάστηκε από τη Μονάδα Ευρωπαϊκών Ταμείων του Υπουργείου Εσωτερικών προς τους Δήμους και τις Κοινότητες της Υπαίθρου

Σκοπός της Έρευνας αποτέλεσε η συλλογή των απόψεων των Τοπικών Αρχών σχετικά με την αντίληψη τους για το χαρακτήρα και κατ' επέκταση τις προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής στην οποία διαβιούν αλλά και τις ανάγκες τους σε έργα υποδομής τα οποία θα συμβάλουν στην επίτευξη μιας ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Το ερωτηματολόγιο ήταν απλό και η διανομή του έγινε με την βοήθεια των Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων Κύπρου για προαιρετική συμπλήρωση από τα μέλη τους (Τοπικές Αρχές).

Συγκεκριμένα οι τοπικές αρχές κλήθηκαν να απαντήσουν στα ακόλουθα ερωτήματα:

1. **Ποιά θεωρείτε είναι τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η/ο Κοινότητα/Δήμος σας.**
2. **Ποιά θεωρείτε ότι είναι τα πλεονεκτήματα της/του Κοινότητας/Δήμου σας τα οποία θα μπορούσαν να προωθηθούν περαιτέρω με σκοπό την ανάπτυξης της/του Κοινότητας/Δήμου σας.**
3. **Με βάση τα πιο πάνω θεματικά πεδία, ποιες δράσεις/έργα θεωρείτε ότι:**
 - α) είναι αναγκαία για την επίλυση προβλημάτων της/του Κοινότητας/Δήμου σας:
 - β) θα είναι υποβοηθητικά ή θα έχουν προστιθέμενη αξία στην περαιτέρω ανάπτυξης της/του Κοινότητας/Δήμου σας και με πιο τρόπο.
4. **Με ποιές/ποιούς γειτονικές/ους Κοινότητες/Δήμους θεωρείτε ότι θα μπορούσατε να συνεργαστείτε με σκοπό την προώθηση περιφερειακών έργων, και ποιων.**

Στα πλαίσια της Έρευνας αποστάληκαν ερωτηματολόγια σε όλες τις Τοπικές Αρχές της ελεύθερης Κύπρου. (Παράρτημα 1).

2.2.2.Καταγραφή υποδομών και έργων που υλοποιήθηκαν μέχρι σήμερα

Καταγράφηκαν τα έργα που υλοποιήθηκαν από τις Επαρχιακές Διοικήσεις, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως και τις Τοπικές Αρχές καθώς και τα προγραμματιζόμενα/υπό υλοποίηση έργα για το 2020-21 (Εξάντας, Κρατικός Προϋπολογισμός, Συγχρηματοδοτούμενα).

3.Εθνική Στρατηγική για την Ανάπτυξη των Ορεινών Κοινοτήτων (ΕΣΑΟΚ)

Λήφθηκαν υπόψη στοιχεία τα οποία είχαν συλλεγεί κατά την ετοιμασία της ΕΣΑΟΚ και συγκεκριμένα η καταγραφή υφιστάμενων υποδομών και προτεινόμενα έργα.

4.Διάφορα αιτήματα Δήμων και Κοινοτήτων που λήφθηκαν κατά καιρούς από τη Μονάδα Ευρωπαϊκών Ταμείων του Υπουργείου Εσωτερικών (συμπ. αιτημάτων που αναφέρθηκαν σε περιφερειακές επισκέψεις του Υπουργού Εσωτερικών στην Ύπαιθρο)

Οποιαδήποτε αιτήματα έχουν υποβληθεί κατά καιρούς στη Μονάδα Ευρωπαϊκών Ταμείων, έχουν προστεθεί στους σχετικούς πίνακες που εμφανίζονται στο **Κεφάλαιο 4**.

Όλα τα δεδομένα που συλλέγησαν, κωδικοποιήθηκαν κατάλληλα ώστε να γίνει κατορθωτός ο,

- α) διαχωρισμός των περιφερειών,
- β) η διερεύνηση των έργων υποδομής που αιτείται κάθε περιφέρεια/διαμέρισμα
- γ) η διαπίστωση των πραγματικών αναγκών κάθε κοινότητας με βάση το τι έχει προωθηθεί μέχρι σήμερα τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο
- δ) ο σχεδιασμός στρατηγικής προώθησης έργων αναπτύξεως στην ύπαιθρο στη βάση μετρήσιμων δεδομένων/κριτηρίων.

Κεφάλαιο 3

Ευρήματα

3.1 Γενικά

3.1.1 Έρευνα Πεδίου

Στα πλαίσια της Έρευνας Πεδίου αποστάληκαν ερωτηματολόγια σε όλες τις Τοπικές Αρχές της ελεύθερης Κύπρου

Πίνακας 3.2: Τοπικές Αρχές οι οποίες ανταποκρίθηκαν στην έρευνα
Ανταπόκριση

Επαρχία	Κοινότητες	Δήμοι	Σύνολο
Λευκωσίας	11	0	11
Λεμεσού	21	1	22
Λάρνακα	9	1	10
Πάφος	9	0	9
Αμμόχωστος	0	0	0
Σύνολο	50	2	52

3.2 Αποτελέσματα έρευνας πεδίου και υφιστάμενης κατάστασης

Ακολούθως παρατίθενται τα αποτελέσματα της Έρευνας Πεδίου όσον αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τη φυσιογνωμία της κάθε περιοχής και το βαθμό αξιοποίησης τους προς όφελος της ανάπτυξης και της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων αλλά και τις συγκεκριμένες κατηγορίες έργων που θεωρούνται ότι θα συμβάλουν στην επίτευξη του σκοπού αυτού. Ταυτόχρονα, παρουσιάζονται όλες οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν είτε από τις Επαρχιακές Διοικήσεις, είτε από άλλες πηγές οι οποίες θα συμβάλουν συμπληρωματικά στην διαμόρφωση των εισηγήσεων της μελέτης αυτής.

3.2.1 Λευκωσία

Η Επαρχία Λευκωσίας, εκτός των αστικών περιοχών (Δήμοι Λευκωσίας, Στροβόλου, Αγ. Δομετίου, Έγκωμης, Λακατάμειας, Αγλαντζιάς, Λατσιών και Γερίου), απαριθμεί 97 Κοινότητες και 2 Δήμους, με συνολικό πληθυσμό 87.617 μόνιμους κατοίκους (σύμφωνα με την Απογραφή πληθυσμού 2011,

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου). Η περιοχή χωρίζεται σε 9 υποπεριοχές/ διαμερίσματα όπως φαίνονται στον πιο κάτω πίνακα:

Πίνακας 3.7: Διαχωρισμός Επαρχίας Λευκωσίας σε Διαμερίσματα /Κατοίκους

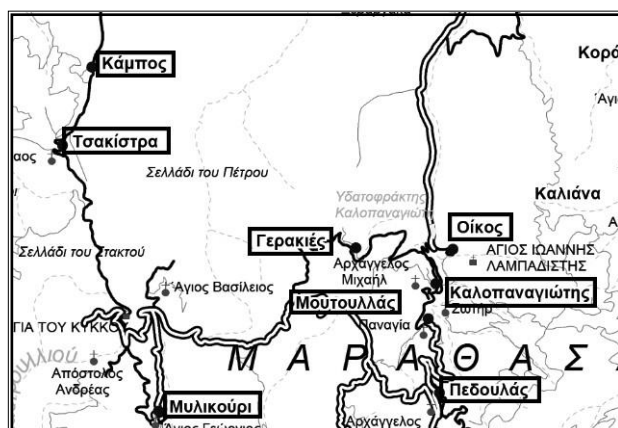
Περιοχή/ Διαμέρισμα	Δήμος/Κοινότητα	Πληθυσμός
Μαραθάσα Λευκωσίας	Γερακιές	75
	Καλοπαναγιώτης	263
	Κάμπος	271
	Μουτουλλάς	174
	Μυλικούρι	17
	Οίκος	158
	Πεδουλάς	132
	Τσακίστρα	79
	Άγιος Θεόδωρος Σ.	49
Σολέα	Γαλάτα	581
	Ευρύχου	827
	Κακοπετριά	1.274
	Καλιάνα	200
	Κατύδατα	114
	Κοράκου	521
	Λινού	161
	Σιναόρος	228
	Σπήλια	123
	Τεμβριά	498
	Φλάσου	240
	Σκουριώτισσα (Κατύδατα)	11
	Μόρφου	Άγιος Γεώργιος
Αγία Ειρήνη		27

	Αγία Μαρίνα Ξυλιάτου	568
	Αστρομερίτης	2.307
	Βυζακιά	347
	Κάτω Μονή	339
	Καννάβια	129
	Κάτω Κουτραφάς	17
	Νικητάρι	447
	Ξυλιάτος	138
	Ορούντα	604
	Πάνω Κουτραφάς	4
	Περιστερόνα	2.226
	Ποτάμι	558
	Άγιος Επιφάνειος	412
	Άγιος Ιωάννης Μαλούντας	472
	Αγροκηπιά	509
	Αρεδιού	1.225
	Γούρρι	196
	Καλό Χωριό	734
Ορεινή	Καμπί	97
	Κλήρου	1.847
	Λαζανιά	39
	Μαλούντα	490
	Μιτσερό	860
	Φαρμακάς	480
	Φικάρδου	15
	Αληθινού	9
Πιτσιλιά Λευκωσίας	Άλωνα	67
	Απλίκι	87

	Ασκάς	170
	Λαγουδερά	84
	Λειβάδια	18
	Παλαιχώρι Μόρφου	686
	Παλαιχώρι Ορεινής	333
	Πλατανιστάσα	117
	Πολύστυπος	128
	Σαράντι	44
	Φτερικούδι	90
Δυτική Λευκωσία	Αγίοι Τριμιθιάς	1.529
	Ακάκι	3.003
	Δένεια	373
	Κοκκινοτριμιθιά	4.077
	Μάμμαρι	1.592
	Μένοικο	1.023
	Παλαιομέτοχο	4.145
	Νότια Λευκωσία	Αγία Βαρβάρα
Αλάμπρα		1.585
Λύμπια		2.694
Μαθιάτης		646
Μαρκί		146
Νήσου		2.179
Πέρα Χωριό		2.637
Ποταμιά		505
Σια		754
Τσέρι		7.035
Κοτσιάτης		160
Άγιος Σωζόμενος		11

	Δήμος Ιδαλίου	10.466
Ταμασός	Ανάγυια	1.514
	Αναλύνοντας	443
	Επισκοπειό	524
	Εργάτες	1.792
	Καμπιά	475
	Καπέδες	572
	Καταλύνοντας	24
	Κάτω Δευτερά	2.054
	Λυθροδόντας	3.043
	Πάνω Δευτερά	2.789
	Πέρα Ορεινής	1.372
	Πολιτικό	419
	Ψημολόφου	1.626
	Τηλλυρία	Κάτω Πύργος
Μοσφίλι		20
Πάνω Πύργος		22
Παχύαμμος		70
Πηγαίεια		107
Μανσούρα (Μοσφίλι)		9

3.2.1.1 Μαραθάσα Λευκωσίας

πληθυσμού τους που κυμαίνεται από -8% έως -56%.

Η κοιλάδα Μαραθάσας, η οποία βρίσκεται στην οροσειρά του Τροόδους, διοικητικά ανήκει στις επαρχίες Λευκωσίας και Λεμεσού. Στην Επαρχία Λευκωσίας συμπεριλαμβάνονται οκτώ (8) ορεινές κοινότητες (Γερακιές, Καλοπαναγιώτης, Κάμπος, Μουτουλλάς, Μυλικούρι, Οίκος, Πεδουλάς, Τσακίστρα) με πληθυσμό 1.169 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 29,3%. Όλες οι κοινότητες είναι μικρές και χαρακτηρίζονται από σημαντική αποψίλωση του

ΜΑΡΑΘΑΣΑ

Στατιστικά Στοιχεία

Κοινότητες/Δήμοι	Απογραφή		%μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
	Πληθυσμού	Πληθυσμού			
	2001	2011			
Πεδουλάς	191	132	-30,89%	1100	77.5
Μυλικούρι	39	17	-56,41%	800	106
Μουτουλλάς	294	174	-40,82%	800	73.5
Οίκος	186	158	-15,05%	690	68.5
Καλοπαναγιώτης	287	263	-8,36%	700	72.5
Γερακιές	123	75	-39,02%	930	74
Τσακίστρα	107	79	-26,17%	770	108.5
Κάμπος	426	271	-36,38%	660	111.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή αυτή τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί σε σημαντικό βαθμό ο αγροτουρισμός κυρίως στις κοινότητες Καλοπαναγιώτη, Πεδουλά, Μουτουλλά (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Η περιοχή χαρακτηρίζεται από περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς όπως το Εθνικό Δασικό πάρκο Τροόδους, το οποίο εντάχθηκε στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της Unesco, και το Κρατικό δάσος Πάφου-Κοιλάδα των Κέδρων (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Περιοχές Natura 2000), με μοναδική χλωρίδα και πανίδα (π.χ. αγρινά), πηγές θειούχων νερών (Λουτρά της Ρήγαινας στον Πεδουλά), και αρκετά μονοπάτια μελέτης της φύσης και εκδρομικούς χώρους. Επίσης όλες οι κοινότητες της περιοχής αυτής διαθέτουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και έχουν σημαντικό απόθεμα κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στην περιοχή υπάρχουν επίσης εκκλησιαστικά μνημεία τα οποία έχουν ενταχθεί στον κατάλογο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO (Μονή Αγ. Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη, Εκκλ. της Παναγίας στον Μουτουλλά, Εκκλ. Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πεδουλά) καθώς και ένα από τα σημαντικότερα μοναστήρια της Κύπρου, αυτό της Παναγίας του Κύκκου, (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Επίσης στις κοινότητες της περιοχής υπάρχουν διάφορα παραδοσιακά στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και αρχαία μνημεία, π.χ. Ενετικά γεφύρια, παλιές βρύσες, νερόμυλοι, ελιόμυλοι.

Επιπλέον η κοινότητα Καλοπαναγιώτη έχει συμπεριληφθεί στο Δίκτυο Ευρωπαϊκών Προορισμών Αριστείας (Πηγή: EDEN-European Destinations of Excellence).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2014, στα πλαίσια της ετοιμασίας της παρούσας Στρατηγικής διαφάνηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούσαν ότι οποιοσδήποτε δράσεις/ έργα υλοποιηθούν στην περιοχή τους θα πρέπει να αξιοποιήσουν το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και την τουριστική ανάπτυξη αλλά ταυτόχρονα να αντιστρέψουν το φαινόμενο της μείωσης/γήρανσης του τοπικού πληθυσμού που παρατηρείται. Επίσης θεωρούσαν ότι παρόλο που τα υφιστάμενα δημόσια/κοινοτικά κτίρια αξιοποιούνται ικανοποιητικά, δεν αξιοποιούνται στο βαθμό που θα έπρεπε οι περιοχές φυσικής ομορφιάς, τα αρχαία, ιστορικά και εκκλησιαστικά μνημεία και οι αγροτουριστικές υποδομές.

Επιπρόσθετα με βάση την έρευνα πεδίου, που διεξήχθη το 2020, στα πλαίσια της επικαιροποίησης της Στρατηγικής, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Καλοπαναγιώτη τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες της περιοχής είναι η εγκατάλειψη (αστυφιλία) και ως εκ τούτου η γήρανση του πληθυσμού, η απουσία κινήτρων για εγκατάσταση νέων, η ανυπαρξία θέσεων εργασίας και έλλειψη επιχειρηματικής δραστηριότητας, η απόσταση από τα αστικά κέντρα, η έλλειψη βασικών υποδομών (υγεία, παιδεία). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν το εξαιρετικό κλίμα, το φυσικό περιβάλλον, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου, η παροχή ουσιαστικών κινήτρων για εγκατάσταση των νέων, η δημιουργία βιοτεχνιών, αγροτουριστικών επιχειρήσεων, χώρων εστίασης, η υλοποίηση έργων υποδομής (αποχετευτικά συστήμα, εξωραϊσμοί πυρήνων), και δημιουργία πολιτιστικών, αθλητικών υποδομών.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Μονοπάτια μελέτης της φύσης: Υπάρχουν αρκετά μονοπάτια μελέτης της φύσης π.χ. στο Μυλικούρι, Καλοπαναγιώτη, Γερακιές, Κάμπο, Τσακίστρα, και το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4 που περνά από το Μυλικούρι (Πηγή: Τμήμα Δασών).

Εκδρομικοί χώροι/Σημεία θέας: Υπάρχουν εκδρομικοί χώροι κοντά στο Μυλικούρι και στον Πεδουλά (Πηγή: Τμήμα Δασών).

Θεματικές Διαδρομές: Η Μονή Αγ. Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη, η Εκκλησία της Παναγίας στον Μουτουλλά, η Εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πεδουλά και το Μοναστήρι της Παναγίας του Κύκκου, έχουν ενταχθεί στο δίκτυο θρησκευτικών διαδρομών και στην πολιτιστική διαδρομή Κύπρος-Βενετία (Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, Θρησκευτικές διαδρομές, Πολιτιστική διαδρομή Κύπρος-Βενετία).

Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Στην περιοχή υπάρχουν τέσσερα (4) μουσεία, το Βυζαντινό Μουσείο στον Πεδουλά, το Λαογραφικό Μουσείο Πεδουλά το οποίο στεγάζεται σε συντηρημένη παραδοσιακή οικοδομή, το Μουσείο Οικίας Λαυρεντίου στον Καλοπαναγιώτη, η οποία μαζί με δημιουργία πολιτιστικού κέντρου συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ 2004-2006, και το Μουσείο Δασικών Εργαλείων, Υλοτομίας και άλλου εξοπλισμού στον Κάμπο, το οποίο υλοποιήθηκε μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Με σκοπό την προώθηση όλων των αξιοθέατων της περιοχής Μαραθάσας δημιουργήθηκε το Κέντρο πληροφόρησης Μαραθάσας στον Καλοπαναγιώτη το οποίο υλοποιήθηκε μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) . Ολοκληρώθηκε επίσης πολύ πρόσφατα και το «Κέντρο τουριστικής ενημέρωσης Μουτουλλά - Δρόμοι του Νερού» (ΕΓΤΑΑ 2014-2020) το οποίο αναμένεται να λειτουργήσει περί τα τέλη του 2020.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Στην περιοχή έχει ολοκληρωθεί αριθμός έργων τα οποία έχουν βελτιώσει το δομημένο περιβάλλον των κοινοτήτων, όπως η ανάπλαση του πυρήνα στον Καλοπαναγιώτη που συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους 2004-2006 και 2007-2013) και η ανάπλαση της πλατείας Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πεδουλά. Επίσης έχουν γίνει πιο μικρής κλίμακας εξωραϊστικά έργα σε δημόσιους χώρους των κοινοτήτων Πεδουλά, Μουτουλλά, Οίκου και Καλοπαναγιώτη. Επίσης, υπάρχουν κοινοτικά πάρκα στο Μυλικούρι, Κάμπο, Πεδουλά, Καλοπαναγιώτη και Οίκο.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν υλοποιήθηκαν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στην περιοχή, έγιναν εργασίες για αποκατάσταση της Οικίας Λαυρεντίου στον Καλοπαναγιώτη (ΕΤΠΑ 2004-2006) η οποία λειτουργεί ως Πολιτιστικό κέντρο αλλά και ως Μουσείο. Επίσης λειτουργούν πολιτιστικά κέντρα εντός των κοινοτικών κτιρίων Κάμπου, Μουτουλλά και Γερακιών, και εντός του Γυμνασίου Πεδουλά.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργεί Κοινοτικό Πολυδύναμο Κέντρο Ηλικιωμένων στον Καλοπαναγιώτη (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Επίσης στον Καλοπαναγιώτη και στις Γερακίες λειτουργούν Κέντρα Νεότητας εντός των Κοινοτικών κτιρίων. Σε ότι αφορά βιβλιοθήκες υπάρχουν Κοινοτικές Βιβλιοθήκες στο Μυλικούρι, στη Τσακίστρα, στον Πεδουλά, στον Μουτουλλά και στον Οίκο. Αν και δεν υπάρχουν κέντρα απασχόλησης παιδιών, τα παιδιά της περιοχής απασχολούνται στο Νηπιαγωγείο Μουτουλλά.

Στην περιοχή λειτουργεί επίσης το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στον Πεδουλά το οποίο εξυπηρετεί μαθητές από όλη την Κύπρο και ανήκει στο Δίκτυο Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα πλαίσια του Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με επίκεντρο την Αειφόρο Ανάπτυξη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Σημειώνεται ότι για την περιοχή Μαραθάσας έχει εκπονηθεί Τοπικό Σχέδιο από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.

Πεδουλάς	Εξωραϊστικά έργα (επένδυσης τοίχων με πέτρα, κατασκευή τοίχων αντιστήριξης) Πολιτιστικό κέντρο (Γυμνάσιο) Λαογραφικό μουσείο Βυζαντινό Μουσείο Κοινοτική βιβλιοθήκη Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Κατασκήνωση Ορχήστρας Νέων Κύπρου Ανάπλαση πλατείας της Εκκλ. Αρχαγγέλου Μιχαήλ από Τμήμα Δημοσίων Έργων (Αρχαίο Μνημείο Unesco) Κοινοτικό πάρκο	
Μυλικούρι	Κοινοτικό πάρκο Κοινοτική βιβλιοθήκη Μονοπάτι της φύσης «Κατούδια»	
Μουτουλλάς	Επένδυση τοίχων της κοινότητας με πέτρα Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Κοινοτική βιβλιοθήκη Κατασκευή τοίχων αντιστήριξης παράλληλα του κύριου δρόμου από Τ.Δ.Ε. Πολιτιστικό κέντρο (Κοινοτικό κτίριο) Κέντρο Τουριστικής Ενημέρωσης Μουτουλλά – Δρόμοι του Νερού (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)	
Οίκος	Επένδυση τοίχου με πέτρα σε δρόμους της κοινότητας Κατασκευή κοινοτικού πάρκου Κοινοτική βιβλιοθήκη	Αναβάθμιση Κοινοτικού Πάρκου σε Εκδρομικό χώρο, αμφιθέατρο και παιδική χαρά, με τοίχο αναρρίχησης στον γκρεμό του πάρκου
Καλοπαναγιώτης	Ανάπλαση πυρήνα (ΕΤΠΑ 2004-2006) Πολυδύναμο Κέντρο Ηλικιωμένων Ανάπλαση χώρου στάθμευσης Μονοπάτι της φύσης και διαμόρφωση σημείων θέας (Τμήμα Δασών) Κέντρο νεότητας (Κοινοτικό κτίριο) Κοινοτικό πάρκο Αποκατάσταση Διατηρητέας Οικοδομής (Οικία Λαυρεντίου)-Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2004-2006) Επένδυση τοίχων στον κύριο δρόμο με πέτρα (Τ.Δ.Ε.) και σε κοινοτικούς δρόμους Β' φάση ανάπλασης πυρήνα (ΕΤΠΑ 2007-2013) Κέντρο πληροφόρησης Μαραθάσας (Leader - ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Κτίριο Κοινοτικού Συμβουλίου (μέρος του ίδιου κτιρίου είναι και ο Πολυχώρος πληροφόρησης Μαραθάσας)
Κάμπος	Δασικό μουσείο (Leader - ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Κοινοτικό πάρκο Πολιτιστικό κέντρο (Κοινοτικό κτίριο)	

Γερακιές	Πολιτιστικό κέντρο (Κοινοτικό κτίριο) Κέντρο νεότητας (Κοινοτικό κτίριο)
Τσακίστρα	Κοινοτική βιβλιοθήκη

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, η περιοχή Μαραθάσας Λευκωσίας, διαθέτει ικανοποιητική υποδομή σε έργα παροχής υπηρεσιών προς τους κατοίκους της περιοχής (π.χ. στέγες ηλικιωμένων, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα, κέντρα νεότητας) σε σχέση με τον πληθυσμό της. Επίσης, σε αριθμό κοινοτήτων έχουν ήδη ολοκληρωθεί έργα βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος. Τα έργα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κινήτρων για ανάπτυξη ιδιωτικών αγροτουριστικών επιχειρήσεων, κυρίως στην κοινότητα Καλοπαναγιώτη, οι οποίες όμως δεν αξιοποιούνται στο βαθμό που θα έπρεπε. Αντιθέτως, δεν έχουν γίνει έργα συντήρησης και ανάδειξης αρχαίων/ιστορικών μνημείων της περιοχής (παλιές εκκλησίες, ενετικά γεφύρια, κλπ.).

Με βάση τα έργα που έχουν εκτελεστεί στην περιοχή, καθώς και το γεγονός ότι σε αυτή δεν υπάρχει μεγάλος αριθμός κατοίκων, και λαμβανομένου υπόψη του χαρακτήρα της περιοχής (φυσικό περιβάλλον, παραδοσιακές κοινότητες) οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει στην περίπτωση αυτή να ακολουθηθεί μια ήπια ανάπτυξη η οποία θα στοχεύει στην περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού, κάτι το οποίο θα οδηγήσει σταδιακά σε περαιτέρω οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή με τη δημιουργία επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας.

Προτεινόμενα έργα

ΜΑΡΑΘΑΣΑ	Προτεινόμενα έργα
Πεδουλάς	Αναβάθμιση κέντρου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Ανάπλαση πυρήνα/Εξωραϊσμός/Πεζοδρομοποίηση και Δημιουργία χώρων στάθμευσης Αθλητικό κέντρο Πανεπιστημιακή σχολή Αναπαλαίωση/Αποκατάσταση παλαιού σφαγείου
Μυλικούρι	Αίθουσα πολλαπλής χρήσης Ανάπλαση πυρήνα Κέντρο πληροφόρησης Αποκατάσταση παλιών νερόμυλων
Οίκος	Προσθήκες-μετατροπές σε ανενεργό δημοτικό σχολείο - αλλαγή χρήσης σε πολυχώρο Ανάπλαση πυρήνα κοινότητας, αλλαγή όψεων και στεγών Δημιουργία παρακαμπτηρίου (δυσκολία στην πρόσβαση) + δημιουργία χώρου στάθμευσης Αποχετευτικό σύστημα
Καλοπαναγιώτης	Αναβάθμιση προσόψεων και στεγών Διαπλάτυνση δρόμων

	Αναβάθμιση ιαματικών πηγών Βιολογικός σταθμός
Γερακιές	Ανάπλαση παραδοσιακού πυρήνα Αποκατάσταση των στεγών του οικισμού Αναβίωση αρδευτικών έργων
Μουτουλλάς	Ανάπλαση παραδοσιακού πυρήνα (25% του οικισμού) Κατασκευή αποχετευτικού συστήματος Διαμόρφωση Πλατείας "Αθέρα του Κονόμου" Μονοπάτι μελέτης της φύσης παρά του Κατούρη Κατασκευή Εξέδρας Σημείου Θέας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Μετατροπή περιφερειακού σχολείου σε δημόσιο νηπιαγωγείο και βρεφοκομικό σταθμό και κέντρο δημιουργικής απασχόλησης
Τσακίστρα	Πολιτιστικό κέντρο Μονοπάτια της φύσης/σημεία θέας Παιδότοπος
Κάμπος	Δημιουργία γηπέδου φουτσαλ και κολυμβητηρίου Ανάπλαση πυρήνα

Εισηγήσεις

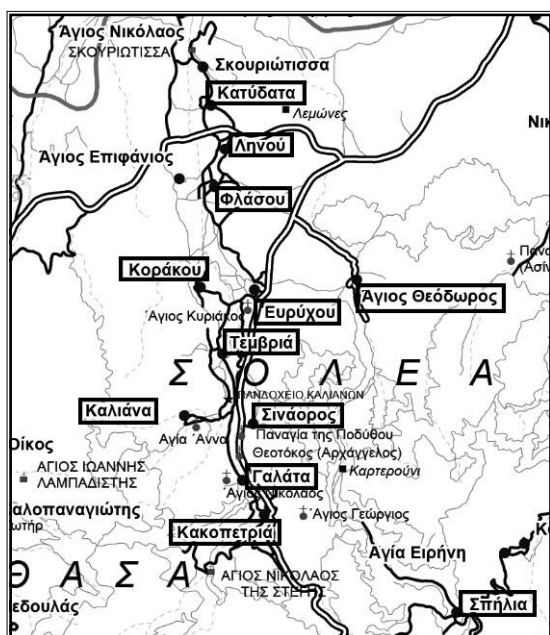
Λόγω του ότι οι κοινότητες της περιοχής αυτής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και έχουν σημαντικό απόθεμα διατηρητέων κτιρίων, καθώς και διάφορα παραδοσιακά στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (π.χ. ενετικά γεφύρια, παλιές βρύσες, νερόμυλοι), συστήνεται η υλοποίηση και άλλων εξωραιοτικών έργων καθώς και ανάπλαση πυρήνα και στις άλλες κοινότητες της περιοχής (π.χ. Γερακιές, Μυλικούρι, Πεδουλάς), με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Προτεραιότητα θα πρέπει ωστόσο να δοθεί σε κοινότητες οι οποίες έχουν προοπτική για περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού .

Σε ότι αφορά Κέντρα φροντίδας/απασχόλησης ηλικιωμένων, το Κοινοτικό Πολυδύναμο Κέντρο Ηλικιωμένων στον Καλοπαναγιώτη κρίνεται ικανοποιητικό ως προς την εξυπηρέτηση των αναγκών του τοπικού πληθυσμού και λόγω και του μικρού πληθυσμού στις κοινότητες της περιοχής (1.169) δεν συστήνεται η δημιουργία άλλου κέντρου ηλικιωμένων στο παρόν στάδιο. Παρομοίως σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. Κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα), δεν συστήνεται να προωθηθούν τέτοια έργα στο παρόν στάδιο, λόγω του πολύ μικρού πληθυσμού των κοινοτήτων (μείωση και γήρανση πληθυσμού) γεγονός το οποίο δυνατόν να καταστήσει την υλοποίηση τέτοιου είδους έργων μη βιώσιμη. Αντιθέτως συστήνεται όπως γίνουν ενέργειες για αξιοποίηση της υφιστάμενης υποδομής σε πιο ικανοποιητικό βαθμό ή/και σε περιφερειακό επίπεδο.

Σε ότι αφορά τη δημιουργία κέντρων πληροφόρησης δε συστήνεται η προώθηση άλλων έργων καθώς υπάρχει επαρκής υποδομή στην περιοχή, και επιπρόσθετα παρατηρούνται δυσκολίες στη λειτουργία και διαχείρισή τους από τα Κοινοτικά Συμβούλια, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιούνται σε ικανοποιητικό βαθμό. Συστήνεται όπως γίνουν ενέργειες αξιοποίησης τους σε συνεργασία με άλλους φορείς (π.χ. ANET, Υφυπουργείο Τουρισμού, Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής Τροόδους, κλπ.).

Επιπρόσθετα σημαντική κρίνεται και η προώθηση έργων βελτίωσης του οδικού δικτύου με στόχο τη μείωση της χρονοαπόστασης από το αστικό κέντρο, κάτι το οποίο θα αυξήσει την επισκεψιμότητα στην περιοχή, αλλά μπορεί να βοηθήσει ώστε να καταστεί η περιοχή και πιο ελκυστική για μόνιμη διαβίωση.

3.2.1.2 Σολέα

Η κοιλάδα Σολέας, η οποία βρίσκεται στην οροσειρά του Τροόδους κατά μήκος του κυρίου δρόμου Λευκωσίας-Τροόδους, αποτελείται από δώδεκα (12) κοινότητες, Αγ. Θεόδωρος, Γαλάτα, Ευρύχου, Κακοπετριά, Καλιάνα, Κατύδατα (Σκουριώτισσα), Κοράκου, Ληνού, Σιναόρος, Σπήλια-Κούρδαλη, Τεμβριά και Φλάσου. Ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται στις 4.827 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011) Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε μικρή μείωση πληθυσμού της τάξεως του 3,7%. Τα κεφαλοχώρια της περιοχής είναι η Ευρύχου και η Κακοπετριά και οι δύο αυτές κοινότητες μαζί με τις κοινότητες Καλιάνα και Κοράκου είναι οι μόνες που παρουσιάζουν θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης πληθυσμού. Όλες οι υπόλοιπες κοινότητες φθίνουν σταθερά, κατάσταση η οποία υποδεικνύει ότι πρέπει να βρεθούν τρόποι ανάκαμψης του πληθυσμού.

ΣΟΛΕΑ		Στατιστικά Στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Σπήλια-Κούρδαλη	162	123	-24,07%	1060	69
Κακοπετριά	1198	1274	6,34%	690	60.5
Άγιος Θεόδωρος	67	49	-26,87%	460	55
Γαλάτα	653	581	-11,03%	610	61
Σιναόρος	233	228	-2,15%	575	58
Καλιάνα	177	200	12,99%	610	61
Τεμβριά	540	498	-7,78%	490	57.5
Κοράκου	500	521	4,20%	415	57.5
Ευρύχου	819	827	0,98%	450	55
Φλάσου	261	240	-8,05%	320	56
Ληνού	207	161	-22,22%	300	53.5

Κατύδατα	186	114	-38,71%	280	54.5
Σκουριώτισσα (Φουκάσα)	8	11	37,50%	235	55

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί σε σημαντικό βαθμό ο αγροτουρισμός κυρίως στην κοινότητα Κακοπετριάς και σε μικρότερο βαθμό στη Γαλάτα και στα Σπήλια (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Η περιοχή έχει προοπτική για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη αφού χαρακτηρίζεται από τοπία εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς όπως το Εθνικό Δασικό πάρκο Τροόδους, το οποίο εντάχθηκε στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της Unesco, και την Κοιλάδα του Καρκώτη ποταμού (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) με μοναδική χλωρίδα και πανίδα, εξ' ου και η ύπαρξη πάρκου αγρινών στα Σπήλια, με πολλά υφιστάμενα μονοπάτια μελέτης της φύσης και κατασκηνωτικούς χώρους. Επίσης οι κοινότητες Γαλάτα, Ευρύχου, Κακοπετριά, Καλιάνα, Κοράκου, Σπήλια, Τεμβριά, Φλάσου διαθέτουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και υπάρχει σημαντικό απόθεμα κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως), κυρίως στην Κακοπετριά, στη Γαλάτα, στην Τεμβρία και στην Ευρύχου.

Σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση τουρισμού έχουν τα αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία της περιοχής όπως ο Άγιος Νικόλαος της Στέγης στην Κακοπετριά και η Παναγία της Ποδίθου στη Γαλάτα, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στον κατάλογο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO, η Εκκλησία Παναγίας Χρυσοκουρδαλιότισσας στα Σπήλια η οποία είναι υποψήφια για ένταξη στον κατάλογο της UNESCO και άλλα πολλά μεσαιωνικά ξωκλήσια που υπάρχουν στην περιοχή. Στην περιοχή υπάρχουν επίσης πολλά αρχαία μνημεία και ιστορικά κτίρια όπως ο αρχαίος ελιόμυλος στα Σπήλια, η παλαιά βρύση στα Κατύδατα, ο ελιόμυλος στην Ευρύχου, το Χάνι των Καλιανών, ο παλιός σιδηροδρομικός σταθμός Ευρύχου, το παλιό τέμενος στη Φλάσου, οι παλιοί νερόμυλοι στην Κακοπετριά και στη Γαλάτα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2014, στα πλαίσια της ετοιμασίας της παρούσας Στρατηγικής διαφάνηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούσαν ότι οποιεσδήποτε δράσεις/ έργα υλοποιηθούν στην περιοχή τους θα πρέπει να αξιοποιήσουν το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, τον παραδοσιακό χαρακτήρα των κοινοτήτων με το σημαντικό απόθεμα κτιρίων ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας, και την τουριστική ανάπτυξη, αλλά ταυτόχρονα να αντιστρέψουν το φαινόμενο της μείωσης/γήρανσης του τοπικού πληθυσμού, της ανεργίας και της τάσης για εγκατάλειψη της περιοχής που παρατηρείται. Επίσης θεωρούσαν ότι παρόλο που τα υφιστάμενα δημόσια/κοινοτικά κτίρια αξιοποιούνται ικανοποιητικά, δεν αξιοποιούνται στο βαθμό που θα έπρεπε οι περιοχές φυσικής ομορφιάς, τα αρχαία, ιστορικά και εκκλησιαστικά μνημεία και οι αγροτουριστικές υποδομές.

Επιπρόσθετα, με βάση την έρευνα πεδίου, που διεξήχθη το 2020, στα πλαίσια της επικαιροποίησης της Στρατηγικής, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Γαλάτας και Κακοπετριάς, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες της περιοχής είναι το προβληματικό οδικό δίκτυο, η έλλειψη θέσεων εργασίας και έλλειψη ευκαιριών εκπαίδευσης για τους νέους. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία, και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου, (υπεραστικός δρόμος, αυτοκινητόδρομος) η ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων

πηγών ενέργειας, η υλοποίηση εξωραϊστικών έργων, η δημιουργία εκπαιδευτικών ευκαιριών (δημιουργία τεχνικών/γεωργικών σχολών), και έργα ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος με σκοπό την προσέλκυση τουριστών. **Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία**

Μονοπάτια μελέτης της φύσης: Στην περιοχή υπάρχουν αρκετά υφιστάμενα μονοπάτια μελέτης της φύσης, π.χ. Άγιος Θεόδωρος Σολέας, Κακοπετριά, Γαλάτα, και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 που περνά από τα Σπήλια (Πηγή: Τμήμα Δασών).

Εκδρομικοί χώροι/Σημεία θέας: Υπάρχουν εκδρομικοί χώροι και κατασκηνωτικός χώρος στα Πλατάνια κοντά στην Κακοπετριά (Πηγή: Τμήμα Δασών). Έχουν γίνει επίσης τρία (3) έργα διαμόρφωσης σημείων θέας, δυο (2) στην Κακοπετριά και ένα (1) στην Κοράκου. Σημειώνεται ότι στον εκδρομικό χώρο στα Πλατάνια δημιουργήθηκε σημείο ενημέρωσης για το Εθνικό Δασικό Πάρκο Τρόδους στα πλαίσια του προγράμματος iLIFE-TROODOS.

Θεματικές Διαδρομές: Η κοινότητες Κακοπετριάς, Φλάσου και Ληνού συμπεριλαμβάνονται στο δίκτυο ποδηλατικών διαδρομών του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (Τρόδος-Κακοπετριά, Τρόδος-Φλάσου-Ληνού). Ο Άγιος Νικόλαος της Στέγης και η Παναγία Θεοτόκος στην Κακοπετριά, η Παναγία της Ποδίθου, ο Αγ. Σωζόμενος και ο Αρχάγγελος Μιχαήλ στη Γαλάτα και η Εκκλ. Παναγίας Χρυσοκουρδαλιότισσας στα Σπήλια συμπεριλαμβάνονται στο Δίκτυο Θρησκευτικών Διαδρομών και στη Πολιτιστική Διαδρομή Κύπρος-Βενετία (Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού).

Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Στην περιοχή υπάρχουν τέσσερα πέντε (5) Κοινοτικά Μουσεία, Μουσείο Αγώνος ΕΟΚΑ στα Σπήλια, Μουσείο Παλιού Ελιόμυλου στην Κακοπετριά, Μουσείο Λαϊκής Τέχνης στη Γαλάτα, Μουσείο Μεταλλευτικής Κληρονομιάς στα Κατύδατα και Μουσείο Κυπριακού Σιδηροδρόμου στον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό Ευρύχου. Εντός του 2018 ολοκληρώθηκε το έργο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης / Εργαστήρι Απόσταξης Κρασιού και Ζιβανίας στη Γαλάτα. Σημαντικό ρόλο στην προώθηση όλων των αξιοθέατων της περιοχής έχει το Κέντρο Πληροφόρησης Σολέας στη Γαλάτα το οποίο υλοποιήθηκε εντός του 2019 μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έχουν εκτελεστεί αρκετά εξωραϊστικά έργα τα οποία βελτίωσαν το δομημένο περιβάλλον των κοινοτήτων και συγκεκριμένα, ανάπλαση στις πλατείες των κοινοτήτων Ευρύχου, Σπήλια, Κακοπετριά και Τεμπριά, μικρότερα εξωραϊστικά έργα στον Αγ. Θεόδωρο, στη Γαλάτα, στο Σιναόρος στα Καλιάνα, στη Φλάσου και στη Ληνού, καθώς και δημιουργία πάρκων στις κοινότητες, Κακοπετριά, Άγιος Θεόδωρος Σολέας, Σιναόρος, Γαλάτα, Φλάσου, Σπήλια και Ευρύχου.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε επιδιόρθωση αρχαίου ελιόμυλου στα Σπήλια και αποκατάσταση παλαιάς βρύσης στα Κατύδατα.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στην περιοχή, υπάρχουν Πολιτιστικά Κέντρα, στη Γαλάτα, στην Τεμπριά και στην Κοράκου (Περιφερειακό Πολιτιστικό κέντρο και Κέντρο Νεότητας) και αίθουσα πολλαπλών χρήσεων στην Κακοπετριά. Επίσης υπάρχει αμφιθέατρο στα Σπήλια, και στο Γυμνάσιο Ευρύχου υπάρχει θέατρο και αμφιθέατρο. Ολοκληρώθηκε πρόσφατα και το Πολιτιστικό Κέντρο Σπηλιών το οποίο θα λειτουργεί ως περιφερειακό σε συνεργασία με το Κοινοτικό Συμβούλιο Κανναβιών (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργεί στην Ευρύχου Κοινοτικό Πολυδύναμο Κέντρο Ηλικιωμένων (Πολυδύναμο Κέντρο Μητρόπολης Μόρφου 'Η Σολέα') (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών λειτουργούν τέσσερα κέντρα νεότητας στις κοινότητες Γαλάτα, Τεμπριά, Κοράκου

(στο Πολιτιστικό κέντρο) και Ευρύχου. Επίσης κέντρα νεότητας λειτουργούν εντός των γραφείων των κοινοτικών συμβουλίων Κακοπετριάς, Σιναόρους και στο Χάνι Καλιανών (Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Νεολαίας). Στην περιοχή υπάρχει επίσης Πολυδύναμο Αθλητικό Κέντρο στη Γαλάτα. Σε ότι αφορά βιβλιοθήκες λειτουργούν στις κοινότητες Γαλάτας, εντός των κτιρίων των Κοινοτικών συμβουλίων Σιναόρος και Σπήλια, εντός του πολιτιστικού κέντρου Κοράκου και στο Γυμνάσιο Ευρύχου. Σε ότι αφορά κέντρα απασχόλησης παιδιών, λειτουργούν τα απογεύματα εντός των σχολικών μονάδων Κακοπετριάς και Ευρύχου και στα Τεμβριά στα πλαίσια του Πολυδύναμου Κέντρου Μητροπόλης Μόρφου "Η ΣΟΛΕΑ".

ΣΟΛΕΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Σπήλια-Κούρδαλη	Εξωραϊσμοί Αμφιθέατρο Ανάπλαση πλατείας της κρύας βρύσης Μουσείο ΕΟΚΑ Τοπιοτέχνηση δρόμου και επιδιορθώσεις ελιόμυλου (Αρχαίο Μνημείο) Κοινοτικό πάρκο Βιβλιοθήκη (κοινοτικό κτίριο) Πολιτιστικό κέντρο Σπηλιών (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)	
Κακοπετριά	Πάρκο Έλενας Σωφρονίου Τοπικό γραφείο εργασίας (ΕΤΠΑ2004-2006) Αγορά εξοπλισμού Μουσείου (Μουσείο παλιού ελιόμυλου) Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Διαμόρφωση σημείου θέας Γεραμπέλου Διαμόρφωση σημείου θέας Έσσω Γειτονιάς Κέντρο Νεότητας (Κοινοτικό κτίριο) Πλακόστρωση εξωραϊσμός πεζοδρομίων Ανάπλαση πλατείας Κέντρο απασχόλησης παιδιών (εντός δημόσιου σχολείου)	
Άγιος Θεόδωρος	Πάρκο και διαμόρφωση/εξωραϊσμός κοίτης ποταμού Εξωραϊσμοί	
Γαλάτα	Εξωραϊσμός εξωτερικού χώρου του κτιρίου του Κ.Σ. Κοινοτικά κτίρια/πολιτιστικό κέντρο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Μονοπάτι της φύσης Κοινοτικό πάρκο Πολυδύναμο αθλητικό κέντρο Κέντρο νεότητας Βιβλιοθήκη Κέντρο πληροφόρησης Σολέας (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	

Σιναόρος	Πάρκο Εξωραϊστικά Κέντρο Νεότητας και Βιβλιοθήκη (Κοινοτικό κτίριο)	
Καλιάνα	Πλακόστρωτο στην πλατεία του πυρήνα Εξωραϊστικά Κέντρο Νεότητας (Χάνι Καλιανών)	
Τεμβριά	Αποκατάσταση ελιόμυλου Πολιτιστικό Κέντρο Ανάπλαση κεντρικής πλατείας Κέντρο νεότητας Περιφερειακό Νηπιαγωγείο - Κέντρο απασχόλησης παιδιών (Πολυδύναμο Κέντρο Μητρόπολης Μόρφου 'Η Σολέα')	
Κοράκου	Διαμόρφωση σημείου θέας Περιφερειακό πολιτιστικό κέντρο-Κέντρο νεότητας-Βιβλιοθήκη Νηπιαγωγείο	Ανάπλαση και Εξωραϊσμός Πυρήνα Κοράκου - Α' φάση (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)
Ευρύχου	Ανάπλαση πλατείας Πολυδύναμο Κέντρο Ηλικιωμένων (Πολυδύναμο Κέντρο Μητρόπολης Μόρφου 'Η Σολέα') Πάρκο προφήτη Ηλία Κέντρο νεότητας Περιφερειακό νηπιαγωγείο Μουσείο Κυπριακού σιδηρόδρομου στον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό Βιβλιοθήκη (Γυμνάσιο) Κοινοτικό πάρκο Δημιουργία σημείου θέας Κέντρο απασχόλησης παιδιών (εντός δημόσιου σχολείου)	
Φλάσου	Επενδύσεις περιτοιχισμάτων με πέτρα της περιοχής και διαμόρφωση της αυλής των κοινοτικών κτιρίων Κοινοτικό πάρκο Ανακαίνιση παλαιού Δημοτικού σχολείου	
Ληνού	Επενδύσεις περιτοιχισμάτων με πέτρα της περιοχής	
Κατύδατα	Μουσείο μεταλλευτικής κληρονομιάς Αποκατάσταση παλαιάς βρύσης	

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, η περιοχή Σολέας, διαθέτει στον παρόν στάδιο αρκετά ικανοποιητική υποδομή (πολιτιστικά κέντρα, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες), σε σχέση με τον πληθυσμό της. Σε ότι αφορά Κέντρα Ηλικιωμένων ωστόσο, η υφιστάμενη υποδομή πιθανόν να είναι ανεπαρκής σε σχέση με τον πληθυσμό τρίτης ηλικίας (1.596) της περιοχής (Απογραφή πληθυσμού 2011). Στην Ευρύχου λειτουργεί επίσης και υγειονομικό κέντρο (πρώην Νοσοκομείο).

Επίσης, σε κάποιες κοινότητες έχουν ολοκληρωθεί εξωραϊστικά έργα, έργα συντήρησης αρχαίων μνημείων και διατηρητέων κτιρίων. Τα έργα αυτά όπως φαίνεται αποτέλεσαν κίνητρο για ανάπτυξη ιδιωτικών αγροτουριστικών επιχειρήσεων, οι οποίες όμως δεν αξιοποιούνται στο βαθμό που θα έπρεπε. Στα πλαίσια του Μέτρου 7 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 είναι σε εξέλιξη και η υλοποίηση του έργου Ανάπλαση και Εξωραϊσμός Πυρήνα **Κοράκου** - Α' φάση.

Με βάση τα έργα που έχουν εκτελεσθεί στην περιοχή τα τελευταία χρόνια, φαίνεται ότι στην περιοχή έχει δημιουργηθεί σημαντική αναπτυξιακή υποδομή. Ενόψει δε τούτου πιστεύεται ότι προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην εκτέλεση έργων τοπικής σημασίας ώστε να καταστούν οι κοινότητες αυτές πιο ελκυστικές για διαβίωση και για προσέλκυση τουριστικών δραστηριοτήτων και έτσι να σταματήσει η καθοδική πορεία του πληθυσμού.

Προτεινόμενα έργα

ΣΟΛΕΑ	Προτεινόμενα έργα
Σπήλια-Κούρδαλη	Αίθουσα Φιλοξενίας και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου στην Εκκλησία Αγίου Αντωνίου στα Σπήλια (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Ανάπλαση κεντρικής οδού Ποδηλατική διαδρομή Δόξασι ο θεός - Σπηλιές Διγένη, λημέρια Αθλητικό κέντρο – Ξενώνας Κοινοτικό πάρκο – Παιδότοπος Κέντρο πληροφόρησης - Κούρδαλι Μονάδα περισυλλογής σκυβάλλων και ανακύκλωσης Σπήλια - Κούρδαλι, Καννάβια-Αγ. Ειρήνη Σχεδιασμός για πεζόδρομο κλιμακωτό που θα ενώνει τις 2 κοινότητες Χώροι στάθμευσης Εκδρομικός χώρος
Κακοπετριά	Κλειστή αίθουσα εκδηλώσεων/ αμφιθέατρο-χωρητικότητας 300 ατόμων σε συνεργασία με τις γειτονικές κοινότητες Παρακαμπτήριος Κακοπετριάς Κοινοτικό πάρκο (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Αναβάθμιση όψεων κτιρίων/Συντήρηση Διατηρητέων οικοδομών Κατασκευή αυτοκινητόδρομου Αστρομερίτη-Ευρύχου Αξιοποίηση φυσικού περιβάλλοντος Μετατροπή κτιρίου παλαιάς ηλεκτρικής σε Μουσείο της ΑΗΚ
Γαλάτα	Κέντρο ηλικιωμένων Αναβάθμιση όψεων κτιρίων/Συντήρηση Διατηρητέων οικοδομών Νηπιαγωγείο/Βρεφονηπιακός σταθμός Θρησκευτική διαδρομή Συνέχιση υπεραστικού δρόμου Δένειας-Ατσά Ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έξυπνων τεχνολογιών Εξωραϊστικά έργα-Ανάπλαση πυρήνα Δημιουργία Γεωργικής Τεχνικής σχολής Ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς Εκπόνηση ρυθμιστικού σχεδίου Πολιτιστικές διαδρομές Μονοπατι της φύσης κατά μήκος του ποταμού Κλάριου

Κοράκου	Αναβάθμιση και εξωραϊσμός πυρήνα – Β' φάση Κατασκευή ξενώνων κοντά στο κοινοτικό στάδιο Εκδρομικός χώρος Κοινοτικό πάρκο Αθλητικές εγκαταστάσεις κολυμβητήριο
Ευρύχου	Πολυχώρος Νεολαίας-Βιβλιοθήκη-πολυθεματική αίθουσα (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Ανέγερση κέντρου αποκατάστασης ασθενών με αναπηρίες, κινητικά προβλήματα κτλ. το έργο θα έχει πισίνες, υδρομασάζ, κέντρο φυσιοθεραπείας Ανάπλαση πυρήνα Αποκατάσταση συνεργατικού ελαιοτριβείου Στίβος και γήπεδο ποδοσφαίρου στο χώρο του σχολείου Αξιοποίηση του παλαιού κτιρίου της αστυνομίας Κατασκευή του Αυτοκινητόδρομου Ευρύχου-Δένειας Λειτουργία του Πράσινου Σημείο και της Βιοτεχνικής Περιοχής στην Λινού Μονοπάτια Μελέτης της Φύσης Σύγχρονες Αθλητικές Υποδομές Μουσείο υδροδυναμικής - Ελιόμυλος
Αγιος Θεόδωρος	Συντήρηση πάρκου Διαπλάτνιση δρόμου προς εκκλησία και εγγραφή δρόμου εκκλησίας και κοιμητηρίου Αίθουσα εκδηλώσεων Δρόμος από Ευρύχου προς Αγ. Θεόδωρο
Σιναόρος	Αγορά γης για δημιουργία αίθουσας πολλαπλής χρήσης (νεότητας και ηλικιωμένων) Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο (για τις κοινότητες Σολέας)
Καλιάνα	Επίσημη εγγραφή δρόμων στο Κτηματολόγιο. Εντός του οικισμού αλλά και σε αγροτικές περιοχές. Δημιουργία Πολυχώρου εκδηλώσεων αξιοποιώντας το παλιό δημοτικό σχολείο Αποκατάσταση των εγκαταλελειμένων ιδιωτικών νερόμυλων Αποκατάσταση παλαιών καμινιών τα οποία έφτιαχναν πληθάρια τούφλα που ανήκουν σε ιδιώτες και την εκκλησία Βέλτιστη αξιοποίηση και ανάδειξη του Χανιού Καλιανών Αποχετευτικό σύστημα και αρδευτικό δίκτυο Σολέας Πράσινο Σημείο Δημιουργία γραμμικού πάρκου κατά μήκος του Καρκώτη Κατασκευή Μονοπατιού Μελέτη της Φύσης που θα συνδέει τα Καλιάνα με την κοιλάδα Μαραθάσας (Οίκος, Καλοπαναγιώτης)
Τεμβριά	Ανάπλαση αυλής του Δημοτικού Σχολείου >> Δημιουργία πάρκου, πολυγηπέδου, παιδότοπου Κατασκευή Σημείου Θέας Ρυθμιστικό Σχέδιο Πυρήνα Ανάπλαση περιβάλλοντος της Εκκλησίας του Τιμίου Σταυρού Ανάπλαση παραδοσιακής γειτονιάς του οικισμού Κατασκευή Μονοπατιού Μελέτης της Φύσης κατά μήκος του Ποταμού Καρκώτη και συνέχιση του σε γειτονικές κοινότητες Συντήρηση υφιστάμενων Αρδευτικών Υποδομών Κατασκευή κυκλικού μονοπατιού της Φύσης Αναβάθμιση Γηπέδου Ποδοσφαίρου

	Εκμίσθωση των κτιρίων της Συνεργατικής στην Κοινότητα για την αξιοποίησή τους Λειτουργία του Πράσινου Σημείου στην Λινου Κατασκευή της Βιοτεχνικής της Λινού Καθορισμός Κτηνοτροφικής Ζώνης/Περιοχής Συμπλεγματοποίηση Υπηρεσιών
Φλάσου	Ασφαλτόστρωση δρόμων/Βελτίωση οδικού δικτύου Επέκταση και βελτίωση εκδρομικού χώρου "Πάρκο Νεροφύλη" Αρδευτικό από φράγμα Σολέας, Λειτουργία πράσινων σημείων Λειτουργία βιοτεχνικής περιοχής
Ληνού	Χορτοτάπητας γηπέδου Κοινοτικό κτίριο Κοινοτικό πάρκο Σημεία θέας (Προφήτης Ηλίας) Πλατεία Αποχευτικό Χωρος απόρριψης σκυβάλων - πράσινο σημείο Μονοπάτι της φύσης παραπλήσια του ποταμού (Ευρύχου, Φλάσου, Ληνού, Κατύδατα) Εκδρομικός χώρος στο φράγμα Σολέας (Ευρύχου, Φλάσου, Ληνού, Κατύδατα)
Κατύδατα	Ανάπλαση πυρήνα Αναβάθμιση ιατρικού κέντρου υγείας Ευρύχου Δημόσιο κέντρο απασχόλησης ηλικιωμένων για όλες τις κοινότητες Σολέας Ενιαίο τουριστικό πρόγραμμα Σολέας

Εισηγήσεις

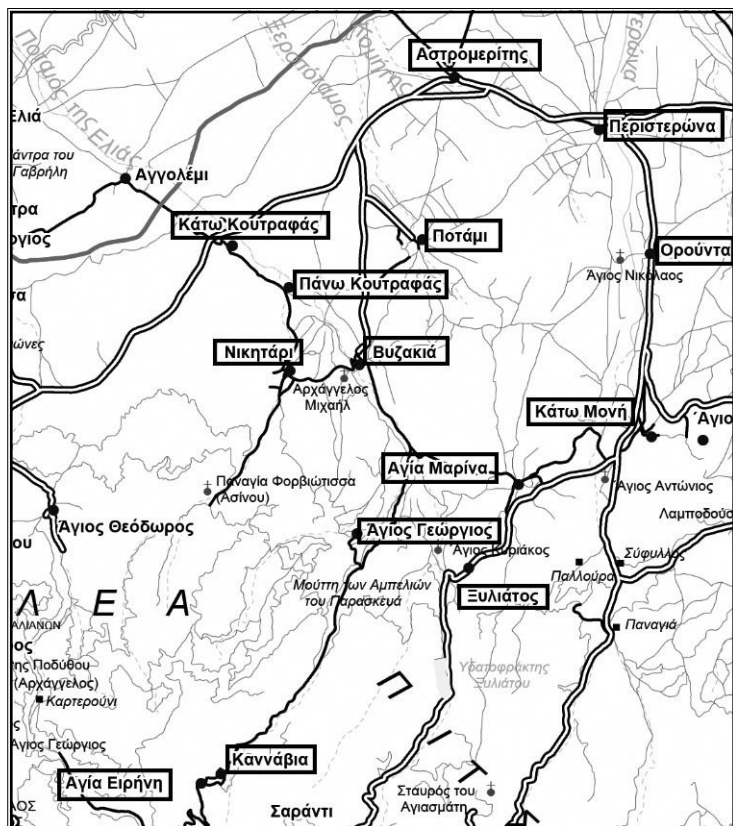
Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι κοινότητες Γαλάτα, Ευρύχου, Κακοπετριά, Καλιάνα, Κοράκου, Σπήλια, Τεμβριά, Φλάσου έχουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και σημαντικό απόθεμα διατηρητέων κτιρίων, συστήνεται η υλοποίηση επιπλέον έργων ανάπλασης πυρήνων/δημόσιων δρόμων με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σημειώνεται ότι στο παρόν στάδιο, προτεραιότητα θα πρέπει να δίδεται σε κοινότητες που έχουν προοπτική για περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Στο παρόν στάδιο είναι σε εξέλιξη η Α' φάση της ανάπλασης του πυρήνα της κοινότητας Κοράκου, η οποία αφορά την ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου αρχαίου μνημείου (εκκλησίας) και θα μπορούσαν να προωθηθούν και άλλα τέτοια έργα με στόχο την συντήρηση και ανάδειξη αξιόλογων αρχαίων μνημείων και ιστορικών κτιρίων που υπάρχουν στην περιοχή.

Σε ότι αφορά Κέντρα φροντίδας/απασχόλησης ηλικιωμένων, στην περιοχή λειτουργεί Κοινοτικό Πολυδύναμο Κέντρο Ηλικιωμένων στην Ευρύχου το οποίο ωστόσο, πιθανόν να μην εξυπηρετεί σε ικανοποιητικό βαθμό της ανάγκες της περιοχή λαμβάνοντας υπόψη των υφιστάμενο πληθυσμό. Σε ότι αφορά άλλες υποδομές παροχής υπηρεσιών στο παρόν στάσιο η υφιστάμενη υποδομή θεωρείται ικανοποιητική ως εκ τούτου τέτοια έργα δεν πρέπει να θεωρηθούν ως προτεραιότητα λόγω και της τάσης για μείωση πληθυσμού, που υπάρχει στην περιοχή.

Θα πρέπει να τονιστεί τέλος ότι οι κοινότητες της περιοχής θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική για την ανάπτυξη τους, τη βελτίωση της προσβασιμότητας στην περιοχή τους (από το αστικό κέντρο) καθώς και τη βελτίωση του τοπικού οδικού δικτύου. Έργα σε αυτό τον τομέα θα συνεισφέρουν σημαντικά στην αύξηση της επισκεψιμότητας στην περιοχή αλλά και στην βελτίωση της ελκυστικότητας της περιοχής για μόνιμη διαβίωση.

3.2.1.3 Μόρφου

Η περιοχή Μόρφου, αποτελείται από δεκατέσσερις κοινότητες (Αγ. Γεώργιος Καυκάλλου, Αγ. Ειρήνη, Αγ. Μαρίνα, Βυζακιά, Κάτω Μονή, Καννάβια, Κάτω Κουτραφάς, Νικητάρι, Ευλιάτος, Ορούντα, Πάνω Κουτραφάς, Ποτάμι, Περίστερώνια και Αστρομερίτης οι οποίες χαρακτηρίζονται από ανομοιογένεια σε ότι αφορά τη μορφολογία του εδάφους, περιλαμβάνει δηλ. πεδινές, ημιορεινές αλλά και ορεινές περιοχές, με συνολικό πληθυσμό 7.737 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Στην περιοχή αυτή βρίσκεται και η εγκαταλελειμμένη κοινότητα Άγιοι Ηλιόφωτοι. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε μικρή μείωση πληθυσμού της τάξεως του 1,8%. Τα κεφαλοχώρια της περιοχής (Περίστερώνια,

Αστρομερίτης) είναι πεδινές κοινότητες ενώ οι κοινότητες Αγία Ειρήνη και Καννάβια βρίσκονται σε υψόμετρο πέραν των 800 μέτρων και μπορούν να χαρακτηριστούν ως ορεινές. Οι υπόλοιπες κοινότητες είναι ημιορεινές. Άλλο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι το γεγονός ότι οι ορεινές κοινότητες της Αγίας Ειρήνης και Κανναβιών παρουσιάζουν την πιο υψηλή φθίνουσα πορεία πληθυσμιακής ανάπτυξης, η οποία μπορεί να συσχετισθεί με τη μεγάλη χιλιομετρική απόσταση από το αστικό κέντρο.

ΜΟΡΦΟΥ	Στατιστικά στοιχεία					
	Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Ευλιάτος		123	138	12,20%	450	49
Άγιος Γεώργιος Καυκάλλου		15	26	73,33%	450	53
Νικητάρι		426	447	4,93%	305	48
Βυζακιά		384	347	-9,64%	300	45

Αγία Μαρίνα Ευλιάτου	628	568	-9,55%	450	45
Κάτω Μονή	311	339	9,00%	410	40.5
Ορούντα	656	604	-7,93%	290	36
Πάνω Κουτραφάς	0	4	400%	215	46.5
Κάτω Κουτραφάς	14	17	21,43%	195	44
Ποτάμι	558	558	0,00%	215	43
Αγία Ειρήνη	49	27	-44,90%	900	64
Καννάβια	186	129	-30,65%	800	63
Περιστερώνα	2173	2226	2,44%	230	33
Αστρομερίτης	2361	2307	-2,29%	165	36.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή δεν υπάρχει ανάπτυξη στον τομέα του Αγροτουρισμού. Υπάρχουν ωστόσο αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία (Παναγία της Ασίνου στο Νικητάρι η οποία συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO, Βυζαντινή Εκκλ. Αγ. Βαρνάβα και Ιλαρίωνα στην Περιστερώνα η οποία είναι υποψήφια για ένταξη στον κατάλογο της UNESCO και άλλα βυζαντινά ξωκλήσια και μοναστήρια στην Αγ. Ειρήνη, Ορούντα, Βυζακιά και Αγ. Μαρίνα). Επίσης καταγράφονται αρκετά αρχαία μνημεία όπως ο παλιός νερόμυλος και αλευρόμυλος στην Κάτω Μονή, ελιόμυλοι και τέμενος στην Περιστερώνα, και παραδοσιακές βρύσες στο Ποτάμι (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων) και περιοχές φυσικού κάλλους (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) όπως ο Ποταμός Σερράχης, η περιοχή Κάτω Μονής, Δάσος Μαδαρή-Παπούτσα, ο Ποταμός Περιστερώνας, η Κοιλάδα της Ελιάς, με μονοπάτια της φύσης και εκδρομικούς χώρους.

Επίσης οι κοινότητες Περιστερώνα και Αγ. Γεώργιος Καυκάλλου παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και οι κοινότητες Κάτω Μονή, Ορούντα και Περιστερώνα έχουν αρκετά κηρυγμένα διατηρητέα κτίρια (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2014, στα πλαίσια της ετοιμασίας της παρούσας Στρατηγικής διαφάνηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούσαν ότι οποιεσδήποτε δράσεις/ έργα υλοποιηθούν στην περιοχή τους θα πρέπει να αξιοποιήσουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, τη λαϊκή παράδοση, τα ιδιαίτερα παραδοσιακά προϊόντα, το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και την τουριστική ανάπτυξη. Επίσης θεωρούσαν ότι, τα υφιστάμενα δημόσια/κοινοτικά κτίρια και τα αρχαία, ιστορικά και εκκλησιαστικά μνημεία αξιοποιούνται ικανοποιητικά. Δεν αξιοποιούνται όμως στο βαθμό που θα έπρεπε οι περιοχές φυσικής ομορφιάς και οι αγροτουριστικές υποδομές.

Επιπρόσθετα, με βάση την έρευνα πεδίου, που διεξήχθη το 2020, στα πλαίσια της επικαιροποίησης της Στρατηγικής, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Αγ. Μαρίνας και Ποταμίου, τα

σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες της περιοχής είναι η ανυπαρξία στεγαστικής πολιτικής, η απουσία κινήτρων για εγκατάσταση νέων, η έλλειψη θέσεων εργασίας, η έλλειψη οικονομικών πόρων και η έλλειψη έργων υποδομής (εξωραϊστικά έργα, αθλητικές εγκαταστάσεις). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν το εξαιρετικό κλίμα, την εκμετάλλευση των καλλιεργιών, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η αξιοποίηση των βιοτεχνικών ζωνών με την παροχή ουσιαστικών κινήτρων για εγκατάσταση των νέων, καθώς και παροχή εκπαίδευσης των νέων σε γεωργικά επαγγέλματα, η υλοποίηση έργων υποδομής (εξωραϊσμοί πυρήνων, και δημιουργία πολιτιστικών, αθλητικών, περιβαλλοντικών υποδομών).

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Μονοπάτια μελέτης της φύσης: Στην περιοχή καταγράφονται μονοπάτια της φύσης (Καννάβια, Αγ. Ειρήνη, Παναγίας της Ασίνου, Φράγμα Ξυλιάτου /Πηγή: Τμήμα Δασών).

Εκδρομικοί χώροι/Σημεία θέας: Υπάρχουν εκδρομικοί χώροι (Βυζακιά, Ξυλιάτος, Νικητάρι) (Πηγή: Τμήμα Δασών).

Θεματικές Διαδρομές: Η Παναγία της Ασίνου στο Νικητάρι και η Βυζαντινή Εκκλ. Αγ. Βαρνάβα και Ιλαρίωνα στην Περιστερώνα συμπεριλαμβάνονται στο δίκτυο θρησκευτικών διαδρομών (Πηγή: ΚΟΤ). Υπάρχει επίσης η ποδηλατική διαδρομή Ποτάμι-Παναγία της Ασίνου (Πηγή: ΚΟΤ, Δίκτυο ποδηλατικών διαδρομών,).

Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Στην περιοχή δεν εντοπίστηκαν μουσεία, κέντρα πληροφόρησης ή οποιοσδήποτε άλλες τουριστικές υποδομές.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έγιναν έργα ανάπλασης στις πλατείες/πυρήνες των κοινοτήτων Άγιος Γεώργιος Καυκάλλου, Βυζακιά, Αγ. Ειρήνη, Περιστερώνα (συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ 2004-2006) και Ξυλιάτο, και μικρότερα εξωραϊστικά έργα στις κοινότητες Αγ. Μαρίνα Ξυλιάτου, Κάτω Κουτραφάς, Καννάβια, Αστρομερίτης, καθώς και δημιουργία πάρκων στις κοινότητες, Ορούντα, Ξυλιάτος, Νικητάρι, Αγ. Μαρίνα Ξυλιάτου, Αγ. Ειρήνη, Βυζακιά και Καννάβια.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν υλοποιήθηκαν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στην περιοχή λειτουργούν δυο (2) Πολυδύναμα κέντρα, στο Ποτάμι και στην Αγ. Μαρίνα Ξυλιάτου, πέντε (5) αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, στο Ξυλιάτο, στη Βυζακιά, στην Κάτω Μονή, στην Αγ. Ειρήνη, και στον Αστρομερίτη και ένα (1) Πολιτιστικό Κέντρο στο Ποτάμι. Επίσης υπάρχει αμφιθέατρο στα Καννάβια.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργούν δυο (2) Στέγες ηλικιωμένων, στην Περιστερώνα και στον Αστρομερίτη (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών λειτουργούν κέντρα νεότητας στις κοινότητες Βυζακιά, Νικητάρι, Ορούντα, Ποτάμι, και Αστρομερίτης (Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου). Στην περιοχή λειτουργούν επίσης κοινοτικές βιβλιοθήκες στη Βυζακιά, στο Νικητάρι, στα Καννάβια, στην Αγ. Μαρίνα Ξυλιάτου και στον Αστρομερίτη. Στην περιοχή αυτή λειτουργεί επίσης Κέντρο Απασχόλησης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ) στην Περιστερώνα.

ΜΟΡΦΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Ξυλιάτος	Κατασκευή τεχνητής λίμνης και ανάπλαση της πλατείας της κοινότητας Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων Μουσείο Αγροτικής Κληρονομιάς (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	
Άγιος Γεώργιος Καυκάλλου	Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Επένδυση τοίχων της κοινότητας με πέτρα	Πλατεία - Πυρήνας (Β' Φάση)
Νικητάρι	Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Βιβλιοθήκη Κέντρο Νεότητας Κοινοτικό πάρκο	
Βυζακιά	Κοινοτικό πάρκο Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων/Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου εκκλ. Αγ. Αικατερίνης Δημιουργία πλατείας Κοινοτική βιβλιοθήκη Κέντρο νεότητας	
Αγία Μαρίνα Ξυλιάτου	Στεγανοποίηση αργακιού και πεζοδρομοποίηση Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό Κέντρο Κοινοτική βιβλιοθήκη Κοινοτικό πάρκο	Γήπεδο φούτσαλ Αίθουσα διαλέξεων στο κοινοτικό πάρκο
Κάτω Μονή	Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων	
Ορούντα	Κέντρο Νεότητας Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Κοινοτικό πάρκο	
Κάτω Κουτραφάς	Εξωραϊστικά	
Ποτάμι	Κέντρο Νεότητας Πολιτιστικό κέντρο Πολυδύναμο Κέντρο	Παιδική χαρά με πάρκο
Αγία Ειρήνη Λευκωσίας	Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων Κέντρο Νεότητας Επένδυση τοίχων σε δρόμους της κοινότητας Κοινοτικό πάρκο	Ανάπλαση χώρου δίπλα από τα Κοινοτικά Κτίρια, δημιουργία πλατείας και χώρου στάθμευσης

Καννάβια	Ανάπλαση πάρκου Ανάπλαση δεξαμενής Κέντρο Νεότητας Επένδυση τοίχου με πέτρα στην οδό Χαρ. Πεττεμερίδη Επένδυση τοίχου με πέτρα στο δρόμο που οδηγεί στην εκκλησία Κοινοτική βιβλιοθήκη Μορφολογική αναβάθμιση όψεων και στεγών Αμφιθέατρο	Ανοικτό Μουσείο κατά μήκος δρόμων κοινότητας (με αναπαράσταση παραδοσιακής ζωής κοινότητας)
Περιστερώνα Λευκωσίας	Ανάπλαση πλατείας και προσόψεων παραδοσιακού πυρήνα (ΕΤΠΑ 2004-06, ΤΠΟ) Νηπιαγωγείο Στέγη ηλικιωμένων Κέντρο απασχόλησης ΑΜΕΑ	
Αστρομερίτης	Στεγανοποίηση κοίτης ποταμού Κομήτη Βιβλιοθήκη Νηπιαγωγείο Κέντρο Νεότητας Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων Στέγη ηλικιωμένων	

Διαπιστώσεις

Παρά τα διάφορα προβλήματα που παρουσιάζει η περιοχή και τα οποία σχετίζονται βασικά με την αποψίλωση του πληθυσμού των ορεινών κοινοτήτων, αυτή έτυχε ικανοποιητικής ανάπτυξης σε ότι αφορά τη δημιουργία υποδομών τόσο για τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος όσο και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και των ευκαιριών απασχόλησης.

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, η περιοχή Μόρφου, διαθέτει στο παρόν στάδιο ικανοποιητική υποδομή, σε σχέση με τον πληθυσμό της (στέγες ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, πολιτιστικά κέντρα, πολυδύναμα κέντρα/αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, βιβλιοθήκες).

Επίσης, έχουν ολοκληρωθεί αρκετά έργα αναπλάσεων και βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος σε κάποιες κοινότητες, χωρίς ωστόσο να παρουσιάζονται παρόμοια αποτελέσματα δημιουργίας ιδιωτικών αγροτουριστικών επιχειρήσεων όπως στις περιοχές Μαραθάσας και Σολέας.

Προτεινόμενα έργα

ΜΟΡΦΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Βυζακιά	Ανάπλαση πυρήνα-αναστήλωση παλαιού νερόμυλου και ελιόμυλου Εξωραϊσμός/ανάπλαση ποταμού Πάρκο και εκδρομικοί χώροι περιοχής Βουνί Κοινοτικά γήπεδα και αθλητικό κέντρο Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων

Αγία Μαρίνα Ξυλιάτου	Κέντρο απασχόλησης παιδιών/κέντρο νεότητας Αναβάθμιση όψεων κτιρίων/Δημιουργία λαϊκής γειτονιάς Ανάπλαση πλατείας Γραμμικό πάρκο Θεματικές διαδρομές Αξιοποίηση βιοτεχνικής ζώνης, νέες θέσεις εργασίας Διαχωρισμός οικοπέδων για νέα ζευγάρια Βελτίωση τοπικού οδικού δικτύου Λαογραφικό μουσείο Νομισματικό μουσείο Περιβαλλοντικό κέντρο - Θεματικό πάρκο Χώρος Απόρριψης Σκυβάλων (Σύμπλεγμα Διαμερίσματος Μόρφου) + Ανάπλαση Παλιού Μεταλλείου "MEMI" (συνεργασία με Ξυλιάτο)
Περιστερώνα	Πεζογέφυρα
Ποτάμι	Κατασκευή πλατείας Αθλητικές εγκαταστάσεις (γήπεδο futsal) Εξωραϊσμός/πλακόστρωση περιβάλλοντος χώρου παλιάς εκκλησίας Αγ. Γεωργίου (αρχαίο μνημείο) Λιθόστρωση Δρόμου Παλιάς Εκκλησίας + Πεζοδρόμια Κέντρο μελετών, κέντρο εκπαίδευσης για γεωργικά επαγγέλματα Περιβαλλοντικό κέντρο Ανακαίνιση Παλαιού Σχολείου (Περίγυρος Κ.Σ.) Αθλητικό Κέντρο (Κοινότητες Βυζακιά, Νικητάρι, Αγ. Μαρίνα, Ξυλιάτος, Καννάβια κτλ.) Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολίτη (Αστρομερίτη προς εξυπηρέτηση της ευρύτερης περιοχής) Κέντρο Υγείας (Αστρομερίτη).
Καννάβια	Κατασκευή κοινοτικού πάρκου στον περιβάλλοντα χώρο της εκκλησίας της Παναγίας στα Καννάβια (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Δημιουργία μικρού φράγματος στην περιοχή Μαδαρής Διαχωρισμός Οικοπέδων για νεαρά ζευγάρια Γραφεία Κ.Σ. με μικρή κουζίνα και χώρους υγιεινής Αξιοποίηση 8 παλαιών ακατοίκητων οικιών στον πυρήνα του χωριού για αγροτουρισμό Ασφαλτόστρωση ενός αγροτικού δρόμου 3ΚΜ για σκοπούς ανάβασης αυτοκινήτων Χώρος Παλαιού Μεταλλείου του Μεμή (γη Ξυλιάτου - Αγ. Μαρίας) >> να γίνει πολυχώρος με τα γραφεία του Συμπλέγματος Διαμερίσματος Μόρφου, μαζί με αποθήκες και χώρους εστίασης, αθλητικές και πολιτιστικές εγκαταστάσεις >> 13 κοινότητες Είχε εκπονηθεί μελέτη το 2012 για τοποθέτηση κοινότητας Κανναβιών ως το χωριό του Αη Βασίλη στην Κύπρο >> Υποστηρίζεται από το σύμπλεγμα κοινοτήτων διαμ. Μόρφου Ανακαίνιση παλιού δημοτικού σχολείου και ανάπλαση περιβάλλοντα χώρου Μονοπάτι μελέτης της φύσης
Νικητάρι	Παιδικό πάρκο Λιθόστρωση στο κέντρο του χωριού περιμετρικά της εκκλησίας

	Ανάπλαση πλατείας παλαιού δημοτικού Σχολείου και μετατροπή σε αίθουσα πολλαπλής χρήσης
Ορούντα	Μονοπάτι της φύσης (Μοναστήρι Αγ. Νικολάου-Παραπόταμος του ποταμού μέχρι την Εκκλησία Αγ. Ιλαρίωνα-Περιστερώνα) Κατασκευή πεζοδρομίων
Κάτω Κουτραφάς	Ανάπλαση πλατείας Εκκλησίας Κοινοτικό πάρκο Ανάπλαση πλατείας στον πυρήνα Γήπεδο αθλοπαιδιών σε τεμάχιο γης του Κύκκου για να καλύπτει όλες τις γύρω κοινότητες Δημιουργία κοιμητηρίου
Ξυλιάτος	Εξωραϊσμός πυρήνα που οδηγεί στην Εκκλησία (Πλακόστρωση και φωτισμός) Αστεροσκοπείο στο σημείο θέας Οκτηπέτρα Λίμνη Μεταλλείου Μεμή - Να δημιουργηθεί σημείο θέας, πρόσβαση και εξωραϊσμός Πεζόδρομος από την κοινότητα μέχρι την λίμνη Χώρος Απόρριψης Σκυβάλων Χώρος απασχόλησης ηλικιωμένων Αναβάθμιση Κοινοτικού Γηπέδου για να χρησιμοποιείται και από τις διπλάνες κοινότητες που δεν έχουν Πεζόδρομο - Ποδηλατόδρομο Ξυλιάτος - Αγ. Μαρίνα Ολοκλήρωση πλατείας Γ' φάση
Άγιος Γεώργιος Καυκάλλου	Δημιουργία Μουσείου Πολιτιστικής Κληρονομιάς στον πυρήνα του χωριού Ανάπλαση όψεων εντός πυρήνα Μονοπάτι Μελέτης της Φύσης προς Ασίνου Δημιουργία κοιμητηρίου Διαχωρισμός Οικοπέδων για νεαρά ζευγάρια Κέντρο ΑΜΕΑ (για παιδιά με ειδικές ανάγκες) - 13 κοινότητες >> υπάρχει στην Περιστερώνα και εξελίσσεται συνεχώς >> χρειάζεται επιχορήγηση λειτουργίας Σύνδεση με αποχετευτικό Αστρομερίτη των κοινοτήτων της περιοχής. Κέντρο Εξυπηρέτησης του Πολίτη στον Αστρομερίτη.
Αγία Ειρήνη	Μελέτη δημιουργίας πρόσβασης στο πάρκο της Κοινότητας Βελτιωτικές εργασίες στο Πάρκο Εξωραϊσμός Υπάθριου χώρου στο ξωκλήσι του Τιμίου Σταυρού Δημιουργία φράγματος Βελτιωτικά έργα στον παρακαμήριο Καννάβια - Αγ. Ειρήνη Ανάπλαση πλατείας γύρω από την εκκλησία Αγ. Ειρήνης

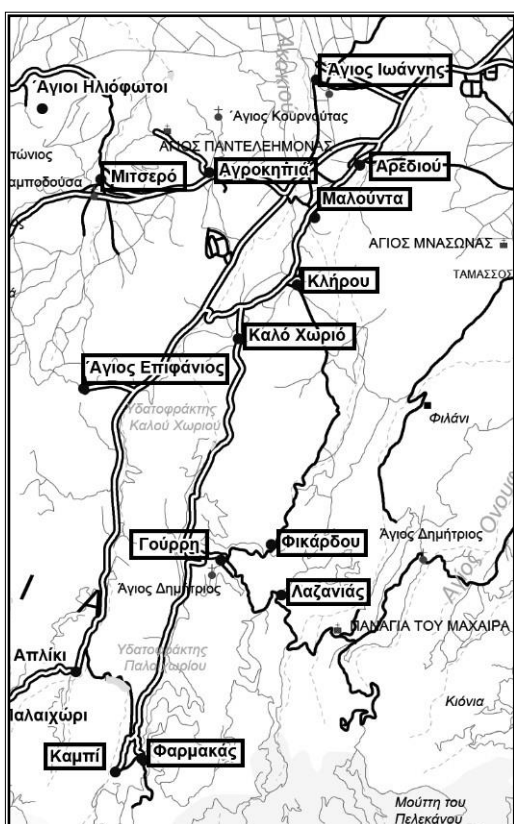
Εισηγήσεις

Με βάση τα πιο πάνω η περιοχή και ειδικότερα οι φθίνουσες πληθυσμιακά κοινότητες θα μπορούσαν να προωθήσουν μικρής έκτασης αναπτυξιακά έργα τοπικής σημασίας με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών και τη σταδιακή ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Ενόψει της ανάγκης για προσέλκυση επισκεπτών στην περιοχή, συστήνεται η υλοποίηση τέτοιων έργων κυρίως σε κοινότητες με απόθεμα διατηρητέων κτιρίων/μνημείων, αξιόλογων πολιτιστικών, θρησκευτικών και φυσικών στοιχείων. Τέτοιου είδους έργα θα βοηθήσουν επίσης στο να καταστούν οι μικρές κοινότητες πιο ελκυστικές για μόνιμη διαβίωση

Σε ότι αφορά Κέντρα φροντίδας/απασχόλησης ηλικιωμένων, λόγω της μικρής μείωσης στον πληθυσμό (μείωση της τάξεως του 1,8%) δεν φαίνεται να υπάρχει στο παρόν στάδιο ανάγκη δημιουργίας

επιπρόσθετου τέτοιου έργου. Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών λόγω της μικρής μείωσης στον πληθυσμό και της ύπαρξης αρκετών υποδομών, δεν συστήνεται στο παρόν στάδιο προώθηση τέτοιων έργων εκτός από τη δημιουργία κέντρου απασχόλησης παιδιών, έργο το οποίο λείπει από την περιοχή, και το οποίο θα μπορούσε να λειτουργήσει σε περιφερειακό επίπεδο. Συστήνεται ωστόσο, όπως τέτοιου είδους έργα υλοποιούνται κυρίως στις 2 μεγαλύτερες κοινότητες της περιοχής (Περιστερώνα, Αστρομερίτης), και να εξυπηρετούν και τις μικρές κοινότητες, καθώς στις μικρές κοινότητες παρατηρείται δυσκολία ως προς τη διαχείριση και λειτουργία τέτοιων κέντρων.

3.2.1.4 Ορεινή

αστυφιλία.

Στην περιοχή Ορεινής, η οποία περιλαμβάνει πεδινές και ορεινές περιοχές, συμπεριλαμβάνονται δεκατρείς (13) κοινότητες (Αγ. Επιφάνιος, Αγ. Ιωάννης, Αγροκηπιά, Αρεδιού, Γούρρι, Καλό Χωριό, Καμπί, Κλήρου, Λαζανιά, Μαλούντα, Μιτσερό, Φαρμακάς, Φικάρδου) με συνολικό πληθυσμό 7.376 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή Πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 14,6%.

Οι τρεις μεγαλύτερες κοινότητες, Κλήρου, Αρεδιού και Μιτσερό έχουν θετικούς ρυθμούς μεταβολής του πληθυσμού με αποτέλεσμα να εξάγεται το συμπέρασμα ότι η μικρή απόσταση από το αστικό κέντρο της Επαρχίας συντείνει στην περαιτέρω ανάπτυξή τους. Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής πληθυσμού παρουσιάζουν γενικά οι ημιορεινές περιοχές Καμπί, Φαρμακάς, και Γούρρι, και αυτό εστιάζεται και πάλιν στην απόσταση από τη Λευκωσία. Γενικά από τον πίνακα φαίνεται, με εξαίρεση το Φικάρδου, ότι όσες κοινότητες βρίσκονται σε απόσταση από το αστικό κέντρο, κάτω των 35 km έχουν περιορίσει σε σημαντικό βαθμό την

ΟΡΕΙΝΗ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες / Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)

Καμπί	104	97	-6,73%	860	43
Φαρμακάς	507	480	-5,33%	980	42
Λαζανιάς	33	39	18,18%	900	41
Γούρρη	225	196	-12,89%	730	36.5
Φικάρδου	3	15	400,00%	890	39
Άγιος Επιφάνιος	338	412	21,89%	620	33.5
Καλό Χωριό Ορεινής	601	734	22,13%	500	29.5
Μαλούντα	402	490	21,89%	410	25
Κλήρου	1551	1847	19,08%	450	27
Αρεδιού	1084	1225	13,01%	360	23.5
Άγιος Μαλούντας	Ιωάννης 445	472	6,07%	345	24
Αγροκηπιά	431	509	18,10%	390	28.5
Μιτσερό	713	860	20,62%	390	31.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή, αν και παρουσιάζει πολύ μικρή ανάπτυξη αγροτουρισμού, με αγροτουριστικά καταλύματα να λειτουργούν μόνο στο Γούρρι και στο Φαρμακά (Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού), έχει προοπτική για τουριστική ανάπτυξη αφού εκτός από το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον (Δάσος Μαχαιρά, Δάσος Αδελφοί, Κοιλάδα ποταμού Μαρούλλενας και περιοχή Μιτσερού – Πηγή Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) χαρακτηρίζεται και από κοινότητες με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, π.χ. Αγ. Επιφάνιος, Γούρρι, Καμπί, Κλήρου, Μαλούντα, Φαρμακάς, Φικάρδου (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) με αρκετό αριθμό κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως) στο Φικάρδου, στο Γούρρι, στην Κλήρου, κλπ. Το πιο σημαντικό παράδειγμα είναι το χωριό Φικάρδου το οποίο ανακηρύχθηκε εξολοκλήρου αρχαίο μνημείο και είναι υποψήφιο για ένταξη στον κατάλογο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Στην περιοχή βρίσκεται και το Μοναστήρι του Μαχαιρά ένα από τα πιο σημαντικά θρησκευτικά μνημεία της Κύπρου.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2014, στα πλαίσια της ετοιμασίας της παρούσας Στρατηγικής διαφάνηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούσαν ότι οποιοσδήποτε δράσεις/έργα υλοποιηθούν στην περιοχή τους θα πρέπει να αξιοποιήσουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, το σημαντικό απόθεμα κτιρίων αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας, τη λαϊκή παράδοση, τα ιδιαίτερα παραδοσιακά προϊόντα, και το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, αλλά ταυτόχρονα να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα πρόσβασης και της καταστροφής της πολιτιστικής/ιστορικής κληρονομιάς και του

φυσικού πλούτου. Επίσης θεωρούσαν ότι δεν αξιοποιούνται επαρκώς οι περιοχές φυσικής ομορφιάς, οι αγροτουριστικές υποδομές και τα αρχαία και ιστορικά μνημεία της περιοχής.

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου, που διεξήχθη το 2020, στα πλαίσια της επικαιροποίησης της Στρατηγικής, οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Μονοπάτια μελέτης της φύσης: Εκτός από το Ευρωπαϊκό μονοπάτι της φύσης E4 το οποίο περνά από τις κοινότητες Φικάρδου, Γούρρι, Λαζανιά και Αγ. Επιφάνειο, δεν υπάρχουν άλλα μονοπάτια μελέτης της φύσης στην περιοχή.

Εκδρομικοί χώροι/Σημεία θέας: Δεν υπάρχει υποδομή αυτού του τύπου στην περιοχή.

Θεματικές Διαδρομές: Από την περιοχή περνά η διαδρομή Φικάρδου-Καμπιά και η διαδρομή Λευκωσίας-Πιτσιλιάς, που διασχίζει κάποιες από τις κοινότητες της περιοχής, του Δικτύου Ποδηλατικών Διαδρομών (Πηγή: ΚΟΤ). Οι κοινότητες Αρεδιού, Κλήρου, Καλό χωριό, Φικάρδου και Γούρρι συμπεριλαμβάνονται στη θεματική διαδρομή Λευκωσία-Λεύκαρα-Λάρνακα του δικτύου Δρόμοι του Κρασιού (Πηγή: ΚΟΤ). Η εκκλησία της Μονής Αγίου Παντελεήμονος της Αχεράς στην Αγροκητιά συμπεριλαμβάνεται στο δίκτυο θρησκευτικών διαδρομών (Πηγή: ΚΟΤ).

Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Στην περιοχή υπάρχουν τρία (3) Μουσεία, Μουσείο Λαϊκής Τέχνης στο Γούρρι (συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΓΤΑΑ 2007-2013), λαογραφικό μουσείο στο Καμπί και το Τοπικό Αγροτικό Μουσείο στο Φικάρδου το οποίο έλαβε το Βραβείο Europa Nostra.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Στην περιοχή έγινε μικρός αριθμός έργων και συγκεκριμένα, ανάπλαση πλατείας και πάρκου στο Φαρμακά, δημιουργία Κοινοτικών πάρκων στο Καλό Χωριό, στο Γούρρι, στην Αγροκητιά και στον Αγ. Επιφάνειο και μικρότερα εξωραϊστικά έργα στις κοινότητες Λαζανιάς, Καλό Χωριό Ορεινή και Αγ. Ιωάννης Μαλούντας και πλακοστρώσεις και εξωραϊστικά έργα στον Αγ. Επιφάνειο Επίσης έγινε μορφολογική αναβάθμιση όψεων και στεγών στο Φικάρδου από το Τμήμα Αρχαιοτήτων.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση παλιάς βρύσης στο Γούρρι.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δημιουργήθηκαν αμφιθέατρα, στον Αγ. Επιφάνειο, στο Μιτσερό και στη Μαλούντα, αίθουσες εκδηλώσεων στο Μιτσερό και στο Αρεδιού και αίθουσες πολλαπλών χρήσεων στο Καμπί και στην Αγροκητιά.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργούν δυο (2) Κέντρα Ηλικιωμένων στην Κλήρου και στο Μιτσερό (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών υπάρχουν Κέντρα νεότητας στην Κλήρου, στο Καλό Χωριό Ορεινής, στο Καμπί και στο Μιτσερό (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου). Λειτουργεί επίσης κοινοτική βιβλιοθήκη στα κοινοτικά κτίρια Κλήρου, και στο Φικάρδου. Επίσης στην Κλήρου λειτουργεί κέντρο απασχόλησης παιδιών.

Καμπί	Αίθουσα πολλαπλής χρήσης Περιφερειακό νηπιαγωγείο Μουσείο Κέντρο Νεότητας		
Φαρμακάς	Ανάπλαση πλατείας και πάρκο		
Λαζαριάς	Επένδυσης περιτοιχισμάτων με πέτρα της περιοχής Κατασκευή περιτοιχίσματος		
Γούρρη	Μουσείο Υφαντουργίας Μουσείο Λαϊκής Τέχνης (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Αποκατάσταση παλιάς βρύσης	Λιθόστρωση αρτηρίας	κεντρικής
Φικάρδου	Τοπικό Αγροτικό Μουσείο (Βραβείο Europa Nostra) Κοινοτική βιβλιοθήκη Κοινοτικά αποχωρητήρια Μορφολογική αναβάθμιση όψεων και στεγών		
Άγιος Επιφάνιος Ορεινής	Πάρκο κοντά στην εκκλησία Νηπιαγωγείο Εξωραιοτικά/πλακοστρώσεις		
Καλό Χωριό Ορεινής	Κοινοτικό πάρκο Νηπιαγωγείο Πλατεία μικροβρύσης Εξωραιοτικά		
Μαλούντα	Αμφιθέατρο		
Κλήρου	Κοινοτική βιβλιοθήκη (μέρος των Κοινοτικών κτιρίων) Κέντρο Ηλικιωμένων Κέντρο Νεότητας Περιφερειακό νηπιαγωγείο - Κέντρο απασχόλησης παιδιών	Διαμόρφωση πλατείας	
Αρεδιού	Αίθουσα εκδηλώσεων Αντιπλυμμυρικά Περιφερειακό νηπιαγωγείο		
Άγιος Ιωάννης Μαλούντας	Κατασκευή πεζοδρομίων Αντιπλυμμυρικά Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων		
Αγροκηπιά	Πάρκο στον προσφυγικό συνοικισμό Κοινοτικό πάρκο Ανάπλαση πλατείας Δημιουργία αίθουσας πολλαπλών χρήσεων		
Μιτσερό	Αμφιθέατρο Κωστή Δαμιανού Περιφερειακό νηπιαγωγείο Αίθουσα εκδηλώσεων και αναβάθμιση σχολείου Κέντρο Ηλικιωμένων Κέντρο Νεότητας		

Διαπιστώσεις

Με βάση τα χαρακτηριστικά της περιοχής και τα έργα που έχουν προωθηθεί τα τελευταία χρόνια η περιοχή θα πρέπει να τύχει ξεχωριστής μεταχείρισης ούτως ώστε να δοθεί ώθηση τόσο στις περιοχές που παρουσιάζουν πληθυσμιακή κάμψη, όσο και στις περιοχές που παρουσιάζουν σταθερή αύξηση πληθυσμού.

Προς τούτο και λόγω του παραδοσιακού χαρακτήρα των κοινοτήτων, καθώς και την προσπάθεια για περαιτέρω προώθηση του αγροτουρισμού, αναμένεται να είναι προς τη σωστή κατεύθυνση μια πολιτική εκτέλεσης έργων υποδομής που σχετίζονται με τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος Κοινοτήτες που θα επιδέχονταν τέτοιας πολιτικής είναι κυρίως το Καμπί, ο Φαρμακάς και το Γούρρι. Θετικό είναι το γεγονός ότι είναι σε εξέλιξη η ανάπλαση της Κεντρικής Πλατείας στην Κλήρου και αναβάθμιση των προσόψεων των οικοδομών περιμετρικά της πλατείας και αναμένεται να ξεκινήσει και η λιθόστρωση κεντρικής αρτηρίας στο Γούρρι.

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών, οι κτιριακές υποδομές στην περιοχή πιθανόν να είναι ανεπαρκείς με βάση τον πληθυσμό της περιοχής, ειδικότερα σε ότι αφορά κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων καθώς και κέντρα απασχόλησης παιδιών. Ως εκ τούτου θα μπορούσε να δοθεί έμφαση στην εκτέλεση τέτοιων έργων στις πιο ανεπτυγμένες πληθυσμιακά κοινότητες.

Προτεινόμενα έργα

ΟΡΕΙΝΗ	Προτεινόμενα έργα
Καμπί	Ανάπλαση πυρήνα/πλατείας/πλακοστρώσεις Αναβάθμιση όψεων κτιρίων/Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων
Φαρμακάς	Κοινοτικό γήπεδο Ανάπλαση πυρήνα Πολυδύναμο κέντρο Αποχετευτικό
Λαζανιάς	Αίθουσα πολιτισμού Ανάπλαση πλατείας Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Δημιουργία πράσινου σημείου Πάρκο πρασίνου και παιδότοπος Ολοκλήρωση μνημείου πεσόντων
Γούρρη	Διαμόρφωση παλιού δημοτικού σχολείου σε πολυδύναμο/πολιτιστικό κέντρο Χώροι στάθμευσης Ανακατασκευή κοινοτικού γηπέδου
Άγιος Επιφάνιος Ορεινή	Πολυδύναμο κέντρο και Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων
Καλό Χωριό Ορεινής	Κέντρο απασχόλησης παιδιών /νέων-Βρεφο/παιδοκομικός σταθμός Διαμόρφωση πλατείας Μονοπάτι της φύσης στον ποταμό Μαρούλληνα Ανάπλαση πυρήνα
Κλήρου	Αξιοποίηση διατηρητέας οικοδομής στην πλατεία της κοινότητας
Αρεδιού	Κοινοτικού Πάρκου στην περιοχή Τραχωνιά. Μονοπατιού της Φύσης κατά μήκος του ποταμού – στην πρώτη φάση δημιουργία Μονοπατιού έκτασης δυο χιλιομέτρων στην κοίτη του ποταμού. η Δημοτικού Σχολείου.

Μιτσερό	Μουσείο χαλκού Ανάπλαση πλατείας Μουσείο λιθογραφικής και ξυλογλυπτικής Ανάπλαση πλατείας
Φικάρδου	Πλακοστρώσεις και επιδιορθώσεις υφιστάμενων πλακόστρωτων Δίκτυο υδατοπρομήθειας εντός του πυρήνα Βελτίωση πρόσβασης προς το παλιό σχολείο-πλακόστρωση Προστασία κοινοτικής δεξαμενής με περιτοίχισμα Αστεροσκοπείο Αυτοκινητόδρομος Λευκωσίας-Παλαιχωρίου Ιατρική περίθαλψη για το σύμπλεγμα Ορεινής Ενίσχυση αστυνομικής δύναμης Γραφείο πολίτη Σταθμός πυρόσβεσης
Αγροκηπιά	Ανάπλαση πυρήνα Αποκατάσταση/ανάδειξη χώρου παλιού μεταλλείου

Εισηγήσεις

Επειδή πολλές κοινότητες της περιοχής αυτής έχουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα συστήνεται η υλοποίηση και άλλων τέτοιων έργων, με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Στο παρόν στάδιο εκτελούνται έργα ανάπλασης στην Κλήρου και στο Γούρρι κοινότητες οι οποίες χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακές και στις οποίες ορθά δίδεται προτεραιότητα. Περαιτέρω τέτοια έργα θα μπορούσαν να προωθηθούν στο Καμπί και στο Φαρμακά, αλλά και στο Φικάρδου.

Για τον εμπλουτισμό του αγροτουριστικού προϊόντος της περιοχής καθώς και την αύξηση της επισκεψιμότητας στην περιοχή, θα μπορούσε να προωθηθεί η δημιουργία ενός περιφερειακού κέντρου πληροφόρησης επισκεπτών, με στόχο την ενημέρωσή τους για τον παραδοσιακό/αρχιτεκτονικό πλούτο της περιοχής, την μεταλλευτική κληρονομιά καθώς και τις αξιόλογες περιοχές Natura 2000 (Δάσος Μαχαιρά, Δάσος Αδελφοί, Κοιλάδα ποταμού Μαρούλλενας και περιοχή Μιτσερού).

Λόγω της αύξησης στον πληθυσμό της περιοχής (αύξηση 14,5%) πιθανόν να προκύπτει ανάγκη για δημιουργία κέντρου ηλικιωμένων. Ωστόσο η δημιουργία τέτοιων κέντρων συστήνεται στις πληθυσμιακά μεγαλύτερες κοινότητες, οι οποίες θα μπορούν να λειτουργήσουν και να συντηρούν τα κέντρα, τα οποία θα εξυπηρετούν και τις μικρότερες κοινότητες. Επίσης φαίνεται να υπάρχει ανάγκη για δημιουργία κέντρων απασχόλησης παιδιών. Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται και σε αυτή την περίπτωση σε κοινότητες με αύξηση στον πληθυσμό και ως εκ τούτου αύξηση ατόμων παιδικής ηλικίας. Παράλληλα θα μπορούσε να μελετηθεί και η ενίσχυση/αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών (Κλήρου, Μιτσερό).

3.2.1.5 Πιτσιλιά Λευκωσίας

Η Πιτσιλιά είναι ορεινή περιοχή η οποία εκτείνεται στους πρόποδες της Μαδαρής και του Τροόδου και ανήκει διοικητικά στις επαρχίες Λευκωσίας και Λεμεσού. Η περιοχή της Πιτσιλιάς η οποία ανήκει στην επαρχία Λευκωσίας συμπεριλαμβάνει δώδεκα (12) κοινότητες (Αληθινού, Άλωνα, Απλίκι, Ασκάς, Λαγουδερά, Λειβάδια, Παλαιχώρι Μόρφου και Ορεινής, Πλατανιστάσα, Πολύστυπος, Σαράντι, Φτερικούδι) με πληθυσμό 1.833 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή

πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 20,5%.

Κεφαλοχώρια της περιοχής είναι το Παλαιχώρι Μόρφου και το Παλαιχώρι Ορεινής. Γενικά όλες οι κοινότητες παρουσιάζουν φθίνουσα πληθυσμιακή μεταβολή, εκτός από την κοινότητα Απλικίου. Οπωσδήποτε η απόσταση από το αστικό κέντρο και η παντελής έλλειψη κέντρων Κοινωνικών Παροχών, Κέντρων Φροντίδας και Εκπαίδευσης, Πολυδύναμων Κέντρων Απασχόλησης, οδήγησαν στην αποψίλωση του πληθυσμού. Θετικό είναι το γεγονός ότι πρόσφατα ολοκληρώθηκε η υλοποίηση του έργου 'Περιφερειακή στέγη ηλικιωμένων Παλαιχωριού', το οποίο αναμένεται να συνεισφέρει σημαντικά στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ατόμων τρίτης ηλικίας, καθώς και η υλοποίηση του έργου Πολυδύναμο κέντρο Ασκά.

ΠΙΤΣΙΛΙΑ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού	Απογραφή πληθυσμού	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
	2001	2011			
Παλαιχώρι Μόρφου	775	686	-11,48%	950	43.5
Απλίκι	80	87	8,75%	720	40
Ασκάς	187	170	-9,09%	900	45.5
Άλωνα	128	67	-47,66%	1050	60
Φτερικούδι	142	90	-36,62%	950	48.5
Πολύστυπος	173	128	-26,01%	1090	60
Λαγουδερά	142	84	-40,85%	1000	60
Σαράντι	57	44	-22,81%	1050	60
Λειβάδια	20	18	-10,00%	1020	62.5
Αληθινού	9	9	0,00%	920	57
Πλατανιστάσα	172	117	-31,98%	950	56
Παλαιχώρι Ορεινής	421	333	-20,90%	950	43.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή αυτή η οποία χαρακτηρίζεται από τοπία φυσικής ομορφιάς όπως το Δάσος Αδελφοί, η Μαδαρή, η Παπούτσα και τα Φουντουκοδάση Πιτσιλιάς (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000), υπάρχουν πολλά υφιστάμενα μονοπάτια της φύσης, σημαντικά εκκλησιαστικά μνημεία (Παναγία του Άρακα στα Λαγουδερά, Εκκλ. του Τιμίου Σταυρού του Αγιασμάτι στην Πλατανιστάσα, Εκκλ. της Μεταμορφώσεως του Σωτήρα στο Παλαιχώρι Ορεινής) τα οποία συμπεριλαμβάνονται στον κατάλογο παγκόσμιας πολιτιστική κληρονομιάς της Unesco, και άλλα πολλά μεσαιωνικά ξωκλήσια (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Σε αντίθεση με τις κοιλάδες Μαραθάσας και Σολέας στην περιοχή έγιναν περιορισμένες ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτουρισμό (αγροτουριστικά καταλύματα).

Οι κοινότητες Αληθινού, Άλωνα, Ασκάς, Λαγουδερά Λειβάδια, Παλαιχώρι Μόρφου και Ορεινής και Φτερικουδί παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Παλαιχωρίου, Ασκά και Άλωνας υπάρχει μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2014, στα πλαίσια της ετοιμασίας της παρούσας Στρατηγικής διαφάνηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούσαν ότι οποιεσδήποτε δράσεις/έργα υλοποιηθούν στην περιοχή τους θα πρέπει να αξιοποιήσουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, το σημαντικό απόθεμα κτιρίων αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας, τη λαϊκή παράδοση, τα ιδιαίτερα παραδοσιακά προϊόντα, το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και την τουριστική ανάπτυξη, αλλά ταυτόχρονα να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της δυσκολίας πρόσβασης, της ανεργίας και της καταστροφής της πολιτιστικής/ιστορικής κληρονομιάς και του φυσικού πλούτου. Επίσης, οι πλείστοι θεωρούσαν ότι, παρόλο που τα υφιστάμενα δημόσια/κοινοτικά κτίρια και τα εκκλησιαστικά μνημεία αξιοποιούνται ικανοποιητικά, δεν αξιοποιούνται στο βαθμό που θα έπρεπε οι περιοχές φυσικής ομορφιάς, οι αγροτουριστικές υποδομές και τα αρχαία και ιστορικά μνημεία της περιοχής.

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2020, στα πλαίσια της επικαιροποίησης της Στρατηγικής, οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη. **Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία**

Μονοπάτια μελέτης της φύσης: Υπάρχουν πολλά υφιστάμενα μονοπάτια της φύσης (π.χ. Λαγουδερά, Άλωνα, Τεισιά της Μαδαρής, Παναγίας του Άρακα, και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι της φύσης E4 το οποίο περνά από τα Λαγουδερά και το Σαράντι) (Τμήμα Δασών).

Εκδρομικοί χώροι/Σημεία θέας: Δεν υπάρχει υποδομή αυτού του τύπου στην περιοχή.

Θεματικές Διαδρομές: Η Παναγία του Άρακα στα Λαγουδερά, η Εκκλ. του Τιμίου Σταυρού του Αγιασμάτι στην Πλατανιστάσα, η Παναγία Χρυσοπαντάνασσα και Εκκλ. της Μεταμορφώσεως του Σωτήρα στο Παλαιχώρι Ορεινής, ο Αγ. Ιωάννης ο Πρόδρομος και η Αγ. Χριστίνα στον Ασκά, συμπεριλαμβάνονται στο δίκτυο θρησκευτικών διαδρομών και στην πολιτιστική διαδρομή Κύπρος-Βενετία (Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού). Οι κοινότητες Άλωνα και Πολύστυπος περιλαμβάνονται στη διαδρομή Πιτσιλιά (Πηγή: ΚΟΤ, Δρόμοι του Κρασιού). Επίσης οι κοινότητες Ασκάς, Φτερικουδί και Άλωνα συμπεριλαμβάνονται στην ποδηλατική διαδρομή Λευκωσία-Πιτσιλιά (Πηγή: ΚΟΤ).

Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Στην περιοχή υπάρχουν τρία (3) Μουσεία, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης στο Φτερικούδι, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης (παλιό ελαιοτριβείο) στην Πλατανιστάσα και Μουσείο Βυζαντινής Κληρονομιάς στο Παλαιχώρι Ορεινής.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα εξωραϊσμών/αναπλάσεων τα οποία έγιναν στην περιοχή καταγράφονται τα εξής: ανάπλαση μικρού μέρους του πυρήνα Παλαιχωρίου Μόρφου και Παλαιχωρίου Ορεινής, και ανάπλαση του πυρήνα στο Σαράντι, εξωραϊσμός τριών (3) πλατειών στην Πλατανιστάσα, ανάπλαση πλατείας Τιμίου Σταυρού στον Ασκά και ανάπλαση πλατείας στην Άλωνα. Κοινοτικά πάρκα υπάρχουν σε όλες τις κοινότητες εκτός από το Φτερικούδι και το Παλαιχώρι Ορεινής.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Ολοκληρώθηκε πρόσφατα η αναπαλαίωση του νερόμυλου Πλατανιστάσας (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Την τελευταία δεκαετία έχουν δημιουργηθεί τρία (3) πολιτιστικά κέντρα, στον Πολύστυπο (συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ 2007-2013), στο Φτερικούδι και στα Λαγουδερά και το 2018 ολοκληρώθηκε το έργο Πολυδύναμο κέντρο στον Ασκά (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Ωστόσο, λειτουργούν και πολιτιστικά κέντρα/θέατρα και στις άλλες κοινότητες εκτός από το Σαράντι και τα Λιβάδια.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή δεν υπήρχε μέχρι πρόσφατα υποδομή φροντίδας ηλικιωμένων, ωστόσο ολοκληρώνεται σύντομα το «Περιφερειακό κέντρο ηλικιωμένων στο Παλαιχώρι Μόρφου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) το οποίο αναμένεται ότι θα καλύψει τις ανάγκες της περιοχής. Σε ότι αφορά Κέντρα Νεότητας υπάρχουν 2, στον Πολύστυπο και στην Πλατανιστάσα. Βιβλιοθήκες υπάρχουν στον Ασκά, στα Λαγουδερά και στην Πλατανιστάσα. Επίσης λειτουργεί κέντρο απασχόλησης παιδιών στα πλαίσια του παιδοκομικού σταθμού/ παιδική λέσχη Παλαιχωρίου (Μόρφου).

ΠΙΤΣΙΛΙΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Παλαιχώρι Μόρφου	Μονοπάτι της φύσης Περιφερειακό Νηπιαγωγείο Περιφερειακή στέγη ηλικιωμένων (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Κοινοτικό πάρκο Θεατρική αίθουσα Κώστα Ιωακείμ Ανάπλαση μέρους του πυρήνα Σημείο θέας Ποταμού Δύο πεζογέφυρες πάνω από τον ποταμό που ενώνουν Παλαιχώρια (ΜΟΡΦΟΥ & ΟΡΕΙΝΗΣ)	Κέντρο απασχόλησης παιδιών (παιδοκομικός σταθμός)
Ασκάς	Μονοπάτι της φύσης Ανάπλαση πλατείας Τιμίου Σταυρού Βιβλιοθήκη Κοινοτικό πάρκο Πλακόστρωση δρόμων Πολυδύναμο κέντρο (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	

Φτερικούδι	Κτίριο Κ.Σ Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Πολιτιστικό κέντρο
Πολύστυπος	Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2007-2013) Μονοπάτι της φύσης Κέντρο νεότητας Κατασκευή κληματαριών πάνω από τους δρόμους της κοινότητας Ανάπλαση κοινοτικού πάρκου
Λαγουδερά	Πολιτιστικό κέντρο Κοινοτικό πάρκο
Λιβάδια Λευκωσίας	Κοινοτικό πάρκο/Παιδότοπος
Πλατανιστάσα	Κοινοτικό πάρκο Κέντρο Νεότητας Βιβλιοθήκη Μουσείο Λαϊκής Τέχνης (παλιό ελαιοτριβείο) Εξωραϊσμός τριών πλατειών Αποκατάσταση Νερόμυλου (ΕΓΤΑΑ 2014-2020) Πλακόστρωση πυρήνα
Αλώνα	Πεζογέφυρα πρόσβασης στην εκκλησία Ανάπλαση του παραδοσιακού Αγ. Γεωργίου πυρήνα Ανάπλαση της πλατείας Ττουλούμπας Ανάπλαση πλατείας κάτω βρύσης και μνημείου πεσόντων Ανάπλαση βρύσης των πουλιών Ανάπλαση μικρής πλατείας στην περιοχή Φωτήστρας Κοινοτικό πάρκο Υπαίθριο θέατρο
Παλαιχώρι Ορεινής	Μονοπάτι της φύσης Μουσείο Βυζαντινής Κληρονομιάς Ανάπλαση μέρους του πυρήνα Σημείο θέας Ποταμού Δύο πεζογέφυρες πάνω από τον ποταμό που ενώνουν Παλαιχώρια (ΜΟΡΦΟΥ & ΟΡΕΙΝΗΣ)
Απλίκι	Κοινοτικό πάρκο Πολιτιστικό κέντρο
Σαράντι	Κοινοτικό πάρκο Ανάπλαση πηγής Πύργου Εξωραϊστικά έργα στον πυρήνα
Αληθινού	Κοινοτικό πάρκο Πολιτιστικό κέντρο

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, η περιοχή Πιτσιλιάς Λευκωσίας, διαθέτει ικανοποιητική υποδομή σε Πολιτιστικά/Πολυδύναμα κέντρα. Αντιθέτως δεν διαθέτει καθόλου υποδομή σε ότι αφορά Στέγες Ηλικιωμένων, και περιορισμένη υποδομή σε Κέντρα Νεότητας και κέντρα απασχόλησης παιδιών. Οι

ανάγκες για υπηρεσίες προς τους ηλικιωμένους αναμένεται να καλυφθούν με τη λειτουργία του Περιφερειακού κέντρου ηλικιωμένων στο Παλαιχώρι το οποίο ολοκληρώθηκε πρόσφατα. Επίσης, δεν έγιναν έργα συντήρησης αρχαίων μνημείων της περιοχής και τα έργα που αφορούσαν αναπλάσεις δημόσιων χώρων ήταν κυρίως μικρής κλίμακας. Θετικό είναι το γεγονός ότι αρχές του 2020 αναμένεται να ξεκινήσει ένα σημαντικό έργο για την περιοχή και συγκεκριμένα η ανάπλαση του πυρήνα Άλωνας.

Για την περιοχή αυτή προτάθηκαν αρκετά έργα που στόχο έχουν την εξυπηρέτηση και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, όπως Κέντρα για απασχόληση νέων και Πολυδύναμα/Πολιτιστικά Κέντρα. Το πρόβλημα που παρουσιάζεται είναι ο αριθμός των διαμενόντων κατοίκων στην περιοχή αφού αυτός είναι αρκετά μικρός με πιθανό αποτέλεσμα αυτά να αποδειχθούν μη βιώσιμα στο μέλλον και να μην επιφέρουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Προτεινόμενα έργα

ΠΠΣΙΔΙΑ	Προτεινόμενα έργα
Παλαιχώρι Μόρφου	<p>Βελτίωση, αναβάθμιση και εξωραϊσμός περιτειχίσματος στη συμβολή των κεντρικών λεωφόρων Ελευθερίας και Γρίβα Διγενή (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)</p> <p>Χώρος Στάθμευσης και Πλατεία Αγίου Λουκά</p> <p>Αναστήλωση παλιού δημ. σχολείου και μετατροπή του σε Κέντρο Απασχόλησης Νεολαίας</p> <p>Νερόμυλος Παλαιχωρίου</p> <p>Μονοπάτι της φύσης διαμέσου Ποταμού Σαρράχη</p> <p>Δημιουργία μικρών φραγμάτων στην περιοχή Μηλούρι, κατά μήκος του ποταμού για συλλογή όμβριων υδάτων</p> <p>Δημιουργία Νέου Δικτύου και Δεξαμενής για λόγους Ύδρευσης νέας οικιστικής περιοχής</p> <p>Κτίριο Κοινοτικού Συμβουλίου</p> <p>Αίθουσα Πολλαπλής Χρήσης (για πολιτιστικά και αθλητικά θέματα)</p> <p>Δημιουργία Οικοπέδων για νεαρά ζευγάρια</p> <p>Αναβάθμιση του Κέντρου Υγείας Παλαιχωρίου σε περιφερειακό Νοσοκομείο</p> <p>Βελτίωση Αποχετευτικού (προβλήματα με αντλιοστάσιο - βαρύτητα).</p> <p>Δημιουργία πράσινου σημείου περιφέρειας</p> <p>Οδικό δίκτυο από και προς Λευκωσία - να γίνει τετραπλής κατεύθυνσης.</p> <p>Δημιουργία ΚΕΠ ή ΚΕΠΟ στο Παλαιχώρι Μόρφου για περιοχή Πιτσιλιάς - επαρχίας Λευκωσίας</p> <p>Απαλλαγή των ορεινών κοινοτήτων της περιοχής από συνεισφορά στα αναπτυξιακά έργα.</p>
Απλίκι	<p>Δίκτυο θεματικών διαδρομών Ανάπλαση παραδοσιακού πυρήνα</p> <p>Αποχετευτικό σύστημα</p>
Ασκός	<p>Βελτίωση, αναβάθμιση και εξωραϊσμός περιτειχίσματος σε κεντρικό δρόμο της Κοινότητας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)</p> <p>Κατασκευή Πεζογέφυρας από Κάτω Βρύση μέχρι πλατεία ΚΟΤ</p> <p>Δίκτυο θεματικών διαδρομών</p> <p>Κατασκευή λιθόστρωτου μονοπατιού και βρύσης</p>

Αλωνα	Αναβάθμιση και επέκταση κληματαριών στο Κέντρο του Χωριού (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Αίθουσα πολλαπλής χρήσης Ανάπλαση σφαγείων Αποχετευτικό σύστημα
Φτερικούδι	Ανάπλαση κεντρικής πλατείας & δρόμοι πέριξ της εκκλησίας Δημιουργία πάρκου Μονοπάτι της φύσης
Πολύστυπος	Ανάπλαση όψεων στον κεντρικό δρόμο Αποχετευτικό σύστημα
Σαράντι	Γραφεία κοινοτικού συμβουλίου Κατασκηνωτικός χώρος/Γηπεδο φούτσαλ Αίθουσα νέων Παιδότοπος
Αληθινού	Ανάπλαση πλατείας Ανάπλαση δεξαμενής σε συντριβάνι Αποχετευτικό σύστημα
Πλατανιστάσα	Αναβάθμιση και επέκταση κληματαριών στο Κέντρο του Χωριού (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Κέντρο αναρρίχησης – Πύλη εισόδου Μνημείο Πνευμονοκονίασης Πεζογέφυρα κλάδος Ρουνιά Σημεία θέας στην εκκλησία Παναγίας Καταφυγιάτισσας Ανάπλαση πλατείας κρύας βρύσης, χώροι υγιεινής και κερκίδες (γήπεδο β'φαση) Έργα στο φουντουκοδάσος και κέντρο περιβαλλοντικής πληροφόρησης με τα υπόλοιπα 8 χωριά Μονοπάτι της φύσης
Παλαιχώρι Ορεινής	Ανακατασκευή Ξενώνα Φορέα Νεολαίας Δημιουργία Κοινοτικής Πλατείας Κτίριο Κοινοτικού Συμβουλίου Αίθουσα Πολλαπλής Χρήσης (για πολιτιστικά και αθλητικά θέματα) Δημιουργία Οικοπέδων για νεαρά ζευγάρια Αναβάθμιση του Κέντρου Υγείας Παλαιχωριού σε περιφερειακό Νοσοκομείο Βελτίωση Αποχετευτικού (προβλήματα με αντλιοστάσιο - βαρύτητα). Δημιουργία πράσινου σημείου περιφέρειας Οδικό δίκτυο από και προς Λευκωσία - να γίνει τετραπλής κατεύθυνσης. Δημιουργία ΚΕΠ ή ΚΕΠΟ στο Παλαιχώρι Μόρφου για περιοχή Πιτσιλιάς - επαρχίας Λευκωσίας Απαλλαγή των ορεινών κοινοτήτων της περιοχής από συνεισφορά στα αναπτυξιακά έργα.
Λιβάδια Λευκωσίας	Πολυχώρος Νεολαίας-Βιβλιοθήκη-πολυθεματική αίθουσα (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Μονοπάτι της φύσης (Αληθινού-Πλατανιστάσα-Λιβάδια) Πολιτιστικό κέντρο Γραφεία Κοινοτικού Συμβουλίου
Λαγουδερά	Ανάπλαση πλατείας Αποκατάσταση ελιόμυλου

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι οι κοινότητες Αληθινού, Άλωνα, Ασκάς, Λαγουδερά, Λειβάδια, Παλαιχώρι Μόρφου και Ορεινής και Φτερικούδι παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, συστήνεται η υλοποίηση και άλλων έργων ανάπλασης και εξωραϊσμών, με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς με στόχο την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Η περίπτωση της Πιτσιλιάς είναι ιδιαίτερη και χρήζει ιδιαίτερης διαχείρισης και ίσως ξεχωριστής πολιτικής. Στο παρόν στάδιο ίσως θα ήταν προτιμότερη η υιοθέτηση μιας στοχευόμενης ήπιας ανάπτυξης η οποία θα στοχεύει στην μακροχρόνια επιτυχία και επιβίωση των έργων που θα επιλεγούν για προώθηση. Μικρά αλλά και μεγαλύτερα έργα αναπλάσεων θα μπορούσαν να προωθηθούν στα πλαίσια της στοχευόμενης πολιτικής, έργα τα οποία θα προβάλουν το εξαιρετο φυσικό περιβάλλον της περιοχής και τον παραδοσιακό χαρακτήρα των κοινοτήτων με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών σε μια περιοχή η οποία έχει προοπτική για ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. Κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες) η υφιστάμενη υποδομή στην περιοχή είναι περιορισμένη ωστόσο δεν συστήνεται η προώθηση τέτοιων έργων στο παρόν στάδιο λόγω και της τάσης για μείωση και γήρανση του πληθυσμού (μείωση 20,5%). Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή λόγω της ύπαρξης υφιστάμενων υποδομών, καθώς και λόγω της τάσης για μείωση του πληθυσμού στις περισσότερες κοινότητες της περιοχής, δεν συστήνεται η δημιουργία άλλων τέτοιων κέντρων στο παρόν στάδιο.

3.2.1.6 Δυτική Λευκωσία

Στην περιοχή Δυτικής Λευκωσίας συμπεριλαμβάνονται επτά (7) κοινότητες, Αγ. Τριμιθιάς, Ακάκι, Δένεια, Κοκκινότριμιθιά, Μάμμαρι, Μένικο, Παλιομέτοχο, με συνολικό πληθυσμό 15.742 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου Απογραφή πληθυσμού 2011). Λόγω της εγγύτητας των κοινοτήτων στην Αστική περιοχή Λευκωσίας, την τελευταία δεκαετία έχει σημειωθεί οικιστική/εμπορική/βιομηχανική ανάπτυξη και αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 15,9% με βάση τη σύγκριση των

απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011. Γενικά η περιοχή αναπτύσσεται σε γοργούς ρυθμούς αφού σε αυτό συνέβαλε όχι μόνο η εγγύτητα των κοινοτήτων με το αστικό κέντρο της Επαρχίας, αλλά και η εκτέλεση σοβαρής υποδομής που συνέτεινε στη βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων.

ΔΥΤΙΚΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	%μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Αγίοι Τριμυθιάς	1401	1529	9,14%	270	17
Παλαιομέτοχο	4074	4145	1,74%	245	22
Δένεια	304	373	22,70%	170	27
Κοκκινοτριμιθιά	3096	4077	31,69%	220	21.5
Μάμμαρη	1052	1592	51,33%	185	24.5
Μένικο	980	1023	4,39%	250	31.5
Ακάκι	2675	3003	12,26%	215	28

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στη Δυτική Λευκωσία, η περιοχή Μάμμαρη-Δένεια εντάσσεται στο δίκτυο Natura 2000 (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος). Υπάρχουν επίσης κατάλοιπα αρχαίων οικισμών (Ακάκι, Δένεια, Κοκκινοτριμιθιά) που ωστόσο δεν αποτελούν οργανωμένους αρχαιολογικούς χώρους και δεν είναι προσβάσιμοι στο κοινό. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει ανασκαφές στη Δένεια αποκαλύπτοντας αρχαίες νεκροπόλεις, και γίνετια προσπάθεια με τη συνεργασία του Τμήματος Αρχαιοτήτων για τη δημιουργία οργανωμένου αρχαιολογικού χώρου. Καταγράφονται επίσης ερείπια Φράγκικου παλατιού και παλιοί νερόμυλοι στο Ακάκι, παλιό τέμενος και τουρκοκυπριακό σχολείο στη Δένεια και παλιά κατακόμβη στο Μάμμαρη (Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Δύο κοινότητες της περιοχής, το Μάμμαρη και το Μένικο, χαρακτηρίζονται ως χωριά με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) όπου υπάρχει και μικρός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στην περιοχή δεν υπάρχει ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου που διεξείχθει το 2014, στα πλαίσια της ετοιμασίας της παρούσας Στρατηγικής, αλλά και την έρευνα πεδίου που διεξείχθει το 2020 στα πλαίσια της επικαιροποίησης της Στρατηγικής, οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Μονοπάτια μελέτης της φύσης: Την τελευταία δεκαετία έχει δημιουργηθεί ένα μονοπάτι μελέτης της φύσης στο Μάμμαρη (Πηγή: Τμήμα Δασών).

Εκδρομικοί χώροι/Σημεία θέας: Δεν υπάρχει υποδομή αυτού του τύπου στην περιοχή.

Θεματικές Διαδρομές: Δεν υπάρχουν θεματικές διαδρομές στην περιοχή.

Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Δεν υπάρχει υποδομή αυτού του τύπου στην περιοχή.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έχουν γίνει κάποια έργα αναπλάσεων, π.χ. εξωραϊσμός πλατείας της εκκλησίας στη Δένεια, δημιουργία κεντρικής πλατείας στην Κοκκινότριμιθιά, εξωραϊσμός πλατείας παρά το κοινοτικό κτίριο στο Ακάκι και δημιουργία πάρκων στους Αγίους Τριμιθιάς, στο Παλαιομέτοχο, στην Κοκκινότριμιθιά,, στο Ακάκι και στο Μένικο.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε συντήρηση αρχαίου γεφυριού στη Δένεια. Επίσης έγινε συντήρηση παλιού τζαμιού στη Δένεια (Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP) σε συνεργασία με το UNDP-PFF (Participation for Future) .

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στο Ακάκι δημιουργήθηκε αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων στα πλαίσια δημιουργίας κοινοτικών κτιρίων.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή αυτή λειτουργεί μία στέγη ηλικιωμένων στην Κοκκινότριμιθιά (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας), Κέντρο Νεότητας στους Αγίους Τριμιθιάς (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) και Κοινοτικές Βιβλιοθήκες στη Δένεια και στο Μάμμαρη.

ΔΥΤΙΚΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα σε εξέλιξη
Αγίοι Τριμιθιάς	Δημιουργία πάρκου στο συνοικισμό αυτοστέγασης Νηπιαγωγείο Κέντρο Νεότητας	Ανάπλαση του παραδοσιακού πυρήνα
Παλαιομέτοχο	Δημιουργία πάρκου στην οδό Γρηγόρη Αυξεντίου Νηπιαγωγεία	
Δένεια	Εξωραϊσμός της πλατείας της εκκλησίας Κοινοτική βιβλιοθήκη Πλατεία αγνοουμένων	
Κοκκινότριμιθιά	Πάρκο συν. Αυτοστέγασης Α΄ Πάρκο συν. Αυτοστέγασης Β΄ Δύο μικρά πάρκα εντός της κοινότητας Δημιουργία κεντρικής πλατείας Στέγη ηλικιωμένων Αγ. Γεώργιος Κοινοτικό νηπιαγωγείο	Δημιουργία γραμμικού πάρκου στην παλιά σιδηροδρομική γραμμή
Μάμμαρη	Μονοπάτι της φύσης Νηπιαγωγείο Κοινοτική βιβλιοθήκη	
Μένικο	Κοινοτικό πάρκο Νηπιαγωγείο	
Ακάκι	Εξωραϊσμός πλατείας παρά το κοινοτικό κτίριο (ΤΠΟ) Περιφερειακό νηπιαγωγείο Δημιουργία κοινοτικών κτιρίων και αίθουσας πολιτιστικών εκδηλώσεων Δημιουργία κοινοτικού πάρκου	Αναπαλαίωση του παραδοσιακού Αλευρόμυλου, ελαιοτριβείου και κατοικίας και μετατροπή τους σε Πολιτιστικό Κέντρο στο Ακάκι

Διαπιστώσεις

Γενικά στην περιοχή δημιουργήθηκαν πολλά πάρκα και ανεγέρθηκαν κέντρα φροντίδας παιδιών και κοινωνικών υπηρεσιών/παροχών. Ωστόσο σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων αλλά και πολιτιστική υποδομή, η υφιστάμενη υποδομή στην περιοχή πιθανόν να είναι ανεπαρκής, λαμβάνοντας υπόψη το μόνιμο πληθυσμό της περιοχής.

Επίσης σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων / εξωραϊσμών, εντός του 2020 αναμένεται να ξεκινήσει η δημιουργία γραμμικού πάρκου στην παλιά σιδηροδρομική γραμμή στην Κοκκινοτριμιθιά και η ανάπλαση του παραδοσιακού πυρήνα Αγίων Τριμιθιάς. Αναμένεται επίσης να αρχίσει η αναπαλαίωση παραδοσιακού Αλευρόμυλου, ελαιοτριβείου και κατοικίας και μετατροπή τους σε Πολιτιστικό Κέντρο στο Ακάκι.

Προτεινόμενα έργα

ΔΥΤΙΚΗ ΔΕΥΚΩΣΙΑ Προτεινόμενα έργα

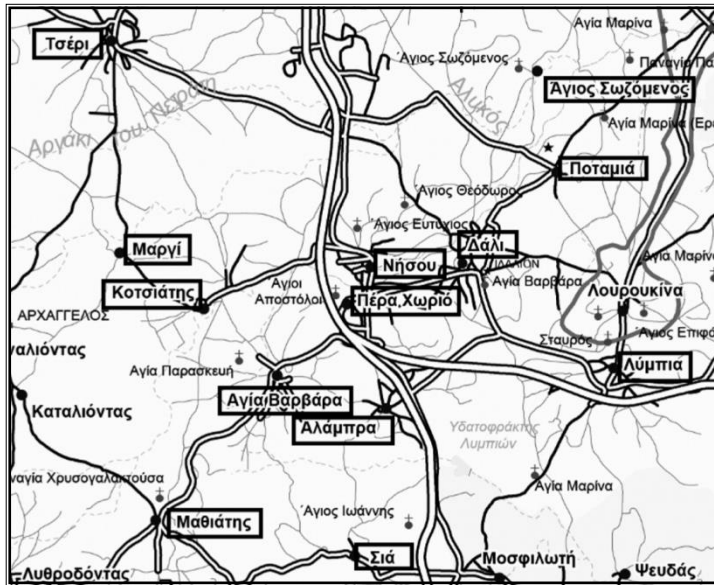
Αγίοι Τριμιθιάς	Ανάπλαση πλατείας
Παλαιομέτοχο	Κατασκευή χώρου στάθμευσης στον Ποταμό 'Κούτη' Εξωραϊσμός/ανάπλαση της κοίτης του ποταμού 'Κατούρη'
Κοκκινοτριμιθιά	Ανάπλαση πυρήνα
Μάμμαρη	Κατασκευή οχετού και δημιουργίας υπεράνω πεζοδρόμου Διαμόρφωση κεντρικής πλατείας
Ακάκι	

Εισηγήσεις

Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων / εξωραϊσμών, έργα αυτής της κατηγορίας θα πρέπει να προωθούνται πρωτίστως σε κοινότητες με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως εκ τούτου εάν θα προωθηθούν περαιτέρω τέτοιου είδους έργα θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις Κοινότητες Μάμμαρη και Μένικο.

Ένεκα της τάσης για αύξηση του πληθυσμού στην περιοχή θα πρέπει να διερευνηθεί η επάρκεια σε κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων και να προωθηθούν τέτοιου είδους έργα εκεί που υπάρχει πραγματικά ανάγκη, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής.

3.2.1.7 Νότια Λευκωσία

Στην περιοχή Νότιας Λευκωσίας συμπεριλαμβάνονται δέκα (10) κοινότητες, Αγ. Βαρβάρα, Αλάμπρα, Λύμπια, Μαθιάτης, Μαρκί, Νήσου, Πέρα Χωριό, Ποταμιά, Σια, Κοτσιάτης, και οι Δήμοι Τσερίου και Ιδαλίου. Ο πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στις 31.033 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Στην περιοχή αυτή βρίσκεται και η εγκαταλειμμένη κοινότητα Αγ. Σωζόμενου. Οι κοινότητες της περιοχής αυτής βρίσκονται σε κεντρικό σημείο της Κύπρου και είναι πολύ εύκολα προσβάσιμες από

τους αυτοκινητοδρόμους που ενώνουν τα μεγάλα αστικά κέντρα (Λευκωσία-Λάρνακα-Λεμεσό). Η περιοχή χαρακτηρίζεται από μείωση του φαινομένου της αστυφιλίας και την επιθυμία να παραμείνουν οι κάτοικοι στις κοινότητες. Η κοινότητα Σιά που απέχει 31 km από το αστικό κέντρο έχει αύξηση πληθυσμού 38,6% ενώ η κοινότητα Νήσου που απέχει μόνο 17,4 km έχει αύξηση πληθυσμού 64,7%. Ως εκ τούτου είναι περιοχές με συνεχή πληθυσμιακή αύξηση και οικιστική/εμπορική/βιομηχανική ανάπτυξη. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 45,9%.

ΝΟΤΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Σιά	544	754	38,60%	290	31
Μαθιάτης	581	646	11,19%	370	27
Αλάμπρα	1140	1585	39,04%	250	21.5
Αγία Βαρβάρα	1417	2204	55,54%	300	22
Κοτσιάτης	117	160	36,75%	280	20.5
Νήσου	1323	2179	64,70%	240	17.4
Πέρα Χωριό	2236	2637	17,93%	250	19

Λύμπια	2268	2694	18,78%	260	26
Ποταμιά	415	505	21,69%	210	25
Μαργί	100	146	46,00%	310	18
Τσέρι	5287	7035	33,06%	270	11
Δήμος Ιδαλίου	5834	10466	79,40%	225	21.5
Αγ. Σωζόμενος	4	11	175,00%	180	19

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή δεν είναι ανεπτυγμένη τουριστικά. Υπάρχει ωστόσο ένα αγροτουριστικό κατάλυμα στα Λύμπια (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Στην περιοχή Νότια της Λευκωσίας εμπίπτουν οι προστατευόμενες περιοχές Άλκου Ποταμού-Αγίου Σωζόμενου και μέρος της περιοχής Λύμπια-Αγία Άννα και οι δύο μέρος του δικτύου Natura 2000 (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος), δεν υπάρχουν ωστόσο οποιαδήποτε μονοπάτια μελέτης της φύσης.

Οι κοινότητες Αγ. Σωζόμενος, Ποταμιά και Σια παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και υπάρχει μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως) ειδικά στο Τσέρι, στα Λύμπια, στο Δάλι, στην Αγ. Βαρβάρα και στην Αλάμπρα.

Επίσης, στην περιοχή αυτή υπάρχουν στοιχεία ιστορικού/αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Πιο σημαντικός είναι ο αρχαιολογικός χώρος του αρχαίου Βασιλείου του Ιδαλίου μαζί με το τοπικό Αρχαιολογικό μουσείο Αρχαίου Ιδαλίου (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Υπάρχουν και άλλα αρχαία μνημεία και αξιοθέατα στην περιοχή, όπως τα ερείπια αρχαίων εκκλησιών (Αγ. Σωζόμενος), κατάλοιπα μεσαιωνικής αγρέπαυλης (Ποταμιά), παλιά τεμένη (Δάλι, Ποταμιά, Πέρα χωριό), παραδοσιακοί νερόμυλοι και ελιόμυλοι, ενετικά λουτρά, κλπ. (Δάλι, Σια, Πέρα Χωριό Νήσου) και ιαματικές πηγές (Τσέρι).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Μαθιάτη και Ποταμιάς, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κάποιες κοινότητες της περιοχής είναι η απουσία κινήτρων για εγκατάσταση νέων, η έλλειψη έργων υποδομής (αποχετευτικό σύστημα, αντιπλυμμυρικά έργα), και η μη ανάδειξη/προστασία ιστορικών κτιρίων/μνημείων. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν την εγγύτητα στα αστικά κέντρα και το φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η παροχή κινήτρων για εγκατάσταση των νέων (διαχωρισμός οικοπέδων), έργα για αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος (δημιουργία μονοπατιών της φύσης), δημιουργία περιφερειακής βιομηχανικής-βιοτεχνικής ζώνης, αντιπλυμμυρικά έργα, και έργα ανάδειξης αρχαίων μνημείων.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Πέραν της ανάπλασης των πλατειών στα Λύμπια και στο Τσέρι και τη δημιουργία πάρκων στο Μαθιάτη και στην Αλάμπρα δεν έγιναν άλλα έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναστήλωση ενετικού λουτρού στη Σιά, καθώς και διαμόρφωση αρχαιολογικού πάρκου στο χώρο του αρχαίου Ιδαλίου.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Εκτελέστηκαν κάποια έργα, π.χ. Πολιτιστικό κέντρο Αλάμπρας, Κοινοτικό αμφιθέατρο Αγίας Βαρβάρας, Κηποθέατρο και αίθουσα εκδηλώσεων στη Σια, Δημοτικό πολιτιστικό κέντρο στο Ιδάλιο, Υπαίθριο Αμφιθέατρο στο Ιδάλιο, (ΕΓΤΑΑ 2007-2013), Πολιτιστικό κέντρο/Αίθουσα εκδηλώσεων στα Λύμπια.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργούν τρία (3) Κέντρα απασχόλησης και φροντίδας ηλικιωμένων, στα Λύμπια, στο Τσέρι και στο Δάλι (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Επίσης υπάρχουν Βιβλιοθήκες στο Μαθιάτη, στο Πέρα χωριό, στο Τσέρι (στο παλιό δημοτικό σχολείο) και η Δημοτική βιβλιοθήκη στο Δάλι. Στο Δάλι λειτουργεί επίσης κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας).

Σημειώνεται ότι για την περιοχή Νότια της Λευκωσίας έχει εκπονηθεί το 2013 Τοπικό Σχέδιο από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, το οποίο περιλαμβάνει το Δήμο Ιδαλίου και τα Κοινοτικά Συμβούλια Αγ. Βαρβάρας, Πέρα Χωριού-Νήσου, Αλάμπρας και Λυμπιών.

ΝΟΤΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Σιά	Κοινοτικά κτίρια/γραφεία και αίθουσα εκδηλώσεων Αναστηλωμένο ενετικό λουτρό Κηποθέατρο	
Μαθιάτης	Πάρκο στην περιοχή Ράχη Ανάπλαση πλατείας Κοινοτική βιβλιοθήκη	
Αλάμπρα	Πάρκο αγνοουμένων και πεσόντων Πολιτιστικό κέντρο	
Αγία Βαρβάρα	Κοινοτικό αμφιθέατρο Κοινοτικά κτίρια	
Πέρα Χωριό-Νήσου	Αποκατάσταση παλαιάς Τ/Κ οικοδομής και μετατροπή της σε ταχυδρομείο Βιβλιοθήκη	
Λύμπια	Ανάπλαση πλατείας (ΤΠΟ) Κέντρο ενηλίκων Μουσείο Λιθογλυπτικής Τέχνης (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Αίθουσα εκδηλώσεων- πολιτιστικό κέντρο	
Ποταμιά		
Τσέρι	Κατασκευή πάρκου στην οδό Χρ.Κόμβου Κατασκευή πάρκου στην οδό	

	Μακρυγιάννη Υπαίθριο αμφιθέατρο Ανάπλαση πλατείας Αγ.Ανδρονίκου (ΤΠΟ) Πολυδύναμο Κέντρο ηλικιωμένων Μετατροπή Παλαιού Δημοτικού Σχολείου σε βιβλιοθήκη	
Δήμος Ιδαλίου	Δημοτικό Πολιτιστικό Κέντρο-Δημοτική βιβλιοθήκη Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών Κέντρο ηλικιωμένων Αμφιθέατρο/Πολιτιστικό κέντρο (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Διαμόρφωση αρχαιολογικού πάρκου στον χώρο του αρχαίου Ιδαλίου.	Κατασκευή πεζογέφυρας και πεζόδρομου - ποδηλατοδρόμου στον ποταμό Γυαλιά στον Δήμο Ιδαλίου. Ανάπλαση πυρήνα Δήμου Ιδαλίου - Φάση Α. Διαμόρφωση Πλατειών και Δρόμων Τμήματος του Ιστορικού Πυρήνα

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, η περιοχή Νότιας Λευκωσίας λόγω της συνεχούς αύξησης πληθυσμού πιθανόν να παρουσιάσει ανάγκες για τη δημιουργία επιπρόσθετων κέντρων ηλικιωμένων και κέντρων απασχόλησης παιδιών. Σε ότι αφορά την πολιτιστική υποδομή στην περιοχή, αυτή κρίνεται επαρκής με βάση την υφιστάμενη υποδομή.

Επίσης, έχουν γίνει κάποια έργα βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος σε κάποιες κοινότητες. Περαιτέρω έργα αναπλάσεων είναι επιθυμητά στις κοινότητες με παραδοσιακούς πυρήνες και αρχαία μνημεία με στόχο την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής/ιστορικής κληρονομιάς. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι είναι σε εξέλιξη η κατασκευή πεζογέφυρας και πεζόδρομου - ποδηλατοδρόμου στον ποταμό Γυαλιά στον Δήμο Ιδαλίου και εντός του 2020 αναμένεται να ξεκινήσει η ανάπλαση πλατειών και δρόμων στον πυρήνα Δήμου Ιδαλίου - Φάση Α

Προτεινόμενα έργα

ΝΟΤΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑ	Προτεινόμενα έργα
Κοτσιάτης	Νηπιαγωγείο/Βρεφοκομικός σταθμός Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πολυδύναμο κέντρο Αναβάθμιση όψεων κτιρίων
Πέρα Χωριό-Νήσου	Κέντρο ηλικιωμένων Ανάδειξη σειράς φρεατίων - “Λαγούμια” σε συνδυασμό με 2 αλακατόλακκους και πετρόκτιστη δεξαμενή Θεματικές διαδρομές Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Γραμμικό πάρκο
Ποταμιά	Μουσείο/Κοινοτική βιβλιοθήκη Ανακατεσκευή γεφυριού στο ποταμό Γιαλιά (αντιπλυμμυρικό έργο) Ανάδειξη της αγρέπαυλης Αικατερίνης Κορνάρο, μικρών ξωκκλησιών και Αγ. Σωζόμενου
Τσέρι	Εξωραϊσμός ιαματικών πηγών

Μαθιάτης

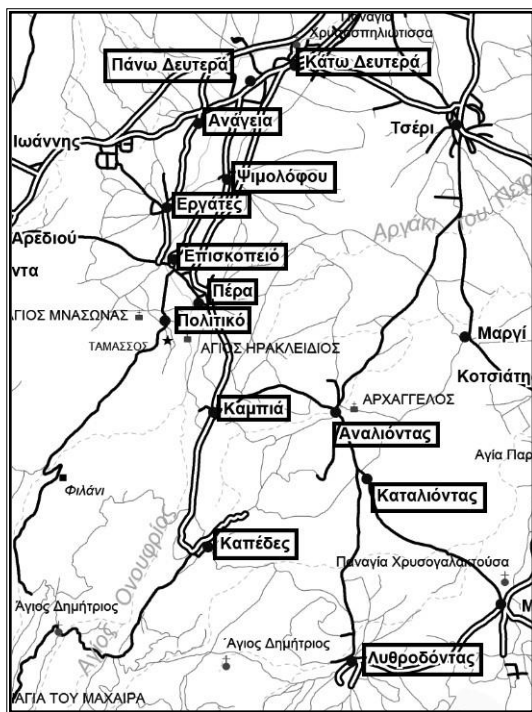
Δημιουργία μονοπατιών της φύσης, πάρκων, γεφυρών και σύνδεση τους με τους αλευρόμυλους και τον υδατοφράκτη της κοινότητας.
 Διαχωρισμός οικοπέδων
 Περιφερειακή βιοτεχνική-βιομηχανική ζώνη

Εισηγήσεις

Με βάση το γεγονός ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από θετικούς ρυθμούς αύξησης πληθυσμού αφού βρίσκεται σχετικά σε μικρή απόσταση από το αστικό κέντρο της Επαρχίας, θεωρούμε ότι τα έργα που θα μπορούσαν να έχουν θετική συνεισφορά στην ανάπτυξη είναι τα περιφερειακά έργα παροχής υπηρεσιών, όπως κέντρα ηλικιωμένων, πολυδύναμα κέντρα, κέντρα απασχόλησης ή εκπαίδευσης, κλπ., έργα τα οποία σκοπό έχουν τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Συστήνεται όπως για τέτοιου είδους έργα όπου αυτό είναι εφικτό και πρακτικό να αξιοποιείται υφιστάμενη κτιριακή υποδομή, π.χ. διατηρητές οικοδομές.

Ωστόσο με βάση τον πιο πάνω πίνακα ζητούνται και έργα βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος των κοινοτήτων όπως αναπλάσεις πλατειών, πυρήνων και άλλων δημόσιων χώρων καθώς και διαμόρφωση γραμμικού πάρκου. Αν και δεν αποτελούν προτεραιότητα, έργα αναπλάσεων θα μπορούσαν να προωθούνται πρωτίστως σε κοινότητες με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, καθώς και σε χώρους με αρχαία μνημεία, με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και με σκοπό την αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων, και για σκοπούς ρύθμισης της οδικής κυκλοφορίας, με σκοπό να γίνουν πιο ελκυστικά μέρη για διαβίωση.

Παράλληλα, λόγω της συνεχούς ανάπτυξης της περιοχής (οικιστική, βιομηχανική) επιβάλλεται η υλοποίηση σημαντικών υποδομών όπως αποχετευτικό σύστημα και αντιπλυμμηρικά έργα.

3.2.1.8 Ταμασσός

Η περιοχή Ταμασσού η οποία βρίσκεται νοτιοδυτικά της αστικής περιοχής Λευκωσίας και είναι κυρίως πεδινή περιοχή και ημιορεινή, αποτελείται από τις εξής δεκατρείς (13) κοινότητες: Ανάγια, Αναλύντας, Επισκοπεϊό, Εργάτες, Καμπιά, Καπέδες, Καταλιόντας, Κάτω Δευτερά, Λυθροδόντας, Πάνω Δευτερά, Πέρα Ορεινής, Πολιτικό, Ψημολόφου, με συνολικό πληθυσμό 16.647 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή Πληθυσμού 2011). Στην περιοχή αυτή σημειώνεται τα τελευταία χρόνια πληθυσμιακή αύξηση και οικιστική ανάπτυξη λόγω της εγγύτητας της στην αστική περιοχή Λευκωσίας και της εύκολης προσβασιμότητας. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 24%.

TAMASSOS**Στατιστικά στοιχεία**

Κοινότητες	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
------------	-------------------------	-------------------------	----------------------	----------	----------------------------

/Δήμοι					επαρχίας (km)
Καπέδες	523	572	9,37%	570	26.5
Καταλιόντας	0	24	2400%	380	27
Αναλιόντας	300	443	47,67%	360	25.5
Καμπιά	417	475	13,91%	480	22.5
Πολιτικό	369	419	13,55%	395	18
Πέρα	1018	1372	34,77%	390	19
Επισκοπειό	511	524	2,54%	345	17
Ψιμολόφου	1358	1626	19,73%	320	16
Εργάτες	1588	1792	12,85%	340	19
Ανάγεια	1114	1514	35,91%	305	15
Πάνω Δευτερά	1957	2789	42,51%	285	13
Κάτω Δευτερά	1637	2054	25,47%	275	12.5
Λυθροδόνας	2628	3043	15,79%	420	32

Χαρακτηριστικά περιοχής

Σημείο αναφοράς στην περιοχή είναι ο αρχαιολογικός χώρος του αρχαίου Βασιλείου της Ταμασσού, ο οποίος είναι ανοικτός προς το κοινό, καθώς και μνημεία θρησκευτικού ενδιαφέροντος όπως η Μονή Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Αναλιώντα, το Μοναστήρι του Αγ. Ηρακλειδίου στο Πολιτικό, η Παναγία Χρυσοσπηλιώτισσα στην Κάτω Δευτερά, και το Μοναστήρι του Αγ. Μνάσωνα κοντά στο Πολιτικό (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Στην περιοχή αυτή δεν υπάρχει γενικά ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Υπάρχει ωστόσο ένα αγροτουριστικό κατάλυμα που λειτουργεί στον Λυθροδόνα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Οι κοινότητες Καπέδες, Λυθροδόνας, Πέρα Ορεινής και Πολιτικό διαθέτουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και σε αυτές υπάρχει μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων μνημείων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Μέρος του Δάσους Μαχαιρά εμπίπτει στα όρια των κοινοτήτων Λυθροδόνα και Καπέδων (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Ανάγειας, Αναλιόντα και Πέρα Ορεινής, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες της περιοχής είναι η απουσία κινήτρων για εγκατάσταση νέων, η έλλειψη έργων υποδομής και παροχής υπηρεσιών (χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων, κέντρα απασχόλησης/φροντίδας παιδιών/ηλικιωμένων, εξωραϊστικά έργα, πεζοδρομοποίησης, αντιπλυμμυρικά έργα) και η εγκατάλειψη διατηρητέων

κτιρίων. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν την εγγύτητα στα αστικά κέντρα, το γεγονός ότι προσφέρονται για εγκατάσταση νεαρών ζευγαριών, και το ωραίο φυσικό περιβάλλον της περιοχής το οποίο την καθιστά πιο ελκυστική για διαβίωση. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η παροχή κινήτρων για συντήρηση ετοιμόρροπων διατηρητέων οικοδομών, η εκτέλεση έργων υποδομής και παροχής υπηρεσιών (χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων, κέντρα απασχόλησης/φροντίδας παιδιών/ηλικιωμένων, εξωραϊστικά έργα, πεζοδρομοποίησης, αντιπλυμμυρικά έργα, αποχετευτικό), η βελτίωση του οδικού δικτύου (περιμετρικός δρόμος) και υλοποίηση έργων αξιοποίησης και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έχουν εκτελεστεί αρκετά εξωραϊστικά έργα και έργα αναπλάσεων όπως π.χ. ανάπλαση πλατείας στους Καπέδες και στο Επισκοπεϊό, ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου εκκλ. Αγ. Γεωργίου στα Καμπιά, διαμόρφωση πλατείας Χρυσοσπηλιώτισσας στην Κάτω Δευτερά, ανάπλαση πλατείας νέας εκκλησίας στην Ανάγεια, διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου μνημείου ηρώων στο Επισκοπεϊό και δημιουργία πάρκων στον Αναλιόντα, στη Ψιμόλοφου, στους Εργάτες στην Ανάγεια και στο Λυθροδόντα και γραμμικά πάρκα στον Αναλιόντα και στο Λυθροδόντα.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Στην περιοχή αυτή έγιναν αρκετά έργα συντήρησης παλιών κτιρίων και αρχαίων μνημείων και συγκεκριμένα, αναπαλαίωση διατηρητέων οικοδομών στους Καπέδες για δημόσιες χρήσεις, αναπαλαίωση παλιού ληνού στους Καπέδες, αναπαλαίωση εκκλησίας Αγ. Γεωργίου στα Καμπιά, συντήρηση παλιάς βρύσης στο Πολιτικό, συντήρηση αρχαίου μνημείου/πολιτιστικού κέντρου στα Πέρα Ορεινής, βελτίωση δυο (2) παραδοσιακών νερόλακκων στο Επισκοπεϊό, αναπαλαίωση διατηρητέας οικοδομής στην Πάνω Δευτερά, αναπαλαίωση και δημιουργία μουσείου Ελιόμυλος/Αλευρόμυλος στο Λυθροδόντα, κ.α.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στην περιοχή ανεγέρθηκαν, αίθουσα πολλαπλής χρήσης και αμφιθέατρο στους Καπέδες, αίθουσα πολλαπλής χρήσης στα Πέρα, αίθουσα εκδηλώσεων (στα Κοινοτικά κτίρια) στο Επισκοπεϊό, Κοινοτικό αμφιθέατρο στους Εργάτες και θέατρο στα κοινοτικά κτίρια Πάνω και Κάτω Δευτεράς.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργούν δυο (2) Κέντρα Ηλικιωμένων στο Πολιτικό και στο Λυθροδόντα (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας). Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών λειτουργούν τέσσερις (4) κοινοτικές βιβλιοθήκες στους Καπέδες, στο Πολιτικό, στους Εργάτες και στην Πάνω και Κάτω Δευτερά. Λειτουργεί επίσης ένα (1) κέντρο Νεότητας στο Πολιτικό (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου).

Καπέδες	Ανάπλαση πλατείας ηρώων Αναπαλαίωση διατηρητέας οικοδομής και μετατροπή σε κοινοτικό κτίριο Παλιός λινός αναπαλαιωμένος από Τμήμα Αρχαιοτήτων Ανέγερση αίθουσας πολλαπλής χρήσης και αμφιθεάτρου Βιβλιοθήκη Αναπαλαίωση διατηρητέας οικοδομής και μετατροπή σε ιατρείο	
Αναλιόντας	Γραμμικό πάρκο Πάρκο πεσόντων και αγνοουμένων	Πολιτιστικό κέντρο - Αναπαλαίωση διατηρητέας οικοδομής
Καμπιά	Αναπαλαίωση εκκλ. Αγ. Γεωργίου (αρχαίο μνημείο) ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου	
Πολιτικό	Μονοπάτι της φύσης (Πολιτικό-Μαχαιράς) Κέντρο Νεότητας Κοινοτική Βιβλιοθήκη Συντηρημένη παλαιά βρύση (από Τμήμα Αρχαιοτήτων) Θεραπευτική κοινότητα-Κέντρο ηλικιωμένων Αγία Σκέπη	
Πέρα	Συντήρηση πολιτιστικού κέντρου (Αρχαίο μνημείο) Επέκταση περιφερειακού σχολείου-ανέγερση αίθουσας πολλαπλής χρήσης και γηπέδου	
Επισκοπειό	Ανέγερση κοινοτικών κτιρίων (με αίθουσα εκδηλώσεων και ιατρείο) Ανάπλαση πλατείας ηρώων Ανέγερση μνημείου ηρώων και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου Βελτίωση 2 παραδοσιακών νερόλακκων	
Ψιμολόφου	Πάρκο πεσόντων και αγνοουμένων	
Εργάτες	Πάρκο πεσόντων και αγνοουμένων Κοινοτικό αμφιθέατρο Βιβλιοθήκη	
Ανάγεια	Πάρκο αυτοστέγασης Πλατεία νέας εκκλησίας	
Πάνω Δευτερά	Ανέγερση κοινοτικών κτιρίων (με θέατρο και βιβλιοθήκη) Αναπαλαίωση διατηρητέας οικοδομής, μετατροπή σε οίκημα συνδέσμου ανάπτυξης	

Κάτω Δευτερά	Πλατεία Χρυσοσπηλιώτισσας Αναπαλαίωση παλαιού αστυνομικού σταθμού Ανάγερση κοινωτικών κτιρίων (με θέατρο και βιβλιοθήκη)
Λυθροδόνας	Πάρκο/παιδότοπος Ίδρυμα ηλικιωμένων Ελιόμυλος/Αλευρόμυλος Γραμμικό πάρκο στον ποταμό Κατούρη

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, η περιοχή Ταμασσού, διαθέτει αρκετά ικανοποιητική υποδομή σε ότι αφορά πολιτιστικά κέντρα. Επιπρόσθετα στην υποδομή αυτή θα προστεθεί και το Πολιτιστικό κέντρο Αναλύντα αφού αναμένεται αρχές του 2020 να ξεκινήσει η αναπαλαίωση διατηρητέας οικίας και μετατροπή της σε Πολιτιστικό Κέντρο .

Σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων ωστόσο και κέντρα απασχόλησης παιδιών, η υφιστάμενη υποδομή πιθανόν να είναι ανεπαρκής σε σχέση με τον πληθυσμό της περιοχής.

ΤΑΜΑΣΣΟΣ	Προτεινόμενα έργα
Καπέδες	Μονοπάτι της φύσης
Αναλιόντας	Ανάπλαση πυρήνα Μονοπάτι της φύσης Αθλητικό-Πολιτιστικό κέντρο και πάρκο Ανάπλαση του γηπέδου (χορτοτάπητας, αποδυτήρια, κέντρο νεότητας) Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Θέατρο Ανάγερση Στέγης για Βρέφη και Νηπιαγωγείο Ανάγερση Στέγης Ηλικιωμένων Ευθυγράμμιση δρόμου Τσερίου-Αναλιόντα Ανάπλαση παλιού Δημοτικού σχολείου Ανάγερση αίθουσας πολλαπλής χρήσεως
Πολιτικό	Μετατροπή παλαιού σχολείου σε Μουσείο-Πάρκο, Αμφιθέατρο, πλακόστρωση πλατείας Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Θεματικές/ποδηλατικές διαδρομές Γραμμικό πάρκο Πεδιαίου Αξιοποίηση φράγματος Ταμασσού Διαδρομές ιστορίας και πολιτισμού, Θρησκευτικές διαδρομές
Πέρα	Ανάπλαση πλατείας Παροχή κινήτρων για επιδιόρθωση διατηρητέων κτιρίων Απλοποίηση διαδικασιών εγγραφής αγροτικών δρόμων Γραμμικό πάρκο Πεδιαίου Αξιοποίηση φράγματος Ταμασσού-Διαμόρφωση χώρων άθλησης και ψυχαγωγίας Διαδρομές ιστορίας και πολιτισμού, Θρησκευτικές διαδρομές Περιμετρικός δρόμος προς Λευκωσία Δημιουργία περιφερειακών έργων π.χ. γηπέδων, κολυμβητηρίου, καθώς και αποχετευτικού συστήματος

	Δεντροφύτεψη κρατικής γης
Επισκοπειό	Γραμμικό πάρκο Πεδιαίου Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων Μονοπάτι της φύσης Διαδρομές ιστορίας και πολιτισμού, Θρησκευτικές διαδρομές
Ψημολόφου	Υπαίθριο αμφιθέατρο Εξωραϊσμός του Βουνού Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Ανάπλαση πυρήνα Πολυδύναμο κέντρο Γραμμικό πάρκο Πεδιαίου
Ανάγεια	Ανάπλαση παλαιού δημοτικού σχολείου Δημιουργία αίθουσας πολιτιστικών εκδηλώσεων Ολοκλήρωση πεζοδρομίων Αντιπλυμμυρικά έργα
Πάνω Δευτερά	Γραμμικό πάρκο Πεδιαίου Σχέδιο Πεδιαίου, κατασκευή πεζόδρομου/ποδηλατοδ.
Καμπιά	Αξιοποίηση φράγματος Ταμασσού

Εισηγήσεις

Κάτω από τα πιο πάνω δεδομένα, συστήνεται όπως επιδιωχθεί στην περιοχή η εκτέλεση έργων υποδομής που κρίνεται ότι συμβάλλουν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, όπως κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα ηλικιωμένων, κλπ., με προτεραιότητα έργα τα οποία αφορούν και συντήρηση διατηρητέων οικοδομών. Ωστόσο, η προώθηση τέτοιων έργων συστήνεται πρωτίστως στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες και θα ήταν ορθότερο αυτά να λειτουργούν σε περιφερειακό επίπεδο.

Επίσης, έργα αναπλάσεων/εξωραϊσμών συστήνονται στην περιοχή ειδικά στις κοινότητες με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα π.χ. Καπέδες, Λυθροδόντας, Πέρα Ορεινής και Πολιτικό. Τέτοια έργα συστήνονται όχι μόνο λόγω της ιστορικής σημασίας της περιοχής (Αρχαίο Βασίλειο Ταμασσού) και της ανάγκης προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά για την βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος των κοινοτήτων με σκοπό την αισθητική βελτίωση τους που θα της καθιστά πιο ελκυστικές για παραμονή και εγκατάσταση πληθυσμού. Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται στις μικρότερες πληθυσμιακά κοινότητες με στόχο την αύξηση του πληθυσμού τους.

Σημαντική κρίνεται επίσης και η συνέχιση του έργου 'Γραμμικό πάρκο Πεδιαίου' (Στρόβολος, Πάνω και Κάτω Λακατάμεια), εντός των κοινοτικών ορίων των κοινοτήτων Ταμασσού (Πάνω και Κάτω Δευτερά, Ανάγεια, Ψημολόφου, Εργάτες, Επισκοπειό, Πέρα, Πολιτικό-Αρχαιολογικός χώρος Ταμασσού).

Επιπρόσθετα, λόγω της ύπαρξης περιοχών φυσικής ομορφιάς (Δάσος Μαχαιρά) και αρχαιολογικών χώρων (αρχαίο Βασίλειο Ταμασσού) θα μπορούσαν να προωθηθούν περαιτέρω έργα που αφορούν τη δημιουργία θεματικών διαδρομών και μονοπατιών της φύσης.

3.2.1.9 Τυλληρία Λευκωσίας

Η περιοχή Τυλληρίας ανήκει διοικητικά στις επαρχίες Λευκωσίας και Πάφου και είναι κυρίως παραθαλάσσια/ημιορεινή περιοχή. Το μέρος της Τυλληρίας το οποίο ανήκει στην Επαρχία Λευκωσίας και είναι η πιο απομακρυσμένη περιοχή της Επαρχίας Λευκωσίας αποτελείται από πέντε (5) κοινότητες, Πάνω Πύργος, Μοσφίλι (Μανσούρα), Κάτω Πύργος, Παχύαμμος και Πηγαίεια, με

πληθυσμό 1.264 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Στην περιοχή αυτή υπάρχουν και εγκαταλειμμένες κοινότητες (Άγιος Θεόδωρος, Αλεύγα, Σελλάδι του Άππι, Άγιος Ιωάννης Σελέμανη, Ξερόβουνος). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, στην περιοχή σημειώθηκε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 9,5%.

ΤΥΛΛΗΡΙΑ					
Στατιστικά στοιχεία					
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Πάνω Πύργος	30	22	-26,67%	200	236
Κάτω Πύργος	1120	1036	-7,50%	20	232
Πηγαίεια	123	107	-13,01%	200	234
Παχύαμμος	97	70	-27,84%	50	209
Άγιος Θεόδωρος Τυλληρίας	27	0	-100,00%	70	220
Μανσούρα (Άγιος Θεόδωρος)	1	9	900,00%	70	224.5
Μοσφίλι (Άγιος Θεόδωρος)	1	20	2000,00%	70	223

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν αμμώδεις παραλίες οι οποίες προσελκύουν παραθαλάσσιο τουρισμό κυρίως στον Κάτω Πύργο στην οποία συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο ποσοστό μόνιμου πληθυσμού, και σε μικρότερο βαθμό στον Παχύαμμο.

Επιπλέον στον Κάτω πύργο υπάρχουν μεσαιωνικά μνημεία όπως ξωκλήσια, αρχαιολογικά ευρήματα, ενετικό παρατηρητήριο (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων), αλιευτικό καταφύγιο και στον Πάνω Πύργο εγκαταλειμμένα καμίνια.

Η Κοινότητα Κάτω Πύργου παρουσιάζει ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και υπάρχει μικρός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Επιπλέον η κοινότητα Κάτω Πύργου έχει συμπεριληφθεί στο Δίκτυο Ευρωπαϊκών Προορισμών Αριστείας (Πηγή: EDEN-European Destinations of Excellence).

Στα όρια των Κοινοτικών Συμβουλίων Πάνω Πύργου και Πηγαινειών εμπίπτουν προστατευόμενες περιοχές του Κρατικού Δάσους της Πάφου (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων/εξωραϊσμών τα μόνα έργα που έγιναν ήταν ο εξωραϊσμός της πλατείας και η δημιουργία πάρκου στον Κάτω Πύργο.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκε αίθουσα πολλαπλής χρήσης στον Κάτω Πύργο και ολοκληρώνεται σύντομα Πολιτιστικό κέντρο στον Παχύαμμο το οποίο περιλαμβάνει και Μουσείο.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Σημειώνεται ότι για την περιοχή Τυλληρίας έχει εκπονηθεί Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης από την Εταιρεία Αναπτύξεως Τυλληρίας. Στο έγγραφο αυτό γίνεται περιγραφή των χαρακτηριστικών, προτερημάτων αλλά και προβλημάτων της περιοχής, καθώς και ανάλυση των προοπτικών ανάπτυξης. Το έγγραφο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στην περιοχή Τυλληρίας ο τριτογενής τομέας, συμπεριλαμβανομένου του Τουρισμού, έχει την μεγαλύτερη προοπτική για ανάπτυξη, σε σχέση με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Επιπλέον επισημαίνεται ότι το πολυποίκιλο φυσικό περιβάλλον (βουνό/δάσος/θάλασσα) της περιοχής, το οποίο είναι σε μεγάλο βαθμό ανέγγιχτο, η ιδιαίτερη ιστορία της περιοχής, και σε συνδυασμό με την νέα τουριστική τάση για επαφή με τη φύση και τον τοπικό πολιτισμό, θα πρέπει να τύχουν εκμετάλλευσης για την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού.

ΤΥΛΛΗΡΙΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Κάτω Πύργος	Εξωραϊσμός πλατείας (ΤΠΟ) Κοινοτικό πάρκο Αίθουσα πολλαπλής χρήσης	
Παχύαμμος	Πολιτιστικό κέντρο και μουσείο	

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι, σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, τέτοια υποδομή είναι ανύπαρκτη. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαν να προωθηθούν τέτοια έργα με σκοπό την κάλυψη των αναγκών του τοπικού πληθυσμού.

Επιπλέον λόγω της μικρής ανάπτυξης του παραθαλάσσιου τουρισμού είναι επιθυμητά έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής, όπως θεματικές διαδρομές, εκδρομικοί χώροι, συντήρηση/ανάδειξη αρχαίων μνημείων, με στόχο την αύξηση του τουριστικού ρεύματος και ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κινήτρων για ιδιωτικές επενδύσεις και τη συγκράτηση του πληθυσμού.

Προτεινόμενα έργα

ΤΥΛΛΗΡΙΑ	Προτεινόμενα έργα
Πάνω Πύργος	Μετατροπή του παλαιού δημοτικού σχολείου σε πολιτιστικό κέντρο
Κάτω Πύργος	Αξιοποίηση παλιών κοινοτικών αποθηκών-μετατροπή τους σε Πολιτιστικό Κέντρο και Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Αξιοποίηση του μεσαιωνικού παρατηρητηρίου στο Τρουλλί-Παραλιακός πεζόδρομος Δημιουργία πάρκου στο βόρειο άκρο του παραλιακού μετώπου
Πηγένια	Πολιτιστικό/πολυδύναμο κέντρο στο παλιό δημοτικό σχολείο
Μανσούρα	Διαμόρφωση παραλίας σκύλων

Εισηγήσεις

Για την περιοχή Τυλληρίας αν και δεν υπάρχει υποδομή σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών οι κοινότητες δεν αιτούνται τέτοιου είδους έργα. Ωστόσο εάν διαφανεί μελλοντικά ότι υπάρχουν ανάγκες τότε συστήνεται η υλοποίηση ενός περιφερειακού έργου, που θα εξυπηρετεί το σύνολο των κοινοτήτων, σε μια από τις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες. Σε ότι αφορά πολιτιστική και μουσειακή υποδομή, στο παρόν στάδιο λόγω του μικρού πληθυσμού και της τάσης για μείωσή του δε συστήνεται προώθηση τέτοιων έργων αλλά συστήνεται η αξιοποίηση της υποδομής στον Παχύαμμο και στον Κάτω Πύργο σε περιφερειακό επίπεδο.

Αντιθέτως η υλοποίηση έργων ανάπλασης μικρής κλίμακας συστήνεται στην περιοχή Τυλληρίας, κυρίως στην παραλιακή/τουριστική περιοχή, έργα τα οποία θα βελτιώσουν αισθητικά την περιοχή και θα λειτουργήσουν θετικά ως προς την αύξηση του τουριστικού ρεύματος.

Επιπρόσθετα η ένταξη της περιοχής σε θεματικές διαδρομές και η δημιουργία και άλλων μονοπατιών της φύσης, λόγω της ύπαρξης αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος, είναι επίσης επιθυμητή για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής η οποία τίνει να προσελκύει μια ιδιαίτερη κατηγορία τουριστών με ειδικά ενδιαφέροντα (π.χ. φυσιολατρικός τουρισμός).

3.2.2 Λεμεσός

Η Επαρχία Λεμεσού, εκτός του Δήμου Λεμεσού, απαριθμεί 111 Κοινότητες και 5 Δήμους, με συνολικό πληθυσμό 134.330 μόνιμους κατοίκους (σύμφωνα με την Απογραφή 2011, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου). Με βάση το Διαχωρισμό της Επαρχιακής Διοίκησης η Επαρχία Λεμεσού χωρίζεται σε 10 υποπεριοχές/ διαμερίσματα ως εξής:

Πίνακας 3.8: Διαχωρισμός Επαρχίας Λεμεσού σε Διαμερίσματα /Κατοίκους

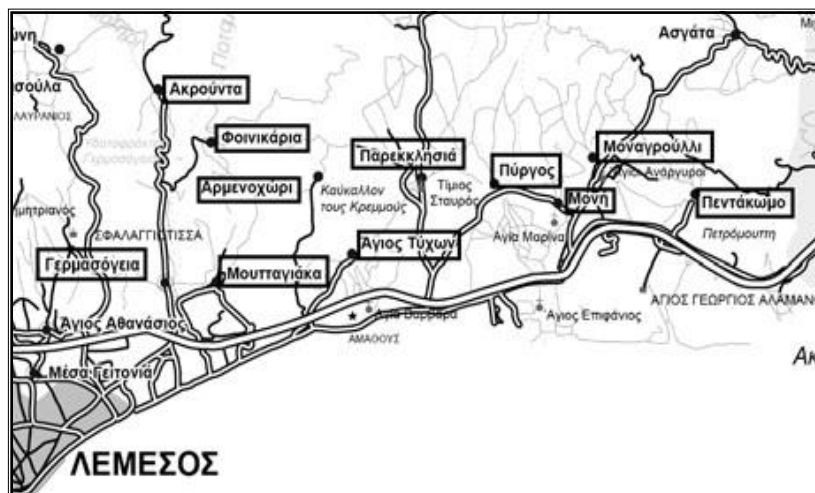
Περιοχή/ Διαμέρισμα	Δήμος/Κοινότητα	Πληθυσμός	
Αμαθούντας	Άγιος Τύχωνας	3.455	
	Ακρούντα	455	
	Αρμενοχώρι	218	
	Μοναγρούλλι	536	
	Μονή	622	
	Μουτταγιάκα	2.939	
	Πεντάκωμο	644	
	Φοινικάρια	339	
	Παρεκκλησιά	2.738	
	Δήμος Γερμασόγειας	13.421	
	Πύργος Λεμεσού	2.363	
	Καλού Χωριού	Άγιος Κωνσταντίνος	137
		Άγιος Παύλος	135
Αψιού		208	
Ζωοπηγή		140	
Καλό Χωριό Λεμεσού		497	
Λουβαράς		363	
Μαθικολώνη		174	
Σπιτάλι		316	
Παραμύθα		569	
Φασούλα		560	
Γεράσα	69		

	Ακαπνού	20
	Ασγάτα	417
	Βάσα Κελλακίου	73
	Βίκλα	1
	Επταγώνια	353
Ασγάτας	Κελλάκι	299
	Κλωνάρι	18
	Πραστειό Κελλακίου	103
	Σανίδα	42
	Συκόπετρα	120
	Διερώνα	192
	Αρακαπάς	307
	Άγιος Θωμάς	50
	Αλέκτορα	64
	Ανώγυρα	301
Επισκοπής	Αυδήμου	535
	Επισκοπή Λεμεσού	3.681
	Καντού	349
	Παραμάλι	220
	Πισσούρι	1.819
	Πλατανίσκια	45
	Πραστειό Αυδήμου	245
	Σωτήρα	143
	Άγιος Αμβρόσιος	323
	Άρσος	202
Πάχνας	Βάσα Κοιλανίου	163
	Βουνί	149
	Γεροβάσα	0
	Δορά	145

	Κισσούσα	6
	Κάτω Κιβίδες	5
	Πάνω Κιβίδες	707
	Μαλιά	64
	Πάχνα	865
	Ποταμιού	36
	Σούνι-Ζανακιά	837
Πέρα-Πεδιού	Άγιος Γεώργιος	111
	Άγιος Θεράπων	125
	Άλασσα	282
	Δωρός	135
	Κοιλάνι	216
	Κουκά	27
	Λόφου	46
	Μονάγρι	175
	Πέρα Πεδί	120
	Συλίκου	137
Μαραθάσας Λεμεσού	Άγιος Δημήτριος	54
	Καμινάρια	44
	Λεμίθου	88
	Παλαιόμυλος	20
	Πρόδρομος	123
	Τρεις Ελιές	25
Πλατρών	Άγιος Μάμας	114
	Απεσιά	474
	Καπηλειό	34
	Κορφή	199
	Λάνεια	281
	Λιμνάτης	314
	Μονιάτης	275
	Πάνω Πλάτρες	239
	Τριμήκληνη	307
	Μανδριά	107
	Κάτω Πλάτρες	148
	Φοινί	391
Όμοδος	322	

	Άγιος Θεόδωρος Λεμεσού	65
	Άγιος Ιωάννης Λεμεσού	339
	Αγρίδια	104
	Αγρός	806
	Αμίαντος	228
Πιτσιλιά Λεμεσού	Δύμες	165
	Κάτω Μύλος	50
	Κυπερούντα	1.516
	Πελένδρι	1.074
	Ποταμίτισσα	62
	Χανδριά	162
	<hr/>	
	Δήμος Ύψωνα	11.117
	Ακρωτήρι	870
	Ασώματος Λεμεσού	726
Ερήμη	2.432	
Παλώδια	1.568	
Περιοστική Λεμεσός	Πάνω Πολεμίδα	3.470
	Τραχώνι Λεμεσού	3.952
	Τσιερκέζ Τσηφλίκ	50
	Δήμος Αγίου Αθανασίου	14.347
	Δήμος Μέσα Γειτονιάς	14.477
	Κολόσσι	5.651
	Δήμος Κάτω Πολεμιδιών	22.369

3.2.2.1 Περιοχή Αμαθούντας

Στην περιοχή Αμαθούντας η οποία είναι πεδινή/παραθαλάσσια περιοχή συμπεριλαμβάνονται ο Δήμος Γερμασόγειας και οι εξής δέκα (10) κοινότητες, Μουτταγιάκα, Άγιος Τύχωνας, Ακρούντα, Φοινικάρια, Αρμενοχώρι, Παρεκκλησιά, Πύργος, Μονή, Μοναγρούλλι, Πεντάκωμο, με συνολικό πληθυσμό 27.730 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011).

Η παραλιακή περιοχή η οποία εμπίπτει εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Γερμασόγειας και των κοινοτήτων Μουτταγιάκας, Αγίου Τύχωνα, Παρεκκλησιάς, Πύργου και Πεντάκωμου (Ακτή Κυβερνήτη) παρουσιάζει μεγάλη τουριστική ανάπτυξη. Με βάση της σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μεγάλη αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 53,9%. Ωστόσο οι πυρήνες κάποιων κοινοτήτων, βρίσκονται εκτός της τουριστικής/αστικής περιοχής της Λεμεσού και εντός των ορίων τους υπάρχει αρκετή γεωργική/αγροτική γή.

Κοινότητες /Δήμοι	Στατιστικά στοιχεία				Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού			
Δήμος Γερμασόγειας	8535	13421	57,25%	50	6.5	
Μουτταγιάκα	2695	2939	9,05%	60	10	
Αρμενοχώρι	167	218	30,54%	300	15	
Φοινικάρια	243	339	39,51%	110	11	
Ακρούντα	345	455	31,88%	110	12.5	
Άγιος Τύχων	2115	3455	63,36%	100	11	
Πεντάκωμο	388	644	65,98%	150	23	
Μοναγρούλλι	471	536	13,80%	100	19.5	
Μονή	391	622	59,08%	85	19	

Παρεκκλησιά	1324	2738	106,80%	150	16.5
Πύργος Λεμεσού	1348	2363	75,30%	90	17

Χαρακτηριστικά περιοχής

Σημεία αναφοράς στην περιοχή είναι ο Αρχαιολογικός χώρος του αρχαίου Βασιλείου της Αμαθούντας στον Αγ. Τύχωνα, ένας από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους στην Κύπρο, και ο υδατοφράκτης Γερμασόγειας. Εντός των διοικητικών ορίων κάποιων κοινοτήτων της περιοχής (Ακρούντα, Φοινικαριά, Αρμενοχώρι, Παρεκκλησιά, Πεντάκωμο) εμπίπτουν προστατευόμενες περιοχές όπως το Δάσος Λεμεσού και η περιοχή Ασγάτας (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Επίσης σε κάποιες κοινότητες της περιοχής (π.χ. Γερμασόγεια, Παρεκκλησιά) υπάρχει μικρός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως,).

Στην περιοχή υπάρχουν και άλλα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος όπως π.χ. η παλιά εκκλησία Αγίας Χριστίνας στη Γερμασόγεια, Μοναστήρι Αγ. Γεωργίου Αλαμάνου στο Πεντάκωμο, Εκκλ. Τιμίου Σταυρού στην Παρεκκλησιά, κατάλοιπα νεολιθικού οικισμού στην Παρεκκλησιά, κατάλοιπα οικισμού εποχής του χαλκού και μεσαιωνικός νερόμυλος στον Πύργο (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο οι κοινότητα Αμαθούντας τα σημαντικότερα προβλήματα αφορούν στην υποβάθμιση σημαντικών οδικών αρτηριών, έλλειψη κλειστών χώρων πολλαπλών χρήσεων, και δυσκολία στην εκμετάλλευση Τ/Κ περιουσιών με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η ανάπτυξη της περιοχής. Έργα τα οποία θεωρούν ότι χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας είναι η αναβάθμιση των κύριων οδών καθώς και συνεργασία με τους Δήμους Γερμασόγειας και Αγ. Αθανασίου για δημιουργία Πράσινου Σημείου και καταφυγίου σκύλων.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Εγιναν αρκετά έργα αναπλάσεων στην περιοχή, π.χ. Διαμόρφωση παραλιακού μετώπου Αγ. Τύχωνα και Παρεκκλησιάς, έργα ανάπλασης και εξωραϊσμού πλατειών στη Μουτταγιάκα, στο Πεντάκωμο, στη Μονή, στην Παρεκκλησιά και στον Πύργο, δημιουργία πάρκων στη Γερμασόγεια, στη Μουτταγιάκα, στο Αρμενοχώρι, στα Φοινικάρια, στην Ακρούντα, στον Αγιο Τύχωνα, στο Πεντάκωμο, και στον Πύργο.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Στο Μοναγρούλλι και στη Μονή έγινε αποκατάσταση κάποιων διατηρητέων οικοδομών.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δημιουργήθηκαν πολιτιστικά κέντρα στη Γερμασόγεια, στην Ακρούντα, στα Φοινικάρια, στον Πύργο και στη Μουτταγιάκα, και θέατρα, στη Μουτταγιάκα, στον Αγ. Τύχωνα, στη Μονή, και στον Πύργο.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και κέντρα νεότητας. Λειτουργούν τέσσερις (4) βιβλιοθήκες, στη Γερμασόγεια, στη Μουτταγιάκα, στην Παρεκκλησιά και στον Πύργο. Επίσης στο Δήμο Γερμασόγειας και στην Παρεκκλησιά λειτουργούν και κέντρα απογευματινής απασχόλησης παιδιών.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΜΑΘΟΥΝΤΑΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Δήμος Γερμασόγειας	Πάρκο Βιβλιοθήκη Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Κέντρο απασχόλησης παιδιών	
Μουτταγιάκα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Θέατρο Βιβλιοθήκη	
Αρμενοχώρι	Πάρκο	
Φοινικάρια	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη	Ανέγερση γραφείων
Ακρούντα	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο	
Άγιος Τύχων	Πάρκο Θέατρο Παραλιακό μέτωπο (ΤΠΟ)	
Πεντάκωμο	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο	
Μοναγρούλλι	Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών	
Μονή	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Θέατρο	
Παρεκκλησιά	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Βιβλιοθήκη Παραλιακό μέτωπο (ΤΠΟ) Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών	
Πύργος Λεμεσού	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη Θέατρο	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή Αμαθούντας έχει ικανοποιητική υποδομή σε ότι αφορά πολιτιστικά κέντρα, και αναπλάσεις όμως δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών (κέντρα ηλικιωμένων)

Επίσης, ιδιαίτερα οι μικρότερες κοινότητες χρήζουν έργων βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος ώστε να καταστούν πιο ελκυστικές για αύξηση του ρεύματος επισκεπτών. Στο παρόν στάδιο, προωθείται η συνέχιση των έργων διαμόρφωσης του παραλιακού μετώπου/πεζοδρόμου της τουριστικής περιοχής Πύργου, Πεντακώμου και Γερμασόγειας.

Προτεινόμενα έργα

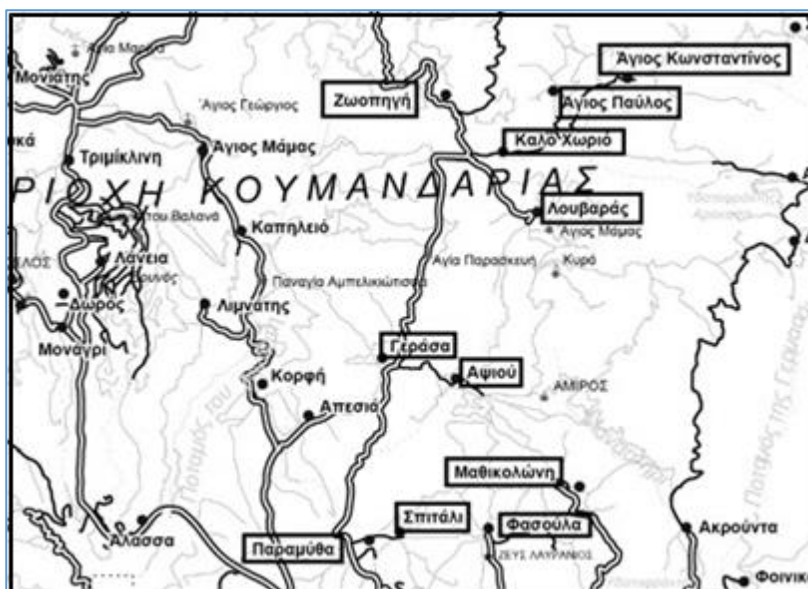
ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΜΑΘΟΥΝΤΑΣ	Προτεινόμενα έργα
Δήμος Γερμασόγειας	Διαμόρφωση παραλιακού μετώπου (ΤΠΟ) Πράσινο σημείο Καταφύγιο σκύλων
Φοινικάρια	Πολυδύναμο κέντρο Κατασκευή πεζόδρομου κατά μήκος του υδατοφράκτη Γερμασόγειας Δημιουργία εκδρομικού χώρου στο παλιό λατομείο Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Θεματικές διαδρομές Ποδηλατικές διαδρομές/Ποδηλατόδρομοι
Άγιος Τύχων	Κατασκευή αποβάθρας αρχαίου Λιμανιού Αμαθούντας Διαμόρφωση αρχαιολογικού πάρκου Αμαθούντας
Πεντάκωμο	Πολυδύναμο κέντρο Παραλιακός πεζόδρομος (Ακτή κυβερνήτη) Κέντρο νεότητας και βιβλιοθήκη Γήπεδα/χώρος αθλοπαιδιών
Μοναγρούλλι	Στέγη ηλικιωμένων Κοινοτικό πάρκο, Αμφιθέατρο και αίθουσα εκδηλώσεων Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση πυρήνα Κέντρο απασχόλησης παιδιών
Παρεκκλησιά	Διαμόρφωση πλατείας Αρχ. Μιχαήλ
Πύργος Λεμεσού	Βιβλιοθήκη νέας τεχνολογίας Διαμόρφωση παραλιακού μετώπου-πάρκο Αμαθούντας (ΤΠΟ) Μουσείο Ανάπλαση πυρήνα Μονοπάτι της φύσης Δημιουργία γηπέδων
Αμαθούντα	Κλειστή αίθουσα πολλαπλής χρήσης Αναβάθμιση οδού Αριάδνης και της οδού Δημοκρατίας Άδεια εκμετάλλευσης T/K τεμαχίων Πράσινο σημείο Καταφύγιο σκύλων
Ακρούντα	Πολύκεντρο νεολαίας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19- Leader, ΠΑΑ 2014-2020)

Εισηγήσεις

Λόγω της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή συστήνεται η συνέχιση των έργων διαμόρφωσης του παραλιακού μετώπου της περιοχής, έργα διαμόρφωσης αρχαιολογικών χώρων, ανάπλαση παραδοσιακών πυρήνων, διαμόρφωση πεζόδρομων, κλπ. με στόχο την αισθητική και λειτουργική βελτίωση της περιοχής και ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος. Έργα όπως η κατασκευή πεζόδρομων, ποδηλατοδρόμων, δημιουργία εκδρομικών χώρων και μονοπατιών της φύσης, και ανάπλαση πλατειών/πυρήνων που φαίνονται στον πιο πάνω πίνακα θα προσδώσουν ποιότητα στην περιοχή και αναμφίβολα θα οδηγήσουν σε προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων και περαιτέρω ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος.

Σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ό,τι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και κέντρα νεότητας. Με βάση τον πληθυσμό της περιοχής αυτής καθώς και λόγω της τάσης για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 53,9%) θα πρέπει να μελετηθεί το ενδεχόμενο δημιουργίας κάποιων περιφερειακών κέντρων.

3.2.2.2 Περιοχή Καλού Χωριού

Η περιοχή Καλού χωριού, η οποία είναι ημιορεινή/ορεινή περιοχή, περιλαμβάνει τις εξής έντεκα (11) κοινότητες, Γεράσα, Αψιού, Μαθικολώνη, Φασούλα, Σπιτάλι, Παραμύθα, Ζωοπηγή, Καλό Χωριό, Λουβαράς, Αγ. Παύλος και Αγ. Κωνσταντίνος, με συνολικό πληθυσμό 3.168 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 24,3%. Η αύξηση πληθυσμού σημειώθηκε στις δύο μεγαλύτερες κοινότητες (Παραμύθα, Φασούλα), ενώ η τρίτη μεγαλύτερη κοινότητα, το Καλό Χωριό, επίσης παρουσιάζει μικρή ανάπτυξη. Σημείο που αξίζει να αναφερθεί είναι το γεγονός ότι στις μικρές σχετικά κοινότητες, παρόλο που έχουν εκτελεστεί ενισχυτικά έργα υποδομής για ανάπτυξη, όπως εξωραϊσμοί, πλατείες, κέντρα νεότητας, μουσείο, κλπ. τα έργα αυτά δεν οδήγησαν προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Παραμύθα	325	569	75,08%	280	11
Σπιτάλι	188	316	68,09%	290	12.5
Φασούλα Λεμεσού	327	560	71,25%	410	10.5
Μαθικολώνη	110	174	58,18%	350	14
Γεράσα	80	69	-13,75%	410	16
Αψιού	191	208	8,90%	410	18.5
Άγιος Παύλος	152	135	-11,18%	690	27
Άγιος Κωνσταντίνος	164	137	-16,46%	780	30
Λουβαράς	380	363	-4,47%	710	26
Καλό Χωριό Λεμεσού	472	497	5,30%	690	24
Ζωοπηγή	160	140	-12,50%	890	24.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Αρκετές κοινότητες της περιοχής αυτής είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ιστορία της οινοποιίας της Κύπρου και ιδιαίτερα της περίφημης Κουμανταρίας. Η περιοχή χαρακτηρίζεται επίσης από τοποθεσίες φυσικής ομορφιάς όπως οι Βουνοκορφές Μαδαρής-Παπούτσας, το Δάσος Λεμεσού, και η Κοιλάδα Ευλούρικου ποταμού (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Στην περιοχή αυτή υπάρχουν αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία (π.χ. Αγ. Μάμας στο Λουβαρά, υποψήφιος για ένταξη στον κατάλογο παγκόσμιας κληρονομιάς της Unesco, Ιερά Μονή Παναγίας Αμιρούς στην Αψιού, η Παναγία Χρυσογαλούσα στην Αψιού, Αγ. Ρηγίνος στη Φασούλα, Αγ. Γεώργιος στο Καλό Χωριό, Εκκλ. Ζωοδόχου πηγής στη Ζωοπηγή) και άλλα αξιοθέατα όπως το Παλιό πανδοχείο «Χάνι του Κωστή Λουλλουπή» στην Παραμύθα και κατάλοιπα ιερού του λαβρανίου Διός στη Φασούλα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Οι κοινότητες Αγ. Κωνσταντίνος, Αψιού, Γεράσα, Ζωοπηγή παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Φασούλα, Γεράσα, Αψιού και Λουβαράς υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στις κοινότητες

Φασούλα και Αψιού εντοπίζεται ανάπτυξη του αγροτουρισμού (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Αγ. Κωνσταντίνου, Αγ. Πάυλου και Καλού Χωριού τα σημαντικότερα προβλήματα αφορούν στην έλλειψη κινήτρων για μόνιμη εγκατάσταση, προβληματικό συγκοινωνιακό δίκτυο, έλλειψη βασικών υποδομών για εξυπηρέτηση των κατοίκων και έλλειψη θέσεων εργασίας. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν το φυσικό τους περιβάλλον και την παράδοση στη παραγωγή Κουμανταρίας. Έργα τα οποία θεωρούν ότι χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι έργα βελτίωσης του οδικού δικτύου και διάφορα έργα υποδομής (αποχετευτικά συστήματα, τουριστική υποδομή, κλπ).

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Στην περιοχή έγιναν αναπλάσεις πλατειών στη Φασούλα, Μαθικολώνη, Γεράσα, Άγιο Κωνσταντίνο και Καλό Χωριό και μικρά εξωραϊστικά έργα/ στη Φασούλα, στη Μαθικολώνη, στο Σπιτάλι, στη Γεράσα, στην Αψιού, στον Άγιο Παύλο στον Αγ. Κωνσταντίνο, στο Λουβαρά στο Καλό Χωριό και στη Ζωοπηγή. Επίσης δημιουργήθηκαν κοινοτικά πάρκα στην Παραμύθα, στη Φασούλα, στη Μαθικολώνη, στη Γεράσα, στην Αψιού, στον Αγ. Παύλο, στο Λουβαρά, στο Καλό Χωριό και στη Ζωοπηγή. Έγινε ανάπλαση του χώρου της πηγής στη Ζωοπηγή.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Σε ότι αφορά αυτή την κατηγορία, συντηρήθηκαν, διατηρητέα οικοδομή (διδασκαλική οικία) στην Αψιού και παλιό δημοτικό σχολείο στο Λουβαρά, ένας παλιός ελιόμυλος στη Φασούλα και παλιό ελαιοτριβείο στο Καλό χωριό.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Υπάρχουν πολιτιστικά κέντρα στις κοινότητες Ζωοπηγή, Αψιού, Αγ. Πάυλο και Παραμύθα, Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων στη Μαθικολώνη και θέατρα στην Αψιού και στον Αγ. Κωνσταντίνο και μικρό αμφιθέατρο στη Φασούλα.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες /Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Υπάρχουν στέγες ηλικιωμένων στη Φασούλα και στη Ζωοπηγή, ωστόσο το κέντρο στη Ζωοπηγή δεν λειτουργεί εδώ και μια πενταετία (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας) και σε όλες τις κοινότητες πλην του Λουβαρά και της Αψιούς λειτουργούν Κέντρα Νεότητας (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) με πιο πρόσφατο το Πολυδύναμο Κέντρο Νεότητας στη Φασούλα που υλοποιήθηκε μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Εντός του Κέντρου νεότητας στη Ζωοπηγή λειτουργεί και βιβλιοθήκη. Βιβλιοθήκες λειτουργούν και στις κοινότητες Άγιος Παύλος, Άγιος Κωνσταντίνος και Λουβαράς.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Παραμύθα	Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Κέντρο νεότητας	
Σπιτάλι	Κέντρο νεότητας Πολυδύναμο κέντρο (Βιβλιοθήκη, αίθουσα εκδηλώσεων)	

Φασούλα Λεμεσού	Ανάπλαση πλατείας (Πλατεία Πολιτισμού) Εξωραϊσμοί Συντήρηση παλιού ελιόμυλου Πάρκο Στέγη ηλικιωμένων Κέντρο νεότητας και χώρος εκδηλώσεων (Leader -ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Κατασκευή βοτανικού πάρκου
Μαθικολώνη	Εξωραϊσμοί Ανάπλαση πλατείας Πάρκο Αποκατάσταση διατηρητέας εκκλησίας και παλιού δημοτικού σχολείου Κέντρο νεότητας (εντός του κτιρίου του Κ.Σ.)	
Γεράσα	Εξωραϊσμοί Ανάπλαση πλατείας Κέντρο Νεότητας	
Αψιού	Πάρκο Εξωραϊσμοί Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Θέατρο Αποκατάσταση διατηρητέας οικοδομής (Διδασκαλική οικία)	
Άγιος Παύλος	Εξωραϊσμοί Ανάπλαση πλατείας Κέντρο νεότητας Βιβλιοθήκη Πολιτιστικό κέντρο	
Άγιος Κωνσταντίνος	Εξωραϊσμοί Κέντρο νεότητας Θέατρο Βιβλιοθήκη Ανάπλαση πλατείας	
Λουβαράς	Εξωραϊσμοί Αποκατάσταση παλιού Δημοτικού σχολείου και πλατείας Βιβλιοθήκη (παλιό δημοτικό σχολείο)	
Καλό Χωριό Λεμεσού	Εξωραϊσμοί Αναπαλαίωση ελαιοτριβείου Κέντρο νεότητας Ανάπλαση πλατείας	
Ζωοπηγή	Εξωραϊσμοί Πάρκο Σημείο θέας Στέγη ηλικιωμένων Κέντρο νεότητας – Βιβλιοθήκη (εντός του κτιρίου του Κ.Σ.) Ανάπλαση πηγής	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω κρίνεται ότι γενικά η περιοχή έχει τύχει ικανοποιητικής υποδομής και μπορεί να λεχθεί ότι η περιοχή δεν χρήζει περιφερειακών έργων όπως πολυδύναμα κέντρα, κέντρα νεότητας, πολιτιστικά κέντρα, κλπ, αν και με βάση την έρευνα πεδίου κάποιες κοινότητες της περιοχής θεωρούν

ότι δεν είναι ικανοποιητικές οι υπηρεσίες που παρέχονται στους κατοίκους. Ως εκ τούτου θα πρέπει να μελετηθεί κατά πόσο η υφιστάμενη υποδομή και υπηρεσίες μπορούν να βελτιωθούν /επεκταθούν ώστε να παρέχουν πιο ικανοποιητικές υπηρεσίες (π.χ. περιφερειακά κέντρα).

Αντιθέτως, λόγω της σταδιακής ανάπτυξης του αγροτουρισμού είναι επιθυμητή η προώθηση περαιτέρω έργων, που στόχο θα έχουν την αύξηση της τουριστικής κίνησης και τη δημιουργία κινήτρων για ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτουρισμό, καθώς και στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού πλούτου της περιοχής. Οπωσδήποτε η περιοχή χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης σε ότι αφορά την εκτέλεση έργων τοπικής σημασίας ώστε να βελτιωθεί το δομημένο περιβάλλον και να αναδειχθούν οι κοινότητες μέσω μιας οργανωμένης τουριστικής πολιτικής.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΩΡΙΟΥ	ΚΑΛΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Παραμύθα		Χώρος υπαίθριων εκδηλώσεων Γήπεδο φούτσαλ Αίθουσα εκδηλώσεων Γραμμικό πάρκο - Πεζόδρομος κατά μήκος του παραπόταμου του ποταμού Γαρύλλη και δημιουργία υπερυψωμένης πλατείας πάνω από την κοίτη Αντικατάσταση δικτύου ύδρευσης
Σπιτάλι		Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Ανάπλαση κεντρικής πλατείας Περιφερειακό γήπεδο ποδοσφαίρου
Φασούλα Λεμεσού		Ανάπλαση πυρήνα Αθλητικό πάρκο Αποκατάσταση αρχαίων μνημείων Περιφερειακό γήπεδο ποδοσφαίρου
Μαθικολώνη		Πολυδύναμο κέντρο Αποχετευτικό
Αψιού		Αποχετευτικό Κατασκευή πεζοδρομίων Κατασκευή δρόμου εντός της κοινότητας
Γεράσα		Αποχετευτικό
Άγιος Παύλος		Ανέγερση περιφερειακού πολιτιστικού κέντρου-Αγ. Παύλος, Ζωοπηγή, Αγ.Κωνσταντίνος, Καλό χωριό, Λουβαράς Κέντρο ηλικιωμένων Μονοπάτι της φύσης κατά μήκος του ποταμού που διασχίζει την κοινότητα και φτάνει στο φράγμα Γερμασόγειας Δημιουργία μικρών βιοτεχνιών (Ενθάρρυνση επιχειρηματικής δραστηριότητας) Εξωραιοτικά έργα (μονοπάτι της φύσης, εκδρομικός/κατασκηνωτικός χώρος) Βελτίωση οδικού δικτύου προς Λεμεσό και Αγρό Δημιουργία κέντρου για νέους Ενίσχυση εκπαιδευτικών κέντρων της περιοχής

Δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων
 Δημιουργία Μουσείου
 Δημιουργία ποδηλατικών διαδρομών
 Αποχετευτικό σύστημα

Άγιος Κωνσταντίνος	Κέντρο πληροφόρησης-Περιβαλλοντικό κέντρο Μονοπάτι της φύσης Πάρκο Ανάπλαση πλατείας Ποδηλατόδρομοι Εργαστήριο Κουμανδαρίας (Συνεργασία με ακαδημαϊκή κοινότητα) Καταλύματα και υποδομές για τουριστικούς σκοπούς Βελτίωση οδικού δικτύου Περιφερειακά έργα για εξυπηρέτηση κατοίκων
Λουβαράς	Κοινοτικό πάρκο με παιχνιδότοπο, γήπεδο mini football, πισίνα, αμφιθέατρο Αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων Ανάπλαση πλατείας μεταξύ δύο εκκλησιών Ανάπλαση πυρήνα/ανάπλαση κοίτης ποταμού με λιθοστρώσεις, ποδηλατόδρομο, πεζόδρομο Βελτίωση γηπέδου
Καλό Χωριό Λεμεσού	Αγροτουριστικό κατάλυμα και καφεστιατόριο Ευθυγράμμιση δρόμου Καλού Χωριού-Λεμεσού Δημιουργία ορεινών θερέτρων Κατασκευή αποχετευτικού συστήματος μαζί με της γειτονικές κοινότητες
Ζωοπηγή	Χώρος πολλαπλής χρήσης (θέατρο, γήπεδο μπάσκετ, αθλοπαιδιές, χώρο στάθμευσης) Βελτίωση οδικού δικτύου Μονοπάτι της φύσης

Εισηγήσεις

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών προς τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής, επειδή φαίνεται να υπάρχουν συγκεκριμένες ανάγκες, η προώθηση τέτοιων έργων δε συστήνεται να γίνεται σε πολύ μικρές κοινότητες λόγω των δυσκολιών που μπορεί να παρουσιαστούν στη λειτουργία και συντήρησή τους. Θα ήταν προτιμότερο τέτοια κέντρα να προωθούνται σε μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες, και να εξυπηρετούν και τις μικρότερες, ώστε να διασφαλιστεί η μακρόχρονη λειτουργία και συντήρησή τους, και μόνο σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι η υφιστάμενη υποδομή της περιοχής δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων.

Σε ότι αφορά εξωραϊστικά έργα, επειδή οι κοινότητες Αγ. Κωνσταντίνος και Αψιού παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στις κοινότητες Φασούλα, Αψιού και Λουβαράς υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές, συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωραϊστικών έργων με σκοπό την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού αλλά και την αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων ώστε να καταστούν πιο ελκυστικές για μόνιμη διαβίωση. Ωστόσο τα έργα αυτά θα πρέπει να αποτελούν πιο ολοκληρωμένες παρεμβάσεις και όχι μικρά αποσπασματικά έργα όπως ήταν η πρακτική μέχρι τώρα.

3.2.2.3 Περιοχή Ασγάτας

Η περιοχή Ασγάτας της Επαρχίας Λεμεσού είναι ημιορεινή/ορεινή περιοχή και περιλαμβάνει δώδεκα (12) κοινότητες, Συκόπετρα, Αρακαπάς, Διερώνα, Επταγώνεια, Ακαπνού, Βίκλα, Κλωνάρι, Κελλάκι, Πρασιό Κελλακίου, Σανίδα, Βάσα Κελλακίου και Ασγάτα, με συνολικό πληθυσμό 1.945 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου). Οι δύο μεγαλύτερες κοινότητες, η Ασγάτα και τα Επταγώνεια, παρουσιάζουν θετικό πρόσημο ανάπτυξης την τελευταία δεκαετία. Η Διερώνα έχει αρνητική πληθυσμιακή ανάπτυξη (-25,58%) ενώ η Βάσα Κελλακίου τη μεγαλύτερη (35,19%). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001

και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 2,6%.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΣΓΑΤΑΣ	Στατιστικά στοιχεία					
	Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Ασγάτα		389	417	7,20%	200	25
Βάσα Κελλακίου		54	73	35,19%	390	30.5
Σανίδα		44	42	-4,55%	640	33.5
Πρασιό Κελλακίου		81	103	27,16%	480	30
Κλωνάρι		17	18	5,88%	460	31.5
Βίκλα		1	1	0,00%	460	33
Κελλάκι		270	299	10,74%	620	28
Ακαπνού		26	20	-23,08%	400	35.5

Επταγώνεια	329	353	7,29%	480	32.5
Συκόπετρα	135	120	-11,11%	800	34
Διερώνα	258	192	-25,58%	450	27
Αρακαπάς	292	307	5,14%	420	29

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από τοπία φυσικής ομορφιάς όπως το Δάσος Λεμεσού και η Περιοχή Ασγάτας (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000,) και υπάρχει μικρή ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις κοινότητες Συκόπετρα και Κελλάκι (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Η κοινότητα Ακαπνού παρουσιάζει ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά). Στις κοινότητες Ασγάτα, Ακαπνού και Επταγώνεια υπάρχουν κάποιες κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στην περιοχή υπάρχουν αξιόλογες παλιές εκκλησίες όπως η Παναγία Ιαματική στον Αρακαπά, Αγ. Γεώργιος στην Ακαπνού, Παναγία Ελεούσα και ερείπια Παναγίας Φοινικίων στο Πραστιό Κελλακίου, Αγ. Γεώργιος και ερειπωμένο ξωκλήσι Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο Κελλάκι, Αγ. Νικόλαος στο Κλωνάρι και Αγ. Ιωάννης στη Βίκλα. Εντοπίζονται επίσης και άλλα σημεία ενδιαφέροντος όπως ενετικό γεφύρι στην Ακαπνού, παλιοί ελιόμυλοι, νερόμυλοι και αλευρόμυλοι, κατάλοιπα αρχαίων οικισμών και μεταλλείων στην Ασγάτα και στη Σανίδα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Η κοινότητα της Ασγάτας είναι γνωστή για την πλούσια μεταλλευτική της κληρονομιά.

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου, οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Την Έγιναν εξωραϊστικά έργα μικρής κλίμακας σε όλες τις κοινότητες και δημιουργήθηκαν πάρκα/παιδότοποι στις κοινότητες Βάσα Κελλακίου, Πραστειό Κελλακίου, Επταγώνεια, Ακαπνού, Διερώνα, Συκόπετρα, Αρακαπάς, Κελλάκι. Επίσης, έγινε τοποιοτέχνηση της Πλατείας της Εκκλησίας Παναγίας Ιαματικής-Α΄φάση στον Αρακαπά μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών στην Ασγάτα, στο Πραστιό Κελλακίου και στη Συκόπετρα.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Υπάρχουν Πολιτιστικά κέντρα στην Ακαπνού, στο Κελλάκι, στο Πραστειό Κελλακίου, στη Συκόπετρα, στη Διερώνα στην Επταγώνεια και στον Αρακαπά, θέατρο στην Ασγάτα και Πολυδύναμο κέντρο στη Βάσα Κελλακίου.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και κέντρα νεότητας. Υπάρχουν όμως δυο (2) βιβλιοθήκες, στην Ασγάτα και στην Επταγώνεια.

Ασγάτα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Θέατρο Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Βιβλιοθήκη
Βάσα Κελλακίου	Πολυδύναμο κέντρο/ αίθουσα πολλαπλών χρήσεων/παιδότοπος Εξωραϊσμοί-Πάρκο
Σανίδα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα
Πρασιό Κελλακίου	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας Συντήρηση παραδοσιακού ελιόμυλου Πολιτιστικό κέντρο Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Παιδότοπος
Κλωνάρι	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα
Βίκλα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα
Κελλάκι	Ανάπλαση πλατείας Υπαίθριος χώρος εκδηλώσεων Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο Κοινοτικό γήπεδο
Ακαπνού	Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο
Επταγώνεια	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Βιβλιοθήκη Πολιτιστικό κέντρο
Συκόπετρα	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών
Διερώνα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο
Αρακαπός	Εξωραϊσμοί Ανάπλαση πλατείας Υπαίθριος χώρος εκδηλώσεων Πάρκο Αίθουσα εκδηλώσεων Αναπαλαίωση ελαιοτριβείου Τοποτέχνηση Πλατείας της Εκκλησίας Παναγίας Ιαματικής-Α φάση (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)

Διαπιστώσεις

Στην περιοχή έχουν εκτελεστεί αρκετά έργα, τόσο περιφερειακού χαρακτήρα όσο και τοπικού. Σε όλες τις κοινότητες έχουν εκτελεστεί έργα αναπλάσεων και εξωραϊσμών πλατειών και σε επτά κοινότητες, μεταξύ των οποίων και η Διερώνα, στην οποία παρατηρείται μεγάλη μείωση πληθυσμού, έχουν ανεγερθεί πολιτιστικά/πολυδύναμα κέντρα. Ως εκ τούτου σε ότι αφορά πολιτιστικά κέντρα η υφιστάμενη υποδομή κρίνεται επαρκής λαμβανομένου υπόψη του μικρού πληθυσμού της περιοχής. Δεν υπάρχει ωστόσο δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και κέντρα νεότητας.

Όπως διαπιστώνεται από τα πιο πάνω η περιοχή δεν χρειάζεται στον παρόν στάδιο έργα περιφερειακού χαρακτήρα, ενώ έργα τοπικής σημασίας θα μπορούν να προωθηθούν στις κοινότητες που παρουσιάζουν μείωση πληθυσμού νοουμένου ότι θα διασφαλιστεί η σχέση κόστους/οφέλους, με σκοπό την ανάδειξη του φυσικού πλούτου και παράδοσης της περιοχής και περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών, αξιόλογων θρησκευτικών μνημείων και λόγω της ανάπτυξης του αγροτουρισμού είναι επιθυμητή η περαιτέρω προώθηση έργων εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος της περιοχής, παρεμβάσεις μέσω των οποίων θα προστατευθεί και θα αναδειχθεί η πολιτιστική/ιστορική κληρονομιά και ο φυσικός πλούτος της περιοχής.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΣΓΑΤΑΣ	Προτεινόμενα έργα
Ασγάτα	Διαμόρφωση υφιστάμενης οικοδομής σε πολιτιστικό κέντρο Ανάπλαση πλατείας Δημιουργία εκδρομικού χώρου και μονοπατιού μελέτης της φύσης και αναπαλαίωση υφιστάμενης στοάς μεταλλίου Θεματικές διαδρομές Μονοπάτι της φύσης Αναβάθμιση όψεων κτιρίων
Βάσα Κελλακίου	Εξωραϊσμός της πέτρας στην τοποθεσία Αγ. Δημητρίου Πάρκο υγείας και αθλητισμο
Σανίδα	Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση πυρήνα Πάρκο Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων Μονοπάτι της φύσης
Πρασιό Κελλακίου	Δημιουργία κλειστού γηπέδου
Κλωνάρι	Πολιτιστικό κέντρο Πάρκο Ανάπλαση πυρήνα/πλατείας Μονοπάτι της φύσης
Κελλάκι	Διάφορα εξωραϊστικά έργα Επέκταση χώρου υπαίθριων εκδηλώσεων Αθλητικό κέντρο Κοινοτικό κέντρο
Ακαπνού	Ανάπλαση πλατείας/πλακοστρώσεις Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Μονοπάτι της φύσης

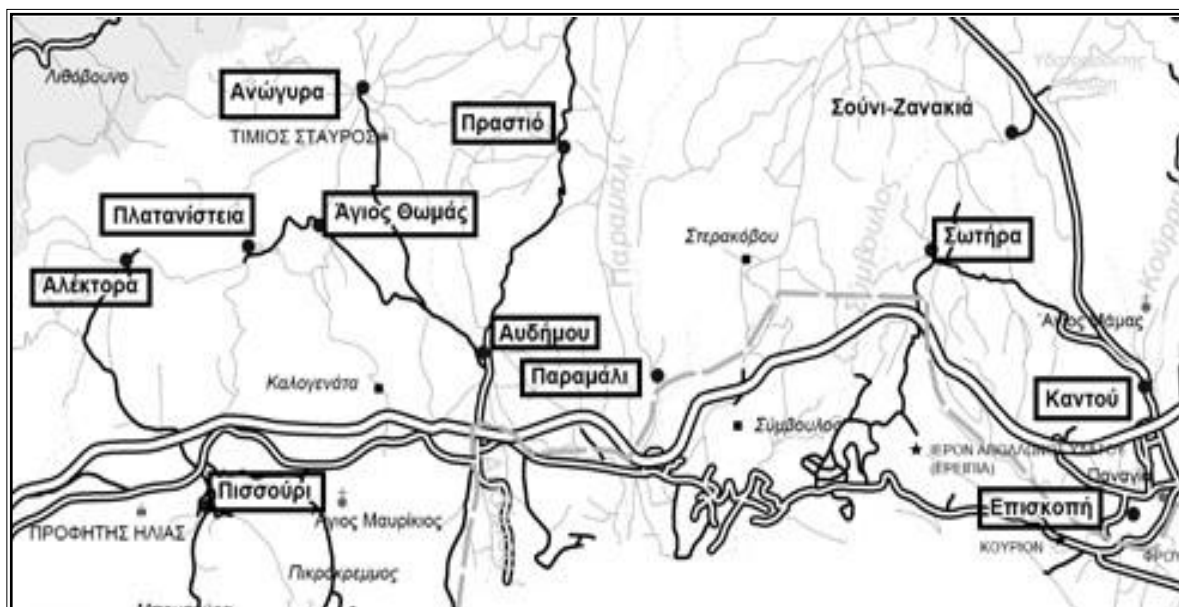
Επταγώνεια	Μουσείο αγροτικής κληρονομιάς Δημιουργία πάρκου Βιβλιοθήκη νέας τεχνολογίας Ανάπλαση πυρήνα/πλατείας Αναβάθμιση του πολιτιστικού κέντρου στην Επταγώνια και εξωραϊσμός των εξωτερικών του χώρων. Υπαίθριο θέατρο
Συκόπετρα	Μονοπάτι της φύσης Δημιουργία εκδρομικού χώρου Δημιουργία πάρκου Πρ. Ηλία
Διερώνα	Διαμόρφωση πλατείας
Αρακαπός	Διαμόρφωση πλατείας εντός της κοινότητας

Εισηγήσεις

Λόγω της ανάπτυξης του αγροτουρισμού συστήνεται η προώθηση και άλλων εξωραϊστικών έργων σε κοινότητες με παραδοσιακό χαρακτήρα και απόθεμα διατηρητέων οικοδομών (π.χ. Ασγάτα, Επταγώνεια, Ακαπνού). Επίσης λόγω της ύπαρξης διαφόρων αρχαίων μνημείων και παλιών κτιρίων (ενετικό γεφύρι στην Ακαπνού, παλιοί ελιόμυλοι, νερόμυλοι και αλευρόμυλοι, κατάλοιπα αρχαίων οικισμών και μεταλλείων και παλιές εκκλησίες) συστήνεται η προώθηση τέτοιων έργων (π.χ. Ασγάτα, Βάσα Κελλακίου, Ακαπνού, Αρακαπά).

Με βάση την υφιστάμενη υποδομή αλλά και το συνολικό πληθυσμό της περιοχής, δε συστήνεται η προώθηση περαιτέρω έργων παροχής υπηρεσιών στο παρόν στάδιο.

3.2.2.4 Περιοχή Επισκοπής

Στην περιοχή Επισκοπής, μέρος της οποίας βρίσκεται εντός των ορίων της Επιστάθμιας Επισκοπής των Βρετανικών Βάσεων, και η οποία περιλαμβάνει ημι-ορεινές, πεδινές και παραθαλάσσιες περιοχές, συμπεριλαμβάνονται έντεκα (11) κοινότητες, Επισκοπή, Καντού, Σωτήρα, Παραμάλι, Αυδήμου, Ανώγυρα, Πρασιό, Αγ. Θωμάς, Πλατανίστεια, Αλέκτορα και Πισσούρι, με συνολικό πληθυσμό 7.452 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των

απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 24,9% λόγω και της εγγύτητας κάποιων κοινοτήτων στην αστική Λεμεσό, καθώς και λόγω της τουριστικής ανάπτυξης κυρίως στην κοινότητα Πισσούριου.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο (km)
Επισκοπή Λεμεσού	3076	3681	19,67%	60	14
Καντού	397	349	-12,09%	100	14.5
Σωτήρα Λεμεσού	83	143	72,29%	280	20.5
Παραμάλι	148	220	48,65%	95	28
Αυδήμου	614	535	-12,87%	100	32
Πρασιό Αυδήμου	223	245	9,87%	380	37
Πλατανίστεια	43	45	4,65%	360	39
Άγιος Θωμάς	29	50	72,41%	330	37
Αλέκτορα	78	64	-17,95%	260	43
Ανώγυρα	244	301	23,36%	470	38.5
Πισσούρι	1033	1819	76,09%	230	38

Χαρακτηριστικά περιοχής

Σημεία αναφοράς στην περιοχή (διοικητικά όρια Επισκοπής) είναι η τοποθεσία του Αρχαίου Βασιλείου του Κουρίου (ένας από τους μεγαλύτερους και πιο επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους στην Κύπρο), το αρχαίο Στάδιο Κουρίου, το Ιερό Απόλλωνα Υλάτη και το Αρχαιολογικό μουσείο Κουρίου (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Άλλα σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή είναι η Εκκλησία Αγ. Ερμογένη στην Επισκοπή, το αναστηλωμένο Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στην Ανώγυρα, η Παραλία Κουρίου, κατάλοιπα αρχαίου συνοικισμού πρώιμης εποχής του χαλκού, παλιό γεφύρι και παραλία με σπηλιές στο Παραμάλι- δημοφιλής με τους λάτρεις του αλεξίπτωτου πλαγιάς-, ο ποταμός Παραμαλιού και η ζώνη ειδικής προστασίας Ακρωτήριο Άσπρο-Πέτρα του Ρωμιού και τα δύο περιοχές Natura 2000 (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος), παλιό Τούρκικο σχολείο, μεσαιωνικός ζαχαρόμυλος στην Επισκοπή και παλιός ελιόμυλος στην Αυδήμου (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Οι κοινότητες Ανώγυρα, Πισσούρι και Πρασιό Αυδήμου παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην

ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Ανώγυρα και Πισσούρι υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Σημειώνεται ότι στις κοινότητες Ανώγυρα και Επισκοπή λειτουργούν αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού), και στο Πισσούρι υπάρχει μια ξενοδοχειακή μονάδα και αρκετά τουριστικά διαμερίσματα.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν οι κοινότητες Ανώγυρας, Αυδήμου, Καντού και Πισσουρίου, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες της περιοχής είναι το προβληματικό οδικό δίκτυο και δίκτυο συγκοινωνιών, οι εγκατελειμμένες οικίες (Τ/Κ) οι οποίες χρήζουν άμεσης επιδιόρθωσης, οι δυσκολίες στην προώθηση αναπτύξεων λόγω των βρετανικών βάσεων, η έλλειψη νέων οικιστικών οικοπέδων για εγκατάσταση νέων οικογενειών, η έλλειψη έργων υποδομής (εξωραϊστικά έργα, αποχετευτικό σύστημα), η παρατεταμένη διάβρωση της παραλίας Πισσουρίου, απουσία υπηρεσιών υγείας, η έλλειψη δυνάμεων ασφαλείας (αστυνομία, πυροσβεστική). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν τη γεωγραφική τους θέση (κοντά σε αστικό κέντρο), το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία, η προοπτική για ανάπτυξη, το παραλιακό μέτωπο. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων της περιοχής είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου και των δημόσιων συγκοινωνιών, η υλοποίηση εξωραϊστικών έργων, η δημιουργία πολιτιστικών υποδομών, η συντήρηση των επικίνδυνων εγκατελειμμένων οικοδομών, η δημιουργία νέων οικοπέδων, η χαλάρωση των μέτρων για δημιουργία αναπτύξεων εντός των βρετανικών βάσεων, η δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων, ανάπτυξη του αγροτουρισμού, η δημιουργία αποχετευτικού συστήματος.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Εγιναν αρκετά έργα εξωραϊσμών/αναπλάσεων όπως ανάπλαση πλατειών στην Αυδήμου, στο Πραστιό Αυδήμου, στην Ανώγυρα και στο Πισσούρι, ανάπλαση πυρήνα στην Πλατανίστεια, και παραλιακός πεζόδρομος στο Πισσούρι, και δημιουργία πάρκων στην Επισκοπή, στην Καντού, στο Πραστιό Αυδήμου, στην Πλατανίστεια, στον Αγ. Θωμά και στην Ανώγυρα. Επίσης, ολοκληρώθηκε το έργο «Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου πολυδύναμου κέντρου στο Πραστιό Αυδήμου» μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναστήλωση του Μοναστηριού του Τιμίου Σταυρού στην Ανώγυρα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δημιουργήθηκαν πολιτιστικά κέντρα στην Επισκοπή (ΕΤΠΑ 2004-2006), στο Παραμάλι, στην Αυδήμου, στον Αγ. Θωμά, και στο Πισσούρι, Πολυδύναμο κέντρο στο Πραστιό Αυδήμου και Αμφιθέατρο στην Επισκοπή. Προσφάτως ολοκληρώθηκε η υλοποίηση του έργου 'Δημιουργία Πολιτιστικού κέντρου στην Αλέκτορα' μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων ή κέντρα νεότητας, ωστόσο λειτουργεί περιφερειακό πρόγραμμα κατοίκων φροντίδας ηλικιωμένων στην Αυδήμου το οποίο εξυπηρετεί και τις κοινότητες, Ανώγυρα, Αγ. Θωμάς, Αλέκτορα και Πλατανίστεια. Στην Επισκοπή λειτουργεί βιβλιοθήκη.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Επισκοπή Λεμεσού	Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2004-06) Πάρκο Βιβλιοθήκη Αμφιθέατρο	
Καντού	Πάρκο	
Παραμάλι	Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο	
Αυδήμου	Εξωραϊσμοί Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Πάρκο	
Πρασιό Αυδήμου	Αναπαλαίωση παλιάς εκκλησίας Ανάπλαση πλατείας Πάρκο Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου κέντρου (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Πολυδύναμο
Πλατανίστεια	Εξωραϊσμοί Πάρκο	
Άγιος Θωμάς	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Εξωραϊσμοί	
Αλέκτορα	Κέντρο πολιτισμού (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	
Ανώγυρα	Ανάπλαση πυρήνα Αναπαλαίωση Μοναστηριού (Τμ. Αρχαιοτήτων) Πάρκο Πολυδύναμο κέντρο	
Πισσούρι	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας Παραλιακός πεζόδρομος (ΤΠΟ) Σημείο θέας Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω η περιοχή Επισκοπής έχει ικανοποιητική υποδομή σε ότι αφορά πολιτιστικά κέντρα, αλλά έχει ανύπαρκτη δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και κέντρα νεότητας, οπότε θα μπορούσαν να προωθηθούν τέτοιου είδους έργα όπου αυτό καταστεί αναγκαίο.

Λόγω του ότι η περιοχή παρουσιάζει τουριστικό ενδιαφέρον θα πρέπει να προωθηθούν περαιτέρω έργα αναπλάσεων δημόσιων χώρων και υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής π.χ. αναπλάσεις πυρήνων, ανάδειξη αρχαίων μνημείων, δημιουργία ποδηλατοδρόμων και δημιουργία πάρκων.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ	Προτεινόμενα έργα
Ανώγυρα	Βελτίωση/διαπλάτυνση δρόμου Αυδήμου-Ανώγυρας Επιδιόρθωση παλαιού Δημοτικού Σχολείου για πολιτιστικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ, κλπ.
Αυδήμου	Επιδιόρθωση 20 Τ/Κ κατοικιών Διευκολύνσεις για αξιοποίηση περιουσιών εντός των Β. Βάσεων Διαχωρισμός οικοπέδων σε χαλήτικη γη Πολύκεντρο νεολαίας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)
Επισκοπή Λεμεσού	Κέντρο Πληροφόρησης Μονοπάτι της φύσης Ανάπλαση κοίτης ποταμού Κούρη, από το Φράγμα Κούρη μέχρι Μ1 (Γραμμικό πάρκο) Ανάπλαση πυρήνα Συντήρηση διατηρητέων οικοδομών Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Θεματικές διαδρομές/Πολιτιστικές διαδρομές Ποδηλατόδρομοι
Καντού	Πολιτιστικό/Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση κοίτης ποταμού Κούρη, από το Φράγμα Κούρη μέχρι Μ1 (Γραμμικό πάρκο) Κέντρο Πληροφόρησης Εξωραϊσμός 2 παλαιών νερόμυλων Κέντρο Ηλικιωμένων Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Δημιουργία νέων οικοπέδων Επαναλειτουργία Δημοτικού Σχολείου
Παραμάλι	Παιχνιδότοπος Αναπαλαίωση παλαιού γεφυριού
Πρασιό Αυδήμου	Μουσείο Δημιουργία αγροτουριστικών καταλυμάτων Δημιουργία αποχετευτικού συστήματος μαζί με τις γειτονικές κοινότητες
Πλατανίστεια	Δημιουργία πάρκου Δημιουργία σημείου θέας
Πισσούρι	Θεματικό πάρκο Ανάπλαση/τοπιοτέχνηση παραλιακού μετώπου – Παραλιακός πεζόδρομος ορμίσκου Πισσουρίου Δημιουργία πρότυπου μουσείου Χαλλουμιού Δημιουργία αποχετευτικού συστήματος Δημιουργία υπεραστικών συγκοινωνιών Δημιουργία κοινοτικού γηπέδου και άλλων αθλητικών εγκαταστάσεων Δημιουργία μονοπατιών της φύσης Δημιουργία γραμμικών θεματικών παρκων Εκπόνηση master plan για ορθολογιστική ανάπτυξη και επίλυση προβλημάτων με χώρους στάθμευσης Εργασίες τοπιοτέχνησης και εξωραϊσμού διαφόρων σημείων στην κοινότητα

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι η περιοχή παρουσιάζει αρκετό τουριστικό ενδιαφέρον, (σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, περιοχές φυσικής ομορφιάς, παραλίες, παραδοσιακή αρχιτεκτονική) συστήνεται η περαιτέρω προώθηση εξωραϊστικών έργων με προτεραιότητα να δίνεται σε κοινότητες με παραδοσιακό χαρακτήρα και απόθεμα διατηρητέων κτιρίων και μνημείων, και περιοχών φυσικής ομορφιάς (π.χ. Πισσούρι, Επισκοπή, Πραστειό Αυδήμου).

Θα πρέπει να μελετηθεί κατά πόσον υπάρχει ανάγκη προώθηση κάποιων έργων παροχής υπηρεσιών (π.χ. φροντίδας ηλικιωμένων, υπηρεσιών υγείας) λόγω της ανεπαρκούς υποδομής καθώς και λόγω της συνεχούς αύξησης πληθυσμού στην περιοχή, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Τέτοια έργα ωστόσο συστήνεται να προωθούνται στις πιο μεγάλες πληθυσμιακά κοινότητες.

Θα πρέπει επίσης να προωθηθούν και αντισταθμιστικά έργα λόγω της ύπαρξης των Βρετανικών Βάσεων π.χ. δημιουργία αποχετευτικού συστήματος, βελτίωση του οδικού δικτύου, έργα προστασίας της παραλίας, κλπ.

Η δημιουργία και άλλης πολιτιστικής υποδομής δεν συστήνεται αφού υπάρχουν αρκετά πολιτιστικά/πολυδύναμα κέντρα στην περιοχή και θα πρέπει να γίνει προσπάθεια για πλήρη αξιοποίηση τους ώστε να εξυπηρετούνται και οι μικρότερες κοινότητες της περιοχής.

3.2.2.5 Περιοχή Πάχνας

Στην περιοχή Πάχνας συμπεριλαμβάνονται δεκατρείς (13) κοινότητες (Κρασοχώρια), Άρσος, Βάσα Κοιλανίου, Ποταμιού, Βουνί, Κισσούσα, Μαλιά, Γεροβάσα, Δωρά, Πάχνα, Άγιος Αμβρόσιος, Κάτω και Πάνω Κιβίδες, Σούνι-Ζανακιά, με συνολικό πληθυσμό 3.502 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 12,1%. Η μεγαλύτερη κοινότητα της περιοχής είναι η Πάχνα με σύνολο 865 κατοίκους. Οι κοινότητες με το μεγαλύτερο υψόμετρο και τη μεγαλύτερη απόσταση από τη Λεμεσό είναι η Βάσα Κοιλανίου και το Βουνί όπου έχουν θετική ανάπτυξη πληθυσμού. Η μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού παρουσιάζεται στην κοινότητα Σούνι-Ζανακιά με ποσοστιαία μεταβολή που ανέρχεται στο 108%.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΧΝΑΣ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο (km)
Σούνι-Ζανακιά	402	837	108,21%	400	20
Κάτω Κιβίδες	2	5	150,00%	430	26
Πάνω Κιβίδες	694	707	1,87%	580	25
Άγιος Αμβρόσιος	291	323	11,00%	520	29

Λεμεσού					
Πάχνα	967	865	-10,55%	700	35
Δωρά	184	145	-21,20%	600	43.5
Γεροβάσα (Τρόζενα)	0	0	0,00%	430	40
Άρσος Λεμεσού	233	202	-13,30%	800	41.5
Κισσούσα	4	6	50,00%	600	35
Μαλιά	59	64	8,47%	650	36.5
Βάσα Κοιλανίου	118	163	38,14%	800	40
Βουνί	136	149	9,56%	800	35
Ποταμιού	33	36	9,09%	690	37

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή Πάχνας έχει γίνει σημείο προσέλκυσης επισκεπτών ως μια από τις σημαντικότερες οινοπαραγωγές περιοχές της Κύπρου. Σημαντικό ρόλο στην προώθηση της περιοχής είχε η δημιουργία της θεματικής διαδρομής «Κρασοχώρια» στα πλαίσια του δικτύου «Δρόμοι του Κρασιού» του ΚΟΤ, η οποία περιλαμβάνει τις περισσότερες κοινότητες της περιοχής, η δημιουργία σχετικών θεματικών μουσείων όπως το Οινολογικό Κέντρο στο Βουνί το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ 2004-2006 και το Μουσείο Ζιβανίας στη Βάσα Κοιλανίου το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΓΤΑΑ 2007-2013, και η ανάπτυξη αριθμού ιδιωτικών αγροτουριστικών καταλυμάτων και ιδιωτικών οινοποιείων στο Άρσος, Βάσα Κοιλανίου, Βουνί, Αγ. Αμβρόσιο (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Οι κοινότητες Αγ. Αμβρόσιος, Άρσος, Βάσα Κοιλανίου, Βουνί, Δωρά, Μαλιά, Πάχνα, Ποταμιού και Σουνί-Ζανατζιά, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Πάχνα, Δωρά, Άρσος, Βάσα Κοιλανίου, Βουνί και Ποταμιού υπάρχει εξαιρετικά μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στην περιοχή υπάρχουν επίσης βυζαντινές και παλιές εκκλησίες και ξωκλήσια (π.χ. ξωκλήσι Αγ. Γεωργίου στη Βάσα, Αγ. Αμβρόσιος), ερείπια εκκλησιών, παλιοί νερόμυλοι, ελιόμυλοι, γεφύρια (Ποταμιού), και κατάλοιπα οικισμού Ρωμαϊκής και πρώιμης βυζαντινής περιόδου στο Σούνι (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Στην περιοχή υπάρχουν περιοχές περιβαλλοντικής σημασίας όπως η περιοχή προστασίας Χα-Ποτάμι και ο Ποταμός Παραμαλιού (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν οι κοινότητες Βάσας Κοιλανίου, Πάχνας και Ποταμιού, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες της περιοχής είναι η

έλλειψη κινήτρων για εγκατάσταση νέων (νέα οικιστικά οικόπεδα) το προβληματικό οδικό δίκτυο, η έλλειψη έργων υποδομής (εξωραϊστικά έργα, αποχετευτικό σύστημα, έργα υδροδότησης, πολιτιστικές/τουριστικές υποδομές). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία, την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, το φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου και πρόσβαση στις κοινότητες (επιδιόρθωση γεφυριών), η υλοποίηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής (αποχετευτικό σύστημα), η δημιουργία πολιτιστικών και τουριστικών υποδομών η δημιουργία νέων οικοπέδων, η εγγραφή αγροτικών δρόμων.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Κέντρα πληροφόρησης: Πρόσφατα δημιουργήθηκαν δυο (2) Κέντρα Πληροφόρησης, το Κέντρο Πληροφόρησης Παραδοσιακών Γεύσεων στο Άρσος και το Κέντρο Πληροφόρησης Κρασοχωριών στον Αγ. Αμβρόσιο μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Συγχρηματοδοτήθηκαν κάποια έργα αναπλάσεων στην περιοχή όπως π.χ. η ανάπλαση των παραδοσιακών πυρήνων της Πάχνας και του Άρσους (ΕΤΠΑ 2004-2006 και 2007-2013 αντίστοιχα) και ανάπλαση μέρους πυρήνα Βάσας Κοιλανίου, Βουνιού, και Ποταμιού. Έγιναν μικρότερα εξωραϊστικά έργα σε δημόσιους χώρους στην Κισσούσα, στη Μαλιά, στην Ποταμιού και στη Βάσα Κοιλανίου και ανάπλαση πλατείας Λαμπράκας και Τρομύνθου στη Δωρά. Δημιουργήθηκαν επίσης πάρκα στις Πάνω Κυβίδες, στη Μαλιά, στην Κισσούσα, στο Βουνί, στο Σούνι-Ζανακιά, στον Αγ. Αμβρόσιο, στην Πάχνα, στη Δωρά και στη Βάσα Κοιλανίου. Επίσης έγινε μορφολογική αναβάθμιση όψεων και στεγών στην Κισσούσα.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε συντήρηση γεφυριού στο Σούνι-Ζανακιά και αποκατάσταση ελιόμυλου στο Βουνί, καθώς και συντήρηση παλιών βρυσών στη Βάσα Κοιλανίου

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δημιουργήθηκαν πολιτιστικά κέντρα στη Βάσα Κοιλανίου, στο Σούνι- Ζανακιά και στη Δωρά, αίθουσα πολλαπλής χρήσης στις Πάνω Κυβίδες, Πολυδύναμο κέντρο και θέατρο στον Αγ. Αμβρόσιο και υπαίθρια θέατρα στο Βουνί , στις Πάνω Κυβίδες και στο Άρσος.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Έχουν δημιουργηθεί κέντρα νεότητας στο Σούνι-Ζανακιά, στον Αγ. Αμβρόσιο, στις Πάνω Κυβίδες και στην Πάχνα, και στα γραφεία του Κοινοτικού Συμβολίου Άρσους (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου), βιβλιοθήκες στον Αγ. Αμβρόσιο, στις Πάνω Κυβίδες, και στην Πάχνα, και κέντρο ηλικιωμένων στη Βάσα Κοιλανίου(Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Επίσης υπάρχουν κέντρα απασχόλησης παιδιών στις Πάνω Κυβίδες και στο Σούνι-Ζανακιά.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΧΝΑΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Σούνι-Ζανακιά	Κέντρο Νεότητας Παιδική λέσχη Γεφύρι Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο	
Πάνω Κυβίδες	Αίθουσα πολλαπλής χρήσης Βιβλιοθήκη Κέντρο απασχόλησης παιδιών Κέντρο νεότητας	

	Πάρκο Υπαίθριο θέατρο	
Άγιος Αμβρόσιος Λεμεσού	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη Θέατρο Κέντρο Νεότητας Κέντρο πληροφόρησης (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	
Πάγνα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα (ΕΤΠΑ 2004-2006, ΤΠΟ) Πάρκο Κέντρο Νεότητας Βιβλιοθήκη	Μετατροπή Δημοτικού Σχολείου σε Κέντρο Διατήρησης Παραδοσιακής Κληρονομιάς
Δωρά	Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο	
Άρσος Λεμεσού	Ανάπλαση πλατείας Λαμπράκας και Τρομύνθου Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πυρήνα – Α' φάση (ΕΤΠΑ 2007-13) Υπαίθριο θέατρο Κέντρο πληροφόρησης Παραδοσιακών Γεύσεων Τροόδους (Leader 2007-2013) Κέντρο Νεότητας (Γραφεία Κοινοτικού Συμβουλίου)	
Κισσούσα	Πλακόστρωτα Μορφολογική αναβάθμιση όψεων και στεγών Πάρκο	
Μαλιά	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας Πάρκο	
Βάσα Κοιλανίου	Πολιτιστικό κέντρο Λιθόστρωτα – ανάπλαση μέρους πυρήνα Πάρκο Κέντρο ηλικιωμένων Αποκατάσταση παλιών βρυσών	
Βουνί	Οινολογικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2004-06) Υπαίθριο θεατράκι Αποκατάσταση ελιόμυλου Πάρκο	
Ποταμιού	Λιθόστρωση μέρους πυρήνα	

Διαπιστώσεις

Σε όλες τις κοινότητες έχουν εκτελεστεί τόσο έργα περιφερειακού χαρακτήρα όσο και τοπικής σημασίας. Σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών η υφιστάμενη υποδομή κρίνεται επαρκής. Λαμβάνοντας υπόψη όμως και τις εισηγήσεις των κατοίκων της περιοχής, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην επίλυση των προβλημάτων προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν μερικές κοινότητες.

Αν και δημιουργήθηκε αρκετή υποδομή στην περιοχή σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών εντούτοις υπάρχουν εισηγήσεις από πολλές κοινότητες για δημιουργία νέων υποδομών. Πρόσθετα η περιοχή είναι επιδεκτική και σε αριθμό έργων τοπικής σημασίας με στόχο τη βελτίωση του δομημένου

περιβάλλοντος, όπως π.χ. εξωραϊσμοί/ανάπλασεις παραδοσιακών πυρήνων, γραμμικά πάρκα, αποκατάσταση αρχαίων μνημείων, τα οποία παρουσιάζονται στον πιο κάτω πίνακα.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΧΝΑΣ	Προτεινόμενα έργα
Βάσα Κοιλανίου	Αναπαλαίωση/ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου του γεφυριού Διαπλάτυνση δυτικής εισόδου κοινότητας Λιθόστρωση υπόλοιπων δρόμων της κοινότητας Δημιουργία μονοπατιού της φύσης μεταξύ Βάσας-Ομόδους-Άρσους Παροχή κινήτρων για εγκατάσταση νέων στην κοινότητα
Σούνι-Ζανακιά	Πολυδύναμο-Πολιτιστικό Κέντρο και Βιβλιοθήκη Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Υπαίθριο αμφιθέατρο Οργανωμένος παιχιδότοπος Αποχετευτικό Ρυθμιστικό σχέδιο Καταφύγιο αδέσποτων ζώων Πλατεία Εκδηλώσεων "Αλώνι" Πλατεία "Ζανατζιάς" Πολυδύναμο Κέντρο
Πάνω Κυβίδες	Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο/Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων Αναβάθμιση κοινοτικού γηπέδου ποδοσφαίρου Πεζόδρομος για να συνδέει την κάτω γειτονιά με το υπόλοιπο χωριό Βιοτεχνική Περιοχή Πράσινο Σημείο Διαμόρφωση νησίδας στην μια πλευρά του κύριου δρόμου
Άγιος Αμβρόσιος Λεμεσού	Αποχετευτικό (Με Κυβίδες). Πολιτιστικός Συντονισμός των γύρω χωριών ΚΕΠ περιφερειακό > θα μπορούσε να γίνει στον Άγιο Αμβρόσιο ως κεντρικό σημείο της γύρω περιοχής (υπάρχουν έτοιμες υποδομές) Κέντρο Εξυπηρέτησης Αγρότη > έχει προταθεί με επιστολή στον Υπ. Γεωργίας Θέματα Υγείας > χρειάζονται επείγον στηριξη τα γύρω χωριά. Δρόμος Ερήμης - Πλατρών > πολύ ανηφορικός και χρειάζεται διαπλάτυνση. Όδευση προς το Παραμάλι - διάνοιξη εγγεγραμμένου μονοπατιού και μετατροπή σε δρόμο (περίπου 4Km) Εκδρομικό Πάρκο κοντά από παρεκκλήσι Αγ. Αμβροσίου Άνοιγμα και Εγγραφή Δρόμου προς Δημοτικό Σχολείο Λιθόστρωση Πλατείας και Πυρήνα Χωριού

Δωρά	<p>Λιθόστρωση πλατείας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)</p> <p>Πάρκο στο πολιτιστικό κέντρο</p> <p>Αγροτουριστικό κατάλυμα</p> <p>Τουριστική διαδρομή Άρσος-Βάσα-Δωρά</p>
Άρσος	<p>Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πυρήνα – Β' φάση (Δημιουργία χώρου στάθμευσης)</p> <p>Κατασκευή τοίχου αντιστήριξης</p> <p>Ανασύλωση παλιού Ελιόμυλου</p> <p>Δημιουργία πάρκου/παιδότοπου</p>
Ποταμιού	<p>Πολιτιστικό κέντρο</p> <p>Ανακατασκευή πεζόδρομων – επένδυση τοίχων αντιστήριξης με πέτρα</p> <p>Εξωραϊσμός της παλιάς πλατείας για να συνάδει με την αρχιτεκτονική της νέας πλατείας και όλης της κοινότητας</p> <p>Κατασκευή Μονοπατιού της φύσης και περιδιάβασης κατά μήκος του Ποταμού Χα-Ποτάμι</p> <p>Πάρκο</p> <p>Ανάδειξη αρχαίων μνημείων</p> <p>Δημιουργία νέου κοινοτικού κτιρίου</p> <p>Βελτίωση οδικού δικτύου εντός και εκτός κοινότητας και επιδιόρθωση γεφυριών για ασφαλή πρόσβαση</p> <p>Δημιουργία κεντρικού χώρου στάθμευσης</p> <p>Εγγραφή κεντρικών αγροτικών δρόμων</p> <p>Κατασκευή αποχετευτικού συστήματος και έργων διαχείρισης ομβρίων υδάτων</p> <p>Κατασκευή νέας μεγαλύτερης υδατοδεξαμενής για καλύτερη υδροδότηση της κοινότητας</p> <p>Ανακατασκευή του παλιού Δημοτικού Σχολείου για μετατροπή του σε κέντρο εξυπηρέτησης εναλλακτικού τουρισμού αλλά και ως κέντρου συνάντησης των νέων</p>
Μαλλιά	<p>Λιθόστρωση πλατείας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)</p> <p>Αποκατάσταση Τ/Κ σχολείου και δρόμου πρόσβασης</p> <p>Αντιπλυμμηρικά έργα</p> <p>Δημιουργία χώρου στάθμευσης</p> <p>Δημιουργία πρόσβασης προς πηγές Αγ.Νικολάου</p>
Κισσούσα	<p>Αποκατάσταση γεφυριού</p> <p>Αποκατάσταση παλιού αλευρόμυλου</p> <p>Ασφαλτόστρωση δρόμου Ποταμιού-Κισσούσα</p> <p>Πλακόστρωση 2^{ης} πλατείας κοινότητας</p>
Πάχνα	<p>Σκάλα (Πεζόδρομος) parking και πλατεία</p> <p>Μονοπάτι της φύσης</p> <p>Πολυκέντρο νεολαίας</p> <p>Γήπεδο δημοτικού σχολείου – Περιφερειακό γήπεδο με 13 κοινότητες</p>
Βουνι	<p>Αποχετευτικό</p> <p>Δημιουργία χώρου στάθμευσης</p> <p>Αίθουσα πολλαπλής χρήσης</p> <p>Μονοπάτια της φύσης-Σημεία θέας</p> <p>Εκδρομικός χώρος</p>

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι οι κοινότητες Αγ. Αμβρόσιος, Άρσος, Δωρά, Ποταμιού, Σουνί-Ζανατζιά, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στις κοινότητες τις περιοχής υπάρχει εξαιρετικά μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών, συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωραιοτικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Θα μπορούσαν να προωθηθούν επίσης έργα αναστήλωσης αρχαίων μνημείων π.χ. στην Κισσούσα, στο Άρσος και στην Ποταμιού.

Λόγω της τάσης για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 12,1%) η υφιστάμενη υποδομή σε έργα παροχής υπηρεσιών πιθανόν να είναι ανεπαρκής. Ωστόσο συστήνεται τέτοια έργα να προωθούνται όπου υπάρχει πραγματικά ανάγκη και προτιμότερο στις κοινότητες με μεγαλύτερο πληθυσμό και να λειτουργούν σε περιφερειακή βάση, ούτως ώστε να διασφαλίζεται η βιωσιμότητά τους.

3.2.2.6 Περιοχή Πέρα Πεδιού

Η περιοχή Πέρα Πεδιού, η οποία περιλαμβάνει ορεινές και ημι-ορεινές περιοχές, αποτελείται από δέκα (10) κοινότητες, Πέρα Πεδί, Κουκά, Κοιλάνι, Σιλίκου, Λόφου, Άγιος Γεώργιος, Άγιος Θεράπων, Δωρός, Μονάγρι και Άλασσα, με συνολικό πληθυσμό 1.374 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 21,7%. Ο πληθυσμός των κοινοτήτων κυμαίνεται από 27 κατοίκους (Κουκά) μέχρι 282 (Άλασσα). Όλες οι κοινότητες πλην του Αγ. Θεράποντος και του Κοιλανίου έχουν να επιδείξουν αύξηση του πληθυσμού. Σε πραγματικούς αριθμούς τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση την έχει η κοινότητα Άλασσας όπου τη δεκαετία του 1980 έχει μετακινηθεί στη νέα τοποθεσία Χάσανας λόγω κατασκευής του Φράγματος Κούρρη.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΕΡΑ ΠΕΔΙΟΥ

Στατιστικά στοιχεία

	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Πέρα Πεδί	66	120	81,82%	840	34.5

Κουκά	4	27	575,00%	760	32
Άγιος Γεώργιος Λεμεσού	69	111	60,87%	480	23.5
Δωρός	101	135	33,66%	470	24
Σιλίκου	98	137	39,80%	640	26.5
Μονάγρι	173	175	1,16%	450	22.5
Άλασσα	201	282	40,30%	240	15.5
Άγιος Θεράπων	152	125	-17,76%	640	32.5
Λόφου	10	46	360,00%	750	36.5
Κοιλάνι	255	216	-15,29%	830	39

Χαρακτηριστικά περιοχής

Όπως και στην περιοχή Πάχνας και οι κοινότητες της περιοχής αυτής συνδέονται με την ιστορία της οινοπαραγωγής στην Κύπρο. Οι κοινότητες Αγ. Θεράπων, Αγ. Γεώργιος Σιλίκου, Δωρός, Κοιλάνι, Κουκά, Λόφου, Σιλίκου, Μονάγρι, Πέρα Πεδί, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Αγ. Θεράπων, Λόφου και Κοιλάνι υπάρχει εξαιρετικά μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στις κοινότητες Λόφου και Κοιλάνι υπάρχει ανάπτυξη του αγροτουρισμού (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή αποτελούν το Φράγμα του Κούρη με τα ερείπια της εκκλησίας στου παλιού χωριού Άλασσα, ο αρχαιολογικός χώρος πρώιμης εποχής του χαλκού στην Άλασσα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων) και διάφορα εκκλησιαστικά μνημεία (Εκκλ. Τιμίου Σταυρού στην Κουκά, Εκκλ. Αγ. Γεωργίου και Μονή Αρχ. Μιχαήλ στο Μονάγρι, Αγ. Επιφάνιος στο Δωρό, Αγ. Μαύρη στο Κοιλάνι).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Αγ. Θεράπωντα και Σιλίκου, τα κυριότερα προβλήματα της περιοχής είναι το προβληματικό οδικό δίκτυο, η έλλειψη σημείων πυρόσβεσης, η έλλειψη έργων υποδομής (εξωραϊστικά έργα, πολιτιστικές υποδομές). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν τη γεωγραφική τους θέση, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία, την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και το φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου, η δημιουργία σημείων πυρόσβεσης η υλοποίηση εξωραϊστικών έργων και η δημιουργία πολιτιστικών και τουριστικών υποδομών.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία Κέντρα πληροφόρησης: Πρόσφατα ολοκληρώθηκε η υλοποίηση του έργου «Κέντρο πληροφόρησης για την Ελιά (Συντήρηση- Αποκατάσταση Ελιόμυλου)» στον Αγ. Θεράπωντα μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έγινε ανάπλαση πλατειών στις κοινότητες Αγ. Θεράπωντας, Πέρα Πεδί κι Άλασσα, ανάπλαση μέρους του πυρήνα στον Αγ. Θεόδωρο και στο Δωρό, λιθόστρωση δρόμων στον Αγ. Θεράπωντα και στο Πέρα Πεδί, πεζοδρομήσεις στην Άλασσα, μικρά

εξωραϊστικά έργα στη Λόφου, Πέρα πεδί, Κοιλάνι, Δωρό και Μονάγρι, και δημιουργία πάρκων σε όλες τις κοινότητες..

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση παραδοσιακού νερόμυλου στο Πέρα Πεδί, αποκατάσταση παλιάς βρύσης στον Αγιο Θεράποντα, συντήρηση γεφυριού και ελιόμυλου στο Κοιλάνι και αποκατάσταση μύλων και γεφυριών, καθώς και αναπαλαίωση παλιάς βρύσης (Υδραγωγίο Χαβούζα) στον Αγ. Γεώργιο.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δημιουργήθηκαν επίσης πολιτιστικά κέντρα στον Αγ. Γεώργιο, στην Άλασσα (πρώην δημοτικό σχολείο) και στον Αγ. Θεράποντα, καθώς και κάτω από τα γραφεία του Κ.Σ. στο Κοιλάνι, πολιτιστικό και μορφωτικό κέντρο στη Συλίκου και αίθουσα πολλαπλών χρήσεων στην Κουκά. Επίσης υπάρχουν πολυδύναμα κέντρα στη Λόφου, στο Κοιλάνι και στο Μονάγρι. Επίσης δημιουργήθηκε αμφιθέατρο στο Πέρα Πεδί και μικρό θεατράκι στο Κοιλάνι.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Υπάρχουν κέντρα νεότητας στη Άλασσα, τον Αγ. Θεράποντα, στη Λόφου και στη Συλίκου (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου). Σε ότι αφορά Βιβλιοθήκες, τέτοια υποδομή υπάρχει στο Κοιλάνι, και εντός των Κοινοτικών κτιρίων στο Αγ. Θεράποντα και στον Αγ. Γεώργιο. Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων ή κέντρα απασχόλησης παιδιών. Πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο «Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Κοιλανίου» Φάση Α' (ΕΓΤΑΑ 2014-2020) το οποίο αφορούσε τη μετατροπή του παλιού δημοτικού σχολείου σε κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης το οποίο θα εξυπηρετεί μαθητές από όλη την Κύπρο και ανήκει στο Δίκτυο Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα πλαίσια του Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με επίκεντρο την Αειφόρο Ανάπτυξη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Πηγή) Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου).

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΕΡΑ ΠΕΔΙΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Πέρα Πεδί	Ανάπλαση πλατείας Πάρκο Αποκατάσταση παραδοσιακού νερόμυλου	
Κουκά	Πάρκο Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων Σημείο θέας	
Άγιος Γεώργιος Λεμεσού	Αναπαλαίωση παλιάς βρύσης (Υδραγωγίο Χαβούζα) Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Αποκατάσταση μύλων και γεφυριών Κοινοτική Βιβλιοθήκη (εντός των γραφείων του Κ.Σ.)	
Δωρός	Πάρκο	
Συλίκου	Πολιτισμικό και μορφωτικό κέντρ Ανάπλαση μέρους πυρήνα Κέντρο Νεότητας	
Μονάγρι	Πάρκο Πολυδύναμο κέντρο	

Αλασσα	Ανάπλαση πλατείας Κέντρο Νεότητας Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο (πρώην δημοτικό σχολείο)
Αγιος Θεράπων	Πολιτιστικό κέντρο Αποκατάσταση παλιάς Βρύσης Λιθόστρωτο Πάρκο Κέντρο νεότητας Κοινοτική Βιβλιοθήκη (εντός των γραφείων του Κ.Σ.) Συντήρηση και αποκατάσταση Ελιόμυλου – Θεματικό κέντρο πληροφόρησης για την Ελιά (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)
Κοιλάνι	Πάρκο Πολυδύναμο κέντρο Γεφύρι Κοινοτική Βιβλιοθήκη Αναπαλαίωση ελιόμυλου Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κοιλανίου – Φάση Α' (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)
Λόφου	Κέντρο Νεότητας Πολυδύναμο κέντρο Πάρκο

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι στην περιοχή Πέρα Πεδιού παρατηρείται έλλειψη σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα απασχόλησης παιδιών).

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν κοινότητες με πολύ μεγάλο απόθεμα διατηρητέων κτιρίων οπότε ζητήθηκε όπως προωθηθούν έργα συντήρησης και ανάδειξης τους με σκοπό την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού (αναπλάσεις πλατειών/πυρήνων, συντήρηση διατηρητέων οικοδομών και μνημείων, θεματικές διαδρομές, μονοπάτια μελέτης της φύσης, κέντρα πληροφόρησης).

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΕΡΑ ΠΕΔΙΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Κουκά	Αίθουσα πολλαπλής χρήσης Αναβάθμιση της ιστορικής πηγής της κοινότητας σε εκδρομικό χώρο Δημιουργία πάρκου
Αγιος Γεώργιος Λεμεσού	Οινοποιητική εταιρεία Αποκατάσταση παλιάς βρύσης Λιθόστρωση σε παραδοσιακές γειτονιές Δρόμος Μονάγρι-Κουκά – Παρακαμπτήριος προς Λόφου

Αγ. Θεράπων	<p>Διαπλάτυνση/ασφαλτόστρωση δρόμου Αγ. Αμβροσίου – Αγ. Θεράποντα και τοποθέτηση κιγκλιδωμάτων</p> <p>Δημιουργία σημείων πυρόσβεσης</p> <p>Συντήρηση σχολείου</p> <p>Συντήρηση γηπέδου</p> <p>Ανάπλαση πλατείας</p> <p>Φωτισμός και συντήρηση δημόσιας στοάς παρα την πλατεία του χωριου</p> <p>Επιδιόρθωση πλακόστρωτου στον πυρήνα</p>
Δωρός	<p>Υπαίθριο θέατρο</p> <p>Λιθόστρωτος πυρήνας</p> <p>Βελτίωση οδικού δικτύου</p> <p>Αρδευτικό σύστημα</p>
Συλίκου	<p>Λιθόστρωση, Πλακόστρωση Δρόμων και τοίχοι αντιστήριξης</p> <p>Πάρκο αιωνόβιων ελιών</p> <p>Κέντρο παραδοσιακών τεχνών</p> <p>Δημιουργία Οινοποιητικού μουσείου</p> <p>Δημιουργία πάρκου αιωνόβιας Ελιάς</p> <p>Δημιουργία αγροτουριστικών υποδομών</p> <p>Πολυδύναμο κέντρο/αίθουσα πολλαπλών χρήσεων</p> <p>Θεματικές διαδρομές</p> <p>Αναβάθμιση όψεων κτιρίων</p> <p>Επιδιόρθωση αρχαίας οικίας του 1480</p> <p>Δρόμους Μονάγρι - Αγ. Γεωργίου,-Συλίκου-Κουκά-Πέρα Πεδί, Λόφου – Συλίκου</p>
Μονάγρι	<p>Ανάπλαση κεντρικής πλατείας/πυρήνα</p> <p>Τοίχωμα εκκλησίας</p> <p>Τοίχωμα εντός χωριού</p> <p>Γήπεδα</p> <p>Δρόμος Μονάγρι-Πέρα πεδί</p> <p>Δημιουργία μουσείων</p>
Λόφου	<p>Ανάπλαση πυρήνα</p> <p>Αναβάθμιση όψεων και στεγών</p> <p>Mini football</p> <p>Μουσείο ελιάς</p> <p>Μουσείο κρασιού</p> <p>Μετατροπή δημοτικού σχολείου σε Πολιτιστικό κέντρο-πολυχώρο εκδηλώσεων</p> <p>Μονοπάτι της φύσης</p> <p>Δημιουργία δημόσιων χώρων στάθμευσης</p>
Κοιλάνι	<p>Ανάπλαση πυρήνα</p> <p>Κέντρο πολλαπλών χρήσεων</p> <p>Θέατρο</p> <p>Αποχετευτικό</p> <p>Χώρος απόρριψης σκυβάλων</p>
Πέρα πεδί	<p>Λιθοστρώσεις</p> <p>Αποχετευτικό</p>
Άλασσα	<p>Πεζόδρομοι και ποδηλατόδρομοι</p> <p>Γέφυρα μέχρι την παλιά Άλασσα</p> <p>Συντήρηση αρχαιοτήτων</p> <p>Γήπεδο ποδοσφαίρου</p> <p>Διαχωρισμός οικοπέδων</p> <p>Διαμόρφωση χώρων πρασίνου</p>

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι οι κοινότητες Αγ. Γεώργιος Συλίκου, Δωρός, Κοιλάνι, Κουκά, Λόφου, Συλίκου, Μονάγρι, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στις κοινότητες Λόφου και Κοιλάνι υπάρχει εξαιρετικά μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών, επιβάλεται η προώθηση περαιτέρω εξωραιοτικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Επίσης θα μπορούσαν να προωθηθούν και άλλα έργα αναστήλωσης μνημείων (παλιές εκκλησίες, κατάλοιπα αρχαίων οικισμών) και διατηρητέων κτιρίων. Παράλληλα οι κοινότητες εισηγούνται περαιτέρω έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής π.χ. θεματικά μουσεία, ποδηλατόδρομους, μονοπάτια της φύσης.

Η περιοχή φαίνεται να διαθέτει πολύ ικανοποιητική πολιτιστική υποδομή ως εκ τούτου δε συστήνεται υλοποίηση άλλων έργων αυτής της κατηγορίας αλλά αντιθέτως θα πρέπει να γίνει προσπάθεια για καλύτερη αξιοποίηση της υφιστάμενης υποδομής και χρήση της σε περιφερειακό επίπεδο. Παρόλο που από την περιοχή απουσιάζει υποδομή που αφορά σε φροντίδα ηλικιωμένων ή απασχόληση παιδιών εντούτοις δεν είναι στις προτεραιότητες των κοινοτήτων. Οι προώθηση τέτοιων έργων δεν συστήνεται λόγω του πολύ μικρού πληθυσμού των κοινοτήτων.

Επιπρόσθετα, σημαντική κρίνεται η προώθηση έργων που αφορούν βασικές υποδομές όπως δημιουργία αποχευτικών συστημάτων.

3.2.2.7 Μαραθάσα Λεμεσού

Η κοιλάδα Μαραθάσας, η οποία βρίσκεται στην οροσειρά του Τροόδου, διοικητικά ανήκει στις επαρχίες Λευκωσίας και Λεμεσού. Στην περιοχή η οποία εμπίπτει στην επαρχία Λεμεσού συμπεριλαμβάνονται έξι (6) κοινότητες (Λεμίθου, Πρόδρομος, Τρεις Ελιές, Παλαιόμυλος, Καμινάρια, Αγ. Δημήτριος) με συνολικό πληθυσμό 354 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 28%. Κύριο χαρακτηριστικό των κοινοτήτων της Μαραθάσας Λεμεσού είναι το μεγάλο υψόμετρο.

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Άγιος Δημήτριος	56	54	-3,57%	920	47.5
Παλαιόμυλος	31	20	-35,48%	1030	51
Πρόδρομος	141	123	-12,77%	1320	52.5
Καμινάρια	93	44	-52,69%	800	62
Τρεις Ελιές	63	25	-60,32%	800	61.5
Λεμίθου	108	88	-18,52%	1100	54

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή Μαραθάσας τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί σε σημαντικό βαθμό ο αγροτουρισμός κυρίως στις κοινότητες που εμπίπτουν στα όρια της Επαρχίας Λευκωσίας, και σε μικρότερο βαθμό στη Λεμούθου, στις Τρεις Ελιές και στα Καμινάρια (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Η κοινότητα Προδρόμου αποτελούσε από την αρχή του 20^{ου} αι., και παραμένει μέχρι σήμερα, ένα από τα πιο πολυσύχναστα ορεινά θέρετρα της Κύπρου κάτι το οποίο μαρτυρά και η ύπαρξη του ιστορικού ξενοδοχείου Βερεγγάρια, το οποίο ωστόσο έχει εγκαταλειφτεί εδώ και δεκαετίες.

Η περιοχή έχει προοπτική για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη, καθώς και την ανάπτυξη φυσιολατρικού τουρισμού, αφού χαρακτηρίζεται από τοπία εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς όπως το Εθνικό Δασικό Πάρκο Τροόδους το οποίο εντάχθηκε στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της Unesco, περιοχή ποταμού Διαρίζου (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Προς αυτή την κατεύθυνση υποβοηθητική είναι και η ύπαρξη του Κέντρου Περιβαλλοντικής ενημέρωσης του Εθνικού δασικού πάρκου Τροόδους (Πηγή: Τμήμα Δασών) το οποίο βρίσκεται στην πλατεία Τροόδους κοντά στον Πρόδρομο. Στην περιοχή Τροόδους υπάρχουν επίσης χιονοδρομικές πίστες.

Οι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και υπάρχει σε όλες τις κοινότητες μικρός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στην περιοχή υπάρχουν αρκετά θρησκευτικά μνημεία π.χ. το Βυζαντινό Μοναστήρι Παναγίας Τρικουκκιάς, και άλλες βυζαντινές εκκλησίες, π.χ. Αγ. Θεοδώρου και Παναγίας Ιαματικής στη Λεμούθου, Αγ. Γεώργιος, Αγ. Ερμόλαος, Παναγία Καρδιοβαστάζουσα, Αγ. Βασίλειος στα Καμινάρια, Προφήτης Ηλίας στις Τρεις Ελιές, Εκκλησία του Σταυρού στον Παλιόμυλο. Στην περιοχή υπάρχουν επίσης κατάλοιπα παλαιών τειχών στη Χιονίστρα (Πρόδρομος) και ενετικά γεφύρια στις Τρεις ελιές (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο η κοινότητα Τρεις Ελιές, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινότητα και η περιοχή γενικότερα η γήρανση του πληθυσμού, η έλλειψη υποδομών και υπηρεσιών, το προβληματικό οδικό δίκτυο, η δυσκολία στην ωρίμανση/προώθηση έργων και ο κίνδυνος εξαφάνισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως προτερήματα η κοινότητα θεωρεί, το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον, την ύπαρξη θειούχων νερών, τα μονοπάτια της φύσης, τα ιστορικά/πολιτιστικά μνημεία, την ύπαρξη αγροτουριστικών καταλυμάτων. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας είναι η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής, να δοθούν κίνητρα για εγκατάσταση νέων οικογενειών, υποστήριξη από το κράτος για προώθηση έργων, η αξιοποίηση των θειούχων νερών, η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και η δημιουργία εκδρομικών χώρων.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία/Μουσεία/Κέντρα πληροφόρησης: Σημαντικό ρόλο στην προώθηση όλων των αξιοθέατων της περιοχής αναμένεται να έχει το Κέντρο πληροφόρησης Μαραθάσας στον Καλοπαναγιώτη (περιοχή Μαραθάσας Λευκωσίας) το οποίο ολοκληρώθηκε μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Επιπρόσθετα στην πλατεία Τροόδους δημιουργήθηκε σημείο ενημέρωσης για το Εθνικό Δασικό Πάρκο Τροόδους στα πλαίσια του προγράμματος iLIFE-TROODOS.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Την τελευταία δεκαετία έγιναν εξωραϊστικά έργα μικρής κλίμακας στον Αγ. Δημήτριο και έργα αναπλάσεων πλατειών, στον Πρόδρομο, στα Καμινάρια και στις Τρεις Ελιές. Επίσης έγινε ανάπλαση της Πλατείας Τροόδους. Υπάρχουν κοινοτικά πάρκα στον Αγ. Δημήτριο, στον Πρόδρομο και στις Τρεις Ελιές.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών στον Αγ. Δημήτριο.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στην περιοχή υπάρχει ένα Πολιτιστικό κέντρο στον Αγ. Δημήτριο.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στις κοινότητες της περιοχής αυτής δεν υπάρχουν δημόσιες υποδομές σε ότι αφορά κέντρα νεότητας και κέντρα ηλικιωμένων. Ωστόσο οι ανάγκες των κοινοτήτων αυτών εξυπηρετούνται από υποδομές σε γειτονικές περιοχές (π.χ. Μαραθάσα Λευκωσίας).

Σημειώνεται ότι για την περιοχή Μαραθάσας εκπονήθηκε Τοπικό Σχέδιο από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.

ΜΑΡΑΘΑΣΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Άγιος Δημήτριος	Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και κοινοτικό ιατρείο Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών	
Πρόδρομος	Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και κοινοτικό ιατρείο Εξωραϊσμοί Ανάπλαση πλατείας	
Καμινάρια	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Βιβλιοθήκη	

Τρεις Ελιές	Εξωραϊσμοί Μονοπάτι της φύσης/Σημείο θέας Κοινοτικό πάρκο
Λεμίθου	Μονοπάτι της φύσης/Σημείο θέας Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (μεταφέρθηκε στον Πεδουλά) Μορφολογική αναβάθμιση όψεων και στεγών

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή λόγω και του πολύ μικρού πληθυσμού/και μικρής έκτασης δεν έχει σημαντικές δημόσιες υποδομές παροχής υπηρεσιών, και εξυπηρετείται από κέντρα γειτονικών περιοχών. Όλες οι κοινότητες φθίνουν αναπτυξιακά παρόλο που στην τελευταία δεκαετία έχουν γίνει προσπάθειες για ανάκαμψη με την υλοποίηση έργων που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Αν και δεν προτείνονται πολλά έργα, λόγω του παραδοσιακού χαρακτήρα των κοινοτήτων καθώς και της θέσης τους στην καρδιά του Εθνικού Δασικού Πάρκου Τροόδους συστήνεται η υλοποίηση έργων για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής, αύξηση του ρεύματος επισκεπτών, και ανάκαμψη του πληθυσμού.

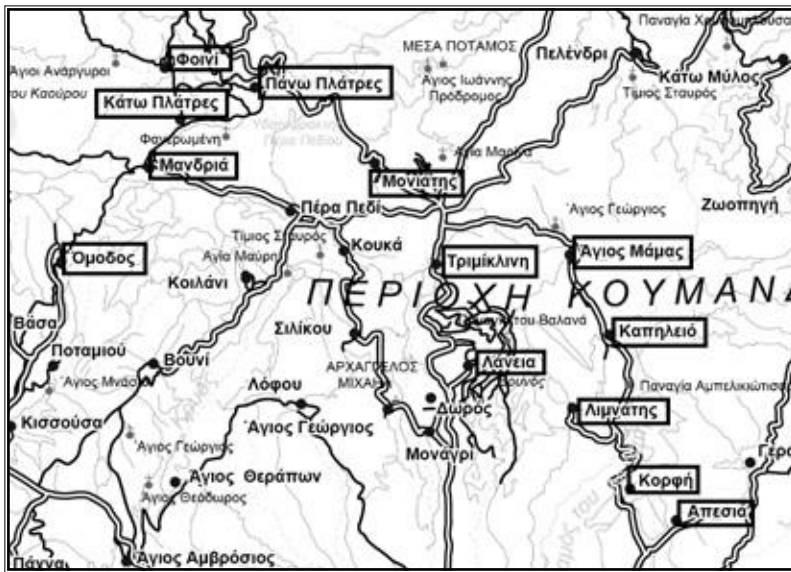
ΜΑΡΑΘΑΣΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Άγιος Δημήτριος	Μονοπάτι της φύσης Έργα αναδάσωσης
Πρόδρομος	Συντήρηση Δημοτικού σχολείου-αλλαγή χρήσης σε ξενώνες Ανακαίνιση κοινοτικών κτιρίων Επέκταση συντήρηση δημόσιων αποχωρητηρίων Δρόμος στον πυρήνα του χωριού Κατασκευή και επένδυση τοίχων με πέτρα Ανάπλαση κεντρικής πλατείας και επέκταση φωτισμού Επιδιόρθωση δρόμων Πρόδρομος - Λεμούθου, Πρόδρομος - Παλιόμυλος, Πρόδρομος – Πεδουλάς
Καμινάρια	Μονοπάτι της φύσης
Τρεις Ελιές	Δημιουργία δημόσιων υποδομών – χώροι υγιεινής, επέκταση χώρων εκδηλώσεων, δημιουργία χώρου κατασκήνωσης Κίνητρα για προσέλκυση νέων κατοίκων Έργα για διαχείριση αποβλήτων, ενίσχυση οιοκαλλιέργειών, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας Αξιοποίηση θειούχων νερών-Μονοπάρι από τον πυρήνα προς τα θειούχα νερά Ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των παραδοσιακών επαγγελμάτων Δημιουργία εκδρομικών χώρων Ανάπλαση πυρήνα Δημιουργία πεδίου αναρρίχησης
Παλιόμυλος	Αποκατάσταση παλαιάς ΣΠΕ
Λεμούθου	Επέκταση Οδικού Δικτύου + Εγγραφή & διάνοιξη Συγκεκριμένων δρόμων Δημιουργία Τουριστικών Υποδομών και υπηρεσιών Δημιουργία πράσινου σημείου Ανάπλαση πυρήνα

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι οι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωραϊστικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Λόγω του πολύ μικρού πληθυσμού της περιοχής και της τάσης για μείωση του πληθυσμού (ποσοστό μείωσης 28%) δε συστήνεται η προώθηση έργων παροχής υπηρεσιών στο παρόν στάδιο αφού η βιωσιμότητα τέτοιων έργων είναι αμφίβολη, και παράλληλα οι ανάγκες της περιοχής μπορούν να εξυπηρετηθούν από κέντρα σε γειτονικές περιοχές.

3.2.2.8 Περιοχή Πλατρών

Η περιοχή Πλατρών, η οποία είναι ορεινή περιοχή αποτελείται από τις εξής δεκατρείς (13) κοινότητες, Φοινί, Κάτω Πλάτρες, Πάνω Πλάτρες, Μανδριά, Όμοδος, Μονιάτης, Τριμίκλινη, Αγ. Μάμας, Καπηλειό, Λάνεια, Λιμνατής, Κορφή και Απεσιά με συνολικό πληθυσμό 3.205 (Πηγή:

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 22,5%.

Η μεγαλύτερη σε πληθυσμό κοινότητα είναι η Απεσιά. Όλες οι κοινότητες πλην του Φοινιού παρουσιάζουν ικανοποιητική πληθυσμιακή ανάπτυξη. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην εκτέλεση πολλών έργων σε όλες τις κοινότητες κατά την τελευταία δεκαετία όπως φαίνεται πιο κάτω.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΛΑΤΡΩΝ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες / Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Μονιάτης	227	275	21,15%	720	32
Πάνω Πλάτρες	196	239	21,94%	1100	37
Απεσιά	323	474	46,75%	460	16

Κορφή	165	199	20,61%	500	19
Λάνεια	193	281	45,60%	580	24
Τριμήκλινη	170	307	80,59%	560	28.5
Άγιος Μάμας	105	114	8,57%	590	25
Λιμνάτης	260	314	20,77%	490	22
Καπηλειό	30	34	13,33%	450	23
Μανδριά Λεμεσού	75	107	42,67%	830	39
Κάτω Πλάτρες (Τορνάρηδες)	137	148	8,03%	920	40
Φοινί	450	391	-13,11%	920	42
Όμοδος	284	322	13,38%	830	41

Χαρακτηριστικά περιοχής

Εντός των ορίων των κοινοτήτων της περιοχής εμπίπτουν προστατευόμενες περιοχές όπως το εθνικό δάσος Τροόδους, το οποίο εντάχθηκε στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της Unesco, η περιοχή κοιλάδας Ξυλούρικου, και η περιοχή Λιμνάτη (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Η περιοχή αποτελεί εδώ και δεκαετίες έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς των ορεινών περιοχών της Κύπρου με σημείο αναφοράς την κοινότητα Πάνω Πλατρών στην οποία υπάρχει σημαντικός αριθμός τουριστικών υποδομών. Επίσης στην περιοχή έγιναν ιδιωτικές επενδύσεις, όπως αγροτουριστικά καταλύματα και οινοποιία στο Όμοδος και στις Πλάτρες (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Οι κοινότητες της περιοχής, πλην του Μονιάτη και της Τριμίκλινης, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες της περιοχής, και ειδικά στον Αγ. Μάμα, στη Λάνεια, και στο Όμοδος υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Υπάρχουν επίσης αρκετά αξιόλογα εκκλησιαστικά μνημεία π.χ. Μονή Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος, Μονή Παναγίας της Αμασγού και Μονή Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο Μονάγρι, Εκκλ. Αγ. Γεωργίου στην Απεσιά, Αγ. Ανάργυροι στο Φοινί, το Μοναστήρι της Παναγίας της Τροοδίτισσας και η Μονή του Τιμίου Προδρόμου. Επιπλέον υπάρχουν και άλλα μνημεία στην περιοχή π.χ. παραδοσιακός ληνός στη Λάνεια, μεσαιωνικός ληνός στο Όμοδος, μεσαιωνικά γεφύρια στις κοινότητες Πλάτρες, Φοινί και Τριμίκλινη (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Κάτω Πλάτρες, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινότητα και η περιοχή γενικότερα, είναι η μη εγγραφή αγροτικών δρόμων, η κακή κατάσταση των οχετών ομβρίων υδάτων, το προβληματικό οδικό δίκτυο, η απουσία αθλητικών εγκαταστάσεων, η έλλειψη κινήτρων για εγκατάσταση νέων οικογενειών και για δημιουργία επιχειρήσεων. Ως προτερήματα η κοινότητα θεωρεί, το εξαιρετικό φυσικό

περιβάλλον, τη θέση της κοινότητας στην καρδιά του γεωπάρκου Τροόδους. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας είναι η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής (ανάπλαση πυρήνα, πάρκα, πεζοδρόμια, ποδηλατόδρομοι, κοινοτική αγορά, πολιτιστικό κέντρο, η ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έξυπνων τεχνολογιών, η βελτίωση του οδικού δικτύου (Κατασκευή παρακαμπτηρίου δρόμου Κ.Πλατρών – Φοινιού)

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Την τελευταία δεκαετία έγιναν εξωραϊστικά έργα στις πλατείες των κοινοτήτων Αγ. Μάμας, Κάτω Πλάτρες, Φοινί και Όμοδος. Επίσης δημιουργήθηκαν κοινοτικά πάρκα στις κοινότητες Αγ. Μάμας, Μανδριά, Κάτω Πλάτρες, Φοινί, Όμοδος και Απεσιά (ΕΤΠΑ 2004-2006). Πρόσφατα ολοκληρώθηκαν οι εργασίες για ανάπλαση του πυρήνα Απεσιάς-Α Φάση (Πλατεία Αγ. Ζώνης) και Β΄ Φάση (Πλατεία Αγ. Γεωργίου) μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών στο Φοινί και στη Λάνεια. Περί τα τέλη του 2015 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες αποκατάστασης της Μονής Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος στα πλαίσια του έργου Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Ομόδους (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή την τελευταία δεκαετία δημιουργήθηκαν πολιτιστικά κέντρα στις Πάνω Πλάτρες, στην Κορφή, στα Μανδριά και στο Φοινί, αίθουσα εκδηλώσεων στο Μονιάτη και αίθουσα πολλαπλής χρήσης στο Λιμνάτη. Υπάρχει επίσης πολιτιστικό κέντρο με βιβλιοθήκη στον Αγ. Μάμα και Πολυδύναμο Κέντρο στο Μονιάτη (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Περί τα τέλη του 2015 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες για το έργο «Πολυδύναμο, Πολιτιστικό Κέντρο Λιμνατίου» (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργούν, τρία (3) Κέντρα Νεότητας, στο Μονιάτη, στο Λιμνάτη, και στο Φοινί, (Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου), δυο (2) βιβλιοθήκες, στο Φοινί και στο Όμοδος, και μια στέγη ηλικιωμένων στο Φοινί (Πηγή: Υπ. Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας).

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΛΑΤΡΩΝ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Μονιάτης	Κέντρο νεότητας Πολυδύναμο κέντρο (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Αίθουσα εκδηλώσεων	
Πάνω Πλάτρες	Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο	
Απεσιά	Πάρκο (ΕΤΠΑ 2004-2006) Ανάπλαση πυρήνα φάση Α΄- Πλατεία Αγ. Ζώνης και- Πλατεία Αγ. Γεωργίου (Leader- ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Ανάπλαση πυρήνα φάση Β΄
Κορφή	Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο	
Λάνεια	Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών	

Τριμήκληνη	
Άγιος Μάμας	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Πολιτιστικό κέντρο και βιβλιοθήκη
Λιμνάτης	Αίθουσα πολλαπλής χρήσης Κέντρο νεότητας Πολυδύναμο/ Πολιτιστικό κέντρο (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)
Μανδριά Λεμεσού	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο
Κάτω (Τορνάρηδες)	Πλάτρες Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο
Φοινί	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Κέντρο Νεότητας Πάρκο Θεματική διαδρομή Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη Στέγη ηλικιωμένων Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών
Όμοδος	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Βιβλιοθήκη Πολυδύναμο κέντρο δημιουργικής απασχόλησης-Μονή Τιμίου Σταυρού (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω έχει διαφανεί ότι η περιοχή έχει επαρκή υποδομή σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα). Ωστόσο, λόγω της τάσης για αύξηση του πληθυσμού στις περισσότερες κοινότητες πιθανόν να υπάρχει ανάγκη για δημιουργία κάποιων επιπρόσθετων κέντρων (στέγη ηλικιωμένων, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης).

Λόγω της ελκυστικότητας της περιοχής ως αποτέλεσμα του εξαιρετικού φυσικού περιβάλλοντος η περιοχή χρήζει υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής ούτως ώστε να παραμείνει σημαντικό ορεινό θέρετρο αλλά και να αναπτυχθεί περαιτέρω για την ενίσχυση του τουρισμού στις ορεινές περιοχές. Αναμένεται εντός του 2020 να ξεκινήσει η ανάπλαση του υπόλοιπου παραδοσιακού πυρήνα της Απεσιάς.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΛΑΤΡΩΝ Προτεινόμενα έργα

Πάνω Πλάτρες	Υπαίθριος εκθεσιακός χώρος (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Δημιουργία Ανοιχτού Μουσείου Πλατρών
---------------------	--

	<p>Πολυόροφος χώρος στάθμευσης δίπλα από πλατεία χωριού Βελτίωση προσόψεων κτιρίων στον πυρήνα Επέκταση αποχευτικού προς Κάτω Πλάτρες - Μανδριά - Πέρα Πεδί. Δημιουργία ΚέΠο στις Πλάτρες για κάλυψη περιοχής Νότιας Μαραθάσας και ορεινών θέρετρων Δρόμος Λεμεσού - Σαϊττά. Ολοκλήρωση Πολιτιστικού Κέντρου (εσωτερικά) - Έκθεση φωτογραφίας ιστορίας τουρισμού των Πλατρών</p>
Απεσιά	<p>Αναβάθμιση του κύριου δρόμου / Είσοδος της Κοινότητας Κλειστή αίθουσα αθλοπαιδειών η οποία θα χρησιμοποιείται για πολιτιστικές εκδηλώσεις οποία και θα κατασκευαστεί στο Δημοτικό Σχολείο-Πολυχώρος Ανάπλαση πυρήνα Β΄ και Γ΄ φάση Νηπιαγωγείο-Βρεφονηπιακός σταθμός Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων</p>
Λάνεια	<p>Ανάπλαση Αρκατζιού Επέκταση κοιμητηρίου Κοινοτικά κτίρια Παιδότοπος Αθλητικοί χώροι Δημιουργία υδροδεξαμενής</p>
Τριμήκληνη	<p>Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων στο Δημοτικό (Θέατρο, Αθλητισμός) Ανάπλαση πλατείας πίσω από την ΣΠΕ Επιδιόρθωση Ενετικού γεφυριού και περιβάλλοντος χώρου Βρεφοκομικός σταθμός Βιοτεχνική περιοχή</p>
Λιμνάτης	<p>Παιχνιδότοπος Ανακαίνιση κοινοτικού γηπέδου Κοινητήριο Ανάπλαση πλατείας Mini football Δρόμος Λιμνάτη-Λάνιας-Δωρού</p>
Καπηλειό	<p>Εκδρομικός χώρος (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Κοινοτικά κτίρια Αποκατάσταση ελιόμυλου Παλιές βρύσες Mini football Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Μονοπάτι της φύσης/Σημείο θέας Πάρκο Ποδηλατικές διαδρομές</p>
Μανδριά Λεμεσού	<p>Αναβάθμιση πολιτιστικού κέντρου και προσθήκη χώρων υγιεινής</p>
Κάτω Πλάτρες (Τορνάρηδες)	<p>Δημιουργία – Βελτίωση κοινωνικών/πολιτιστικών υποδομών με την αξιοποίηση του πρώην δημοτικού σχολείου ως πολυχώρου πολιτισμού Αξιοποίηση των δύο ποταμών, πάρκα, πεζοδρόμια, ποδηλατόδρομοι-Καθάρισμα των ποταμών "Χαποτάμι" & "Γιαλίτσης" και δημιουργία μονοπατιού κατά μήκος τους Δημιουργία κοινοτικής αγοράς έξω από το πρώην δημοτικό σχολείο Ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έξυπνων τεχνολογιών Κατασκευή παρακαμπτηρίου δρόμου Κ.Πλατρών – Φοινιού Διαμόρφωση παλιάς οικείας σε Κέντρο Πληροφόρησης και Μουσείο Λαϊκής Τέχνης</p>

	<p>Ανάπλαση του παραδοσιακού οικισμού / πυρήνα, με εξωραϊσμό δρόμων και προσόψεων, με λιθόστρωση, επένδυση τοίχων και υπογειοποίηση υπηρεσιών</p> <p>Διαμόρφωση παραποτάμιου τεμαχίου</p> <p>Αποχετευτικό-Κοινότητες: Κ.Πλάτρες, Μανδριά, Πέρα Πεδί.</p> <p>Δημιουργία πράσινου σημείου - Κοινότητες: Κ.Πλάτρες, Π.Πλάτρες, Φοινί, Μανδριά, Όμοδος, Πέρα Πεδί, Κουκά, Μονιάτης</p>
Φοινί	<p>Δημιουργία αμφιθεάτρου στο χώρο του σχολείου</p> <p>Ανάπλαση πλατείας</p> <p>Γήπεδο mini football</p> <p>Περιπατητική-Ποδηλατική διαδρομή</p> <p>Βελτίωση περιφερειακού δρόμου εντός κοινότητας</p> <p>Ανάπλαση πυρήνα</p> <p>Δρόμος Κ.Πλάτρων - Φοιniu (Κύριος Δρόμος)</p> <p>Μετακίνηση Σκυβάλλων</p> <p>ΚΕΠ</p>
Όμοδος	<p>Αποκατάσταση της λιθόστρωτης πλατείας και πυρήνα</p> <p>Βελτίωση - Επέκταση Δημοσίων Αποχωρητηρίων</p> <p>Στέγη Αυτιστικών Παιδιών</p> <p>Αναβάθμιση Υφιστάμενου και επιπλέον χώρος στάθμευσης</p> <p>Εξωραϊστικά σε διάφορα σημεία κοινότητας</p> <p>Οδικά Έργα – Δρόμος Καντού - Ομόδους (παλαιωμένος)</p> <p>Ιατρικά Κέντρα με σωστή στελέχωση</p> <p>Σχολικές υποδομές</p> <p>ΚΕΠ περιφερειακό κρασοχωριών.</p>
Μανδριά	<p>Ανάπλαση πυρήνα</p> <p>Μονοπάτι της φύσης</p> <p>Γέφυρα σύνδεσης Ανατολικής με Δυτική πλευρά Κοινότητας</p> <p>Τοίχος αντιστήριξης και περίφραξη ανατολικά γέφυρας Φράγκου - δίπλα από ποτάμι</p> <p>Αποχετευτικό</p> <p>Δημιουργία πράσινου σημείου</p>
Μονιάτης	<p>Ανάπλαση πλατείας (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)</p> <p>Θεματικό Πάρκο: Γαστρονομική Σχολή, Παιδότοπος, Υποδομές πώλησης τοπικών γεωργικών προϊόντων, Μεταποιητικές μονάδες, Κατασκηνωτικός χώρος, Φυτόριο, Εστιατόριο >> Θα περιληφθούν γεφύρια, μονοπάτι και σημείο θέας.</p> <p>Ανάδειξη παλαιού γεφυριού στον Σαϊττά</p> <p>Δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης Πολίτη στον Σαϊττά</p> <p>Το Κέντρο Πληροφόρησης να γίνει Περιφερειακό (μπορεί να εξυπηρετήσει 40 κοινότητες)</p> <p>Πυροσβεστικός Σταθμός – Στελέχωση</p> <p>Ασθενοφόρο στον Σαϊττά - Τοποθέτηση & Στελέχωση</p> <p>Οδικά έργα Σαϊττά - Λεμεσού!!!</p>
Άγιος Μάμας	<p>Βυζαντινό Μουσείο</p> <p>Εκδρομικός χώρος Αγ. Γεωργίου</p> <p>Κεντρικός δρόμος</p> <p>Αποκατάσταση Λινού</p> <p>Περιφερειακό κοινοτικό γήπεδο ποδοσφαίρου και άλλων αθλοπαιδιών (Καπηλειό, Μονιάτης, Λιμνάτης κ.α)</p>
Κορφή	<p>Στέγη ηλικιωμένων και απασχόλησης νέων</p> <p>Αποχετευτικό</p> <p>Νηπιαγωγείο</p>

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι οι περισσότερες κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στις κοινότητες της περιοχής υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών, συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωραιοτικών έργων με σκοπό την αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων, την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού. Θα μπορούσε να προωθηθεί επίσης η αναστήλωση διατηρητέων κτιρίων και αρχαίων μνημείων που υπάρχουν στην περιοχή (Φοινί, Τριμίκλινη).

Λόγω της τάσης για αύξηση του πληθυσμού στην περιοχή (ποσοστό αύξησης 22,5%), μπορεί να παρουσιαστούν ανάγκες για έργα παροχής υπηρεσιών. Θα πρέπει ωστόσο να γίνεται προσπάθεια τέτοια έργα να προωθούνται στις κοινότητες με πιο μεγάλο πληθυσμό, ώστε να διασφαλίζεται η λειτουργία και συντήρησή τους, και να εξυπηρετούν και τις γύρω κοινότητες.

3.2.2.9 Πιτσιλιά Λεμεσού

Η Πιτσιλιά είναι ορεινή περιοχή η οποία εκτείνεται στους πρόποδες της Μαδαρής και του Τροόδους και ανήκει διοικητικά στις επαρχίες Λευκωσίας και Λεμεσού. Η περιοχή της Πιτσιλιάς η οποία εμπίπτει στην επαρχία Λεμεσού συμπεριλαμβάνει δώδεκα (12) κοινότητες (Χανδριά, Κυπερούντα, Πάνω Αμίαντος, Κάτω Αμίαντος, Αγρίδια, Αγρός, Δύμες, Ποταμίτισσα, Αγ. Ιωάννης, Αγ. Θεόδωρος, Κάτω Μύλος, Πελένδρι) με συνολικό πληθυσμό 4.571 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου,

Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 6%. Κεφαλοχώρια της Πιτσιλιάς Λεμεσού είναι η Κυπερούντα και το Πελένδρι. Στην περιοχή παρουσιάζεται γενικά ύφεση στην αύξηση του πληθυσμού με εξαίρεση την Κυπερούντα και τον Αμίαντο όπου παρουσιάζεται μικρή αύξηση του πληθυσμού.

ΠΙΤΣΙΛΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ		Στατιστικά στοιχεία				
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)	
Αμίαντος	222	228	2,70%	1400	40	
Αγιος Θεόδωρος Λεμεσού	106	65	-38,68%	1000	34	
Αγιος Ιωάννης Λεμεσού	396	339	-14,39%	890	36	
Κάτω Μύλος	63	50	-20,63%	800	34.5	

Ποταμίτισσα	70	62	-11,43%	820	37.5
Δύμες	164	165	0,61%	960	39
Πελένδρι	1185	1074	-9,37%	880	42.5
Αγρός	837	806	-3,70%	1000	39
Αγρίδια	121	104	-14,05%	1100	46
Χανδριά	205	162	-20,98%	1200	48
Κυπερούντα	1497	1516	1,27%	1150	45.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή αυτή η οποία χαρακτηρίζεται από τοπία φυσικής ομορφιάς όπως το Δάσος Τροόδους, το οποίο εντάχθηκε στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της Unesco, τις βουνοκορφές Μαδαρή-Παπούτσα και τα Φουντουκοδάση Πιτσιλιάς (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) υπάρχουν πολλά μονοπάτια της φύσης, σημεία θέας και εκδρομικοί χώροι.

Οι κοινότητες Αγ. Θεόδωρος, Αγ. Ιωάννης, Αγρός, Δύμες, Πελένδρι, Ποταμίτισσα και Χανδριά, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Ποταμίτισσα, Αγρός, Πελένδρι και Κυπερούντα υπάρχει μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στην περιοχή υπάρχουν σημαντικά εκκλησιαστικά μνημεία όπως η Εκκλησία Αρχαγγέλου Μιχαήλ και η Παναγία Καθολική στο Πελένδρι, η Μονή Τιμίου Σταυρού στο Πελένδρι η οποία συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο παγκόσμιας πολιτιστική κληρονομιάς της Unesco, η Βυζαντινή Εκκλησία Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Εκκλησία Αγ. Γεωργίου στα Χανδριά, ο Προφήτης Ηλίας στα Αγρίδια, η εκκλησία Τιμίου Προδρόμου στις Δύμες, η εκκλησία Τιμίου Σταυρού στην Κυπερούντα. Επίσης υπάρχουν κατάλοιπα αρχαίων οικισμών στον Αγ. Ιωάννης, ενετικά γεφύρια στο Πελένδρι και παλιοί νερόμυλοι στην Ποταμίτισσα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Η κοινότητα Αγρού αποτελεί εδώ και δεκαετίες έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς ορεινούς προορισμούς της Κύπρου. Επίσης στην περιοχή τα τελευταία χρόνια έγιναν ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτουρισμό, π.χ. αγροτουριστικά καταλύματα στην Ποταμίτισσα και οινοποιία στο Πελένδρι και στην Κυπερούντα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι στην Κοινότητα Αγρού υπάρχει το Αθλητικό Κέντρο Γλάκου Κληρίδη, το οποίο ωστόσο φαίνεται να μην αξιοποιείται στο βαθμό που θα έπρεπε.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν οι κοινότητες Αγ. Ιωάννης, Αγρίδια, Δύμες και Ποταμίτισσα, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες και η περιοχή γενικότερα, είναι το προβληματικό οδικό δίκτυο, η απουσία έργων υποδομής (αποχετευτικό, εξωραϊστικά έργα), η εγκατάλειψη των κοινοτήτων για τις αστικές περιοχές, η μείωση των εισοδημάτων των γεωργών, οι ελλείψεις υπηρεσίες υγείας, η έλλειψη θέσεων εργασίας. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον, τις αγροτουριστικές υποδομές, τα ποιοτικά ντόπια προϊόντα, τα ιστορικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά μνημεία., και το Αστεροσκοπείο Τροόδους το οποίο άρχισε να υλοποιείται στην κοινότητα Αγριδίων. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων

τους είναι η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής (αποχετευτικό, ανάπλαση πυρήνων, πάρκα, αθλητικές εγκαταστάσεις, κοινοτική αγορά, πολιτιστικά κέντρα), η ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έξυπνων τεχνολογιών, η βελτίωση του οδικού δικτύου, και να δωθούν κίνητρα για παραμονή των νέων με τη δημιουργία επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Κέντρα πληροφόρησης: Εντός του 2015 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες του Κέντρου Επισκεπτών Γεωπάρκου Τροόδους και βοτανικού κήπου στο μεταλλείο Αμιάντου, στα πλαίσια της ένταξης του Γεωπάρκου Τροόδους στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της Unesco.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Στην περιοχή αυτή έχουν γίνει έργα εξωραϊσμών πλατειών σε όλες τις κοινότητες πλην του Αγ. Ιωάννη, ανάπλαση πυρήνα στον Κάτω Μύλο, δημιουργία υπαίθριου χώρου εκδηλώσεων στον Αγ. Θεόδωρο και έχουν δημιουργηθεί πάρκα σε όλες τις κοινότητες πλην του Κάτω Μύλου. Επίσης, πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο Πολυθεματικός Χώρος Εκπαίδευσης και Ψυχαγωγίας – Ανάπλαση πάρκου Κάουρα στον Αγρό (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών στις Δύμες, στον Αγρό, στα Αγρίδια και στην Κυπερούντα.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: έχουν δημιουργηθεί Πολιτιστικά κέντρα στην Κυπερούντα, τον Αγρό, στον Κάτω Μύλο, στον Αμιάντο και στις Δύμες (ΕΓΠΑ 2007-2013) και Θέατρο στον Αγρό. Επίσης πρόσφατα ολοκληρώθηκαν και τα έργα ‘Δημιουργία Κέντρου Κοινοτικών Υπηρεσιών στον Άγιο Ιωάννη Αγρού’ και ‘Κέντρο εξυπηρέτησης Πολίτη (ΚΕΠΟ) στον Αγρό.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών δημιουργήθηκαν στέγες ηλικιωμένων στον Αγρό, στην Κυπερούντα και στέγη ηλικιωμένων και παιδοκομικός σταθμός (πολυδύναμο κέντρο) στο Πελένδρι (ΕΓΤΑΑ 2007-2013), βιβλιοθήκες στον Αμιάντο, στην Ποταμίτισσα, στις Δύμες, στον Αγρό, στα Αγρίδια, στα Χανδριά, στον Αγ. Ιωάννη και στην Κυπερούντα, Κέντρα νεότητας στην Ποταμίτισσα, στην Κυπερούντα, στον Αγ. Θεόδωρο, στα Αγρίδια και στο Πελένδρι και κέντρο πληροφόρησης νέων στον Αγρό (Πηγή: Οργανισμός νεολαίας Κύπρου). Επίσης στο Πελένδρι λειτουργεί και Κέντρο Εξυπηρέτησης του Πολίτη και κέντρο απασχόλησης παιδιών με αναπηρίες (Πηγή: Υπ. Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Στον Αγρό, στην Κυπερούντα και στο Πελένδρι λειτουργούν κέντρα απασχόλησης παιδιών.

ΠΙΤΣΙΛΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Αμιάντος	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη Κέντρο επισκεπτών Γεωπάρκου Τροόδους Βοτανικός κήπος	
Άγιος Θεόδωρος Λεμεσού	Εξωραϊσμοί Υπαίθριος χώρος εκδηλώσεων Πάρκο Κέντρο Νεότητας	

Αγιος Ιωάννης Λεμεσού	Πάρκο Δημιουργία Κέντρου Κοινοτικών Υπηρεσιών Βιβλιοθήκη	Διαμόρφωση κεντρικής πλατείας
Κάτω Μύλος	Ανάπλαση πυρήνα Πολιτιστικό κέντρο	
Ποταμίτισσα	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Κέντρο νεότητας Πάρκο Βιβλιοθήκη	
Δύμες	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2007-2013) Βιβλιοθήκη Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών	
Πελένδρι	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα και παρακείμενων Πάρκο Κέντρο απασχόλησης παιδιών και παιδιών με αναπηρίες Θέατρο Κέντρο εξυπηρέτησης του πολίτη Πολυδύναμο κέντρο-Στέγη ηλικιωμένων και νηπιαγωγείο (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Κέντρο Νεότητας	Διαμόρφωση πλατείας δρόμων
Αγρός	Εξωραϊσμοί Πάρκο Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη Θέατρο Στέγη ηλικιωμένων Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Πολυθεματικός Χώρος Εκπαίδευσης και Ψυχαγωγίας Αγρός – Ανάπλαση πλατείας Κάουρα (ΕΓΤΑΑ 2014-2020) Κέντρο απασχόλησης παιδιών	
Αγρίδια	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Βιβλιοθήκη Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Κέντρο Νεότητας	Αστεροσκοπείο
Χανδριά	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα Πάρκο Βιβλιοθήκη	

Κυπερούντα	Εξωραϊσμοί	Ανακατασκευή κοινοτικού πάρκου
	Πάρκο	Ανέγερση κέντρου πολιτιστικών δραστηριοτήτων
	Κέντρο Νεότητας	
	Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο	
	Βιβλιοθήκη Νηπιαγωγείο	
	Στέγη ηλικιωμένων	
	Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών	
	Κέντρο απασχόλησης παιδιών	

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή Πιτσιλιάς Λεμεσού έχει ικανοποιητική υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και πολιτιστικά κέντρα.

Στην περιοχή έχουν προωθηθεί σε όλες τις κοινότητες έργα διαφόρων χρήσεων με στόχο την καταπολέμηση της αστυφιλίας και την ανάπτυξη συνθηκών επανάκτησης του αυτόχθονα πληθυσμού.

Στην περιοχή παρόλο που προτάθηκε σωρεία έργων περιφερειακού χαρακτήρα και τοπικής σημασίας, λόγω του μικρού αριθμού των κατοίκων στις πλείστες κοινότητες, θα πρέπει να γίνει σωστή επιλογή ώστε να διασφαλιστεί η προστιθέμενη αξία των έργων στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα που δεν είναι άλλο από την ανάκαμψη του πληθυσμού.

Θετικό είναι το γεγονός ότι εντός του 2020 θα ξεκινήσει η ανάπλαση της κεντρικής πλατείας και παρακειμένων δρόμων στο Πελένδρι.

ΠΙΤΣΙΛΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Αμίαντος	Γήπεδο mini football Δημιουργία Ξενώνων στο χώρο του κτιρίου Ευαγόρα Παπαχριστοφόρου Αντισταθμιστικά έργα Αναβάθμιση Νοσοκομείου Κυπερούντας σε Περιφερειακό Νοσοκομείο Τροόδους Περιφερειακή Λαϊκή αγορά στην περιοχή Καρβουνά (Υπαίθρια) Τελεφερικ Γεωργική Σχολή
Άγιος Θεόδωρος Λεμεσού	Μετατροπή κάποιων οικιών σε καταλύματα Αναβάθμιση κεντρικής πλατείας - επέκταση με γειτονικό χωράφι που πρέπει να αγοράσει η κοινότητα Χώροι Στάθμευσης Αναπαλαίωση Ελιόμυλου Κοινό αποχετευτικό σύστημα για όλες τις κοινότητες
Άγιος Ιωάννης Λεμεσού	Περιφερειακό πολιτιστικό εργαστήρι /Μουσείο λαογραφικής παραδοσιακής τέχνης με εκθέματα δέκα παραδοσιακών επαγγελμάτων Αναβάθμιση παραδοσιακού ελιόμυλου Αναβάθμιση υφιστάμενου κοινοτικού γηπέδου και κοινοτικού κολυμβητηρίου Ανάπλαση του κεντρικού πυρήνα Γραμμικό πάρκο κατά μήκος κοίτης ποταμού /Θεματική διαδρομή Βελτίωση του οδικού δικτύου προς τα αστικά κέντρα και μεταξύ των κοινοτήτων (παρακαμπτήριοι δρόμοι προς Αγ. Θεόδωρο και Αγρό) Εγγραφή υφιστάμενων δρόμων Κατασκευή αποχετευτικού συστήματος Δημιουργία χώρων στάθμευσης στον πυρήνα Κίνητρα για συγκράτηση νέων κατοίκων και δημιουργία επιχειρήσεων για θέσεις εργασίας

	<p>Αξιοποίηση των σχολικών εγκαταστάσεων του Δημοτικού σχολείου. Προωθείται για κατασκήνωση. Αποχετευτικό σύστημα σταθμού επεξεργασίας οικιακών λυμάτων Περιοχή για αναδασμό Βιοτεχνική περιοχή Φωτοβολταϊκό πάρκο</p>
Δύμες	<p>Κατασκευή Πλατείας και εισόδου στο Πολιτιστικό Κέντρο Δυμών (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Δημιουργία κοινοτικής αγοράς Βελτίωση οδικού δικτύου προς Λεμεσό, Λευκωσία και εσωτερικού οδικού δικτύου Ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έξυπνων τεχνολογιών Κατασκευή Αθλητικού Πάρκου σε συνεργασία με άλλες κοινότητες (Γήπεδο ποδοσφαίρου, φούτσαλ, τένις, μπάσκετ, Παιδική Χαρά, Parking, Πλακόστρωση, Τοίχοι αντιστήριξης πέριξ εκκλησίας, Αίθουσα φιλοξενίας) Δημιουργία πρότυπου γεωργικού χωριού σε συνεργασία με τις γύρω κοινότητες Κτίριο ΣΠΕ ΔΥΜΩΝ, τώρα ανήκει σε εταιρεία Συνεργατισμού & λειτουργεί ως παντοπωλείο & καφενείο >> Παλιό κτίριο, όχι λειτουργικό, χωρίς πρόσβαση στα υπόγεια του >> Χρειάζεται να χαλαστεί & να αναγερθεί νέο που να στεγάζει ίδιες υπηρεσίες & επιπλέον αίθουσα πολλαπλής Μνημείο Ιωάννη Τσαγκάρη (Τουρκική Εισβολή) Χώρος Απόρριψης Σκυβάλων Αποχετευτικό Σύστημα με όλες τις 11 κοινότητες τις περιοχής.</p>
Κάτω Μύλος	<p>Γήπεδο καλαθόσφαιρας/πετόσφαιρας Βιωματικό εργαστήριο - Εκθεσιακό μουσείο Άρτου Β' φάση - Διαδρομή Άρτου εντός του πυρήνα (Αλώνι, Φούρνο, Μουσείο, εργαστήριο) - Λιθοστρώσεις, πλακοστρώσεις κτλ Δημιουργία εκδρομικού χώρου Διαμόρφωση κύριας πλατείας Αποχετευτικό Κύριος δρόμος Λεμεσού-Αγρού-Κάτω Μύλου-Ποταμίτισσα-Δύμες-Κυπερούντας Δρόμος Σαϊτά Ανάπλαση της κοίτης του ποταμού Λιμνάτη (Αγρός-Άγιος Ιωάννης-Κάτω Μύλος-Άγιος Μάμας) Κατασκηνωτικός χώρος Υπαίθρια Λαϊκή Αγορά Καρβουνά Αναβάθμιση Νοσοκομείου Κυπερούντας Αναβάθμιση Περιφερειακού Πυροσβεστικού Σταθμού Αγρού Αναβάθμιση αγροτικού Υγειονομικού κέντρου Αγρού</p>
Ποταμίτισσα	<p>Αναπαλαίωση παλιού νερόμυλου και ενετικού γεφυριού Βελτίωση οδικού δικτύου (προς Λεμεσό, Λευκωσία και προς Κυπερούντα-Νοσοκομείο και παρακαμπτήριος δρόμος, διαπλάτυνση δρόμου προς Κυπερούντα, Δύμες και Κάτω Μύλο) Εγγραφή αγροτικών δρόμων και επέκταση ζωνών Επιδότηση νέων ζευγαριών για εγκατάσταση στην κοινότητα Κίνητρα για δραστηριοποίηση γεωργών Κατασκευή μονοπατικών της φύσης Κατασκευή Κοινοτικού Κτιρίου στο οποίο να λειτουργεί και καφεστιατόριο</p>

	Δημιουργία μικρών αθλητικών εγκαταστάσεων (Πολυγήπεδο) στο παλιό σχολείο
Αγρός	Αποκατάσταση και συντήρηση στέγης ευγηρίας "Ελεούσα" στον Αγρό (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Ανάπλαση πυρήνα Διαπλάτυνση του παρακαμπτήριου δρόμου προς εκκλησία Προδρόμου Αναβάθμιση γηπέδου ποδοσφαίρου εντός του γυμνασίου Αξιοποίηση παλιού χώρου αστυνομίας και 2 κατοικιών απέναντι από το Μουσείο Κληρίδη Πολυδύναμο κέντρο Αντικατάσταση δικτύου ύδρευσης Αστεροσκοπείο Αγριδιών Υπαίθρια Αγορά φρούτων στον Καρβουνά Αναβάθμιση Νοσοκομείου Κυπερούντας
Αγρίδια	Πολυδύναμο πολιτιστικό κέντρο Περιβαλλοντικό πάρκο Κέντρο πληροφόρησης Ανάπλαση πλατείας Ποδηλατικές διαδρομές Θεματικές διαδρομές Αποχετευτικό Περιφερειακό γήπεδο ποδοσφαίρου
Χανδριά	Παλαιό κτίριο Κ.Σ. (Βιβλιοθήκη - Χώρος Αναψυχής) Μνημείο πεσόντων και αγνοουμένων Πάρκο Αναστήλωση Εργαστηρίου Κατασκευής Βομβών ΕΟΚΑ - Στυλιανός Λένας Κατασκευή Στεγάστρου στην περιοχή "Γράμματα" και τοποθέτηση πέτρας ιστορικής - αρχαιολογικής σημασίας Αποκατάσταση Σκυβαλότοπου Κοινότητας Αποχετευτικό (Κοινότητες: Αγρίδια, Κυπερούντα, Δύμες, Ποταμίτισσα, Άγιος Ιωάννης, Αγρός, Κάτω Μύλος, κτλ.) Να γίνουν μονοπάτια μελέτης της φύσης - Σύνδεση με γειτονικές κοινότητες.
Κυπερούντα	Διαμόρφωση Χώρων Αναψυχής στο Πάρκο Ζωνισμένους στην Κυπερούντα (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Ανάπλαση παλιάς γειτονιάς και κεντρικής πλατείας Μουσείο Μήλου Ανοιχτές Αθλητικές Εγκαταστάσεις (γήπεδο ποδοσφαίρου, μπάσκετ, βόλλει, αγωνιστική ποδηλατική διαδρομή) - Ανακατασκευή Κοινοτικού Σταδίου Λαϊκή Αγορά στον Καρβουνά (περιφερειακό έργο με Αμίαντο) Γραφεία Κ.Σ. Διαμετακομιστικός Σταθμός Στερεών Αποβλήτων στην περιοχή Σαιττά Κατασκευή των κύριων οδικών αρτηριών (Κυπερούντα - Λ/σία + Σαιττά - Λ/σού + Σαιττά - Καρβουνά) Αναβάθμιση Νοσοκομείου με κατασκευή Πνευμονολογικής Κλινικής Κατασκευή της Β φάσης αποχετευτικού (Περιοχή Νοσοκομείου)
Πελένδρι	Σκοπευτήριο -Θα είναι περιφερειακό έργο Ανάπλαση του πυρήνα-Εφαρμογή Ρυθμιστικού Σχεδίου Δημιουργία χώρων στάθμευσης Πράσινο σημείο

Εισηγήσεις

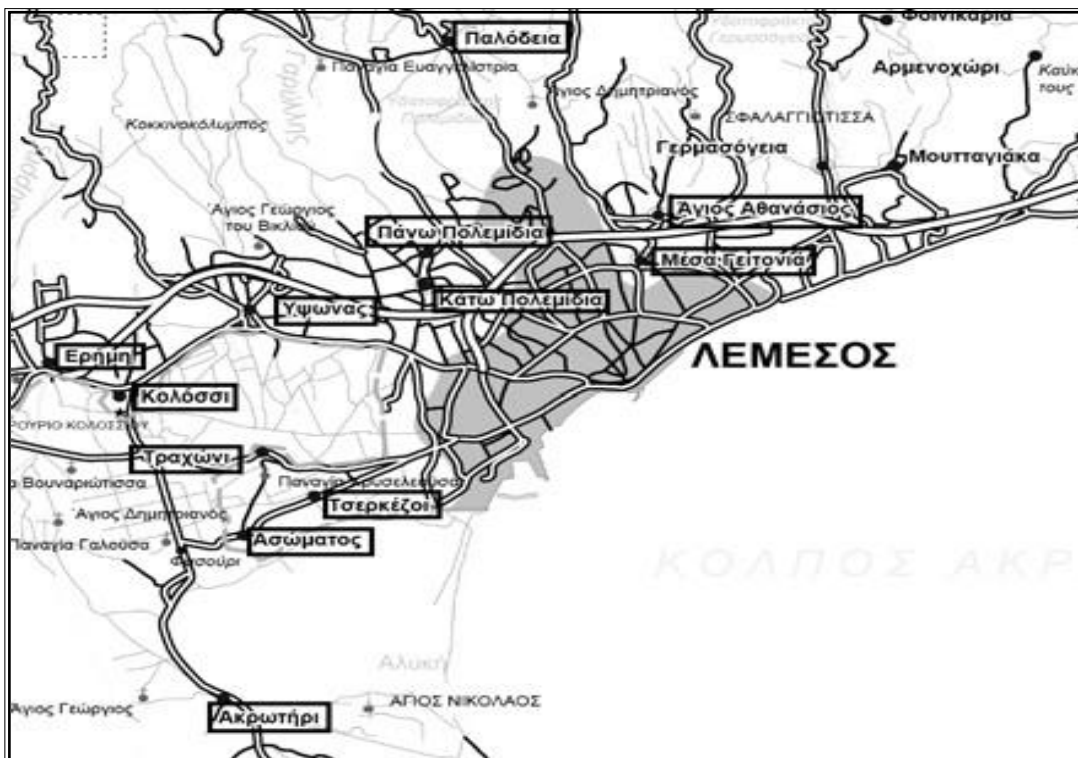
Λόγω του ότι οι κοινότητες Αγ. Θεόδωρος, Αγ. Ιωάννης, Αγρός, Ποταμίτισσα και Χανδριά, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στις κοινότητες Ποταμίτισσα, Αγρός, και Κυπερούντα υπάρχει μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών, συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωραϊστικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αύξηση του τουριστικού ρεύματος στην περιοχή.

Θα μπορούσε να προωθηθεί επίσης η αναστήλωση διατηρητέων κτιρίων και μνημείων στην περιοχή.

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών συστήνεται όπως αποφεύγεται η ανέγερση νέων κτιρίων και να γίνει προσπάθεια αξιοποίησης υφιστάμενης υποδομής όπως, π.χ. το Αθλητικό Κέντρο στον Αγρό θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και για άλλους σκοπούς αφού δεν χρησιμοποιείται στο βαθμό που θα έπρεπε, δεδομένου ότι πολλές κοινότητες επιζητούν τη δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων.

Σημαντικά κρίνονται και τα έργα που αφορούν σε βελτίωση των υπηρεσιών υγείας στην περιοχή αλλά και βασικές υποδομές όπως αποχετευτικά συστήματα και συστήματα διαχείρισης αποβλήτων.

3.2.2.10 Περιαστική Λεμεσός

Στην Περιαστική Λεμεσό συμπεριλαμβάνονται 4 (τέσσερις) Δήμοι, Ύψωνας, Κάτω Πολεμίδα, Μέσα Γειτονιά, Άγιος Αθανάσιος και οκτώ (8) κοινότητες, Τσερκέζ Τσιφλίκ, Ανώματος, Ακρωτήρι, Τραχώνι, Κολόσσι, Ερήμη, Παλόδεια και Πάνω Πολεμίδα, με συνολικό πληθυσμό 81.029 (Απογραφή πληθυσμού 2011, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου). Παρά το γεγονός ότι εντός των

δημοτικών/κοινοτικών τους ορίων υπάρχει και γεωργική γη, λόγω της εγγύτητάς τους στην αστική περιοχή Λεμεσού (προάστια) η περιοχή παρουσίασε πολύ μεγάλη αύξηση πληθυσμού καθώς και εκτεταμένη οικιστική/βιομηχανική/εμπορική ανάπτυξη. Η μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού σημειώθηκε στους Δήμους Αγίου Αθανασίου και Ύψωνα λόγω της εγγύτητάς τους στο αστικό κέντρο και της μεγάλης διοικητικής τους έκτασης και του μεγέθους των οικιστικών ζωνών. Σημαντική αύξηση πληθυσμού παρουσίασαν και οι κοινότητες της περιοχής και ειδικότερα η Ερήμη, η Παλόδεια και το Κολόσσι, πλην της κοινότητας Πάνω Πολεμιδιών όπου σημειώθηκε μείωση της τάξεως του 7%. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 31,4%. Επίσης στη παραλιακή ζώνη υπάρχει έντονη τουριστική ανάπτυξη. Μεγάλο μέρος της περιοχής αυτής (Ακρωτήρι, Τραχώνι, Ασώματος, Ερήμη, Κολόσσι) βρίσκεται εντός των ορίων της Βρετανικής Βάσης Ακρωτηρίου.

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΛΕΜΕΣΟΣ		Στατιστικά στοιχεία				
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	%μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)	
Δήμος Μέσα Γειτονιάς	13565	14477	6.72%	60	2	
Δήμος Αγίου Αθανασίου	9173	14347	56.40%	90	3.5	
Πάνω Πολεμίδια	3741	3470	-7.24%	90	5	
Ύψωνας	6435	11117	72.76%	90	8	
Δήμος Κάτω Πολεμιδιών	18452	22369	21.23%	60	4	
Τσερκέζοι	58	50	-13.79%	5	4	
Ακρωτήρι	684	870	27.19%	20	14	
Ασώματος Λεμεσού	335	726	116.72%	5	9.5	
Τραχώνι Λεμεσού	3294	3952	19.98%	30	8	
Κολόσσι	3745	5651	50.89%	45	11.5	
Ερήμη	1432	2432	69.83%	50	13	
Παλόδεια	730	1568	114.79%	250	8.5	

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή υπάρχουν περιοχές περιβαλλοντικής σημασίας όπως το Εθνικό Δασικό Πάρκο Πολεμιδιών, ο βιότοπος της λίμνης Αλυκής Ακρωτηρίου, το λιβάδι Ακρωτηρίου, και η Παραλία εκκόλαψης αυγών χελωνών. Λόγω της περιβαλλοντικής σημασίας της περιοχής στην κοινότητα Ακρωτηρίου λειτουργεί το Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Ακρωτηρίου το οποίο εξυπηρετεί μαθητές από όλη την Κύπρο και συμπεριλαμβάνεται στο Δίκτυο κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα πλαίσια του στρατηγικού σχεδιασμού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση με επίκεντρο την αειφόρο ανάπτυξη (Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού).

Σημείο αναφοράς στην περιοχή είναι το Κάστρο Κολοσσίου, ένα από τα σημαντικότερα μεσαιωνικά μνημεία της Κύπρου το οποίο συνδέεται με την ιστορία των Σταυροφοριών στους Αγ. Τόπους αλλά και με την παραγωγή της Κουμανταρίας. Άλλα σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή είναι ο νεολιθικός οικισμός στην Ερήμη, κατάλοιπα ελληνορωμαϊκού οικισμού στο Ακρωτήρι, κατάλοιπα Υστερορωμαϊκού και Μεσαιωνικού Οικισμού στον Ύψωνα, το Μοναστήρι «Αγ. Νικόλαος των Γάτων», το παλαιότερο στην Κύπρο, στο Ακρωτήρι, το παρεκκλήσι Παναγίας Γαλακτοτροφίας στον Ασώματο, η βυζαντινή εκκλησία Αγ. Αναστασίας στα Πάνω Πολεμίδια, ο παραδοσιακός ελιόμυλος στην Παλόδεια, η βυζαντινή εκκλ. Αγ. Δημητρίου στο Ακρωτήρι, οι παραλίες ‘Lady’s mile’ και ‘Magios’ στο Ακρωτήρι, το αλιευτικό καταφύγιο στο Ακρωτήρι, και τα κατάλοιπα προϊστορικού οικισμού στην περιοχή Αετόκρεμμος στο Ακρωτήρι, η πρώτη περιοχή της Κύπρου που κατοικήθηκε από ανθρώπους (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Στην περιοχή αυτή, υπάρχει μικρός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών στον Αγ. Αθανάσιο, και στον Ύψωνα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν ο Δήμος Κάτω Πολεμιδιών και η κοινότητα Πάνω Πολεμιδιών, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η καθυστέρηση στην υλοποίηση έργων υποδομής (αποχετευτικό, αντιπλημμυρικά, οδικό δίκτυο) η ύπαρξη τουρκοκυπριακής γης η οποία εμποδίζει την ανάπτυξη. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, την εγγύτητα στο αστικό κέντρο. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων τους είναι η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής (αποχετευτικό, οδικά έργα, πάρκα,), η ενθάρρυνση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έξυπνων τεχνολογιών, ένταξη άλλων περιοχών σε ζώνες (π.χ. έδαφος Βρετανικών βάσεων).

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έχουν γίνει σημαντικά έργα στην περιοχή, π.χ. ανάπλαση πλατείας στον Αγ. Αθανάσιο, ανάπλαση πυρήνα στα Κάτω Πολεμίδια, ανάπλαση παραδοσιακού κέντρου Μέσα Γειτονιάς, πλακόστρωση δρόμων στον πυρήνα Ύψωνα, ανάπλαση ιστορικού πυρήνα στην Ερήμη (ΕΤΠΑ 2004-2006), το Γραμμικό πάρκο ποταμού Βαθκειά Α΄ φάση στη Μέσα Γειτονιά και δημιουργία διαφόρων δημοτικών/κοινοτικών πάρκων, στη Μέσα Γειτονιά, στον Αγ. Αθανάσιο, στα Πάνω και στα Κάτω Πολεμίδια στο Τραχώνι, στην Ερήμη και στην Παλόδεια. Επίσης το 2017 δημιουργήθηκε μικρό γραμμικό πάρκο στον Αγ. Αθανάσιο.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών στον Αγ. Αθανάσιο.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σχετικά με την πολιτιστική υποδομή, υπάρχουν πολυδύναμα πολιτιστικά κέντρα στη Μέσα Γειτονιά, στα Πάνω Πολεμίδια στον Αγ. Αθανάσιο και στο Κολόσσι, θέατρο στον Αγ. Αθανάσιο και στον Ύψωνα και υπαίθριο αμφιθέατρο στο Κολόσσι και στα Πάνω Πολεμίδια.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργούν στέγες ηλικιωμένων στη Μέσα Γειτονιά, στο Τραχώνι και στην Παλόδεια, και Λέσχη ενηλίκων στα Πάνω Πολεμίδια (Πηγή: Υπ. Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας). Υπάρχει επίσης κέντρο νεότητας στην Παλόδεια, δημοτικό κέντρο νεολαίας στον Αγ. Αθανάσιο και κέντρο πληροφόρησης νέων στα Κάτω Πολεμίδια (Πηγή: Οργανισμός νεολαίας Κύπρου). Επίσης λειτουργούν βιβλιοθήκες στη Μέσα Γειτονιά, στον Ύψωνα στα Κάτω Πολεμίδια, στο Κολόσσι, και στην Ερήμη. Κέντρα απογευματινής απασχόλησης παιδιών λειτουργούν στον Αγ. Αθανάσιο, στη Μέσα Γειτονιά, στα Πάνω Πολεμίδια, στα Κάτω Πολεμίδια και στον Ύψωνα.

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΛΕΜΕΣΟΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Δήμος Μέσα Γειτονιάς	Πολιτιστικό/Πολυδύναμο Κέντρο Γραμμικό πάρκο ποταμού Βαθκειά Α΄ φάση (ΤΠΟ) Βιβλιοθήκη Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών Ανάπλαση κέντρου Κέντρο ηλικιωμένων Πάρκο	
Δήμος Αγίου Αθανασίου	Πάρκο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Κέντρο απασχόλησης παιδιών Θέατρο Δημοτικό κέντρο νεολαίας Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα (ΤΠΟ) Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών Βιβλιοθήκη Κατασκευή μικρού γραμμικού πάρκου	
Πάνω Πολεμίδια	Πάρκο Θέατρο Πολιτιστικό κέντρο Κέντρο απασχόλησης παιδιών Λέσχη ηλικιωμένων	
Ύψωνας		
Δήμος Κάτω Πολεμιδιών	Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα (ΤΠΟ) Πάρκο Αρχαιολογικό Μουσείο, Ιατρικό Μουσείο Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών Κέντρο Πληροφόρησης Νέων Βιβλιοθήκη	

Ακρωτήρι	Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	Διαμόρφωση κεντρικής πλατείας
Ασώματος Λεμεσού		
Τραχώνι Λεμεσού	Πάρκο Στέγη ηλικιωμένων	
Κολόσσι	Θέατρο Πολυδύναμο/Πολιτιστικό κέντρο Βιβλιοθήκη Ύπαιθρο αμφιθέατρο	
Ερήμη	Βιβλιοθήκη Εξωραϊσμοί/Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα (ΕΤΠΑ 2004-2006, ΤΠΟ) Πάρκο	Κατασκευή πλατείας και πάρκου στην Ερήμη
Παλόδεια	Πάρκο Κέντρο νεότητας Στέγη ηλικιωμένων (Μέλαθρο αγωνιστών ΕΟΚΑ) Κέντρο απασχόλησης παιδιών	

Διαπιστώσεις

Τα τελευταία χρόνια έχουν προωθηθεί σε όλους τους δήμους και τις κοινότητες, πλην των κοινοτήτων Ασώματος και Ακρωτηρίου, πολλά και σημαντικά έργα περιφερειακού χαρακτήρα αλλά και τοπικής σημασίας

Επίσης από τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή έχει ικανοποιητική υποδομή σε ότι αφορά πολιτιστικά/πολυδύναμα κέντρα. Όμως με βάση τον πληθυσμό της, η δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων είναι ανεπαρκής. Λόγω της μεγάλης αύξησης στον πληθυσμό πιθανόν να είναι αναγκαία επίσης επιπρόσθετα έργα όπως κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα νεότητας, κλπ.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΛΕΜΕΣΟΣ		Προτεινόμενα έργα
Δήμος Μέσα Γειτονιάς		Κέντρο ηλικιωμένων Κέντρο απασχόλησης παιδιών Υπαίθριο θέατρο Ανάπλαση πυρήνα
Δήμος Αθανασίου	Αγίου	Γραμμικό πάρκο ποταμού Βαθκειά Β' φάση Πράσινο σημείο (μαζί με Αμαθούντα, Γερμασόγεια) Καταφύγιο σκύλων (μαζί με Αμαθούντα, Γερμασόγεια)
Δήμος Πολεμιδιών	Κάτω	Ανάπλαση πυρήνα Β' φάση Ολοκλήρωση αποχετευτικού συστήματος και έργων διαχείρισης ομβρίων υδάτων και αντιπλημμυρικών έργων Έργα διαχείρισης αποβλήτων και πράσινων σημείων Υδροδότηση οικιστικών περιοχών βόρεια του Δήμου Ένταξη σε ζώνες περιοχών εντός των Βρετανικών Βάσεων

	Βελτίωση κτιριακών εγκαταστάσεων εντός κυβερνητικών οικισμών Κατασκευή λεωφόρου Συνεργατισμού και ολοκλήρωση κάθετου δρόμου Ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων Αναβάθμιση πληροφοριακών συστημάτων / χρήση έξυπνων τεχνολογιών Διαμόρφωση συνοικιακών πάρκων Ευρωπαϊκών προδιαγραφών
Δήμος Ύψωνα	Ανάπλαση πυρήνα
Πάνω Πολεμίδα	Κοινοτική βιβλιοθήκη Κατασκευή φωτοβολταϊκού πάρκου, εκδρομικού χώρου και αθλητικών εγκαταστάσεων Δημιουργία αποχετευτικού συστήματος (σύνδεση με Σ.Α.Λ.Α) Διαχωρισμός νέων οικοπέδων για αυτοστέγηση και επέκταση των πολεοδομικών ζωνών Δημιουργία καταφυγίου αδέσποτων ζώων σε συνεργασία με Κάτω Πολεμίδα
Ακρωτήρι	Μουσείο Ανάπλαση /πυρήνα Ανάπλαση παραλιακής περιοχής ‘Marios mile’ και ‘Lady’s mile’(ΤΠΟ)
Ασώματος Λεμεσού	Διαμόρφωση βοτανικού πάρκου
Τραχώνι Λεμεσού	Πολυδύναμο κέντρο
Κολόσσι	Κέντρο απασχόλησης ΑΜΕΑ Ανάπλαση πυρήνα/πλατείας Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Κέντρο ηλικιωμένων
Ερήμη	Ανάπλαση κοίτης ποταμού Κούρη, από το Φράγμα Κούρη μέχρι Μ1 (Γραμμικό πάρκο) Βελτίωση παλαιού δρόμου Λεμεσού-Πάφου
Παλόδεια	Ανάπλαση πλατείας αλωνιών

Εισηγήσεις

Λαμβάνοντας υπόψη τον υφιστάμενο πληθυσμό, την μεγάλη τάση για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 31,4%), και την υφιστάμενη δημόσια υποδομή, σίγουρα θα υπάρχουν ανάγκες για έργα παροχής υπηρεσιών και θα πρέπει να προωθούνται εκεί όπου υπάρχει αποδεδειγμένα ανάγκη.

Επίσης λόγω της ύπαρξης σημαντικών ιστορικών και αρχαίων μνημείων και περιοχών περιβαλλοντικής σημασίας θα μπορούσαν να προωθηθούν έργα ανάδειξής τους και αξιοποίησής τους για τουριστικούς σκοπούς.

3.2.3 Λάρνακα

Η Επαρχία Λάρνακας, εκτός του Δήμου Λάρνακας, απαριθμεί 49 Κοινότητες και 5 Δήμους, με συνολικό πληθυσμό 91.531 μόνιμους κατοίκους (σύμφωνα με την Απογραφή του 2011, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου). Με βάση το Διαχωρισμό της Επαρχιακής Διοίκησης η Επαρχία Λάρνακας χωρίζεται σε 7 υποπεριοχές/ διαμερίσματα ως εξής:

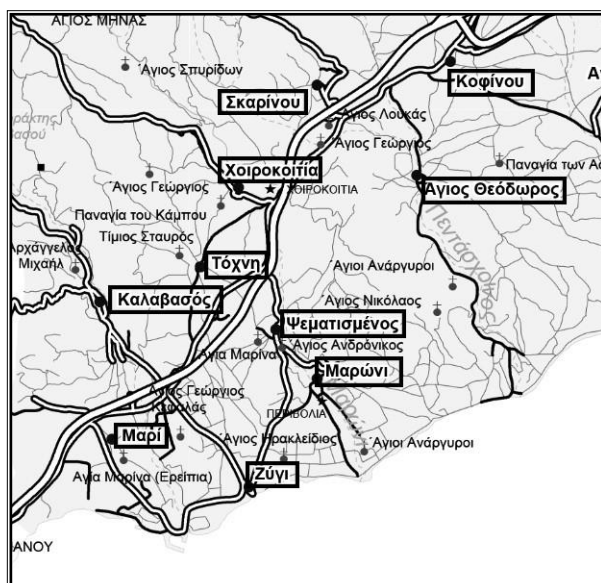
Πίνακας 3.9: Διαχωρισμός Επαρχίας Λάρνακας σε Διαμερίσματα /πληθυσμό

Περιοχή/ Διαμέρισμα	Δήμος/Κοινότητα	Πληθυσμός
Βασιλικός – Πεντάσχοινος	Άγιος Θεόδωρος Λάρνακας	663
	Κοφίνου	1.312
	Σκαρίνου	393
	Χοιροκοιτία	632
	Μαρώνι	710
	Ψεματισμένος	271
	Ζύγι	589
	Τόχνη	424
	Καλαβασός	737
	Μαρί	158
Περιοχή Σταυροβουνίου	Δελίκηπος	23
	Κόρνος	2.083
	Πυργά	812
	Μοσφιλωτή	1.365
	Ψευδάς	1.261
	Αγία Άννα	339
	Καλό Χωριό Λάρνακας	1.518
	Κλαυδιά	427
Περιοχή Κιτίου	Σοφτάδες (Κίτι)	62
	Κίτι	4.252
	Περβόλια	3.009

	Μενόγεια	50
	Τερσεφάνου	1.299
	Αλαμινός	345
	Μαζωτός	832
	Αγγλισίδες	1.146
	Απλάντα (Αναφωτία)	6
	Αναφωτία	790
	Αλεθρικό	1.101
	Κιβισίλι	233
Κοκκινοχώρια Λάρνακας	Ξυλοτύμβου	3.655
	Ορμίδεια	4.189
	Ξυλοφάγου	6.231
Ορεινή Λάρνακας	Πάνω Λεύκαρα	762
	Κάτω Λεύκαρα	128
	Κάτω Δρύς	129
	Βαβατσινιά	81
	Βάβλα	52
	Λάγεια	28
	Ορά	206
	Αγίοι Βαβατσινιάς	131
	Μελίνη	59
	Οδού	213
	Περιαστική Λάρνακα	Δήμος Αραδίππου
Δρομολαξιά		5.064
Μενεού		1.625
Λιβάδια		7.206
Βορόκληνη		6.134
Πύλα		2.771
Κελλιά		387

Περιοχή Αθηνένου	Αθηνένου	5.017
	Τρούλλοι	1.175
	Αβδελλερό	218

3.2.3.1 Περιοχή Βασιλικού-Πεντάσχοιου

Στην περιοχή των ποταμών Βασιλικού-Πεντάσχοιου, η οποία είναι πεδινή/παραθαλάσσια περιοχή, συμπεριλαμβάνονται οι εξής δέκα (10) κοινότητες, Ζύγι, Μαρτί, Μαρώني, Ψεματισμένος, Καλαβασός, Τόχνη, Χοιροκοιτία, Σκαρίνου, Κοφίνου και Αγ. Θεόδωρος, με συνολικό πληθυσμό 5.889 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Οι δέκα κοινότητες που απαρτίζουν την περιοχή Βασιλικού-Πεντάσχοιου, παρουσιάζουν θετική μεταβολή πληθυσμού με εξαίρεση το Μαρτί όπου ο πληθυσμός έχει μειωθεί κατά 10,7%. Οι υπόλοιπες κοινότητες έχουν να επιδείξουν αύξηση που κυμαίνεται μεταξύ 10,6%-65,13%. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 17,7%.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΠΕΝΤΑΣΧΟΙΝΟΥ	Στατιστικά στοιχεία					
	Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Ζύγι		505	589	16,63%	15	39,5
Μαρτί		177	158	-10,73%	100	39
Καλαβασός		644	737	14,44%	110	39
Τόχνη		322	424	31,68%	100	38.5
Χοιροκοιτία		508	632	24,41%	210	32
Ψεματισμένος		179	271	51,40%	120	34
Μαρώني		521	710	36,28%	50	35.5
Άγιος Θεόδωρος Λάρνακας		599	663	10,68%	90	30.5
Σκαρίνου		238	393	65,13%	180	29

Κοφίνου	1311	1312	0,08%	150	24.5
----------------	------	------	-------	-----	------

Χαρακτηριστικά περιοχής

Παρά το γεγονός ότι η περιοχή γειτνιάζει με το τσιμεντοποιείο Βασιλικού και τον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό Βασιλικού τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί αξιόλογη αγροτουριστική υποδομή κυρίως στις κοινότητες Τόχνης και Καλαβασού και σε μικρότερο βαθμό στη Σκαρίνου, στο Ψεματισμένο στη Χοιροκοιτία και στο Μαρώني (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Δημοφιλής προορισμός στην περιοχή είναι και η κοινότητα Ζυγίου γνωστή για τις ψαροταβέρνες της όπου κάθε καλοκαίρι διεξάγεται και το Φεστιβάλ Αλιείας. Στα δυτικά όρια της περιοχής αυτής, κοντά στην κοινότητα Μαρί, βρίσκεται και η πολύ δημοφιλής παραλία Ακτή Κυβερνήτη στην οποία υπάρχει αρκετή τουριστική κίνηση.

Σημαντική συμβολή στην αύξηση τουρισμού στην περιοχή αποτέλεσαν, το έργο αναβάθμισης του αλιευτικού καταφυγίου στο Ζύγι στο οποίο υπάρχει η δυνατότητα ελλιμενισμού και για σκάφη αναψυχής και η κατασκευή Τουριστικού θερέτρου στην παραλιακή περιοχή Αγ. Θεόδωρου.

Επίσης στα όρια της περιοχής αυτής εμπίπτει και η υπό προστασία περιοχή του Πεντάσχοινου ποταμού (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Κοινότητα Χοιροκοιτίας υπάρχει ο καλύτερα διατηρημένος οικισμός της νεολιθικής εποχής στην Κύπρο ο οποίος εντάχθηκε στον κατάλογο μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO, ο οποίος ενώνεται με την Κοινότητα με μονοπάτι της φύσης. Στην Καλαβασό υπάρχουν άλλοι αρχαιολογικοί χώροι με πιο σημαντικό των προκεραμοϊκό νεολιθικό συνοικισμό της Τέντας, και υπάρχει Μουσείο στον πυρήνα της κοινότητας στο οποίο εκτίθενται ευρήματα από τους χώρους αυτούς. Στην περιοχή υπάρχουν επίσης κατάλοιπα παλαιοχριστιανικών βασιλικών, Μεσαιωνικά ερείπια, βυζαντινά ξωκλήσια, παλιά τεμένη, χαρουπόμυλοι και νερόμυλοι, και κατάλοιπα αρχαίων οικισμών στην Καλαβασός, στη Χοιροκοιτία, στο Μαρί και στο Μαρώني (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Επιπρόσθετα η κοινότητα Καλαβασού έχει πλούσια μεταλλευτική κληρονομιά (αρχαία μεταλλεία).

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι κοινότητες Ζύγι, Μαρώني, Ψεματισμένος, Καλαβασός, Τόχνη, Χοιροκοιτία, Σκαρίνου και Αγ. Θεόδωρος χαρακτηρίζονται ως χωριά με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά,) στις οποίες υπάρχει και μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν οι κοινότητες Αγ. Θεόδωρος, Ζύγι και Μαρί, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η αστυφιλία, η διάβρωση του παραλιακού μετώπου, η έλλειψη υποδομών, η γειτνίαση με τη ζώνη βαριάς βιομηχανίας του Βασιλικού, οι εγκατελειμμένες υποδομές (στρατόπεδα, αποθήκες χαρουπιών) και ετοιμόρροπα κτίρια (Τ/Κ οικίες, ιστορικά κτίρια). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, τη γεωγραφική τους θέση ανάμεσα σε αστικά κέντρα, την ύπαρξη παραλιακού μετώπου, τη μορφολογία και το φυσικό περιβάλλον, την άριστη ποιότητα ψαριού. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων τους είναι η επίλυση του προβλήματος της διάβρωσης της παραλίας, οι περιορισμοί στη δημιουργία βαριών βιομηχανιών, η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής (π.χ. αποχετευτικό σύστημα), η αναστήλωση και αξιοποίηση εγκατελειμμένων, κτιρίων, χώρων και μνημείων.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετά έργα ανάπλασης και εξωραϊσμοί στις κοινότητες όπως π.χ. διαμόρφωση πλακόστρωτων δρόμων στον πυρήνα της Καλαβασού (ΕΤΠΑ 2004-2006), πλακόστρωτα σε δρόμους της Τόχνης, ανάπλαση πυρήνα Ψεματισμένου, ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου αρχαίας εκκλησίας στην Κοφίνου, κοινοτικά πάρκα στην Καλαβασό και τον Αγ. Θεόδωρο και πιο πρόσφατα τα έργα ανάπλασης/διαμόρφωσης πλατειών στη Σκαρίνου και την Καλαβασό, καθώς και το Παιδικό Παραλιακό Πάρκο Αγ. Θεοδώρου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Το 2019 ολοκληρώθηκε και η Α' φάση του «Γραμμικού πάρκου Ζυγίου» (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή υπάρχει Κοινοτικό Πολιτιστικό κέντρο στην Καλαβασό.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Σχετικά με κέντρα ηλικιωμένων, λειτουργεί κέντρο εξυπηρέτησης ηλικιωμένων στην Κοφίνου (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας). Σε ότι αφορά άλλα κέντρα παροχής υπηρεσιών λειτουργούν δυο (2) κέντρα νεότητας, στο Ζύγι και στη Χοιροκοιτία (Πηγή: Οργανισμός νεολαίας Κύπρου).

Στην κοινότητα Κοφίνου λειτουργεί και κέντρο υγείας

ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΠΕΝΤΑΣΧΟΙΝΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Ζύγι	Κοινοτικά κτίρια Κέντρο νεότητας	
Καλαβασός	Διαμόρφωση πλακόστρωτων δρόμων στον πυρήνα (ΕΤΠΑ 2004-2006) Κοινοτικό πολιτιστικό κέντρο Κοινοτικό πάρκο Συντήρηση παλιού τεμένους Ανάπλαση πλατείας και προσόψεων κτιρίων (ΕΓΤΑΑ 2007-13)	
Τόχνη	Διαμόρφωση χώρων στάθμευσης, λιθόστρωτα και πλακόστρωτα	Ανάπλαση κοίτης ποταμού
Χοιροκοιτία	Κοινοτικά κτίρια Κέντρο νεότητας	Ανάπλαση πλατείας
Ψεματισμένος	Ανάπλαση πυρήνα/λιθόστρωτα	Ανάπλαση πλατείας Ανέγερση πολυδύναμου κέντρου
Μαρώνι		
Άγιος Θεόδωρος Λάρνακας	Βελτίωση παιδικών πάρκων Παραλιακό παιδικό πάρκο (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Ανάπλαση πλατείας

Σκαρίνου	Κοινοτικά κτίρια Διαμόρφωση πλατείας έξω από κοινοτικά κτίρια (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)
Κοφίνου	Διαμόρφωση κυκλικού κόμβου Ανάπλαση χώρου και διαμόρφωση χώρου στάθμευσης παρά την αρχαία εκκλησία Κέντρο εξυπηρέτησης ηλικιωμένων

Διαπιστώσεις

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή Πεντάσχοινου-Βασιλικού έχει επαρκή υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων και κέντρα νεότητας. Επίσης, αν και έγιναν κάποια έργα εξωραϊσμών/αναπλάσεων στην περιοχή, λόγω του παραδοσιακού χαρακτήρα των κοινοτήτων, της ύπαρξης σημαντικών αρχαιολογικών χώρων και λόγω της ανάπτυξης τουρισμού θα μπορούσαν να γίνουν περαιτέρω τέτοια έργα αλλά και υποστηρικτική τουριστική υποδομή.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΠΕΝΤΑΣΧΟΙΝΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Ζύγι	Δημιουργία παραλιακού πεζόδρομου (Γραμμικό πάρκο – Φάση Β') Περιορισμοί στην εγκατάσταση βαριάς βιομηχανίας στην περιοχή Βασιλικού και τροποποίηση πολεοδομικών ζωνών Αξιοποίηση των εγκατελειμένων στρατοπέδων Αναπαλαίωση και χρήση των εγκατελειμένων αποθηκών χαρουπιών Ανάπλαση παραλιακού δρόμου και πυρήνα / διαχείριση της τροχαίας κίνησης για αποσυμφόρηση του πυρήνα Προβολή της κοινότητας μέσω φεστιβάλ Αποχετευτικό σύστημα με τις γύρω κοινότητες Περιφερειακές αθλητικές υποδομές και κέντρα παροχής υπηρεσιών
Μαρί	Αναπαλαίωση ιστορικών κτιρίων (Τ/Κ πανδοχείου, δημοτικού σχολείου, οικειών και γέφυρας) Κέντρο ηλικιωμένων Ανάπλαση ανοικτού χώρου του αρχαίου μνημείου Αγ.Μαρίνας Θέατρο Ανάπλαση πυρήνα/πλακοστρώσεις
Καλαβασός	Β' φάση – Δημιουργία μονοπατιού από την Καλαβασό στον αρχαιολογικό χώρο Τέντας
Τόχνη	Κοινοτική βιβλιοθήκη
Χοιροκοιτία	Δημιουργία διαδραστικού μουσείου παλαιολιθικής εποχής Μονοπάτι της φύσης Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Ανάπλαση πυρήνα Δημιουργία πάρκου
Άγιος Θεόδωρος	Εξωραϊσμός Χώρου Εκκλησίας Παναγίας Ασταθικών (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 Leader – ΠΑΑ 2014-2020) Επίλυση προβλήματος διάβρωσης παραλίας

Τόχνη

Εισηγήσεις

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κ.α.) με βάση τον υφιστάμενο πληθυσμό, η υφιστάμενη υποδομή κρίνεται ως επαρκής ως εκ τούτου αυτού του είδους έργα δεν θεωρούνται προτεραιότητα στο παρόν στάδιο.

Αντιθέτως επειδή οι περισσότερες κοινότητες της περιοχής αυτής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα συστήνεται η υλοποίηση και άλλων έργων ανάπλασης και εξωραϊσμών, με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού πλούτου για υποστήριξη και εμπλουτισμό του αγροτουριστικού προϊόντος. Επιπρόσθετα, λόγω της τουριστικής/αγροτουριστικής ανάπτυξης της περιοχής θα μπορούσαν να προωθηθούν έργα που αφορούν μονοπάτια της φύσης, θεματικές διαδρομές, κέντρα πληροφόρησης για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Επίσης συστήνεται η συνέχιση του έργου δημιουργία παραλιακού πεζόδρομου/γραμμικού πάρκου στο Ζύγι (Β' φάση). Ωστόσο θα πρέπει να βρεθούν λύσεις και σε ότι αφορά τη διάβρωση της παραλίας, η αξιοποίηση της οποίας είναι ουσιαστική για την ανάπτυξη των κοινοτήτων της περιοχής. Επίσης λόγω της γειννίας της περιοχής με το ενεργειακό κέντρο που δημιουργείται στο Βασιλικό θα πρέπει να προωθηθούν αντισταθμιστικά μέτρα, π.χ. έργα περιβαλλοντικού χαρακτήρα όπως αποχετευτικό σύστημα για το σύνολο των κοινοτήτων, έργα τα οποία θα συντίουν και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

3.2.3.2 Περιοχή Σταυροβουνίου

Στην περιοχή Σταυροβουνίου, η οποία είναι ημιορεινή/πεδινή, συμπεριλαμβάνονται οκτώ (8) κοινότητες, Δελίκηπος, Κόρνος, Πυργά, Μοσφιλωτή, Ψευδάς, Αγία Άννα, Καλό Χωριό και Κλαυδιά, με συνολικό πληθυσμό 7.828 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Η μεγαλύτερη κοινότητα στην περιοχή Σταυροβουνίου είναι ο Κόρνος. Όλες οι κοινότητες κατά την

τελευταία απογραφή έχουν σημειώσει ανοδική πορεία σε ότι αφορά τον πληθυσμό. Εξαιρέση αποτελεί η κοινότητα Κλαυδιά όπου έχει σημειωθεί μείωση πληθυσμού της τάξεως του 4,69%.

Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 18,2%.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΤΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή 2001	Απογραφή 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Κλαυδιά	448	427	-4,69%	105	11,5
Καλό Χωριό	1343	1518	13,03%	85	9
Αγία Άννα	251	339	35,06%	150	15
Μοσφιλωτή	1110	1365	22,97%	250	21
Ψευδάς	1025	1261	23,02%	165	17,5
Πυργά	572	812	41,96%	270	21
Κόρνος	1863	2083	11,81%	320	27
Δελίκηπος	8	23	187,50%	295	29,5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή αυτή χαρακτηρίζεται από τοπία φυσικής ομορφιάς όπως το Κρατικό Δάσος Σταυροβουνίου, Δάσος Αετόμουττης, Περιοχή Παναγίας Στάζουσας, Περιοχή Λυμπιών - Αγ. Άννας (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000), τα οποία είναι μέρος του Ευρωπαϊκού μονοπατιού της φύσης E4, και σημαντικά θρησκευτικά μνημεία (Μοναστήρι Σταυροβουνίου, Βασιλικό Παρεκκλήσι Αγίας Αικατερίνης στα Πυργά, πολλές άλλες Μονές, Αγ.Θέκλας, Παναγίας Γαλακτοφορούσας, Αγ.Βαρβάρας κ.α., και μεσαιωνικά ξωκκλήσια). Παρόλα αυτά στην περιοχή αυτή δεν σημειώθηκε σημαντική ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Οι κοινότητες Αγία Άννα και Κόρνος χαρακτηρίζονται ως χωριά με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) στις οποίες υπάρχει και μικρός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν οι κοινότητες Αγ. Άννα, Κόρνος και Πυργά, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η έλλειψη υποδομών (εξωραϊστικά, έργα, πολιτιστικές υποδομές, αποχετευτικά συστήματα), γειτνίαση με έργα επιβαρυντικά προς τις κοινότητες (πεδίο βολής, πυλώνες ΑΗΚ, ΧΥΤΥ). Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, την εγγύτητα τους στην πόλη της Λάρνακας, το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, η παραδοσιακή

αρχιτεκτονική, τον νεαρό πληθυσμό της περιοχής. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων τους είναι η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων υποδομής (π.χ. αποχετευτικό σύστημα, πολιτιστικές υποδομές, αποκατάσταση όψεων παλαιών κτιρίων, αθλητικές εγκαταστάσεις), βελτίωση οδικού δικτύου.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έργα ανάπλασης πυρήνων έχουν γίνει ήδη στις κοινότητες στην Αγία Άννα και στον Ψευδά, καθώς και μικρότερα εξωραϊστικά έργα στο Καλό χωριό και στο Δελίκηπο, δημιουργία πάρκου στην Αγία Άννα, και εντός του 2015 ολοκληρώθηκε το έργο της Ανάπλασης του πυρήνα Κόρνου-Α΄ Φάση μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναπαλαίωση παλιού Τ/Κ σχολείου στο Καλό χωριό.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε Πολιτιστικό κέντρο στον Ψευδά και Πολυλειτουργικό κέντρο στον πρώην αστυνομικό σταθμό στα Πυργά.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων λειτουργεί μία στέγη ηλικιωμένων στην Μοσφιλωτή (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας). Πρόσθετα, λειτουργεί κέντρο νεότητας στον Κόρνο (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) και εντός του 2015 ολοκληρώθηκε το έργο Κέντρο Νεότητας στη Μοσφιλωτή μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Στα Πυργά λειτουργεί και κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας).

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΤΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Καλό Χωριό	Διαμόρφωση και εξωραϊσμός ανοικτού χώρου κοινοτικού κτιρίου Αναπαλαίωση/αποκατάσταση παλιού Τ/Κ σχολείου	
Αγία Άννα	Κοινοτικό πάρκο Τρέμιθου Ανάπλαση πυρήνα	
Μοσφιλωτή	Ανέγερση κοινοτικών κτιρίων Κέντρο νεότητας (Leader 2007-2013) Ανάπλαση πλατείας	Α΄ φάση ανάπλασης πυρήνα

Ψευδάς	Ανάπλαση πυρήνα και δημιουργία πολιτιστικού κέντρου Κοινοτικά κτίρια	
Πυργά	Δημιουργία Πολυλειτουργικού κέντρου στον πρώην αστυνομικό σταθμό Α' φάση Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών	Εξωραϊσμός πυρήνα
Κόρνος	Κοινοτικά κτίρια Κέντρο νεότητας Ανάπλαση πυρήνα φάση Α' (Leader 2007-2013)	Ανάπλαση πυρήνα φάση Β'
Δελίκηπος	Εξωραϊσμός/ανάπλαση βοηθητικών οικοδομών παρά την εκκλησία Κατασκευή γεφυριού	Ανέγερση νέων κοινοτικών κτιρίων

Διαπιστώσεις

Με βάση τον πιο πάνω πίνακα φαίνεται ότι όλες οι κοινότητες της περιοχής έχουν επωφεληθεί της εκτέλεσης αναπτυξιακών έργων.

Επίσης φαίνεται ότι η περιοχή έχει επαρκή υποδομή σε ότι αφορά π.χ. κέντρα νεότητας. Η υποδομή όμως σε σχέση με την απασχόληση/φροντίδα των ηλικιωμένων κρίνεται ως ανεπαρκής σε σχέση με τον πληθυσμό.

Στην περιοχή υπάρχει προοπτική για ανάπτυξη του οικοτουρισμού και του θρησκευτικού τουρισμού.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΤΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Κλαυδιά	Ανάπλαση πλατείας/πυρήνα
Καλό Χωριό	Νηπιαγωγείο Ανάπλαση πυρήνα Πολιτιστικό/Πολυδύναμο κέντρο και διαμόρφωση εξωτερικών χώρων Δημιουργία πάρκου
Αγία Άννα	Ανάπλαση Χώρου-Πάρκου (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 Leader – ΠΑΑ 2014-2020) Περιφερειακό Κέντρο Νεότητας Αγίας Άννας – Καλού Χωρίου (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 Leader – ΠΑΑ 2014-2020) Διαμόρφωση διατηρητέας οικοδομής σε βιβλιοθήκη Ανάπλαση παραδοσιακού πυρήνα Μονοπάτι της φύσης Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Αποκατάσταση όψεων Τ/Κ οικοδομών Ανέγερση πολυκέντρου για φιλοξενία διαλέξεων, ημερίδων, συναντήσεων Συντήρηση υφιστάμενου Γήπεδου αθλοπαιδιών Κατασκευή νέας υδατοδεξαμενής Διαπλάτυνση δρόμου προς Ψευδά

Μοσφιλωτή	Β' φάση ανάπτυξης πυρήνα
Ψευδάς	Κοινοτικό πάρκο
Πυργά	Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Δημιουργία πάρκου-ανοικτός χώρος γύρω από αστυνομικό σταθμό Γ' φάση Υπαίθριο θέατρο Ανάπλαση πυρήνα Δημιουργία Πεζόδρομου - Ποδηλατόδρομου κατά μήκος του ποταμού Τρέμυθου Περιφερειακά έργα σε συνέργασία με τις γύρω κοινότητες (αποχετευτικό σύστημα, αμφιθέατρο)

Εισηγήσεις

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών λόγω της αύξησης του πληθυσμού η υφιστάμενη υποδομή δύναται σταδιακά να καταστεί ανεπαρκής, ως εκ τούτου η προώθηση τέτοιων έργων συστήνεται σε κοινότητες στις οποίες σημειώνεται τα τελευταία χρόνια σημαντική αύξηση πληθυσμού ή στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες. Λόγω και του παραδοσιακού χαρακτήρα των κοινοτήτων θα πρέπει προτεραιότητα να δίνεται σε παρεμβάσεις που περιλαμβάνουν τη συντήρηση διατηρητέων κτιρίων.

Επίσης λόγω της γειτνίασης των κοινοτήτων με έργα επιβαρυντικά προς αυτές αλλά και το φυσικό περιβάλλον θα πρέπει να προωθηθούν αντισταθμιστικά μέτρα, π.χ. έργα προστασίας του περιβάλλοντος, όπως για παράδειγμα αποχετευτικό σύστημα για το σύνολο των κοινοτήτων, καθώς και έργα ανάδειξης των ευαίσθητων περιβαλλοντικά περιοχών.

Σε ότι αφορά εξωραϊστικά έργα θα πρέπει να δίδεται προτεραιότητα σε κοινότητες με παραδοσιακό χαρακτήρα και απόθεμα διατηρητέων κτιρίων. Η δημιουργία μονοπατιών της φύσης και θεματικών διαδρομών είναι επιθυμητή λόγω των περιοχών φυσικής ομορφιάς και του ιστορικού/θρησκευτικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η περιοχή.

3.2.3.3 Περιοχή Κιτίου

Στην περιοχή Κιτίου, η οποία είναι πεδινή/παραθαλάσσια περιοχή, συμπεριλαμβάνονται οι εξής δέκα (10) κοινότητες, Κίτι (Σοφτάδες), Περβόλια, Μενόγεια, Τερσεφάνου, Αλαμινός, Μαζωτός, Αγγλισίδες, Αναφωτία (Απλάντα), Αλεθρικό, Κιβισίλι, με συνολικό πληθυσμό 13.125 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού του 2011). Οι μεγαλύτερες κοινότητες της

περιοχής είναι το Κίτι (4.252) και τα Περβόλια (3.009). Μικρότερες αλλά με σημαντικό αριθμό κατοίκων είναι οι Αγγλισίδες, το Αλεθρικό και η Τερσεφάνου. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από συνεχή αύξηση πληθυσμού καθώς και οικιστική ανάπτυξη, είναι πολύ κοντά στην αστική περιοχή Λάρνακας

και στο Διεθνή Αερολιμένα Λάρνακας και πολύ εύκολα προσβάσιμη από τον αυτοκινητόδρομο Λάρνακας-Λεμεσού. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 34,8%.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΙΤΙΟΥ	Στατιστικά στοιχεία					
	Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή 2001	Απογραφή 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Κίτι		3140	4252	35.41%	25	10.5
Περιβόλια Λάρνακας		1801	3009	67.07%	10	12.5
Τερσεφάνου		976	1299	33.09%	55	13.5
Σοφτάδες		7	62	785.71%	20	13
Μαζωτός		784	832	6.12%	30	20.5
Αλαμινός		280	345	23.21%	80	24
Αναφοτίδα		679	790	16.35%	90	21
Απλάντα		0	6	600%	110	19.5
Κιβισίλι		231	233	0.87%	90	18.5
Αλεθρικό		793	1101	38.84%	110	15.5
Αγγλισίδες		997	1146	14.94%	145	18
Μενόγεια		50	50		130	19.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή αυτή δεν υπάρχει καθόλου ανάπτυξη του αγροτουρισμού υπάρχει ωστόσο σημαντικός αριθμός εξοχικών κατοικιών ειδικά στην παραθαλάσσια περιοχή Περβολιών με σημείο αναφοράς την παραλία Φάρος, με τον παλιό φάρο κατάλοιπο της Αγγλοκρατίας. Στην περιοχή Περβολιών υπάρχει επίσης μια ξενοδοχειακή μονάδα και αριθμός διαμερισμάτων προς ενοικίαση. Σε ότι αφορά την τουριστική ανάπτυξη σημαντικό ρόλο είχε και η ανάπτυξη Τουριστικού θερέτρου στην παραλία της γειτονικής κοινότητας Αγ. Θεοδώρου (περιοχή Πεντάσχοινου-Βασιλικού) και η δημιουργία του θεματικού πάρκου Καμήλων στο Μαζωτό. Στην περιοχή αυτή υπάρχουν κάποια αξιόλογα εκκλησιαστικά μνημεία (Παναγία Αγγελόκτιστη στο Κίτι, Παναγία Ελεούσα στο Κιβισίλι, μεσαιωνικά ξωκκλήσια στο Τερσεφάνου), μεσαιωνικά μνημεία (Μεσαιωνικοί Πύργοι – πύργος της Ρήγαινας μεταξύ Κιτίου και Περβολιών και Πύργος Αλαμινός, και γεφύρι στο Αλεθρικό), παλιές βρύσες/χαβούζες (Τερσεφάνου), καθώς και κατάλοιπα αρχαίων οικισμών στο Κίτι, Περβόλια και Σοφτάδες (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Οι κοινότητες Αλαμινός και Αλεθρικό χαρακτηρίζονται ως χωριά με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη

Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως) στο Κίτι, στο Τερσεφάνου και στην Αναφωτία.

Επίσης μικρό μέρος των προστατευόμενων περιοχών του Δάσους Σταυροβουνίου και του ποταμού Στάζουσα (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) εμπίπτουν στα διοικητικά όρια Αγγλισίδων, Μενόγεια και Αλεθρικού.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Αλεθρικού το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η καθυστέρηση στην υλοποίηση, από το κράτος, αναπτυξιακών και εξωραϊστικών έργων. Ως προτερήματα η κοινότητα θεωρεί, τη γεωγραφική της θέση ανάμεσα σε 3 αστικά κέντρα. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας τους είναι έργα εξωραϊστικά, αναπτυξιακά, και βελτίωσης του οδικού δικτύου.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Τα έργα ανάπλασης που έγιναν στην περιοχή είναι, διαμόρφωση πλατείας στον Μαζωτό (Α΄ φάση), ανάπλαση/διαμόρφωση πλατείας και πυρήνα στην Αναφωτία, εξωραϊσμός/διαμόρφωση ανοιχτού χώρου περιμετρικά της αρχαίας εκκλησίας στη Μενόγεια, διαμόρφωση δύο πάρκων στο Κίτι, η ανάπλαση του παραδοσιακού πυρήνα Κιτίου και η διαμόρφωση του παραλιακού πεζοδρόμου/ποδηλατόδρομου φάση Α΄ στα Περβόλια

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή στην περιοχή λειτουργούν, πολιτιστικό και πολυδύναμο κέντρο στο Κίτι, αίθουσα εκδηλώσεων στο Τερσεφάνου, και αίθουσα πολλαπλής χρήσης στο Αλεθρικό. Επίσης ολοκληρώθηκε το έργο 'Πολιτιστικό Κέντρο Περβολιών' μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Πρόσφατα ολοκληρώθηκε η ανέγερση εξέδρας εκδηλώσεων και υπόγειων βοηθητικών χώρων στα Περβόλια.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή αυτή δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων. Λειτουργεί κέντρο νεότητας στο Αλεθρικό, καθώς και κέντρο νεότητας στις Αγγλισίδες στο χώρο του παλιού νηπιαγωγείου της κοινότητας (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου).

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΙΤΙΟΥ

Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα

Έργα υπό εξέλιξη

Κίτι	Κοινοτικό πάρκο Αγγελόκτιστης Κοινοτικά Κτίρια Διαμόρφωση πάρκου Αρχ. Κυπριανού Πολιτιστικό κέντρο Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση παραδοσιακού πυρήνα (ΤΠΟ)	
Περβόλια	Πολιτιστικό Κέντρο (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου Φάση Α' (ΤΠΟ) Ανέγερση εξέδρας εκδηλώσεων και υπόγειων βοηθητικών χώρων	
Τερσεφάνου	Αίθουσα εκδηλώσεων	
Μαζωτός	Διαμόρφωση πλατείας Α' και Β' φάση	Κατασκευή Γ' φάσης ανάπλασης της πλατείας
Αλαμινός	Αντιπλημμυρικό έργο	Ανάπλαση πλατείας
Αναφωτίδα	Ανάπλαση/διαμόρφωση πλατείας και πυρήνα Αναπαλαίωση διατηρητέου κτιρίου για χρήση ως γραφεία Κ.Σ.	
Αλεθρικό	Ανέγερση νέων κοινοτικών κτιρίων και αίθουσα πολλαπλής χρήσης Κέντρο νεότητας	
Αγγλισίδες	Μετατροπή παλιού νηπιαγωγείου σε κέντρο νεότητας	
Μενόγεια	Εξωραϊσμός/Διαμόρφωση ανοιχτού χώρου περιμετρικά της αρχαίας εκκλησίας	
Κιβισίλι	Ανέγερση αίθουσας εκδηλώσεων	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή Κιτίου υστερεί σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών προς τους κατοίκους της περιοχής (κέντρα ηλικιωμένων, πολυδύναμο κέντρα απασχόλησης).

Επίσης λόγω της τουριστικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στην παραλιακή περιοχή προσφέρεται για προώθηση έργων με στόχο τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος όπως παραλιακοί πεζόδρομοι, κέντρα πληροφόρησης, αναπλάσεις παραδοσιακών πυρήνων, ανάδειξη αρχαίων μνημείων.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΙΤΙΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Κίτι	Δημιουργία λαογραφικού μουσείου Κέντρο ηλικιωμένων Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων/παιδοκομικός σταθμός
Περιβόλια Λάρνακας	Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου Φάση Β' (ΤΠΟ) Δημιουργία Μουσείου Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Κέντρο ηλικιωμένων
Τερσεφάνου	Πολυδύναμο κέντρο Ανάπλαση παραδοσιακού πυρήνα (ΤΠΟ) Δημιουργία Μουσείου Ποδηλατόδρομοι Μονοπάτι της φύσης
Αλαμινός	Ανάπλαση πυρήνα/πλατείας
Αλεθρικό	Αναπαλαίωση παραδοσιακού γεφυριού και εξωραισμό του περιβάλλοντος χώρου Ανάπλαση πλατείας (χώρος εκδηλώσεων , χώρος στάθμευσης, εξωραισμός προαβλίων εκκλησιών, δρόμων και όψεων οικιών) Διαπλάτυνση οδού Ομόνοιας Κατασκευή πεζόδρομου και ποδηλατόδρομου στις οδούς Ανεξαρτησίας και Κωνσταντίνου Καβάφη Εξωραισμός πάρκου Δημιουργία χώρου για απασχόληση των νέων
Κιβισίλι	Κέντρο απασχόλησης παιδιών

Εισηγήσεις

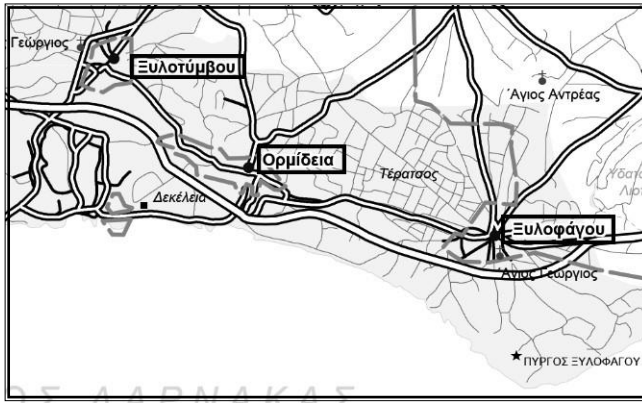
Επειδή οι κοινότητες Αλεθρικό και Αλαμινός παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα , συστήνεται η προώθηση εξωραιστικών έργων πρωτίστως σε αυτές τις κοινότητες με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, κλπ. Θα μπορούσαν επίσης να προωθηθούν περαιτέρω έργα με στόχο την συντήρηση και ανάδειξη αρχαίων μνημείων (π.χ. μεσαιωνικός πύργος στα Περιβόλια).

Σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων, στην περιοχή αυτή δεν υπάρχει τέτοια δημόσια υποδομή οπότε θα πρέπει να μελετηθεί το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας περιφερειακής στέγης ηλικιωμένων σε κάποια από τις μεγάλες κοινότητες

Λόγω του ότι στην περιοχή υπάρχει τάση για αύξηση του πληθυσμού (αύξηση 34,8%), προτείνεται η δημιουργία κέντρων απασχόλησης παιδιών στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες

Σε ότι αφορά Μονοπάτια Μελέτης της φύσης δεν θεωρούνται έργα προτεραιότητας αφού δεν υπάρχουν εκτεταμένες προστατευόμενες περιοχές ή περιοχές φυσικής ομορφιάς

3.2.3.4 Κοκκινοχώρια Λάρνακας

Στην περιοχή Κοκκινοχωρίων Λάρνακας, η οποία είναι πεδινή/παραθαλάσσια περιοχή, συμπεριλαμβάνονται 3 (τρεις) κοινότητες, Ξυλοτύμβου, Ορμίδεια και Ξυλοφάγου, με το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους τους να βρίσκεται υπό τον έλεγχο των Βρετανικών Βάσεων Δεκέλειας. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στις 14.075 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Η περιοχή αυτή, και ειδικά η κοινότητα Ξυλοφάγου, σημείωσε αρκετή αύξηση στον πληθυσμό (13,9%) και

είναι εύκολα προσβάσιμη από τον αυτοκινητόδρομο Λάρνακας Αγίας Νάπας. Το εύφορο έδαφος της περιοχής το οποίο συντέινει στην ανάπτυξη της γεωργίας και κτηνοτροφίας καθώς και η εύκολη πρόσβαση στην περιοχή αυτή, αποτέλεσαν κίνητρα για εγκατάσταση πληθυσμού με αποτέλεσμα τη συνεχή αύξηση του πληθυσμού και την οικιστική ανάπτυξη.

ΚΟΚΚΙΝΟΧΩΡΙΑ ΛΑΡΝΑΚΑΣ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Ξυλοτύμβου	3438	3655	6,31%	55	17.5
Ορμίδεια	3960	4189	5,78%	40	20
Ξυλοφάγου	4957	6231	25,70%	50	26

Χαρακτηριστικά περιοχής

Εκτός από την ύπαρξη κάποιων εκκλησιαστικών μνημείων (Μονή Αγ. Ραφαήλ και παλιά ξωκκλήσια Ξυλοτύμβου), μικρό αριθμό κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως) τον Μεσαιωνικό πύργο Ξυλοφάγου, και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 το οποίο περνά από εδώ, η περιοχή δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο τουριστικό ενδιαφέρον. Αν και οι κοινότητες της περιοχής βρίσκονται κοντά στη θάλασσα, οι περισσότερες παραλίες είναι πετρώδης και όχι αμμώδης, πλην της παραλίας Ορμίδειας η οποία εντός του 2015 διαμορφώθηκε κατάλληλα και λειτουργεί σαν οργανωμένη παραλία. Λόγω και της παρουσίας των βρετανικών βάσεων η περιοχή δεν αναπτύχθηκε τουριστικά.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Ξυλοφάγου το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, το προβληματικό οδικό δίκτυο, η έλλειψη κυκλοφοριακής μελέτης, η έλλειψη υποδομών (αντιπλημμυρικά, τουριστικά και εξωραιστικά έργα, χώροι στάθμευσης, κλπ). Ως προτερήμα η κοινότητα θεωρεί, τη γεωγραφική της θέση, η παροχή διαφόρων υπηρεσιών στους κατοίκους της (ιατρεία, ταχυδρομείο, αστυνομία, πυροσβεστική, αθλητικές εγκαταστάσεις, πολιτιστικό κέντρο, υπαίθριο αμφιθέατρο), και η ύπαρξη σημείων ενδιαφέροντος (αρχαία εκκλησία, μεσαιωνικός πύργος, ακρογιαλιές). Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας

τους είναι έργα εξωραϊστικά, αναπτυξιακά, και βελτίωσης του οδικού δικτύου, καθώς και τουριστική και πολιτιστική υποδομή.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων στην περιοχή αυτή δημιουργήθηκαν τρία (3) πάρκα, δύο στη Ξυλοτύμβου και ένα στην Ορμίδαεια

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το κέντρο νεότητας Ξυλοφάγου (Πηγή: Οργανισμός νεολαίας Κύπρου) δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΚΟΚΚΙΝΟΧΩΡΙΑ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Ξυλοτύμβου	Πάρκο λαϊκών ποιητών Διαμόρφωση πάρκου στον συνοικισμό Απόρων Οικογενειών	
Ορμίδαεια	Πάρκο Βάττενας Ανάπλαση παραλίας	
Ξυλοφάγου	Κέντρο νεότητας Αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων Υπαίθριο θέατρο στην πλατεία Ηρώων	Αναπαλαίωση- μετατροπή σχολικού κτιρίου σε πολιτιστικό κέντρο

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω η περιοχή Κοκκινοχωριών Λάρνακας στο παρόν στάδιο δεν έχει προοπτική για τουριστική ανάπτυξη οπότε έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής δεν μπορούν να θεωρηθούν ως προτεραιότητα.

Η περιοχή παρουσιάζει συνεχή πληθυσμιακή αύξηση οπότε θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε έργα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων) προς τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Προτεινόμενα έργα

ΚΟΚΚΙΝΟΧΩΡΙΑ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	Προτεινόμενα έργα/

Ξυλοτύμβου	Ανάπλαση κεντρικής πλατείας
Ξυλοφάγου	Ανάπλαση ιστορικού κέντρου (πεζοδρομοποίηση, πλακόστρωση) Τοποιοτέχνηση του δάσους του εξωκλησιού της Παναγίας Ανακατασκευή οδού Νίκου Θεοφάνους Ανέγερση κοινοτικού θεάτρου Μουσείο Αγροτικής Κατοικίας Ξυλοφάγου με δημιουργία χώρου στάθμευσης Μουσείο Πατάτας στις αποθήκες της πρώην ΣΠΕ Απαλλοτρίωση χώρων για ανάπλαση της πλατείας ηρώων. Αναβάθμιση οδικού δικτύου Λειτουργία Βιβλιοθήκης Αθλητικό κέντρο-πάρκο

Εισηγήσεις

Λόγω της έλλειψης υποδομής γενικά για την παραγωγική απασχόληση των κατοίκων της περιοχής και λόγω της τάσης για αύξηση του πληθυσμού, συστήνονται έργα παροχής υπηρεσιών, συμπ. πολιτιστικών υπηρεσιών για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.

Σε ότι αφορά έργα ανάπλασης δημόσιων χώρων, τα εξωραϊστικά έργα δεν θεωρούνται προτεραιότητα, εκτός των έργων βελτίωσης κεντρικών δρόμων με δημιουργία πεζοδρομίων και ρύθμιση της κυκλοφορίας, για λόγους ασφάλειας, και λόγω του αυξημένου πληθυσμού που κινείται εντός των κοινοτήτων.

3.2.3.5 Ορεινή Περιοχή Λάρνακας

Στην ορεινή περιοχή Λάρνακας συμπεριλαμβάνονται ο Δήμος Πάνω Λευκάρων και εννέα (9) κοινότητες, Κάτω Λεύκαρα, Κάτω Δρυς, Βαβατινιά, Βάβλα, Λάγια, Ορά, Αγίοι Βαβατινιάς, Μελίνη και Οδοú. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 1.789 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των

απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 4,9%. Δυστυχώς ο Δήμος Λευκάρων παρά την εκτέλεση έργων περιφερειακού χαρακτήρα όπως, Πολιτιστικό κέντρο, στέγη ηλικιωμένων, παρουσιάζει μείωση πληθυσμού που αγγίζει το 17,26%. Μείωση πληθυσμού παρουσιάζουν και οι κοινότητες Αγίοι Βαβατινιάς και Βαβατινιά που επίσης έχουν επωφεληθεί με έργα βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος και συγκράτησης του πληθυσμού.

ΟΡΕΙΝΗ ΛΑΡΝΑΚΑ		Στατιστικά στοιχεία			
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Κάτω Λεύκαρα	118	128	8,47%	480	36
Πάνω Λεύκαρα	921	762	-17,26%	590	37
Κάτω Δρυς	114	129	13,16%	520	38
Βάβλα	48	52	8,33%	480	42
Λάγεια	25	28	12,00%	390	44
Ορά	180	206	14,44%	540	52.5
Μελίνη	57	59	3,51%	590	56
Οδού	156	213	36,54%	850	60
Άγιοι Βαβατσινιάς	177	131	-25,99%	720	56
Βαβατσινιά	85	81	-4,71%	850	46.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή καταγράφονται τοπία φυσικής ομορφιάς στα Λεύκαρα, Πεντάσχοινος, Δάσος Μαχαιρά, Τζιώνια (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000), με υφιστάμενα μονοπάτια της φύσης και χωριά με σημαντικό απόθεμα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (Πάνω και Κάτω Λεύκαρα, Κάτω Δρυς).

Πιο σημαντικό παράδειγμα είναι ο Δήμος Πάνω Λευκάρων γνωστός και για τα Λευκαρίτικα κεντήματα και την παραδοσιακή αργυροχοΐα στον οποίο υπάρχουν αρκετές σχετικές ιδιωτικές επιχειρήσεις από τις οποίες ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί τέτοια προϊόντα. Επίσης υπάρχουν και άλλα σημεία ενδιαφέροντος/ μνημεία, π.χ. παλιό υπόγειο υδραγωγείο στα Κάτω Λεύκαρα, παλιές πηγές και βρύσες στα Πάνω Λεύκαρα, αναστηλωμένο παραδοσιακό πηγάδι στη Βάβλα και παλιός ελιόμυλος στη Βάβλα, παλιό τέμενος στα Πάνω Λεύκαρα και πολλά ξωκκλήσια (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Στην περιοχή έχει αναπτυχθεί σε κάποιο βαθμό ο αγροτουρισμός, ιδιαίτερα στα Πάνω Λεύκαρα και σε μικρότερο βαθμό στον Κάτω Δρυ, στους Αγ. Βαβατσινιάς και στη Βάβλα όπου λειτουργούν αρκετά αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Οι κοινότητες της περιοχής, πλην της Μελίνης, παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων κτιρίων (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως) ειδικά στα Πάνω Λεύκαρα, στο Κάτω Δρυ και στη Βάβλα.

Επιπλέον η ορεινή περιοχή Λάρνακας έχει συμπεριληφθεί στο Δίκτυο Ευρωπαϊκών Προορισμών Αριστείας στην κατηγορία Πολιτιστικός Τουρισμός (Πηγή: EDEN-European Destinations of Excellence).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Βάβλας και Κάτω Λευκάρων τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η γήρανση και μείωση

του πληθυσμού, η έλλειψη βασικών υπηρεσιών, οι εγκατελειμμένες ετοιμόρροπες οικοδομές, το προβληματικό οδικό δίκτυο, τα προβλήματα υδροδότησης, η έλλειψη οικιστικών οικοπέδων για νέα ζευγάρια. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, τη γεωγραφική τους θέση, το πολύ καλό κλίμα την παραδοσιακή / αρχιτεκτονική κληρονομιά, και το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων τους είναι δημιουργία υποδομών για εξυπηρέτηση των κατοίκων, η βελτίωση του οδικού και υδρευτικού δικτύου, η δημιουργία αγροτουριστικών υποδομών, η συμπλεγματοποίηση υπηρεσιών με γειτονικές κοινότητες, η προβολή των αξιοθεάτων της περιοχής.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Την τελευταία δεκαετία έγινε εξωραϊσμός/διαμόρφωση χώρου στην περιοχή Αγ. Νεοφύτου στον Κάτω Δρύ, πλακόστρωση κεντρικού δρόμου στην Βάβλα, ανάπλαση πυρήνα Αγ. Βαβατσινιάς (συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ) και Διαμόρφωση πλατείας και εξωραϊσμός ποταμού στη Βαβατσινιά. Πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο Ανάπλαση πλατείας Λευκάρων Φάση Α (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναστήλωση παραδοσιακού πηγαδιού στη Βάβλα.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Στις κοινότητες της περιοχής έχει γίνει μεγάλος αριθμός έργων, σε σχέση με τον πληθυσμό, σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή, π.χ. Πολιτιστικά κέντρα στην Οδού και στους Αγ. Βαβατσινιάς (συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ 2007-2013), μετατροπή παλιού δημοτικού σχολείου Κάτω Λευκάρων σε πολιτιστικό κέντρο, αναπαλαίωση παλιών κτιρίων Αρρεναγωγείου-Παρθεναγωγείου και μετατροπή τους σε πολιτιστικό κέντρο στον Κάτω Δρύ, Πολιτιστικό Κέντρο στα Πάνω Λεύκαρα και το Πολυδύναμο Συνεδριακό Κέντρο Πάνω Λευκάρων το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί περί τα τέλη του 2020 (ΕΓΤΑΑ 2007-2013), και στο οποίο θα λειτουργεί και ΚΕΠ.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Λειτουργεί μια στέγη ηλικιωμένων στα Πάνω Λεύκαρα (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων Υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας). Επίσης λειτουργούν Κέντρα νεότητας στην Οδού και στους Αγ. Βαβατσινιάς. Πρόσφατα ολοκληρώθηκε και το έργο 'Κατασκευή Πολυκέντρου Νεότητας και Χώρου Αναψυχής στη Βάβλα' (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου).

Στα Πάνω Λεύκαρα λειτουργεί επίσης και κέντρο υγείας.

ΟΡΕΙΝΗ ΛΑΡΝΑΚΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Κάτω Λεύκαρα	Αναπαλαίωση επέκταση Δημ. σχολείου και μετατροπή του σε Κοινοτικό πολιτιστικό κέντρο	

Πάνω Λεύκαρα	Πολιτιστικό κέντρο Στέγη ηλικιωμένων Ανάπλαση κεντρικής πλατείας Φάση Α' (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)	Πολυδύναμο συνεδριακό κέντρο (ΕΓΤΑΑ 2007-13)
Κάτω Δρυς	Αποκατάσταση αναπαλαίωση παλιού παρθεναγωγείου (Πολιτιστικό κέντρο) Εξωραϊσμός/διαμόρφωση χώρου στην περιοχή Αγ. Νεοφύτου	Ανάπλαση πυρήνα/λιθόστρωση δρόμων Α' φάση Διαμόρφωση Περιβάλλοντα Χώρου Παλαιών Δημοτικών Σχολείων Κάτω Δρυ και μετατροπή τους σε Πάρκο Εναλλακτικών Καλλιτεχνικών Δραστηριοτήτων και αθλοπαιδιών
Βάβλα	Δρόμος με πλακόστρωτο/λιθόστρωτο Αναστήλωση παραδοσιακού πηγαδιού Κατασκευή Πολυκέντρου Νεότητας και Χώρου Αναψυχής στη Βάβλα	
Μελίνη	Κοινοτικό πάρκο	
Οδού	Αποκατάσταση διατηρητέας οικοδομής/ Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2007-13)	
Άγιοι Βαβατσινιάς	Ανάπλαση πυρήνα και δημιουργία πολιτιστικού κέντρου (ΕΤΠΑ 2007-13) Κέντρο νεότητας	
Βαβατσινιά	Διαμόρφωση πλατείας και εξωραϊσμός ποταμού	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών προς τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής, και με βάση τον πληθυσμό τη περιοχής, η υφιστάμενη υποδομή κρίνεται επαρκής.

Οποιαδήποτε περαιτέρω έργα στη περιοχή θα πρέπει να στοχεύουν στην διατήρηση και αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (αναπλάσεις πλατειών/πυρήνων, συντήρηση διατηρητέων κτιρίων) καθώς και υποστηρικτικές τουριστικές υποδομές με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Σχετικό είναι το έργο «Διαμόρφωση Περιβάλλοντα Χώρου Παλαιών Δημοτικών Σχολείων Κάτω Δρυ και μετατροπή τους σε Πάρκο Εναλλακτικών Καλλιτεχνικών Δραστηριοτήτων και αθλοπαιδιών» το οποίο είναι σε εξέλιξη (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Προτεινόμενα έργα

ΟΡΕΙΝΗ ΛΑΡΝΑΚΑ Προτεινόμενα έργα	
Πάνω Λεύκαρα	Ανάπλαση πλατείας/πλακοστρώσεις Β' φάση Αναβάθμιση όψεων κτιρίων Θεματικές διαδρομές

Κάτω Λεύκαρα	Αναμόρφωση πλατείας Επιδιόρθωση / αναβάθμιση οδικού δικτύου Μελέτη για βελτίωση υδρευτικού δικτύου Διάθεση οικοπέδων σε νέες οικογένειες
Κάτω Δρυς	Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Ανάπλαση πυρήνα/λιθόστρωση δρόμων Β' φάση Αναβάθμιση όψεων κτιρίων Θρησκευτικές διαδρομές Μονοπάτι της φύσης
Βάβλα	Πολιτιστικό κέντρο Κοινοτικό πάρκο Δημιουργία μουσείου/ελιόμυλος Ανάπλαση πυρήνα/λιθόστρωση δρόμων Αναβάθμιση όψεων κτιρίων/Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων Δημιουργία υπηρεσιών εξυπηρέτησης των κατοίκων Συμπλεγματοποίηση υπηρεσιών με γειτονικές κοινότητες Ανάπλαση /βελτίωση ερειπωμένων /εγκατελειμμένων κατοικιών Προβολή φυσικών καλλόνων μέσω του Υφυπουργείου Τουρισμού Δημιουργία αγροτουριστικών υποδομών
Βαβατσινιά	Λαογραφικό μουσείο
Αγ. Βαβατσινιάς	Β' φάση πλατείας επέκταση προς αγίασμα
Μελίνη	Ανάπλαση πλατείας
Εισηγησεις	

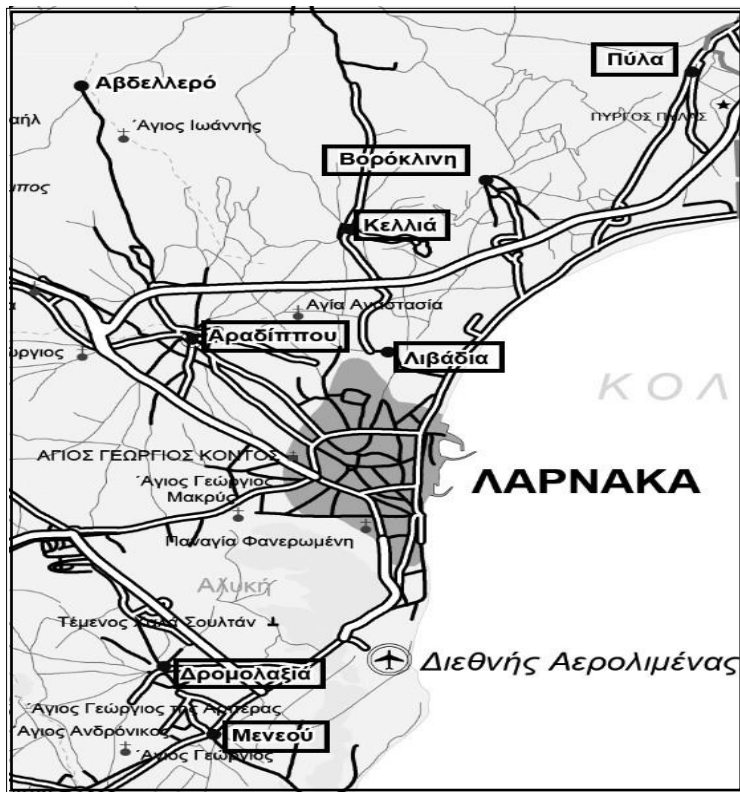
Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, στην περιοχή έχει γίνει μεγάλος αριθμός έργων παροχής υπηρεσιών σε σχέση με τον πληθυσμό. Ως εκ τούτου, και λόγω της τάσης για μείωση του πληθυσμού (ποσοστό μείωσης 4,9%) δεν συστήνεται η προώθηση άλλων έργων αυτής της κατηγορίας. Αντιθέτως συστήνεται να γίνει προσπάθεια, όπως η υφιστάμενη υποδομή να χρησιμοποιείται σε περιφερειακή βάση ώστε να εξυπηρετούν και τους κατοίκους γειτονικών κοινοτήτων στις οποίες δεν υπάρχει τέτοια υποδομή αλλά ο πληθυσμός τους είναι πολύ μικρός για να δικαιολογηθεί η υλοποίηση ενός τέτοιου έργου.

Αντιθέτως επειδή οι περισσότερες κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα συστήνεται όπως δοθεί προτεραιότητα στην προώθηση εξωραιοτικών έργων με στόχο την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού, οικοτουρισμού, κλπ.

Σε ότι αφορά Μονοπάτια Μελέτης της φύσης υπάρχουν κάποια Μονοπάτια στην περιοχή λόγω και της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών, και θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και άλλα και στις υπόλοιπες κοινότητες, (π.χ. Κάτω Δρυς).

Οι υφιστάμενες θρησκευτικές διαδρομές θα μπορούσαν να επεκταθούν ούτως ώστε να συμπεριληφθούν και άλλα αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία της περιοχής.

3.2.3.6 Περιαστική Λάρνακα

Στην περιαστική Λάρνακα συμπεριλαμβάνονται τρεις (3) Δήμοι, Αραδίππου, Λειβάδια, Δρομολαξιά-Μενεού και τρεις (3) κοινότητες, Βορόκληνη, Πύλα και Κελλιά με συνολικό πληθυσμό 42.415 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Λόγω της εγγύτητας της στην αστική περιοχή Λάρνακας (προάστια) η περιοχή παρουσίασε έντονη αύξηση πληθυσμού καθώς και εκτεταμένη οικιστική/βιομηχανική/εμπορική ανάπτυξη, με εξαίρεση την κοινότητα Κελλιών, που είναι και η μικρότερη κοινότητα. Αντιθέτως η κοινότητα Πύλας έχει σημειώσει την ψηλότερη ποσοστιαία μεταβολή (100,9%).

Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 53,8%.

Επίσης στις κοινότητες Βορόκληνης και Πύλας, λόγω της εγγύτητας στην πόλη της Λάρνακας που είναι ανεπτυγμένη τουριστικά (Ξενοδοχεία, εμπορική ανάπτυξη, αρχαιολογικά/θρησκευτικά μνημεία) και λόγω της εκτεταμένης παραθαλάσσιας ζώνης (παραλίες με γαλάζιες σημαίες) υπάρχει έντονη τουριστική ανάπτυξη, καθώς και συνεχής οικοδομική ανάπτυξη.

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΛΑΡΝΑΚΑ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Δήμος Αραδίππου	11448	19228	67,96%	50	5.5
Λιβάδια	4883	7206	47,57%	10	6
Δρομολαξιά	4994	5064	1,40%	35	8
Μενεού	1196	1625	35,87%	20	8
Κελλιά	369	387	4,88%	40	9.5
Βορόκληνη (Ορόκληνη)	3310	6134	85,32%	50	9

Πόλα	1379	2771	100,94%	60	13.5
-------------	------	------	---------	----	------

Χαρακτηριστικά περιοχής

Παρά τη συνεχή ανάπτυξη, αυτά σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα 2000-2012) η τουριστική κίνηση στην τουριστική περιοχή Λάρνακας υστερεί σε σχέση με τις άλλες παραθαλάσσιες και τουριστικά ανεπτυγμένες πόλεις/περιοχές (Πάφος, Λεμεσός, Αγία Νάπα-Παραλίμνι). Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι η παραλιακή/τουριστική ζώνη της Λάρνακας δεν είναι ενιαία λόγω της ύπαρξης της Λίμνης της Αλυκής (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) και του Διεθνούς αερολιμένα Λάρνακας στα νότια όρια της πόλης και την περιοχή των διωλιστηρίων στα βόρεια της πόλης με αποτέλεσμα να τίθενται όρια στις τουριστικές αναπτύξεις, και η τουριστική περιοχή της αστικής Λάρνακας να είναι αποκομμένη από την παραλιακή/τουριστική ζώνη Βορόκληνης και Πύλας. Με τη μετακίνηση των διωλιστηρίων (έργο το οποίο είναι σε εξέλιξη) από τα βόρεια όρια του Δήμου Λάρνακας και παραλιακή περιοχή Λειβαδιών, και τη μετατροπή του χώρου αυτού σε χώρο τουριστικών αναπτύξεων, αναμένεται να δημιουργηθεί ένα ενιαίο παραλιακό μέτωπο που θα δώσει ώθηση στην τουριστική ανάπτυξη. Περαιτέρω ώθηση στην ανάπτυξη στην περιοχή έχει δώσει και το Πανεπιστήμιο UCLAN (Πύλα) το οποίο άρχισε τη λειτουργία του το 2012. Παράλληλα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον στην περιοχή, με την ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων.

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν δύο από τους σημαντικότερους υδροβιότοπους της Κύπρου, η Λίμνη της Αλυκής και η Λίμνη της Βορόκληνης, καθώς και το Εθνικό δασικό πάρκο Ριζοελιάς, όπου υπάρχει και εκδρομικός χώρος, και η προστατευόμενη περιοχή Κόση-Παλλουρόκαμπος (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Επίσης από την περιοχή αυτή περνάει και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι της φύσης E4. Στη Λίμνη της Βορόκληνης ολοκληρώθηκε το έργο αποκατάστασης, προστασίας και ανάδειξης της λίμνης και η κατασκευή πτηνοπαρατηρητηρίου, με ενημερωτικές πινακίδες και μονοπάτι, με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα Life+. Επίσης στην Βορόκληνη υπάρχει εκδρομικός χώρος και μονοπάτι μελέτης της φύσης.

Στα παράλια της λίμνης Αλυκής εντός των δημοτικών ορίων Δρομολαξιάς-Μενεού βρίσκεται το τέμενος Ούμ Χαράμ (Τεκές Χαλά Σουλτάν) ένα από τα σημαντικότερα μουσουλμανικά μνημεία ανά το παγκόσμιο καθώς και άλλοι αρχαιολογικοί χώροι οι οποίοι έχουν ανασκαφεί πρόσφατα. Επίσης το αρχαίο υδραγωγείο Καμάρες εκτείνεται εντός των ορίων των Δήμων Λάρνακας και Δρομολαξιάς-Μενεού. Άλλα ιστορικά/θρησκευτικά μνημεία στην περιοχή είναι ο μεσαιωνικός πύργος στην Πύλα, η αρχαία εκκλησία του Αγ. Αντωνίου στα Κελλιά, και άλλες παλιές εκκλησίες στην Βορόκληνη και Πύλα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Επιπλέον στην Βορόκληνη υπάρχει σημαντικός αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως,).

Έρευνα πεδίου

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Την τελευταία δεκαετία έγιναν η φάση Α' του παραλιακού πεζόδρομου Βορόκληνης και είναι σε εξέλιξη η φάση Β', διαμόρφωση πλατείας στην Αραδίππου, διαμόρφωση δυο (2) πλατειών και δυο (2) πάρκων στα Λειβάδια, και πάρκο στη Δρομολαξιά. Επίσης αρχές του 2016 ολοκληρώθηκε το έργο «Ανάπλαση πλατείας Βορόκληνης-Φάση Α'» (LEADER 2007-2013) στα πλαίσια του γενικότερου σχεδιασμού για ανάπλαση του παραδοσιακού πυρήνα της κοινότητας. Ολοκληρώθηκε επίσης η ανακατασκευή κοινοτικού πάρκου «ΚΑΜΕΙΡΟΣ» στη Δρομολαξιά –Μενεού

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν υπάρχουν έργα αυτής της κατηγορίας.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκε το Κέντρο πολιτισμού στην Αραδίππου μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013), αμφιθέατρο στη Δρομολαξιά, αμφιθέατρο στη Βορόκληνη και Πολιτιστικό Κέντρο στον παλιό συντηρημένο αστυνομικό σταθμό της Πύλας.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή λειτουργεί βιβλιοθήκη στα Λειβάδια. Στην Αραδίππου και στην Πύλα λειτουργούν κέντρα απογευματινής απασχόλησης παιδιών, και στην Αραδίππου κέντρο δημιουργικής απασχόλησης παιδιών με αναπηρίες (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας).

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΛΑΡΝΑΚΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Δήμος Αραδίππου	Κέντρο Πολιτισμού (Leader) Διαμόρφωση Πλατείας Αποστόλου Λουκά (ΤΠΟ) Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών	
Λειβάδια	Διαμόρφωση πλατείας τριών Ιεραρχών Κοινοτική βιβλιοθήκη Πλατεία Ζήνωνος Πάρκο παραλίας Πάρκο αγνοουμένων	
Δρομολαξιά-Μενεού	Αμφιθέατρο/πάρκο στο συνοικισμό Ανακατασκευή κοινοτικού πάρκου «ΚΑΜΕΙΡΟΣ» στο Μενεού	Διαμόρφωση κεντρικής πλατείας Δρομολαξιάς
Βορόκληνη (Ορόκληνη)	Κοινοτικά κτίρια/Αμφιθέατρο Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου Α' φάση (ΤΠΟ) Ανάπλαση πλατείας-Α' φάση πυρήνα (Leader- ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Ανάπλαση πυρήνα Β' φάση Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου Β' φάση (ΤΠΟ)
Πύλα	Αποκατάσταση παλαιού αστυνομικού σταθμού για κοινοτική χρήση-Πολιτιστικό κέντρο Κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών	

Διαπιστώσεις

Η περιοχή λόγω της γειτνιάσής της με το αστικό κέντρο, έχει τύχει σοβαρής ανάπτυξης σε έργα υποδομής. Σχεδόν σε όλες τις κοινότητες πλην της κοινότητας Κελλιών έχει δημιουργηθεί υποδομή βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος και του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Παράλληλα στην

περιοχή προωθήθηκαν έργα ανέγερσης δημόσιων κτιρίων με στόχο τη μεγαλύτερη συμβολή του κράτους στην εξυπηρέτηση του πολίτη, με την εξαίρεση δημόσιας υποδομής φροντίδας ηλικιωμένων.

Επίσης λόγω της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε έργα εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος (π.χ. ανάπλαση παραδοσιακών πυρήνων, ανάδειξη αρχαίων μνημείων, προστασία και ανάδειξη περιοχών φυσικής ομορφιάς, ποδηλατόδρομοι, πεζόδρομοι, θεματικές διαδρομές, κλπ). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι έργο, το οποίο αναμένεται να ξεκινήσει εντός του 2020, είναι η ανάπλαση της κεντρικής πλατείας Δρομολαξιάς.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΛΑΡΝΑΚΑ	Προτεινόμενα έργα
Δήμος Αραδίππου	Στέγη ηλικιωμένων
Λιβάδια	Εξωραϊσμός αντιπλυμμηρικού καναλιού-ποταμού Αρχάγγελου Ανάπλαση της λεωφόρου «Μακαρίου Γ» στον Δήμο Λιβαδιών.
Δρομολαξιά-Μενεού	
Κελλιά	Ανάπλαση πλατείας-ανάδειξη Εκκ. Αγ. Αντωνίου/αρχαίο μνημείο
Βορόκληνη (Ορόκληνη)	Ανάπλαση πυρήνα - φάσεις Γ και Δ´
Πύλα	Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου (ΤΠΟ)

Εισηγήσεις

Δεδομένου της σημαντικότητας του τουρισμού στην ανάπτυξη της Λάρνακας γενικότερα, συστήνεται η περαιτέρω προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων ανάπλασης με σκοπό τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, ιδιαίτερα στις κοινότητες με παραδοσιακούς πυρήνες (εξωραϊσμοί, ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων) και στο παραλιακό μέτωπο (παραλιακά, γραμμικά πάρκα, πεζόδρομοι). Συστήνονται επίσης έργα σύνδεσης των παραδοσιακών πυρήνων με τις τουριστικές περιοχές, όπως ποδηλατόδρομοι, και θεματικές διαδρομές.

Επίσης λόγω της έλλειψης δημόσιας υποδομής θα πρέπει να μελετηθεί το ενδεχόμενο προώθησης κάποιου έργου φροντίδας ηλικιωμένων.

3.2.3.7 Περιοχή Αθηνένου

Στην περιοχή Αθηνένου, η οποία είναι πεδινή (πεδιάδα Μεσσαορίας) συμπεριλαμβάνονται ο Δήμος Αθηνένου και 2 (δύο) κοινότητες, οι Τρούλλοι και το Αβδελλερό, με συνολικό πληθυσμό 6.410 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Στην περιοχή αυτή βρίσκονται και οι εγκαταλειμμένες κοινότητες Πετροφάνι και Κόσιη. Η περιοχή Αθηνένου, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες γεωργοκτηνοτροφικές περιοχές της Κύπρου. Παρά τη σχετική απομόνωση της Αθηνένου και των Τρούλλων, λόγω κατοχής, η αύξηση του πληθυσμού στην περιοχή είναι συνεχής, σε συνδυασμό με τη συνεχή οικιστική/βιομηχανική/εμπορική ανάπτυξη. Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 18,2%. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής και ειδικότερα

της Αθηνένου είχε η δημιουργία του δρόμου Αραδίππου-Αβδελλερού-Αθηνένου, με την ολοκλήρωση του οποίου μειώθηκε η απόσταση της περιοχής από την αστική περιοχή Λάρνακας.

της Αθηνένου είχε η δημιουργία του δρόμου Αραδίππου-Αβδελλερού-Αθηνένου, με την ολοκλήρωση του οποίου μειώθηκε η απόσταση της περιοχής από την αστική περιοχή Λάρνακας.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΕΝΟΥ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Αθηνένου	4261	5017	17,74%	145	25
Τρούλλοι	1032	1175	13,86%	115	16.5
Αβδελλερό	130	218	67,69%	135	12

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στο Δήμο Αθηνένου υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στην περιοχή λειτουργούν δυο (2) αγροτουριστικά καταλύματα, στην Αθηνένου και στους Τρούλλους (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Η κοινότητα Αβδελλερού βρίσκεται σε τοποθεσία με μοναδικό φυσικό περιβάλλον, στην περιοχή Κόσιη-Παλλουράκαμπος (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) από όπου περνά και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4, και προσφέρεται για ποδηλασία (υφιστάμενες ποδηλατικές διαδρομές) και άλλες εναλλακτικές μορφές αθλητισμού, π.χ. αλεξίπτωτο πλαιγιάς.

Όσον αφορά εκκλησιαστικά μνημεία στην περιοχή υπάρχουν παλιές εκκλησίες, ξωκκλήσια και μοναστήρια όπως ο Ναός Παναγίας Αιματούσας και Μοναστήρι Ιεράς Μεταμορφώσεως στο Αβδελλερό, αρχαίος Ναός Αγ. Μάμα και Μοναστήρι Αγ. Γεωργίου Μαυροβουνιώτη στους

Τρούλλους, εκκλ. Παναγίας και Αγ. Φωκά στην Αθένου, κ.α.. Επίσης υπάρχει ο αρχαιολογικός χώρος Μάλλουρας στην Αθένου.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο ο Δήμος Αθένου τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι η γεωγραφική απομόνωση (λόγω ημικατοχής), περιβαλλοντικά προβλήματα ως αποτέλεσμα της γειννίας της οικιστικής ζώνης με την κτηνοτροφική, προβλήματα οδικής ασφάλειας λόγω έλλειψης πεζοδρομίων, ποδηλατόδρομων κλπ., η εγκατάλειψη διατηρητέων κτιρίων, η έλλειψη έργων υποδομής. Ως προτερήματα ο Δήμος θεωρεί, τη γεωργοκτηνοτροφική/βιοτεχνική/βιομηχανική δραστηριότητα, την σταδιακή τουριστική ανάπτυξη και προβολή της τοπικής παράδοσης. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων καθώς και ανάπτυξη του Δήμου και της ευρύτερης περιοχής είναι έργα ορθολογιστικής ανάπτυξης της κτηνοτροφίας, παροχή κινήτρων για ανάπτυξη επιχειρήσεων, επιδιόρθωση διατηρητέων οικοδομών και εξωραϊσμοί, κατασκευή πολιτιστικών και αθλητικών υποδομών, βελτίωση οδικού δικτύου και δημιουργία ποδηλατόδρομων κ.α.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων και εξωραϊσμών, στην Αθένου έγινε διαμόρφωση της κεντρικής πλατείας και στο Αβδελλερό ολοκληρώθηκε η Α' φάση του πάρκου άθλησης και ψυχαγωγίας. Στην Αθένου υπάρχει επίσης δημοτικό πάρκο.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Στην Αθένου έγινε αποκατάσταση της παραδοσιακής οικίας και παραδοσιακού τυροκομείου του Ιερομόναχου Καλλίνικου, και η αποκατάσταση παραδοσιακού αλευρόμυλου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013), συντηρήθηκε από το Τμήμα Αρχαιοτήτων το Χάνι του Μεστάνα (αρχαίο μνημείο), και άλλες κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές στην Αθένου, , συντηρούνται από το ΤΠΟ.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δεν υπάρχουν οποιαδήποτε πολιτιστικά κέντρα ή πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης στην περιοχή.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Όσον αφορά έργα παροχής υπηρεσιών προς τους κατοίκους της περιοχής ανεγέρθηκε Νέα Στέγη Ενηλίκων στην Αθένου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) και δημιουργήθηκε το Κέντρο Νεότητας στην Αθένου (Leader ΕΓΤΑΑ 2007-2013) σε υφιστάμενη διατηρητέα οικοδομή. Στην Αθένου λειτουργεί επίσης Δημοτική βιβλιοθήκη στο Δημοτικό μέγαρο και κέντρο απογευματινής απασχόλησης παιδιών.

Θα πρέπει να σημειωθεί ακόμη ότι πρόσφατα ολοκληρώθηκαν οι εργασίες ανέγερσης νοσοκομείου στην Αθένου.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Αθιένου	Αναπαλαίωση διατηρητέας οικίας τυροκομείου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Αναπαλαίωση παλιού αλευρόμυλου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) (ΤΠΟ) Βιβλιοθήκη Διαμόρφωση κεντρικής πλατείας (ΤΠΟ) Αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών (ΤΠΟ) Στέγη ηλικιωμένων (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Κέντρο νεότητας (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	και Αποκατάσταση Δημοτικής αγοράς
Τρούλλοι	Αντιπλημμυρικό έργο Αγ.Μαρίνας Αίθουσα εκδηλώσεων Αντικατάσταση παιχνιδιών σε δύο πάρκα της κοινότητας	
Αβδελλερό	Πάρκο άθλησης και ψυχαγωγίας Βιβλιοθήκη	Α'φάση

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω η περιοχή έχει επαρκή υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, κέντρα απασχόλησης παιδιών, αλλά ανεπαρκή πολιτιστική υποδομή. Ωστόσο αυτό ο τομέας αναμένεται να καλυφθεί αφού εντός του 2020 θα ξεκινήσει το έργο «Αποκατάσταση δημοτικής αγοράς στην Αθιένου» η οποία θα χρησιμοποιείται για πολιτιστικούς σκοπούς.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Αθιένου	Ανάπλαση της πλατείας της Βρύσης και του περιβάλλοντος χώρου (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Αναβάθμιση του Κωνσταντίνειου Δημοτικού Πάρκου (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Αποκατάσταση μεσαορίτικου αγροτόσπιτου /Κατασκευή θεματικού γεωργικού μουσείου Πολυδύναμο κέντρο Συντήρηση / αποκατάσταση διατηρητέων οικοδομών (Υποβλήθηκαν αιτήσεις για 2 διατηρητέα κτίρια στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Θεματικές διαδρομές Ανάπλαση κεντρικής πλατείας

Ανάπλαση πυρήνα
 Κέντρο πληροφόρησης
 Δημιουργία νέας κτηνοτροφικής ζώνης
 Δημιουργία πρότυπου «Κέντρου κτηνοτροφίας» (Περιφερειακό εκπαιδευτικό και ερευνητικό κέντρο για θέματα γεωργίας και κτηνοτροφίας)
 Παροχή χρηματοδοτικών κινήτρων για ανάπτυξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων
 Επιδιόρθωση παραδοσιακών οικοδομών
 Κατασκευή πλακόστρωτων πεζοδρομίων στον πυρήνα
 Ανάπλαση του οδικού δικτύου στον παραδοσιακό πυρήνα και διασύνδεση βασικών διατηρητέων κτιρίων του Δήμου
 Κατασκευή πολιτιστικού κέντρου και αμφιθεάτρου
 Κατασκευή περιφερειακού Αθλητικού κέντρου
 Κατασκευή πρόσθετων χώρων στάθμευσης στην κεντρική εμπορική περιοχή
 Κατασκευή δικτύου ποδηλατόδρομων για σύνδεση οικιστικής ζώνης με βιομηχανική περιοχή, και σύνδεση Δήμου με τις γειτονικές κοινότητες
 Κατασκευή πρόσθετων αναγκαίων έργων αποχετευτικού συστήματος ομβρίων υδάτων
 Κατασκευή θεματικών πάρκων για προσέλκυση θεματικού τουρισμού
 Αναβάθμιση/επέκταση της Δημοτικής Στέγης Ενηλίκων σε Περιφερειακό Κέντρο Ενηλίκων και Κέντρο Αποκατάστασης
 Δημιουργία φωτοβολταϊκών πάρκων
 Κατασκευή δρόμου Αθηνών-Τρούλλων

Τρούλλοι

Ανάπλαση πλατείας

Εισηγήσεις

Λόγω της εγγύτητας της περιοχής στην τουριστική περιοχή Λάρνακας και της σταδιακής ανάπτυξης του αγροτουρισμού θα μπορούσαν να προωθηθούν κάποια έργα μικρής κλίμακας για αισθητική βελτίωση των πυρήνων των κοινοτήτων καθώς και για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής (αναπλάσεις, εξωραϊσμοί, ποδηλατόδρομοι, θεματικές/θρησκευτικές διαδρομές, συντήρηση διατηρητέων κτιρίων).

3.2.4 Πάφος

Η Επαρχία Πάφου, εκτός του Δήμου Πάφου, απαριθμεί 112 Κοινότητες και 3 Δήμους, με συνολικό πληθυσμό 55.339 μόνιμους κατοίκους (σύμφωνα με την Απογραφή 2011, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου). Με βάση το Διαχωρισμό της Επαρχιακής Διοίκησης η Επαρχία Πάφου χωρίζεται σε 13 υποπεριοχές/ διαμερίσματα ως εξής:

Πίνακας 3.10: Διαχωρισμός Επαρχίας Πάφου σε Διαμερίσματα /Κατοίκους

Περιοχή/ Διαμέρισμα	Δήμος/Κοινότητα	Πληθυσμός
Παράκτια Πεδιάδα-Πόλις Χρυσοχούς	Αργάκα	1.078
	Γουδί	204
	Κινούσα	71
	Μακούντα	116
	Πελαθούσα	57
	Σκούλλη	65
	Στενή	173
	Χρυσοχού	132
	Χόλη	83
		Δήμος Πόλεως Χρυσοχούς
Παράκτια Πεδιάδα-ΠωμόςΛυσός	Αγία Μαρίνα Χρυσοχούς	647
	Γιαλιά	202
	Λυσός	205
	Νέα Δήμματα	50
	Περιστερόνα Πάφου	302
	Πωμός	448
	Φιλούσα Χρυσοχούς	31
	Σαραμά	2
	Ευρέτου	3
	Μελάδεια	17
Μελάνδρα	2	
Άγιος Ισίδωρος	7	
Ακάμας	Ανδρολίκου	34

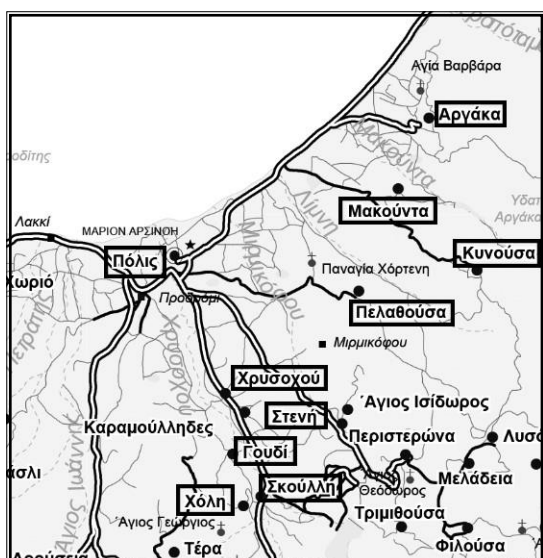
	Κάτω Αρόδες	39
	Πάνω Αρόδες	135
	Ίνεια	385
	Δρούσια	405
	Κάθηκας	438
	Νέο Χωριό Πάφου	519
	Φάσλι	0
Λαόνα	Πάνω Ακουρδάλεια	44
	Μηλιού	89
	Κάτω Ακουρδάλεια	65
	Τέρα	36
	Κρίτου Τέρα	86
	Ακουρσός	22
	Άγιος Δημητριανός	91
Στρουμπί	Αναδιού	17
	Γιόλου	762
	Δρύμου	110
	Δρυνία	55
	Θελέτρα	269
	Κούρδακα	7
	Κρίτου Μαρόττου	85
	Μηλιά Πάφου	14
	Λάσα	67
	Πολέμι	848
	Σίμου	185
	Στρουμπί	540
	Φοίτη	150
Ψάθι	110	
Τσάδα	Καλλέπεια	326

	Κοΐλη	466
	Λετύμπου	249
	Τσάδα	1.043
	Αγία Μαρίνα Κελοκεδάρων	37
	Αμαργέτη	209
	Αξύλου	61
	Ασπρογιά	60
	Γαλαταριά	56
	Ελεδιώ	44
	Κανναβιού	175
	Κοιλίνεια	39
Παναγιά-Στατός/Άγιος Φώτιος	Λεμιόνα	51
	Νατά	181
	Πάνω Παναγιά	481
	Πενταλιά	63
	Στατός – Άγιος Φώτιος	243
	Χούλου	147
	Φάλεια	2
	Βρέτσια	1
	Μαμούνταλη	18
	Αγία Βαρβάρα Πάφου	172
	Αναρίτα	876
Ανατολική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου	Αχέλεια	145
	Μανδριά Πάφου	893
	Τίμη	1.220
	Δήμος Γεροσκήπου	7.878
Ημιορεινή Πάφου	Αγία Μαρινούδα	266
	Άρμου	600
	Επισκοπή Πάφου	220

	Κονιά	2.209
	Μαραθούντα	309
	Έμπα	4.855
	Κισσόνεργα	2.004
Δυτική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου	Λέμπα	506
	Χλώρακας	5.356
	Δήμος Πέγειας	3.953
	Μέσα Χωριό	586
Περιοστική Πάφου	Μεσόγη	1.689
	Τάλα	2.695
	Τρεμιθούσα	1.041
	Άγιος Ιωάννης	29
	Άγιος Νικόλαος Πάφου	61
	Αρμίνου	24
	Κέδαρες	80
	Κελοκέδαρα	193
Διαρίζος - Κελοκέδαρα	Μέσανα	31
	Πραιτώρι	23
	Σαλαμιού	265
	Τραχυπέδουλα	64
	Άγιος Ιωάννης	29
	Φιλούσα Κελοκεδάρων	17
	Άγιος Γεώργιος Πάφου	101
	Αρχιμανδρίτα	43
	Κούκλια	892
Διαρίζος – Κούκλια	Μαμόνια	51
	Μούσερε	2
	Νικόκλεια	121
	Σταυροκόννου	56

Φασούλα Πάφου	56
Χολέτρια	264
Σουσκιού	10
Μάρωνας	0
Πρασιτίο Πάφου	8

3.2.4.1 Παράκτια Πεδιάδα-Πόλις Χρυσοχούς

Η περιοχή Παράκτια Πεδιάδα-Πόλις Χρυσοχούς η οποία είναι παραθαλάσσια/πεδινή περιοχή περιλαμβάνει εννέα (9) κοινότητες, Χόλη, Σκούλλη, Γουδί, Στενή, Χρυσοχού, Αργάκα (Τυλληρία Πάφου), Πελαθούσα, Κυνούσα, Μακούντα και το Δήμο Πόλεως Χρυσοχούς. Η μεγαλύτερη κοινότητα είναι ο Δήμος Πόλεως Χρυσοχούς (2.018 κατοίκους) με αμέσως επόμενη την κοινότητα Αργάκας (1078). Η κοινότητα που παρουσιάζει την ψηλότερη ποσοστιαία μεταβολή είναι η Χρυσοχού (153,8%) και οι κοινότητες που παρουσιάζουν φθίνουσα πορεία πληθυσμού είναι το Σκούλλη και η Κυνούσα. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στις 3.997 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 20,3%.

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ- ΠΟΛΕΩΣ ΧΡΥΣΟΧΟΥΣ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Χρυσοχού	52	132	153,85%	70	32
Χόλη	69	83	20,29%	180	30
Γουδί	145	204	40,69%	95	31.5
Πελαθούσα	49	57	16,33%	250	41
Κυνούσα	72	71	-1,39%	440	47
Μακούντα	66	116	75,76%	120	42.5

Στενή	105	173	64,76%	185	40.5
Σκούλλα	77	65	-15,58%	100	29
Αργάκα	793	1078	35,94%	95	44
Πόλη Χρυσοχούς	1893	2018	6,60%	30	35

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή έχει σημειωθεί τουριστική ανάπτυξη κυρίως στην περιοχή Λατσιού, του Δήμου Πόλεως Χρυσοχούς, η οποία γειτνιάζει με τη περιοχή του Ακάμα (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Υπάρχουν και άλλες προστατευόμενες περιοχές όπως π.χ. η Περιοχή Πόλις-Γιαλιάς, η Περιοχή Σκούλλα, Κρατικό δάσος Πάφου (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Ο Δήμος Πόλεως Χρυσοχούς έχει βραβευθεί ως Άριστος Ευρωπαϊκός προορισμός με θέμα «Προσβάσιμος Τουρισμός» στην Κύπρο, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος European Destinations of Excellence- EDEN 2013 «Accessible Tourism». Εκτός από τις παραλίες της περιοχής και το αλιευτικό καταφύγιο στο Λατσί σημείο ενδιαφέροντος αποτελεί και το Αρχαιολογικό μουσείο Μαρίου-Αρσινόης στην Πόλη Χρυσοχούς στο οποίο εκτίθενται ευρήματα από τον αρχαιολογικό χώρο Μαρίου-Αρσινόης ο οποίος προς το παρόν δεν είναι ανοικτός προς το κοινό λόγω συνεχιζόμενων ανασκαφών (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Οι κοινότητες Αργάκα, Γουδί και Χόλη παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες της περιοχής, και ειδικά στο Γουδί και στο Δήμο Πόλεως Χρυσοχούς, υπάρχουν πάρα πολλές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στο Γουδί και στην Πόλη Χρυσοχούς υπάρχουν αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Επίσης στην περιοχή υπάρχουν και αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία όπως ο Αρχάγγελος Μιχαήλ στη Χόλη, Ερείπια εκκλησίας Αγ. Αικατερίνης ανάμεσα στα χωριά Κρίτου Τέρα και Χόλη, Ερείπια Αγ. Αρίστου στο Γουδί, Παναγία Ελεούσα στη Χόλη, η Εκκλησία Αγ. Ανδρονίκου στην Πόλη Χρυσοχούς, εκκλησία Αγ. Αικατερίνης και Εκκλησία Παναγίας Πελαθούσας στην Πελαθούσα, Ξωκκλήσι Αγ. Βαρβάρας στην Αργάκα, Εκκλ. Αγ. Νικολάου στη Χρυσοχού.

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων την τελευταία δεκαετία έγινε η διαμόρφωση του χερσαίου χώρου του αλιευτικού καταφυγίου στο Λατσί, διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου στο Λατσί, διαμόρφωση πάρκου Αγ. Ανδρονίκου στην Πόλη Χρυσοχούς και διαμόρφωση/ανάπλαση της κεντρικής πλατείας στη Στενή. Αρχές του 2016 ολοκληρώθηκε και το έργο της διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου της εκκλ. Αγ. Τρύφωνα στη Στενή (Leader ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν οποιαδήποτε έργα αυτής της κατηγορίας την τελευταία δεκαετία.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή λειτουργεί Πολιτιστικό κέντρο στο Δήμο Πόλεως Χρυσοχούς.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: ολοκληρώθηκε πρόσφατα η ανέγερση στέγης ηλικιωμένων στο Προδρόμι Πόλεως Χρυσοχούς (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

,
”

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ- ΠΟΛΕΩΣ ΧΡΥΣΟΧΟΥΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Στενή	Διαμόρφωση/ανάπλαση κεντρικής πλατείας και ανέγερση Κοινοτικών κτιρίων Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου εκκλ. Αγ. Τρύφωνα (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	
Σκούλλη	Μετατροπή του πρώην Δημοτικού Σχολείου σε Κοινοτικά κτίρια	
Αργάκα		
Δήμος Πόλεως Χρυσοχούς	Διαμόρφωση Χερσαίου χώρου (στο Αλιευτικό καταφύγιο) (Πολεοδομικό Έργο) Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου στο Λατσί Διαμόρφωση πάρκου Αγ. Ανδρονίκου στην Πόλη Χρυσοχούς Πολιτιστικό κέντρο Πολυδύναμο κέντρο τρίτης ηλικίας (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Παραλιακός πεζόδρομος

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω φαίνεται ότι στην περιοχή δεν υπάρχει καθόλου δημόσια υποδομή σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης), πέραν του προαναφερόμενου έργου 'Στέγη ηλικιωμένων στο Προδρόμι Πόλεως Χρυσοχούς' το οποίο αναμένεται να εξυπηρετήσει μεγάλο αριθμό κοινοτήτων στην περιοχή του Δήμου Πόλεως Χρυσοχούς.

Παράλληλα, λόγω του τουριστικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η περιοχή τα έργα τουριστικής υποδομής είναι απαραίτητα για την περαιτέρω τουριστική της ανάπτυξη. Σε εξέλιξη είναι το έργο της διαμόρφωσης του παραλιακού πεζόδρομου Πόλεως Χρυσοχούς.

Προτεινόμενα έργα

**ΠΑΡΑΚΤΙΑ
ΠΕΛΙΑΔΑ- ΠΟΛΕΩΣ Πρωτεινόμενα έργα
ΧΡΥΣΟΧΟΥΣ**

Χρυσοχού

Γουδί Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Χρυσοχού-Γουδί-Σκούλλη

Σκούλλη

Αργάκα Εξωραϊσμός πυρήνα της κοινότητας που θα ενώνει τη βρύση του χωριού με το παλιό Δημοτικό σχολείο (Α' φάση)
Εξωραϊσμός νότιας πλευράς πυρήνα της κοινότητας (Β' φάση)

Κινούσα Εξωραϊσμός πλατείας

Δήμος Πόλεως Χρυσοχούς
Γραμμικό πάρκο στον ποταμό Χρυσοχούς
Θεματικό μουσείο θαλάσσιας ζωής
Ανάδειξη / προστασία αρχαιολογικών χώρων
Δημιουργία μουσείου λαϊκής τέχνης
Ανάδειξη αρχαίων μνημείων
Ανάπλαση πυρήνα
Πολυδύναμο κέντρο
Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων
Υπαίθριο θέατρο
θεματικές διαδρομές
Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων
Ανάπλαση πλατείας
Βιβλιοθήκη νέας τεχνολογίας
Νηπιαγωγείο-Βρεφονηπιακός σταθμός
Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας
Δημιουργία κέντρου πληροφόρησης
Αναβάθμιση όψεων κτιρίων
Ποδηλατοδρόμος
Σχέδιο διαμόρφωσης αλιευτικού καταφυγίου στο Λατσιά

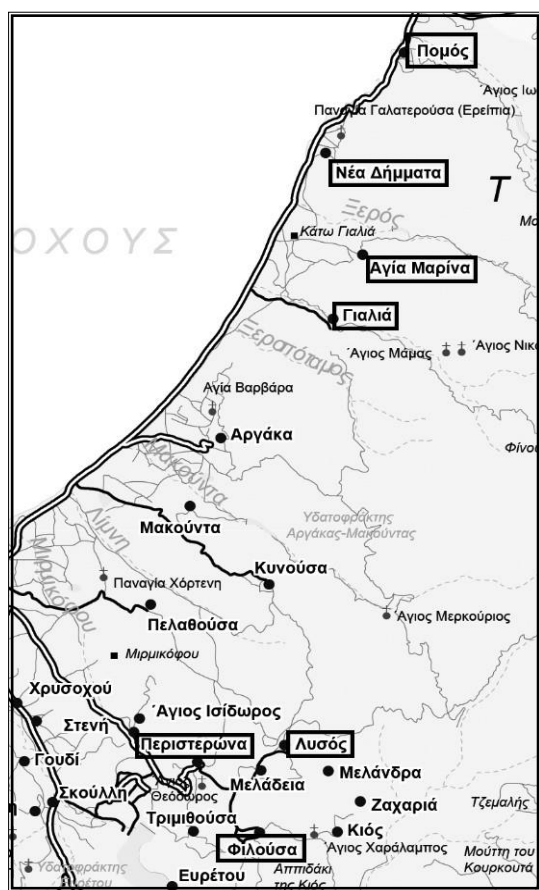
Εισηγήσεις

Λόγω της αύξησης στον πληθυσμό της περιοχής, καθώς και λόγω έλλειψης υποδομής, θα πρέπει να μελετηθούν η ανάγκες της περιοχής σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών ούτως ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες του τοπικού πληθυσμού. Ωστόσο τέτοιου είδους έργα δε συστήνεται να γίνονται στις πολύ μικρές κοινότητες αλλά είτε στην πόλη Χρυσοχούς είτε στην Αργάκα, και να λειτουργούν ως περιφερειακά, ούτως ώστε να αποφευχθούν προβλήματα όπως η αδυναμία λειτουργίας τους από τις τοπικές αρχές και η ανεπαρκής χρήση τους.

Παράλληλα λόγω της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή συστήνεται η υλοποίηση έργων ανάπλασης δημόσιων χώρων έργα τα οποία θα μπορούσαν να βελτιώσουν σημαντικά την αισθητική της περιοχής και το τουριστικό της προϊόν. Επιπλέον θα μπορούσε να προωθηθεί και η αναστήλωση διαφόρων μνημείων που υπάρχουν στην περιοχή (αρχαιολογικοί χώροι, παλιές εκκλησίες και πολλά διατηρητέα κτίρια).

Λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών καθώς και , της ανάπτυξης του παραθαλάσσιου τουρισμού και αγροτουρισμού συστήνεται η υλοποίηση έργων όπως μονοπάτια της φύσης, γραμμικά πάρκα, παραλιακοί πεζόδρομοι και θεματικές διαδρομές.

3.2.4.2 Παράκτια Πεδιάδα- Πωμός-Λυσός

Η περιοχή Παράκτια πεδιάδα – Πωμός/Λυσός, αποτελείται από παραθαλάσσιες, πεδινές και ημιορεινές περιοχές και περιλαμβάνει επτά (7) κοινότητες, Περιστερώνα, Φιλούσα Χρυσοχούς, Λυσός, και τις κοινότητες της περιοχής Τυλληρίας Πάφου, Πωμός, Νέα Δήμματα, Αγία Μαρίνα και Γιαλιά. Επίσης στην περιοχή υπάρχουν κάποιες κοινότητες με πολύ μικρό πληθυσμό ή εγκαταλειμμένες (Αγ. Ισίδωρος, Μελάδεια, Μελάνδρα, Ζαχαριά, Κιός, Σαραμά, Ευρέτου, Τριμιθούσα). Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 1.916 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 0,7%.

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ- ΠΩΜΟΣ- ΛΥΣΟΣ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Περιστερώνα Πάφου	198	302	52,53%	400	44
Λυσός	160	205	28,13%	550	47
Φιλούσα Χρυσοχούς	41	31	-24,39%	430	47.5
Γιαλιά	142	202	42,25%	135	49
Αγία Μαρίνα Χρυσοχούς	689	647	-6,10%	170	50
Νέα Δήμματα	70	50	-28,57%	40	50
Πωμός	595	448	-24,71%	10	54.5
Σαραμά	0	2	200%	285	32.5
Ευρέτου	5	3	-40,00%	200	28
Μελάδεια	19	17	-10,53%	550	46

Μελάνδρα	0	2	200%	610	49
Άγιος Ισίδωρος	10	7	-30,00%	200	40.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Ολόκληρη η περιοχή αποτελεί ένα μοναδικό τοπίο το οποίο χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη δάσους/βουνού και θάλασσας, το οποίο έχει παραμείνει σε μεγάλο βαθμό ανέγγιχτο λόγω της σχετικής απομόνωσης της περιοχής, κάτι το οποίο θα μπορούσε να τύχει εκμετάλλευσης με στόχο την ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού. Στα όρια των Κοινοτικών Συμβουλίων εμπίπτουν προστατευόμενες περιοχές όπως το Κρατικό Δάσος της Πάφου, Περιοχή Πόλις-Γιαλιάς, Περιοχή Σταυρός της Ψώκας/Καρκαβάς και Κοιλιάδα Σαραμά (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Στην περιοχή παρατηρείται τουριστική κίνηση κυρίως στην Κοινότητα Πωμού όπου υπάρχει αλιευτικό καταφύγιο και εξοχικά διαμερίσματα, και σε μικρότερο βαθμό στη Λυσό.

Οι κοινότητες Αγ. Μαρίνας Χρυσοχούς, Γιαλιά, Λυσός, Νέα Δήματα, Περιστερόνα, Πωμός και Φιλούσα Χρυσοχούς παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά,) και στις κοινότητες Λυσός, Περιστερόνα και Νέα Δήματα, υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Η περιοχή διαθέτει επίσης κάποια αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία (Μοναστήρι Παναγίας Χρυσοπατερίτισσας στον Πωμό, Εκκλησία Παναγίας Χρυσελεύσας στη Λυσό, Ερειπωμένη Γεωργιανή Μονή Παναγίας Χρυσογιαλιώτισσας στη Γιαλιά, Ερείπια Παναγίας Γαλατερούσας στα Νέα Δήματα, κ.α.).

Σημειώνεται ότι για την περιοχή Τυλληρίας (Πωμός, Νέα Δήματα, Αγία Μαρίνα και Γιαλιά) έχει εκπονηθεί Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης από την Εταιρεία Αναπτύξεως Τυλληρίας. Στο έγγραφο αυτό γίνεται περιγραφή των χαρακτηριστικών, προτερημάτων αλλά και προβλημάτων της περιοχής, καθώς και ανάλυση των προοπτικών ανάπτυξης. Το έγγραφο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στην περιοχή Τυλληρίας ο τριτογενής τομέας, συμπεριλαμβανομένου του Τουρισμού, έχει την μεγαλύτερη προοπτική για ανάπτυξη, σε σχέση με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Επιπλέον επισημαίνεται ότι το πολυποίκιλο φυσικό περιβάλλον (βουνό/δάσος/θάλασσα) της περιοχής, το οποίο είναι σε μεγάλο βαθμό ανέγγιχτο, η ιδιαίτερη ιστορία της περιοχής, και σε συνδυασμό με την νέα τουριστική τάση για επαφή με τη φύση και τον τοπικό πολιτισμό, θα πρέπει να τύχουν εκμετάλλευσης για την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν μόνο οι κοινότητες Αγ. Μαρίνα Χρυσοχούς, Πωμός και Γιαλιά τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η αστυφιλία, η γεωγραφική απομόνωση της περιοχής, η έλλειψη θέσεων εργασίας, η έλλειψη ιατρικών υπηρεσιών, το προβληματικό οδικό δίκτυο, τα προβλήματα υδροδότησης, η έλλειψη οικιστικών οικοπέδων για νέα ζευγάρια. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον, την ύπαρξη της παραλίας, την προοπτική για τουριστική ανάπτυξη, την γεωργική ανάπτυξη, τον εκκλησιαστικό τουρισμό, το φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων τους είναι η αλλαγή των πολεοδομικών ζωνών, η βελτίωση του οδικού δικτύου, η τουριστική προβολή της περιοχής, η

δημιουργία περιφερειακού Νοσοκομείου, η δημιουργία τουριστικών υποδομών (οργανωμένες παραλίες, πάρκα), η δημιουργία αθλητικών υποδομών, και τα εξωραϊστικά έργα.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων την τελευταία δεκαετία έγινε εξωραϊσμός του περιβάλλοντος χώρου των κοινοτικών κτιρίων στην Περιστερώνα, διαμόρφωση πλατείας, βρύσης και πυρήνα στη Φιλούσα, εξωραϊσμός πλατείας στα Νέα Δήμματα, και δημιουργία πάρκων στη Λυσό και στην Αγία Μαρίνα.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αποκατάσταση παραδοσιακών βρυσών στη Φιλούσα και στη Μελάδεια. Επίσης πρόσφατα έγινε διαμόρφωση του αρχαιολογικού χώρου της Γεωργιανής Μονής Παναγίας Χρυσογαλιώτισσας στη Γιαλιά.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκαν Πολιτιστικά κέντρα στον Πωμό (ΕΤΠΑ 2004-2006) και στη Λυσό (ΕΤΠΑ 2007-2013).

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΛΙΔΑΔΑ- ΠΩΜΟΣ- ΛΥΣΟΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Περιστερώνα Πάφου	Εξωραϊσμός χώρου Κοινοτικών κτιρίων Ανάπλαση πυρήνα Α' Φάση	
Λυσός	Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2007-2013) Δημιουργία Πάρκου	
Φιλούσα Χρυσοχούς	Διαμόρφωση Βρύσης, Πλατείας, Πυρήνα Διαμόρφωση πάρκου	
Αγία Μαρίνα Χρυσοχούς		
Νέα Δήμματα	Εξωραϊσμός Πλατείας Πολιτιστικό κέντρο (ΕΤΠΑ 2004-2006)	
Πωμός		
Μελάδεια	Διαμόρφωση Βρύσης	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει καθόλου δημόσια υποδομή σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης).

Λόγω του τουριστικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η περιοχή σε ότι αφορά φυσικό περιβάλλον (βουνό/θάλασσα) και κοινότητες με παραδοσιακό χαρακτήρα, μπορούν να προωθηθούν και άλλα έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής π.χ. θεματικές διαδρομές, ποδηλατικές διαδρομές, γραμμικά πάρκα, κλπ, με στόχο τη δημιουργία κινήτρων για επενδύσεις στον τομέα του αγροτουρισμού και την προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής/ιστορικής κληρονομιά και του φυσικού πλούτου της περιοχής.

Προτεινόμενα έργα

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ- ΠΩΜΟΣ- ΛΥΣΟΣ	
Περιστερώνα Πάφου	Περιφερειακό κέντρο Ηλικιωμένων και κέντρο χειροτεχνίας/ προώθησης τοπικών παραδοσιακών προϊόντων στη Περιστερώνα Ανάπλαση πλατείας Δημιουργία Μουσείου Ανάδειξη του ευρύτερου πυρήνα – Ανάπλαση και εξωραϊσμός των δρόμων της κοινότητας -Β' Φάση (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Πλακοστρώσεις Αναβάθμιση όψεων κτιρίων Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας
Φιλούσα Χρυσοχούς	Εξωραϊσμός πυρήνα / Λιθόστρωση δρόμων - Β' Φάση (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)
Γιαλιά	Πολυδύναμο κέντρο Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Αναβάθμιση όψεων κτιρίων θεματικές διαδρομές Πλακοστρώσεις Διαχωρισμός οικοπέδων Εμπλουτισμός συγκοινωνιών Κατασκευή κοινοτικού πάρκου Δημιουργία οργανωμένης παραλίας Δημιουργία περιφερειακού νοσοκομείου Δημιουργία κλειστού γηπέδου αθλοπαιδιών
Αγία Μαρίνα Χρυσοχούς	Πολυδύναμο κέντρο θεματικές διαδρομές Δημιουργία Μουσείου Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Πολιτιστικό κέντρο Δημιουργία περιφερειακού νοσοκομείου Αλλαγή ζωνών ανάπτυξης γής Βελτίωση οδικού δικτύου Κατασκευή πεζοδρομίων Τουριστική προβολή της κοινότητας
Λυσός	Ανάδειξη του ευρύτερου παραδοσιακού πυρήνα-Ανάπλαση και εξωραϊσμός των δρόμων.

Πωμός

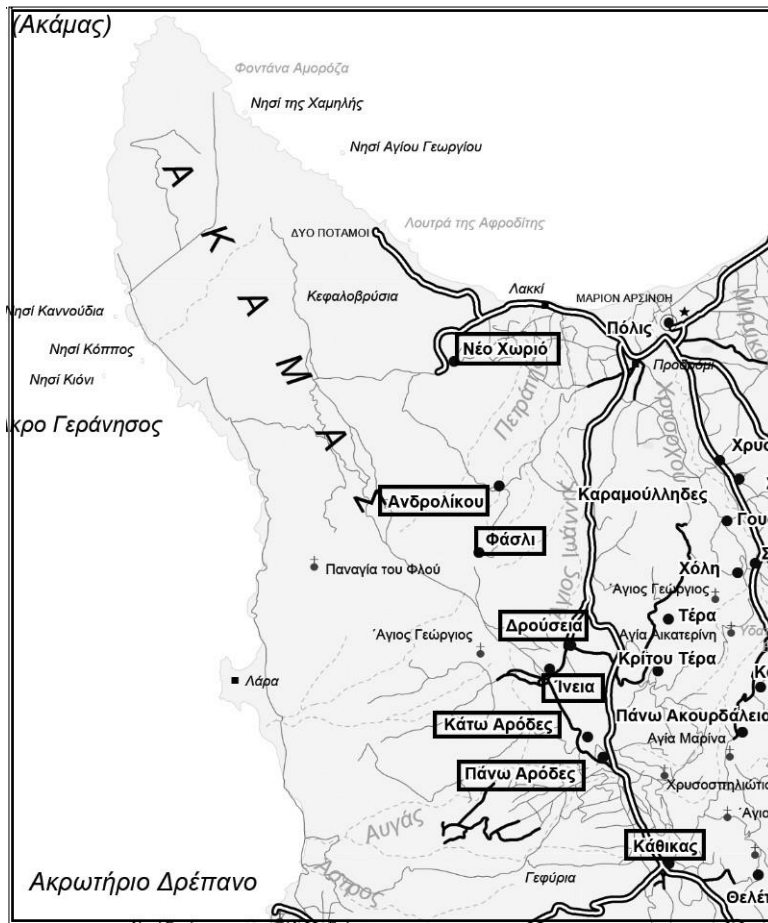
Διαμόρφωση πλατείας με χώρο εκδηλώσεων
Κατασκευή κυματοθραυστών και διαμόρφωση παραλιών
Τουριστική προβολή της κοινότητας
Δημιουργία πεζόδρομου-ποδηλατόδρομου μεταξύ Πωμού-
Παχύαμμου

Εισηγήσεις

Επειδή οι κοινότητες Αγ. Μαρίνα Χρυσοχούς, Γιαλιά, Περιστερώνα, Λυσός παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές, συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωφαιστικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Σε ότι αφορά Μονοπάτια Μελέτης της φύσης, λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών συστήνεται η υλοποίηση τέτοιων έργων για την περαιτέρω ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού.

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών, δεν υπάρχει επαρκής δημόσια υποδομή στην περιοχή. Λόγω της έλλειψης υποδομής είναι αναγκαίο όπως προωθηθούν κέντρα ηλικιωμένων και θα ήταν προτιμότερο τέτοια έργα να προωθούνται σε κοινότητες με μεγαλύτερο πληθυσμό και να εξυπηρετούν και τις μικρές κοινότητες της γύρω περιοχής. Ωστόσο θα πρέπει να μελετηθεί και το ενδεχόμενο οι ανάγκες της περιοχής να καλυφθούν και από το Πολυδύναμο κέντρο τρίτης ηλικίας το οποίο ολοκληρώθηκε πρόσφατα στην Πόλη Χρυσοχούς. Παράλληλα οι κοινότητες της περιοχής εισηγούνται τη δημιουργία περιφερειακού νοσοκομείου, ωστόσο θα πρέπει να μελετηθεί κατά πόσο το Νοσοκομείο Πόλεως Χρυσοχούς καθώς και το κέντρο υγείας στον Πύργο (Επαρχία Λευκωσίας), τα οποία είναι αρκετά κοντά στις κοινότητες της περιοχής, δεν είναι αρκετά για εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής.

3.2.4.3 Ακάμας

Η περιοχή Ακάμα η οποία στο μεγαλύτερο μέρος της αποτελεί περιοχή του Εθνικού Πάρκου Χερσονήσου Ακάμα, συμπεριλαμβάνει τις εξής οκτώ (8) κοινότητες: Ανδρολίκου, Κάτω Αρόδες, Πάνω Αρόδες, Δρούσεια, Ίνεια, Κάθηκας, Νέο Χωριό και την εγκαταλειμμένη κοινότητα Φάσλι. Η μεγαλύτερη την κοινότητα Νέου Χωριού με πληθυσμό 519 κατοίκων. Όλες οι κοινότητες παρά την περιορισμένη ανάπτυξη παρουσιάζουν ανοδική πορεία πληθυσμού. Ο συνολικός πληθυσμός των κοινοτήτων της περιοχής Ακάμα ανέρχεται στους 1.955 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 28,1%.

ΑΚΑΜΑΣ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
Ανδρολίκου	2	34	1600,00%	300	38
Κάτω Αρόδες	19	39	105,26%	580	27.5
Πάνω Αρόδες	108	135	25,00%	580	26.5
Ίνεια	353	385	9,07%	620	30
Δρούσεια	386	405	4,92%	620	30.5
Κάθηκας	333	438	31,53%	640	23
Φάσλι	0	0	0%	510	34
Νέο Χωριό Πάφου	325	519	59,69%	160	43.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από τοπία εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς, από δασώδεις περιοχές, βραχώδεις περιοχές, φαράγγια, καταρράκτες, ανέγγιχτες παραλίες, θαλάσσιες σπηλιές, κόλπους με κρυστάλλινα νερά, σημαντικό απόθεμα μοναδικής γλωρίδας και πανίδας, ως εκ τούτου έχει εξολοκλήρου χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη περιοχή (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) και συμπεριλαμβάνεται στο Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4.

Σύμφωνα με το Διαχειριστικό Σχέδιο για την Περιοχή του Δικτύου Natura 2000 «Χερσόνησος Ακάμα» η χερσόνησος αποτελείται από δύο βασικές θεματικές ενότητες περιοχών: τις περιοχές που εντάχθηκαν στο δίκτυο προστασίας της Φύσης NATURA 2000 - Χερσόνησος Ακάμα στη βάση ευρωπαϊκών οδηγιών (92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ) και τις περιοχές όπου ισχύουν πολεοδομικές ζώνες χρήσης γης και ανάπτυξης (πυρήνες κοινοτήτων).

Εκτός από το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον του Ακάμα όλες οι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά,) και στις κοινότητες της περιοχής, και ειδικότερα στη Δρούσεια και στον Κάθηκα, υπάρχει μεγάλος αριθμός κηρυγμένων διατηρητέων οικοδομών (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Επίσης στις κοινότητες υπάρχουν αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία όπως π.χ. η εκκλησία του Αγ. Καλανδίωνα στις Πάνω Αρόδες, Παρεκκλήσι Αγ. Γεωργίου και Ξωκκλ. Αγ. Μηνά στο Νέο Χωριό, Παναγία Ευαγγελίστρια στον Κάθηκα και τεμένη στα χωριά Ανδρολίκου και Κάτω Αρόδες., και το αρχαίο μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου Νικοξυλίτη στη Δρούσεια.

Στις κοινότητες Κάθηκας, Νέο χωριό, Πάνω Αρόδες, Δρούσεια λειτουργούν αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Στην περιοχή αυτή υπάρχει το Κέντρο πληροφόρησης Λαόνα στον Κάθηκα.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγινε εξωραϊσμός πλατειών στις Πάνω Αρόδες, στη Δρούσεια και στον Κάθηκα, και πιο πρόσφατα η ανάπλαση της κεντρικής πλατείας Ίνειας (ΕΤΠΑ 2007-2013) καθώς και η ανάπλαση του πυρήνα της Ίνειας. Επίσης ολοκληρώθηκε η Γ και Δ φάση λιθόστρωσης δρόμων Γ στον Κάθηκα και ανάπλαση προσόψεων κατοικιών στον πυρήνα του Κάθηκα..

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναπαλαίωση/εξωραϊσμός παραδοσιακού ελιόμυλου στις Κάτω Αρόδες και εξωραϊσμός παλιών δημοτικών σχολείων στις Κάτω Αρόδες, στις Πάνω Αρόδες και στην Ίνεια.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δημιουργήθηκε Περιφερειακό Πολιτιστικό Κέντρου (Αίθουσα εκδηλώσεων) στη Δρούσεια

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το κέντρο νεότητας στην Ίνεια (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΑΚΑΜΑΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Κάτω Αρόδες	Εξωραϊσμός Δημοτικού σχολείου Ανάπλαση παραδοσιακού Ελιόμυλου	
Πάνω Αρόδες	Εξωραϊσμός Δημοτικού Σχολείου Ανάπλαση πλατείας	Ανέγερση Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης Γεωλογίας και Παλαιοντολογίας Ακάμα (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)
Ίνεια	Εξωραϊσμός Δημοτικού Σχολείου Ανακαίνιση Γραφείου κοινοτάρχη. Κέντρο νεότητας Δημιουργία πλατείας (ΕΤΠΑ 2007-2013) Ανάπλαση πυρήνα	Θεματική Διαδρομή ‘Αφροδίτη’ Μουσείο Χελώνας
Δρούσια	Εξωραϊσμός πλατείας Δημιουργία Περιφερειακού Πολιτιστικού Κέντρου στη Δρούσεια – Κοινοτικά κτίρια	Ανάδειξη του πυρήνα – Ανάπλαση / εξωραϊσμός δρόμων
Κάθηκας	Ανέγερση κοινοτικών κτιρίων Εξωραϊσμός πλατείας Λιθόστρωση δρόμων στον πυρήνα Γ και Δ φάση Ανάπλαση προσόψεων κατοικιών στον πυρήνα	Περιφερειακό Πολυδύναμο/Πολιτιστικό Κέντρο Ακάμα, Χώροι Εκπαίδευσης, Απασχόλησης, Αναψυχής και Άθλησης παιδιών και νέων (ΕΓΤΑΑ 2014- 2020) Κέντρο πληροφόρησης χερσαίας χλωρίδας και πτηνοπανίδας.
Νέο Χωριό Πάφου		Εξωραϊσμός Κεντρικής Πλατείας Αγίου Μηνά και Ανάδειξη /Διαμόρφωση υπαίθριων χώρων(ΕΓΤΑΑ 2014- 2020) Κατασκευή εκθεσιακού χώρου για ερπετά και αμφίβια(ΕΓΤΑΑ 2014- 2020)
Ανδρολίκου	Κοινοτικό πάρκο Εκθεση απολιθωμάτων Παιδότοπος	Εξωραϊσμός περιβάλλοντος χώρου παλιάς βρύσης

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω φαίνεται ότι οι κοινότητες της περιοχής Ακάμα υστερούν σε ότι αφορά δημόσιες υποδομές σε κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης). Ωστόσο το έργο ανέγερση στέγης ηλικιωμένων στο Προδρόμι Πόλεως Χρυσοχούς (στο διαμέρισμα Παράκτια Πεδιάδα – Πόλης Χρυσοχούς) το οποίο άρχισε να λειτουργεί πρόσφατα θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τις κοινότητες της περιοχής λόγω της εγγύτητάς του. Επίσης, είναι σε εξέλιξη το έργο «Περιφερειακό Πολυδύναμο/Πολιτιστικό Κέντρο Ακάμα, Χώροι Εκπαίδευσης, Απασχόλησης, Αναψυχής και

Άθλησης παιδιών και νέων» στον Κάθηκα (ΕΓΤΑΑ 2014-2020) το οποίο θα έχει ουσιαστική συνεισφορά σε παροχές υπηρεσιών και απασχόληση της νεολαίας της περιοχής. Ως εκ τούτου η υπο υλοποίηση υποδομή θεωρείται στο παρόν στάδιο, και δεδομένου του μικρού μεγέθους των κοινοτήτων, ως ικανοποιητική.

Αντιθέτως λόγω της εξαιρετικής περιβαλλοντικής σημασίας της περιοχής εκτός από τα έργα περιβαλλοντικής φύσεως τα οποία στόχο έχουν την προστασία της, μπορούν να προωθηθούν έργα ούτως ώστε να δημιουργηθεί η κατάλληλη υποστηρικτική υποδομή στις κοινότητες, μέσω της οποίας θα προωθηθεί περαιτέρω η ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού. Θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι στο παρόν στάδιο, και στα πλαίσια του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, υλοποιούνται 3 έργα στις κοινότητες της περιοχής «Κατασκευή εκθεσιακού χώρου για ερπετά και αμφίβια» στην Κοινότητα Νέου Χωριού, «Εξωραϊσμός Κεντρικής Πλατείας Αγίου Μηνά και Ανάδειξη/Διαμόρφωση υπαίθριων χώρων» επίσης στην Κοινότητα Νέου Χωριού και «Ανέγερση Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης Γεωλογίας και Παλαιοντολογίας Ακάμα» στις Πάνω Αρόδες (ΕΓΤΑΑ 2014-2020). Επίσης στα πλαίσια του κρατικού προϋπολογισμού υλοποιείται και η ανάπλαση του πυρήνα Δρούσειας.

Προτεινόμενα έργα

ΑΚΑΜΑΣ	Προτεινόμενα έργα
Ανδρολίκου	Κέντρο ενημέρωσης φαραγγιών και περιβάλλοντος Ανδρολίκου και αίθουσα εκδηλώσεων Αποκατάσταση/ανάπλαση πλατείας Δημιουργία/επέκταση μονοπατιών της φύσης και θεματικών διαδρομών, σύνδεση σπηλιών, γεωμορφωμάτων και άλλων σημείων ενδιαφέροντος με περιπατητικές και ποδηλατικές διαδρομές. Διαμόρφωση μονοπατιού της φύσης στο φαράγγι της Ανδρολίκου, Αποκατάσταση/ανακαίνιση 2 βρυσών και ανάπλαση/οργάνωση της περιμέτρου τους. Κέντρο ειρήνης και πολιτισμικής συνεργασίας Τεύκρου Ανθία
Κάτω Αρόδες	Διαμόρφωση κυκλικών μονοπατιών της φύσης και ποδηλατοδρόμων που να περιλαμβάνουν και να έχουν ως αφετηρία το χωριό. Διαμόρφωση θέσεων θέας, πάρκου, εκδρομικού χώρου και παιδότοπου.
Πάνω Αρόδες	Εγκατάσταση σταθμού με ποδήλατα προς ενοικίαση για περιηγητές. Διαδρομή φύσης και πολιτισμού 'Κάτω βρύση-Αστροπάρκο-Μύλοι' – Πάρκο ερασιτεχνικής αστρονομίας και ανάπλαση/σηματοδότηση περιοχής πετρωμάτων. Εγκατάσταση σταθμού με ποδήλατα προς ενοικίαση για περιηγητές. Πολιτιστική μικρή και μεγάλη κυκλική διαδρομή/μονοπάτια μελέτης της φύσης. Πολιτιστική διαδρομή από τις Π.Αρόδες προς την εκκλησία της Παναγίας της Χρυσοσπηλιώτισσας (Θεμοκρήνη) και τη «σπηλιά της Χριστινούς»
Ίνεια	Χώροι πολιτισμού Λαόνας προσβάσιμοι σε όλους (Ίνεια-Κρίτου Τέρα)

Δρούσια	Περιφερειακό Μουσείο/Κέντρο αγροτικής ζωής και παράδοσης Ακάμα και εκπαιδευτικό Κέντρο χειροτεχνίας, οικοτεχνίας και παραδοσιακών προϊόντων. Διαμόρφωση κυκλικών πολιτιστικών/περιπατητικών/ποδηλατικών διαδρομών-σύνδεση οικιστικής περιοχής Δρούσειας με περιοχές του δικτύου NATURA 2000, αγροτικές περιοχές και Πιττοκόπο.
Κάθηκας	Περιφερειακό κέντρο χερσαίας χλωρίδας και πτηνοπανίδας Ανάπλαση και εξωραϊσμός δρόμων και όψεων κτηρίων στον ευρύτερο παραδοσιακό πυρήνα. (Ε' φάση) Πολιτιστική-ποδηλατική και περιπατητική-κυκλική διαδρομή με θέσεις θέας και ξεκούρασης στην περιοχή Μούντικο. Χαρτογράφηση και σήμανση διαδρομής.
Φόσλι	Αποκατάσταση/ανάπλαση ολόκληρου του οικισμού Αποτύπωση, μελέτη αποκατάστασης και εξωραϊσμού περιοχής παραδοσιακής βρύσης και δεξαμενής, διαμόρφωση στην ίδια περιοχή εκδρομικού χώρου και μικρής κατασκήνωσης με οικολογικά πρότυπα. Δημιουργία/επέκταση μονοπατιών της φύσης και θεματικών διαδρομών, Κατασκευή μονοπατιού της φύσης και ποδηλατικής διαδρομής γύρω από τον οικισμό.
Νέο Χωριό Πάφου	Κέντρο παραδοσιακής γαστρονομίας. Εξωραϊσμός όψεων. Κατασκήνωση με οικολογικά κριτήρια, πληροφοριακό περιβαλλοντικό κέντρο και πάρκο περιβαλλοντικής και ενεργειακής ενημέρωσης σε τεμάχιο κοντά στα λουτρά της Αφροδίτης. Πολιτιστική/περιπατητική διαδρομή, πολιτιστική διαδρομή ξερολιθιάς, πιλοτική συντήρηση και εμπλουτισμός πολιτιστικής κληρονομιάς ξηρολιθικών περιφράξεων, αναβαθμών, αλωνιών, σκιαδίων αρχαιολογικών μνημείων και άλλων. Αποκατάσταση/εξωραϊσμός 4 πετρόχτιστων γεφυριών, 4 καμινιών και συναφών εγκαταστάσεων παραγωγής ασβέστη, διενέργεια μέτρων προστασίας και ανάδειξης βαράθρου/αρχαιοτήτων(περιοχή Καραπουλλάκης). Κέντρο ενημέρωσης θαλάσσιας ζωής Ακάμα. Κέντρο επισκεπτών στο 'Τσιφλίκι της Γιόλους' σε περιοχή του Δικτύου Natura 2000

Εισηγήσεις

Σε ότι αφορά την περιοχή Ακάμα αυτή θα πρέπει να αντιμετωπισθεί στοχευόμενα και με βάση το Σχέδιο Διαχείρισης Ακάμα ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι για ανάδειξη της μοναδικής αυτής περιοχής. Για την περιοχή του Ακάμα συστήνονται τα έργα βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος των κοινοτήτων, έργα σύνδεσης των πυρήνων των κοινοτήτων με τις περιοχές φυσικής ομορφιάς, καθώς και κτιριακή υποδομή για τουριστικούς σκοπούς όπως, π.χ. διάφορα εξειδικευμένα κέντρα πληροφόρησης και μουσεία.

Επίσης θα μπορούσαν να προωθηθούν και έργα συντήρησης και ανάδειξης μνημείων και περιοχών φυσικής ομορφιάς αφού στην περιοχή υπάρχουν διάφορα μνημεία, γεωλογικοί σχηματισμοί, φαράγγια, παλιές εκκλησίες και διατηρητέα κτίρια. Μέσω του Διαχειριστικού σχεδίου Ακάμα συστήνεται η αποκατάσταση/εξωραϊσμός διαφόρων πολιτιστικών και φυσικών στοιχείων, κυρίως στα πλαίσια δημιουργίας/επέκτασης μονοπατιών της φύσης και θεματικών διαδρομών όπως για παράδειγμα

παραδοσιακές βρύσες (Κάθικας, Νέο Χωριό), παραδοσιακές ξερολιθιές (Κάθικας, Νέο Χωριό), σπηλιές και γεωλογικοί σχηματισμοί (Δρούσεια, Πάνω Αρόδες, Νέο Χωριό) παλιές εκκλησίες (Πάνω Αρόδες, Ανδρολίκου, Νέο Χωριό), παλιές μυλόπετρες (Πάνω Αρόδες) αρχαίοι τάφοι (Πάνω Αρόδες), παλιά ασβεστοκάμινα (Νέο Χωριό, Ανδρολίκου), παραδοσιακός νερόμυλος (Κάτω Αρόδες), καταρράκτης (Νέο Χωριό), παλιά γεφύρια (Νέο Χωριό).

Μέσω του Διαχειριστικού σχεδίου Ακάμα συστήνεται και η επέκταση υφιστάμενων αλλά και δημιουργία καινούριων μονοπατιών της φύσης και θεματικών διαδρομών και ειδικότερα επέκταση/ σύνδεση των μονοπατιών/διαδρομών στις προστατευόμενες περιοχές με τους πυρήνες των κοινοτήτων. Οι προτάσεις που απορρέουν από το διαχειριστικό σχέδιο αφορούν όλες τις κοινότητες του Ακάμα, δημιουργώντας έτσι ένα ολοκληρωμένο δίκτυο μονοπατιών και διαδρομών της περιοχής.

4.2.4.4 Λαόνα

Η περιοχή Λαόνα, η οποία είναι ημι-ορεινή περιοχή περιλαμβάνει 6 (έξι) κοινότητες, Πάνω και Κάτω Ακουρδάλεια, Μηλιού, Τέρα, Κρίτου Τέρα και Ακουρσό. Η μεγαλύτερη κοινότητα Μηλιού έχει πληθυσμό 89 κατοίκων. Το ενθαρρυντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες κοινότητες παρά τη μεγάλη απόσταση από το αστικό κέντρο, αναπτύσσονται σε κάποιο βαθμό πληθυσμιακά.

Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 342 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 18,7%.

ΛΑΟΝΑ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (Km)
Πάνω Ακουρδάλεια	26	44	69,23%	440	31.5
Μηλιού	81	89	9,88%	250	24
Κάτω Ακουρδάλεια	32	65	103,13%	320	30
Τέρα	19	36	89,47%	400	31.5
Κρίτου Τέρα	92	86	-6,52%	450	30
Ακουρσός	38	22	-42,11%	430	18

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στα όρια των Κοινοτικών Συμβουλίων εμπίπτει η προστατευόμενη περιοχή φαράγγια Αγ. Αικατερίνης και Αγ. Παρασκευής (Natura 2000) και η περιοχή γειτνιάζει με την προστατευόμενη περιοχή Ακάμα (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Στη Κρίτου Τέρα λειτουργεί Κέντρο Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης το οποίο εξυπηρετεί μαθητές και φοιτητές από όλη την Κύπρο.

Όλες οι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Πάνω και Κάτω Ακουρδάλεια, Μηλιού και Κρίτου Τέρα, υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Αγροτουριστικά καταλύματα υπάρχουν στα Πάνω και Κάτω Ακουρδάλεια, στην Κρίτου Τέρα και στη Μηλιού (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Επιπλέον η κοινότητα Μηλιού είναι φημισμένη για τις θειούχες πηγές τις (λειτουργούν ιαματικά λουτρά στο ανακαινισμένο Μοναστήρι των Αγ. Αναργύρων).

Η περιοχή διαθέτει επίσης κάποια αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία (Ερείπια εκκλ. Αγ. Αικατερίνης ανάμεσα στα χωριά Κρίτου Τέρα και Χόλη, Ξωκκλήσι Αγ. Παρασκευής στη Κρίτου Τέρα) και άλλα αξιοθέατα (π.χ. κατάλοιπα αρχαίου μύλου στην Κρίτου Τέρα, Κεφαλόβρυσος και νερόμυλοι στην Κρίτου Τέρα, το κτίριο του πρώτου καζίνο που λειτούργησε στην Κύπρο τέλος του 19^{ου} αιώνα στην Κρίτου Τέρα).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Κρίτου Τέρα το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η έλλειψη έργων υποδομής. Ως προτερήμα η κοινότητα θεωρεί, το φυσικό της περιβάλλον, τα αξιοθέατα και αρχαία μνημεία Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας τους είναι έργα εξωραϊστικά, αναπτυξιακά, τουριστικά και βελτίωσης του οδικού δικτύου.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων την τελευταία δεκαετία έγινε διαμόρφωση πλατείας στα Πάνω Ακουρδάλεια, εξωραϊστικά έργα μικρής κλίμακας στα Κάτω Ακουρδάλεια και μερικός εξωραϊσμός πλατείας Κεφαλόβρυσου στην Κρίτου Τέρα.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε συντήρηση των παλιών δημοτικών σχολείων στα Πάνω Ακουρδάλεια και στη Μηλιού.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκε Πολιτιστικό κέντρο στην Μηλιού .

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΛΑΟΝΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Πάνω Ακουρδάλεια	Διαμόρφωση Πλατείας Ανακαίνιση Δημοτικού Σχολείου	
Μηλιού	Πολιτιστικό κέντρο Διαμόρφωση Δημοτικού σχολείου	
Κάτω Ακουρδάλεια	Κατασκευή/εξωραϊσμός παλαιών πετρότοιχων	
Τέρα		
Κρίτου Τέρα	Εξωραϊσμός πλατείας Κεφαλόβρυσου Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	

Διαπιστώσεις

Κατά τα τελευταία χρόνια, στην περιοχή έχουν προωθηθεί έργα που αφορούν κυρίως την αναβαθμιση δημόσιων κτιρίων και τη διαμόρφωση πλατειών. Επίσης στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει καθόλου δημόσια υποδομή σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών).

Προτεινόμενα έργα

ΛΑΟΝΑ	Προτεινόμενα έργα
Κρίτου Τέρα	Κέντρο ηλικιωμένων Ανάπλαση πυρήνα Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Θεματικές Διαδρομές Χώροι πολιτισμού Λαόνας προσβάσιμοι σε όλους (Ινεια-Κρίτου Τέρα) Εξωραϊσμός καταρακτών του Κρεμιώτη Δημιουργία μονοπατιού της φύσης περιμετρικά της κοινότητας Συμπλεγματοποίηση υπηρεσιών με γειτονικές κοινότητες Δημιουργία νέου οδικού δικτύου με γειτονικές κοινότητες Εξωραϊσμός του πυρήνα
Κάτω Ακουρδάλεια	Λιθόστρωση και εξωραϊσμός του κεντρικού δρόμου που οδηγεί προς την Εκκλησία

Εισηγήσεις

Λογω του πολύ μικρού μεγέθους των κοινοτήτων δεν συστήνεται η προώθηση έργων παροχής υπηρεσιών, αλλά η εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής από κέντρα σε γειτονικές περιοχές.

Ωστόσο επειδή οι κοινότητες της περιοχής έχουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές συστήνεται η προώθηση εξωραϊστικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς την αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων, κάτι το οποίο μπορεί να οδηγήσει στην προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα του αγροτουρισμού.

Συστήνεται επίσης η υλοποίηση έργων όπως μονοπάτια της φύσης και θεματικές διαδρομές λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών .

4.2.4.5 Περιοχή Στρουμπιού

Η περιοχή Στρουμπιού η οποία είναι ημιορεινή περιοχή περιλαμβάνει δεκαπέντε (15) κοινότητες, Στρουμπί, Θελέτρα, Γιόλου, Δρύμου, Σίμου, Φύτη, Λάσα, Θρινιά, Πολέμι, Ψάθι, Αγ. Δημητριανό, Μηλιά, Κρίτου Μαρόττου, Αναδιού και Κούρδακα. Μεγαλύτερη κοινότητα της περιοχής είναι το Πολέμι στην οποία διαμένουν 848 κάτοικοι. Μεγάλες κοινότητες επίσης είναι η Γιόλου (762) και το Στρουμπί (540). Η μικρότερη κοινότητα είναι τα Κούρδακα με 7 κατοίκους. Η κοινότητα Λάσας είναι η μοναδική κοινότητα στο διαμέρισμα που παρουσιάζει φθίνουσα πορεία ο πληθυσμός της. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 3.310 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 15,3%.

**ΠΕΡΙΟΧΗ
ΣΤΡΟΥΜΠΙΟΥ**

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμ	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Αγιος Δημητριανός	85	91	7,06%	540	23
Στρουμπί	461	540	17,14%	430	15.5
Πολέμι	737	848	15,06%	470	18
Αναδιού	6	17	183,33%	520	30
Θρινιά	53	55	3,77%	550	25
Μηλιά Πάφου	5	14	180,00%	630	25
Κρίτου Μαρόττου	61	85	39,34%	530	29
Φοίτη	97	150	54,64%	680	29
Λάσα	91	67	-26,37%	605	27
Δρύμου	92	110	19,57%	500	28
Σίμου	171	185	8,19%	410	30.5
Ψάθι	98	110	12,24%	450	19.5
Θελέτρα	177	269	51,98%	380	21

Γιόλου	737	762	3,39%	300	21
Κούρδακα	0	7	700%	240	20

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή Στρουμπιού υπάρχουν οι προστατευόμενες περιοχές Σταυρός της Ψώκας, Περιοχή Δρύμου, Περιοχή Κρίτου Μαρότου, Γκρεμμοί Έζουσας, και Κοιλάδα Σαραμά (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Οι κοινότητες Αγ. Δημητριανός, Θελέτρα, Θρινιά, Κρίτου Μαρόττου, Λάσα, Σίμου και Φύτη παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Γιόλου, Σίμου, Λάσα, Φύτη, και Αγ. Δημητριανό, υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στην κοινότητα Λάσας υπάρχουν αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Άλλα σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή είναι π.χ., Γεφύρι του Σκάρφου κοντά στη Σίμου, Παλιός νερόμυλος Σίμου, Μετόχι Ιεράς Μονής του Κύκκου στο Πολέμι, εκκλ. Παναγίας Χρυσελεύσας στο Πολέμι (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Πολεμίου τα σημαντικότερα πρόβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, το προβληματικό οδικό δίκτυο, η έλλειψη ιατρικών υπηρεσιών, τα προβλήματα στη διαχείριση αποβλήτων. Ως προτερήματα η κοινότητα θεωρεί, την ύπαρξη των περιφερειακών σχολείων και την τουλίπα Πολεμίου που είναι προστατευόμενο είδος. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας η βελτίωση του οδικού δικτύου, η δημιουργία υγειονομικού κέντρου, η δημιουργία πράσινου σημείου, κλπ.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έγινε διαμόρφωση πλατείας στον Αγ. Δημητριανό, διαμόρφωση πλατείας Αγ. Παρασκευής στο Στρουμί, εξωραϊσμός πλατείας στη Σίμου, δημιουργία πλατείας στη Θελέτρα, και δημιουργήθηκαν πάρκα στον Αγ. Δημητριανό και στο Πολέμι. Πιο πρόσφατα ολοκληρώθηκε και η ανάπλαση πλατείας στη Λάσα.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναπαλαιώση/εξωραϊσμός παραδοσιακών βρυσών στις κοινότητες Στρουμί, Σίμου, Δρύμου, Μηλιά, Δρυινιά, Πολέμι, Αγ. Δημητριανός, Φύτη και συντήρηση παλιού νερόμυλου στη Γιόλου.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκε Πολιτιστικό και Λαογραφικό Πολύκεντρο σε ανακαινισμένο παλιό νερόμυλο στη Γιόλου και μετατροπή παραδοσιακής οικίας 'Το σπίτι του Δασονόμου' σε πολιτιστικό κέντρο στη Φύτη. Επίσης, πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο «Μετατροπή του Μετοχίου του Κύκκου σε Πολιτιστικό κέντρο στο Πολέμι» (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το κέντρο νεότητας στο Στρουμί (Πηγή: Οργανισμός νεολαίας Κύπρου) και τη βιβλιοθήκη στη Γιόλου δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή. Α

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΤΡΟΥΜΠΙΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Άγιος Δημητριανός	Δημιουργία Πάρκου Εξωραϊσμός βρύσης Διαμόρφωση Πλατείας Κοινοτικά κτίρια (Μετατροπή πρώην δημοτικού σχολείου)	
Στρουμπί	Πολιτιστικές διαδρομές (ΕΓΤΑΑ) Διαμόρφωση πλατείας Αγίας Παρασκευής. Κέντρο νεότητας	
Πολέμι	Εξωραϊσμός Βρύσης «Οξυνα» Δημιουργία κοινοτικών κτιρίων Δημιουργία πάρκου «κάτω βρύση» Μετατροπή του Μετοχίου του Κύκκου σε Πολιτιστικό κέντρο στο (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)	
Άρυνιά	Εξωραϊσμός παλαιάς βρύσης.	
Μηλιά Πάφου	Εξωραϊσμός παλαιάς βρύσης.	
Φοίτη	Επιδιόρθωση Παραδοσιακής οικίας «Το σπίτι του Δασονόμου» - Πολιτιστικό κέντρο	
Λάσα	Κοινοτικά κτίρια (Μετατροπή πρώην Δημοτικού Εξωραϊσμός πλατείας σχολείου)	
Αρύμου	Δημιουργία κοινοτικών κτιρίων Εξωραϊσμός παλαιάς Βρύσης.	
Σίμου	Εξωραϊσμός πλατείας Εξωραϊσμός παλαιάς βρύσης.	
Θελέτρα	Δημιουργία πλατείας Δημιουργία Γραφείου κοινοτάρχη	
Γιόλου	Μουσείο Λαϊκής Παράδοσης Βιβλιοθήκη	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω φαίνεται ότι σημαντικό πρόβλημα στην περιοχή αυτή είναι η έλλειψη υπηρεσιών υγείας και το κακό οδικό δίκτυο. Επίσης φαίνεται ότι η περιοχή υστερεί σε ότι αφορά δημόσιες υποδομές σε διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, , κέντρα απασχόλησης παιδιών, κλπ.).

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΤΡΟΥΜΠΙΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Στρουμπί	Λιθόστρωση των δρόμων που εφάπτονται της πλατείας Αγ. Παρασκευής και καταλήγουν στην Αγ. Σοφία Ανάδειξη του ευρύτερου πυρήνα/πλατείας και ανάπλαση/εξωραϊσμός των δρόμων/όψεων
Πολέμι	Εκπαιδευτικό κέντρο καλλιέργειας και προώθησης της τουλίπας - Βιόσφαιρα (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Πεζοδρομοποίηση κεντρικής οδού

	Βελτίωση του βασικού οδικού δικτύου που συνδέει την κοινότητα με την πόλη Δημιουργία πράσινου σημείου Δημιουργία περιφερειακού κέντρου υγείας Ανάπτυξη κέντρων-πάρκων για απασχόληση των νέων
Κρίτου Μαρόττου	Δημιουργία Μουσείου Ανάπλαση/ανάδειξη αρχαίας βρύσης Ανάπλαση πλατείας Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας Γραμμικό πάρκο
Λάσα	Εξωραϊσμός κεντρικής πλατείας
Γιόλου	Ανάπλαση πυρήνα – Φάση Α' (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)

Εισηγησεις

Λόγω της ανεπαρκούς υποδομής και της τάσης για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 15,3%) θα πρέπει να μελετηθεί το ενδεχόμενο προώθησης κάποιων περιφερειακών έργων παροχής υπηρεσιών, στην μεγαλύτερη κοινότητα της περιοχής, το Πολέμι, και συγκεκριμένα κάποιο έργο παροχής υπηρεσιών υγείας ή/και φροντίδας ηλικιωμένων . ,

Επιπρόσθετα, λόγω της ανάπτυξης του αγροτουρισμού και λόγω του ότι η Λάσα και Κρίτου Μαρόττου είναι κοινότητες με ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, θα μπορούσαν να προωθηθούν περαιτέρω εξωραϊστικά έργα με στόχο την αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων και την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.Επισης, είναι επιθυμητά και έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής π.χ. θεματικές διαδρομές, ποδηλατικές διαδρομές, ανάδειξη αρχαίων μνημείων, γραμμικά πάρκα, κλπ, με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

4.2.4.6 Τσάδα

Η περιοχή Τσάδας η οποία είναι ημι-ορεινή περιοχή περιλαμβάνει 4 κοινότητες, Κοίλη, Τσάδα, Καλλέπεια και Λετύμπου. Η κοινότητα Τσάδας είναι το Κεφαλοχώρι του διαμερίσματος. Όλες οι κοινότητες πλην της Λετύμπου επιδεικνύουν πληθυσμιακή αύξηση σε ένα εύρος 40%-52%. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στις 2.084 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2001). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 37,8%.

ΤΣΑΔΑ Κοινότητες /Δήμοι	Στατιστικά στοιχεία				
	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Τσάδα	684	1043	52,49%	620	10
Κοίλη	333	466	39,94%	590	13
Καλλέπεια	216	326	50,93%	500	13

Λετύμβου	279	249	-10,75%	380	16
-----------------	-----	-----	---------	-----	----

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή Τσάδας υπάρχουν οι προστατευόμενες περιοχές Κοίλη-Μαυροκόλυμπος και Κοιλάδα Έζουσας (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000).

Όλες οι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες της περιοχής, και ειδικότερα στην Καλλέπεια, υπάρχουν μερικές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στην Καλλέπεια λειτουργούν αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Επίσης στην περιοχή υπάρχουν και θρησκευτικά μνημεία π.χ. το ιστορικό μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού της Μίθθας στη Τσάδα, αρχαίο ξωκλήσι Τιμίου Σταυρού στην Καλλέπεια, αρχαία εκκλησία Αγ. Κυρίκου και Ιουλίτης στη Λετύμπου (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων). Μεγάλο μέρος των εκτάσεων του μοναστηριού του Τιμίου Σταυρού της Μίθθας έχει μετατραπεί σε γήπεδο γκολφ συμβάλλοντας σημαντικά στην προσέλκυση τουρισμού.

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκε μόνο η κοινότητα Καλλέπεια το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η καθυστέρηση στην υλοποίηση έργων υποδομής. Ως προτερήματα η κοινότητα θεωρεί, το φυσικό της περιβάλλον, το πολύ καλό κλίμα και την εγγύτητα της στην πόλη της Πάφου. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη της κοινότητας τους είναι κυρίως έργα εξωραϊστικά και βελτίωσης του οδικού δικτύου.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγινε ανάπλαση πλατείας στη Τσάδα, ανάπλαση πλατείας στην Καλλέπεια (ΕΤΠΑ 2004-2006) και ανάπλαση πλατείας στη Λετύμπου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Πρόσφατα ολοκληρώθηκε η δημιουργία του πολιτιστικού κέντρου στη Λετύμπου (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το Κέντρο νεότητας στην Καλλέπεια (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) δεν υπάρχει δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Επιπρόσθετα, πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο «Περιφερειακό Κέντρο Εκπαίδευσης Αγροτικών Επαγγελματιών» στην Κοινότητα Κοίλη (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)

ΤΣΑΔΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Τσάδα	Ανάπλαση Πλατείας.	
Κοίλη	Περιφερειακό Κέντρο Εκπαίδευσης Αγροτικών Επαγγελματιών (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)	
Καλλέπεια	Κέντρο νεότητας Ανάπλαση πλατείας (ΕΤΠΑ2004-2006)	
Λετύμβου	Ανάπλαση πλατείας (ΕΓΤΑΑ 2007-2013) Πολιτιστικό Κέντρο (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει καθόλου δημόσια υποδομή σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης).

Προτεινόμενα έργα

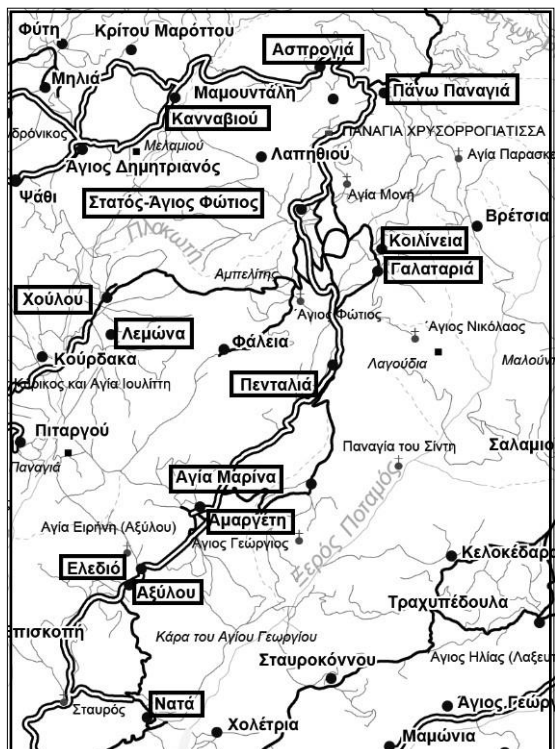
ΤΣΑΔΑ	Προτεινόμενα έργα
Κοίλη	Εξωραϊσμός πλατείας εντός της κοινότητας
Καλλέπεια	Διευκολύνσεις στην εγγραφή αγροτικών δρόμων Βελτίωση οδικού δικτύου Πρόσληψη μόνιμου προσωπικού για τις ανάγκες του Κ.Σ. Κατασκευή τοίχων αντιστήριξης για διαπλάτυνση δρόμων και επένδυσή τους με πέτρα.

Εισηγήσεις

Επειδή στην περιοχή υπάρχει τάση για αύξηση του πληθυσμού θα πρέπει να μελετηθεί κατά πόσον υπάρχουν ανάγκες για δημιουργία κέντρων παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρο ηλικιωμένων, κέντρο απασχόλησης παιδιών. Ωστόσο η δημιουργία τέτοιων έργων θα πρέπει να γίνεται με προϋπόθεση ότι αυτά θα λειτουργούν σε περιφερειακό επίπεδο και θα εξυπηρετούν όλες τις κοινότητες. Επίσης, τυχόν πρόωθηση τέτοιων έργων συστήνεται πρωτίστως στην Κοινότητα Τσάδας που είναι και η μεγαλύτερη πληθυσμιακά κοινότητα.

Λόγω του ότι όλες οι κοινότητες της περιοχής παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, συστήνεται η προώθηση εξωραϊστικών έργων με σκοπό την αισθητική βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος τους, την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Συστήνεται επίσης η δημιουργία μονοπατιών της φύσης και θεματικών διαδρομών με σκοπό τον εμπλουτισμό του αγροτουριστικού προϊόντος της περιοχής.

4.2.4.7 Παναγιά-Στατός Άγιος Φώτιος

Η περιοχή Πάνω Παναγιάς και Στατού Αγίου Φωτίου η οποία είναι ορεινή/ημιορεινή περιοχή περιλαμβάνει δεκατέσσερις (14) κοινότητες, Πάνω Παναγιά, Ασπρογιά, Κανναβιού, Στατός-Αγ. Φώτιος, Χούλου, Λεμώνα, Ελεδιό, Αξύλου, Νατά, Αμαργέτη, Αγία Μαρίνα, Πενταλιά, Γαλαταριά, Κοιλίνεια. Η μεγαλύτερη είναι η κοινότητα Πάνω Παναγιάς με 481 κατοίκους, αριθμός ο οποίος δεικνύει μείωση του πληθυσμού της κατά 14,7% από την απογραφή του πληθυσμού του 2001. Επίσης στην περιοχή υπάρχουν πολύ μικρές ή και εγκαταλειμμένες κοινότητες, και συγκεκριμένα οι κοινότητες Βρέτσια Λαπηθιού, Φάλεια, Μαμουντάλη, Πιταργού. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 1.847 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 1,5%.

ΠΑΝΑΓΙΑ-ΣΤΑΤΟΣ ΑΓΙΟΣ ΦΩΤΙΟΣ	Στατιστικά στοιχεία					
	Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Λεμώνα		59	51	-13,56%	300	22
Χούλου		190	147	-22,63%	320	22
Αμαργέτη		171	209	22,22%	390	25
Αγία Μαρίνα Κελοκεδάρων		31	37	19,35%	490	29.5
Πενταλιά		74	63	-14,86%	700	31

Γαλαταριά	55	56	1,82%	720	34
Κοιλίνεια	42	39	-7,14%	770	35
Στατός-Άγιος Φώτιος	248	243	-2,02%	810	36
Πάνω Παναγιά	564	481	-14,72%	840	35
Ασπρογιά	53	60	13,21%	620	32
Κανναβιού	162	175	8,02%	350	26
Αξύλου	46	61	32,61%	440	21.5
Ελεδιώ	22	44	100,00%	400	22
Νατά	162	181	11,73%	200	20
Φάλεια	4	2	-50,00%	540	40.5
Βρέτσια	0	1	100%	570	40
Λαπηθιού	0	0	0%	530	29
Μαμούνταλη	14	18	28,57%	670	34

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από εξαιρετική φυσική ομορφιά με προστατευόμενες περιοχές όπως το Κρατικό δάσος της Πάφου, Κοιλιάδες ποταμών Έζουσα και Ξερός, Γκρεμμοί Έζουσας, Βουνί Παναγιάς και περιοχή Επισκοπής/Μωρού νερού (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Επίσης στην περιοχή αυτή βρίσκεται το φράγμα Ασπρόγιας-Κανναβιού.

Οι κοινότητες Αγ. Μαρίνα, Λεμόνα, Νατά, Πάνω Παναγιά και Χούλου παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Χούλου, Παναγιά και Αμαργέτη υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Στις κοινότητες Χούλου και Παναγιά λειτουργούν αρκετά αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού). Η περιοχή είναι σημαντική οιοπαγωγή περιοχή και υπάρχουν πολλά οιοποιεία συμπεριλαμβανομένου και αυτού που βρίσκεται εντός του Μοναστηριού Χρυσορογιάτισσας.

Στην περιοχή υπάρχουν σημαντικά θρησκευτικά μνημεία (π.χ. Παναγιά Χρυσελεύσα και Μοναστήρι Χρυσορογιάτισσας στην Παναγιά, το Μοναστήρι της Παναγίας του Σίντι κοντά στην Πεντάλια το οποίο κέρδισε το βραβείο 'Europa Nostra' για τις εργασίες συντήρησής του, Παναγία Παντάνασσα στη Χούλου, τα βυζαντινά παρακ. Αγ. Γεωργίου και Αγ. Θεοδώρου στη Χούλου, Τζαμί στην Ασπρόγια, Αγ. Νικόλαος στη Γαλαταριά, Ερείπια Αγ. Αγαθονίκου στην Αμαργέτη) και διάφορα παραδοσιακά και αρχαία μνημεία π.χ. παλιές βρύσες στον Στατό - Άγιο Φώτιο, φράγκικο γεφύρι στην Αμαργέτη (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγινε εξωραϊσμός πλατείας στην Αμαργέτη, βελτιωτικά έργα στην πλατεία Ασπρογιάς, εξωραϊσμός πάρκου στη Νατά και κατασκευή πεζόδρομου στην Κανναβιού. η διαμόρφωση της τοποθεσίας Λόφου σε πλατεία στο

Ελεδίο μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Επίσης πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο «Εξωραϊσμός Πυρήνα της Κοινότητας Παναγιάς – Φάση Α'» (ΕΓΤΑΑ 2014-2020).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε αναπαλαίωση/εξωραϊσμός 2 παραδοσιακών βρυσών στο Στατό -Άγιο Φώτιο καθώς και το έργο ανάπλασης παλιού γερόλακκου στην Αμαργέτη μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή έγιναν τα εξής έργα, διαμόρφωση πρώην δημοτικού σχολείου σε Πολιτιστικό κέντρο στη Χούλου, μετατροπή παλιού δημοτικού σχολείου σε πολιτιστικό κέντρο στο Ελεδίο, ανακαίνιση αίθουσας πολλαπλών χρήσεων στην Αμαργέτη και δημιουργία πολιτιστικού κέντρου στη Νατά.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το κέντρο ηλικιωμένων στην Πάνω Παναγιά (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας) δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Ολοκληρώθηκε επίσης το έργο μετατροπής του Γυμνασίου Παναγιάς σε Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Στην Παναγία λειτουργεί επίσης και κέντρο υγείας.

ΠΑΝΑΓΙΑ-ΣΤΑΤΟΣ ΑΓΙΟΣ ΦΩΤΙΟΣ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα σε εξέλιξη
Λεμόνα	Ανακαίνιση Δημοτικού σχολείου και μετατροπή του σε ιατρείο	
Χούλου	Διαμόρφωση πρώην Δημοτικού σχολείου σε Πολιτιστικό κέντρο. Διαμόρφωση παλιάς παιδικής στέγης σε ιατρείο.	
Αμαργέτη	Εκθεσιακός χώρος- τουρκοκυπριακό το οποίο ανακαινίστηκε και χρησιμοποιείται ως εκθεσιακός χώρος φωτογραφιών και εκθεμάτων ζωγραφικής. Αίθουσα πολλαπλής χρήσης-αποκατάσταση του υφιστάμενου κτιρίου που άνηκε στο Κοινοτικό συμβούλιο. Εξωραϊσμός πλατείας Ανάπλαση Γερόλακκου (Leader-ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	
Αγία Μαρίνα Κελοκεδάρων		

Πενταλιά

Γαλαταριά

Στατός Άγιος Φώτιος Αναπαλαίωση δυο βρυσών
Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΕΓΤΑΑ
2007-2013)

Πάνω Παναγιά Στέγη ηλικιωμένων
Εξωραϊσμός Πυρήνα – Φάση Α' ΕΓΤΑΑ 2014-
2020
Μετατροπή Γυμνασίου Παναγιάς σε κέντρο
περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Ασπρογιά Βελτιωτικά έργα στην Πλατεία.

Κανναβιού Κατασκευή πεζόδρομου

Ελεδιώ Πολιτιστικό κέντρο- Πρόκειται για το κτίριο του
παλιού Δημοτικού Σχολείου, το οποίο
ανακαινίστηκε κι έγινε πολιτιστικό κέντρο και
Γραφείο του Κ.Σ.
Διαμόρφωση του Λόφου- Το έργο αφορά
διαμόρφωση του χώρου
και δημιουργία σημείου θέας (Leader -ΕΓΤΑΑ
2007-2013)

Νατά Εξωραϊσμός Πάρκου-τοπιοτέχνηση του χώρου
με πλακόστρωτο, παιχνίδια και παγκάκια. Επέκταση πάρκου
Πολιτιστικό κέντρο
Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Νατάς-
Χολετριών
Κατασκευή Δρόμου και Γέφυρας μεταξύ Νατάς-
Επισκοπής
Κατασκευή Δρόμου και Γέφυρας μεταξύ Νατάς-
Κελοκεδάρων

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι η υποδομή σε κέντρα ηλικιωμένων και πολιτιστικά κέντρα είναι ικανοποιητική, ωστόσο η περιοχή υστερεί σε ότι αφορά δημόσιες υποδομές σε άλλου είδους κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών).

Στην περιοχή θα μπορούσαν να προωθηθούν έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής αφού υπάρχει προοπτική για περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Προτεινόμενα έργα

ΠΑΝΑΓΙΑ-ΣΤΑΤΟΣ
ΑΓΙΟΣ ΦΩΤΙΟΣ Προτεινόμενα έργα

Αγία Μαρίνα Κελοκεδάρων	Δημιουργία Μουσείου Ανάπλαση πλατείας Ανάπλαση πυρήνα Δημιουργία πάρκου Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας
Πενταλιά	Ανάδειξη αρχαίων μνημείων Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας
Πάνω Παναγιά	Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Νηπιαγωγείο-βρεφονηπιακός σταθμός Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας Κέντρο Ηλικιωμένων Εξωραϊσμός πυρήνα φάση Β' (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020)
Λεμόνα	Εξωραϊσμός κοινοτικής πλατείας και μέρος του εφαιπτόμενου δρόμου
Κανναβιού	Πολυδύναμο κέντρο Ποδηλατόδρομο Πολιτιστικό κέντρο Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας Δημιουργία Κέντρου Πληροφόρησης
Αμαργέτη	Λιθόστρωση δρόμων (Β' φάση) Εξωραϊσμός βρύσης
Ελεδιώ	Εξωραϊσμός κεντρικής πλατείας
Γαλαταριά	Μετατροπή κτιρίων ΣΠΕ σε κέντρο απασχόλησης ηλικιωμένων (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Γαλαταριάς και Σαλαμιού

Εισηγήσεις

Αν και η περιοχή υστερεί σε έργα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα νεότητας, κοινοτικές βιβλιοθήκες), στο παρόν στάδιο δεν πρέπει να θεωρηθούν ως έργα προτεραιότητας λόγω της τάσης για μείωση του πληθυσμού στην περιοχή. Ωστόσο εάν μετά από μελέτη διαπιστώθει ότι υπάρχει πράγματι ανάγκη για τέτοιου είδους έργα συστήνεται όπως χρησιμοποιηθούν υφιστάμενα κτίρια (π.χ. εγκαταλειμένα) τα οποία θα μπορούσαν μετά από εργασίες αποκατάστασης να χρησιμοποιηθούν σε περιφερειακή βάση και να εξυπηρετούν ένα σύνολο κοινοτήτων. Τέτοιου είδους έργα δεν συστήνεται να προωθούνται σε κοινότητες με πολύ μικρό πληθυσμό καθώς υπάρχει ο κίνδυνος η τοπική αρχή να μην είναι σε θέση να τα λειτουργήσει επαρκώς και τα έργα αυτά να περιπέσουν σε αχρησία.

Αντιθέτως, στην περιοχή αυτή θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε εξωραϊστικά έργα, και ειδικά σε κοινότητες όπως η Αγ. Μαρίνα, Πάνω Παναγιά, Λεμόνα και Χούλου οι οποίες παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα, με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Θα μπορούσαν να προωθηθούν ακόμη και έργα συντήρησης παλιών κτιρίων και μνημείων αφού υπάρχουν διατηρητέες οικοδομές, αρχαίες εκκλησίες και διάφορα παραδοσιακά στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στην περιοχή (π.χ. Πενταλιά). Παράλληλα συστήνονται και τα έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής όπως Μονοπάτια Μελέτης της φύσης και θεματικές διαδρομές λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών και θρησκευτικών μνημείων.

4.2.4.8 Ανατολική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου

Η Ανατολική παράκτια πεδιάδα Πάφου η οποία είναι πεδινή/παραθαλάσσια περιοχή περιλαμβάνει πέντε (5) κοινότητες, Αχέλεια, Μανδριά, Τίμη, Αναρίτα και Αγία Βαρβάρα και το Δήμο Γεροσκήπου, με συνολικό πληθυσμό 11.184 κατοίκους (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Ο πληθυσμός στην περιοχή αυτή έχει σημειώσει σημαντική αύξηση (48,3%) λόγω της

εγγύτητας στην αστική περιοχή της Πάφου και λόγω της εύκολης πρόσβασης στις κοινότητες από τον αυτοκινητόδρομο Λεμεσού-Πάφου και ως αποτέλεσμα υπάρχει σημαντική οικιστική ανάπτυξη. Οι κοινότητες με τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή ανάπτυξη είναι η Αγ. Βαρβάρα (341%), τα Μανδριά (148%) και η Αναρίτα (138%). Στην περιοχή αυτή βρίσκεται και το Διεθνές Αεροδρόμιο Πάφου. Επίσης στη Γεροσκήπου, η οποία είναι και η μεγαλύτερη κοινότητα της περιοχής, με 8.000 κατοίκους, παρατηρείται σημαντική τουριστική ανάπτυξη.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ ΠΑΦΟΥ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Μανδριά Πάφου	360	893	148,06%	30	13
Τίμη	899	1220	35,71%	60	10
Αγία Βαρβάρα	39	172	341,03%	100	9
Αναρίτα	368	876	138,04%	105	13
Αχέλεια	113	145	28,32%	45	7
Δήμος Γεροσκήπου	5763	7878	36,70%	65	3

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν προστατευόμενες περιοχές και συγκεκριμένα οι εκβολές των ποταμών Εζουσα και Ξερός (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) και από την κοινότητα Αχέλειας περνά το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4. Επίσης στην περιοχή βρίσκεται το Φράγμα της Αναρίτας (Ασπρόκρεμμο) με τα ερείπια της εγκαταλελειμμένης κοινότητας Φοίνικας στις όχθες του.

Οι κοινότητες Αναρίτα και Τίμη παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στη Γεροσκήπου υπάρχουν πολλές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Επίσης στην περιοχή υπάρχουν αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία (π.χ. Εκκλ. Αγ. Παρασκευής στη Γεροσκήπου, Παρεκκλήσι Αγίων Πέντε στη Γεροσκήπου, Εκκλ. Αγίας Σοφίας και τέμενος στη Τίμη, Ερείπιο εκκλησίας Αγ. Επιφανείου, Εκκλ. Παναγίας Καθολικής, Ξωκκλ. Αγ. Θεοδοσίου, ξωκκλ. Αγ. Λεοντίου, Αγ. Γεωργίου και Ερείπια Αγ. Μαρίνας στην Αχέλεια, Ιερό Απόλλωνος Υλάτη στη Γεροσκήπου, κατάλοιπα ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου-αρχαίοι τάφοι, ελιόμυλος, μεσαιωνικός νερόμυλος, κτλ.) (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Έγινε ανάπλαση χώρου γύρω από παλιά βρύση και διαμόρφωση πάρκου στην Αγ. Βαρβάρα και δημιουργήθηκε πλατεία και παιδότοπος στην Αχέλεια Στην Γεροσκήπου έγινε ανάπλαση της πλατείας, διαμόρφωση του Ιεροκήπειου πάρκου, ανάπλαση του χώρου Κάτω βρύσης, και επίσης δημιουργήθηκαν σε διάφορα σημεία του Δήμου ποδηλατοδρόμοι.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Σε αυτήν την κατηγορία έργων έγινε εξωραϊσμός Πάνω και Κάτω Βρύσης στην Τίμη, εξωραϊσμός βρύσης στην Αγ. Βαρβάρα, εξωραϊσμός Κάτω βρύσης και βελτίωση βρύσης Κολωνός, αναστήλωση μεσαιωνικού νερόμυλου στη Γεροσκήπου και η συντήρηση/αποκατάσταση βρύσης στην Αγ. Βαρβάρα μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά αυτή την κατηγορία έγινε συντήρηση του πολιτιστικού κέντρου στα Μανδριά, ανέγερση αίθουσας πολλαπλών χρήσεων στα κοινοτικά κτίρια Αγ. Βαρβάρας, Πολιτιστικό κέντρο στην Αναρίτα.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή αυτή υπάρχουν το Κέντρο ηλικιωμένων και το Πολυδύναμο κέντρο απασχόλησης παιδιών στη Γεροσκήπου (Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων) και το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Ανεργού Πληθυσμού στην Αναρίτα (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ ΠΑΦΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Μανδριά Πάφου	Κοινοτικό Ιατρείο-Παλιό τουρκοκυπριακό σπίτι το οποίο ανακαινίστηκε. Συντήρηση πολιτιστικού κέντρου	
Τίμη	Εξωραϊσμός πάνω και κάτω Βρύσης-Πρόκειται για υφιστάμενες βρύσες των οποίων έγινε αποκατάσταση του κι επένδυση με πέτρα.	

Αγία Βαρβάρα Πάφου	Εξωραϊσμός βρύσης-Αποκατάσταση/ επιδιόρθωση υφιστάμενης βρύσης και ανάπλαση χώρου. Διαμόρφωση Πάρκου-Τοποθέτηση πλακόστρωτου και φωτισμού. Ανέγερση κοινοτικών κτιρίων-Τα κοινοτικά κτίρια συμπεριλαμβάνουν και αίθουσα πολλαπλής χρήσης. Συντήρηση/ αποκατάσταση παλιάς Βρύσης (Leader 2007-2013)
Αναρίτα	Πολιτιστικό κέντρο Δημιουργία κέντρου απασχόλησης ανενεργού πληθυσμού (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)
Αχέλεια	Δημιουργία πλατείας και παιδότοπου
Δήμος Γεροσκήπου	Ανάπλαση πλατείας- πολεοδομικό έργο Εξωραϊσμός Κάτω βρύσης-τοποθέτηση πλακόστρωτου Ιεροκήπειο Πάρκο (Διαμόρφωση του χώρου) Βελτίωση της βρύσης της κολώνης Αναστήλωση του Μεσαιωνικού Νερόμυλου Δημιουργία Κέντρου Ενηλίκων Δημιουργία Ποδηλατοδρόμων

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι υπάρχει υποδομή σε ότι αφορά κέντρα απασχόλησης παιδιών και κέντρα ηλικιωμένων, ωστόσο λόγω της σημαντικής αύξησης του πληθυσμού πιθανόν να δημιουργούνται επιπρόσθετες ανάγκες σε έργα αυτής της κατηγορίας. Επίσης δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά βιβλιοθήκες, κέντρα νεότητας, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, οπότε θα μπορούσαν να προωθηθούν τέτοιου είδους έργα για εξυπηρέτηση των αναγκών του τοπικού πληθυσμού.

Προτεινόμενα έργα

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ ΠΑΦΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Μανδριά Πάφου	Εξωραϊσμός πλατείας της κοινότητας Νηπιαγωγείο-βρεφονηπιακός σταθμός Πολυδύναμο κέντρο Κέντρο ηλικιωμένων
Αχέλεια	Θρησκευτική Διαδρομή Αγίου Θεοδοσίου και ανάπλαση πυρήνα

Δήμος Γεροσκήπου	Ανάπλαση πυρήνα. Συντήρηση διατηρητέων κτιρίων. Θεματικές διαδρομές Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας. Δημιουργία Πάρκου. Παραλιακός πεζόδρομος
Τίμη	Εξωραϊσμός δασούδι Τίμης εντός της Κοινότητας
Αγία Βαρβάρα	Κατασκευή δρόμου και γεφυριού μεταξύ Αγ. Βαρβάρας και κτηνοτροφικής περιοχής

Εισηγήσεις

Λόγω της υψηλής τάσης για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 48,3%) είναι προφανές ότι προτεραιότητα στην περιοχή θα πρέπει να δοθεί στα έργα παροχής υπηρεσιών. Θα πρέπει να μελετηθούν οι ανάγκες της περιοχής ούτως ώστε τέτοια έργα να προωθούνται σε κοινότητες που έχουν πραγματικά ανάγκη και είναι σε θέση να λειτουργήσουν/διαχειριστούν επαρκώς τέτοια κέντρα. Επίσης συστήνεται τέτοια έργα να γίνονται στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες και να λειτουργούν σε περιφερειακό επίπεδο εξυπηρετώντας έτσι πέραν της μιας κοινότητας.

Επίσης λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών και της τουριστικής ανάπτυξης στην παραλιακή περιοχή Γεροσκήπου συστήνεται η δημιουργία μονοπατιών της φύσης, θεματικών διαδρομών και παραλιακών πεζόδρομων για τον περαιτέρω εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής.

4.2.4.9 Ημιορεινή Πάφος

Η περιοχή Ημιορεινής Πάφου περιλαμβάνει πέντε (5) κοινότητες, Άρμου, Κονιά, Μαραθούντα, Επισκοπή και Αγία Μαρινούδα. Στην περιοχή την τελευταία δεκαετία σε όλες τις κοινότητες σημειώθηκε μεγάλη αύξηση στον πληθυσμό λόγω της εγγύτητας των κοινοτήτων στην αστική/τουριστική περιοχή Πάφου (προάστια), με ανάλογη εμπορική, οικιστική, βιομηχανική ανάπτυξη. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στις 3.604 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 90%. Κεφαλοχώρι της περιοχής είναι τα Κονιά στα οποία διαβιών 2.209 κάτοικοι. Η κοινότητα αυτή απέχει μόλις 4 km από το αστικό κέντρο και τα τελευταία χρόνια έχει πληθυσμιακή αύξηση που αγγίζει το 140,8%. Οι υπόλοιπες κοινότητες με εξαίρεση την κοινότητα Άρμου, έχουν ικανοποιητική σταθερή αύξηση πληθυσμού που κυμαίνεται από 20% μέχρι 35% περίπου.

ΗΜΙΟΡΕΙΝΗ ΠΑΦΟΥ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
-------------------	-------------------------	-------------------------	----------------------	----------	--

Κονιά	917	2209	140,89%	190	4
Αγία Μαρινούδα	220	266	20,91%	105	6.5
Μαραθούντα	256	309	20,70%	310	6
Άρμου	343	600	74,93%	350	7
Επισκοπή Πάφου	162	220	35,80%	200	13

Χαρακτηριστικά περιοχής

Στην περιοχή υπάρχουν προστατευόμενες περιοχές και συγκεκριμένα η κοιλάδα του ποταμού Έζουσα και η περιοχή Επισκοπή-Μωρού Νερού (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Επίσης σημείο αναφοράς στην περιοχή είναι ο Γκρεμμός της Επισκοπής (προστατευόμενο τοπίο). Λόγω των σημαντικών προστατευόμενων περιοχών δημιουργήθηκε πρόσφατα το Κέντρο περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Επισκοπής Πάφου με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών. Από την περιοχή περνά και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 από τις κοινότητες Μαραθούντα, Αγία Μαρινούδα και Επισκοπή.

Οι κοινότητες Άρμου και Επισκοπή παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στην Επισκοπή υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στην κοινότητα Επισκοπής λειτουργούν και αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Επίσης στην Επισκοπή υπάρχουν κάποια Εκκλησιαστικά μνημεία (εκκλ. Αγ. Ιλαρίωνα και Ερείπια εκκλησίας Αγ. Γενναδίου στο Μωρό Νερό κοντά στην Επισκοπή).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Κέντρα πληροφόρησης: Εκτός από το Κέντρο περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Επισκοπής δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων την τελευταία δεκαετία έγινε ανάπλαση της πλατείας Άρμου-Φάση Α' (ΕΤΠΑ 2004-2006), ανάπλαση της πλατείας Επισκοπής-Φάση Α' και η «Ανακατασκευή πετραύλακου, συντήρηση βρύσης και λίμνης στην Άρμου» μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Δεν έγιναν έργα αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Εκτός από το Πολιτιστικό κέντρο στα Κονιά δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το κέντρο νεότητας στα Κονιά (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΗΜΙΟΡΕΙΝΗ ΠΑΦΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Κονιά	Πολιτιστικό κέντρο - Κέντρο Νεότητας	
Μαραθούντα		
Άρμου	Ανάπλαση της Πλατείας Α Φάση (ΕΤΠΑ 2004-2006) Ανακατασκευή Πετραύλακκου, Συντήρηση Βρύσης και Λίμνης Άρμου (Leader 2007-2013)	
Επισκοπή Πάφου	Κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης Α΄ Φάση ανάπλασης πλατείας (ΕΤΠΑ2004-2006) Β΄ Φάση ανάπλασης πλατείας Κατασκευή Δρόμου και Γέφυρας μεταξύ Νατάς-Επισκοπής	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω φαίνεται ότι η περιοχή υστερεί σε ότι αφορά δημόσιες υποδομές σε κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης), οπότε θα μπορούσαν να προωθηθούν τέτοιου είδους έργα για εξυπηρέτηση των αναγκών του τοπικού πληθυσμού.

Προτεινόμενα έργα

ΗΜΙΟΡΕΙΝΗ ΠΑΦΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Κονιά	Ανάπλαση πλατείας στον πυρήνα Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων. Ανάπλαση πυρήνα Νηπιαγωγείο-Βρεφονηπιακός σταθμός. Δημιουργία Πάρκου. Πολυδύναμο κέντρο.
Άρμου	Νηπιαγωγείο-Βρεφονηπιακός σταθμός Β Φάση πλατείας Άρμου Πολυδύναμο Κέντρο Μονοπάτι της φύσης/σημεία θέας Δημιουργία Μουσείου

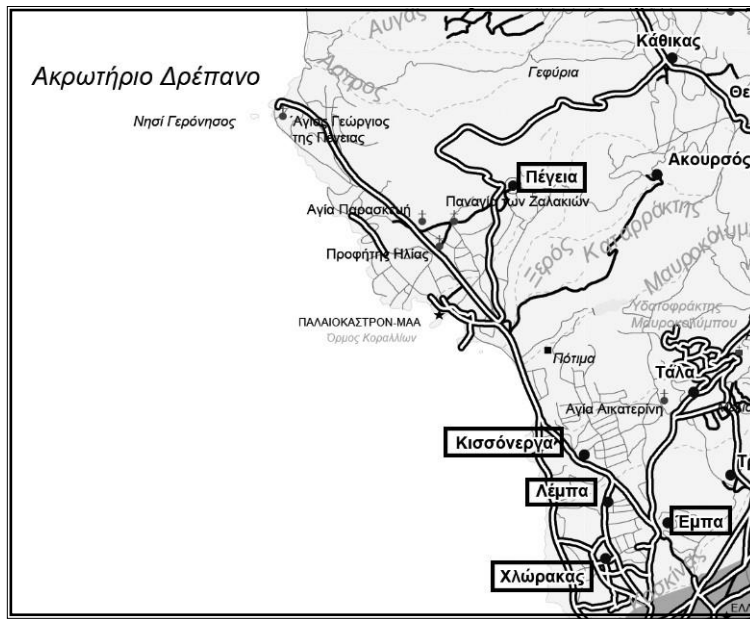
Επισκοπή Πάφου	Ανάπλαση της περιοχής του γκρεμού - Γ' Φάση (Υποβλήθηκε στο Μέτρο 19 – Leader, ΠΑΑ 2014-2020) Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Επισκοπής-Νατάς
Αγία Μαρινούδα	Εξωραϊσμός παλαιάς βρύσης και δημιουργία κοινοτικού πάρκου

Εισηγήσεις

Λόγω του ότι οι κοινότητες Άρμου και Επισκοπή έχουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στην Επισκοπή υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές, συστήνεται η προώθηση περαιτέρω εξωραϊστικών έργων και συγκεκριμένα η επέκταση των έργων (ανάπλασης των πλατειών) που έγιναν στις δύο κοινότητες, με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Επίσης, λόγω της ύπαρξης προστατευόμενων περιοχών, και της εγγύτητας της περιοχής στην Τουριστική περιοχή Πάφου συστήνεται η υλοποίηση έργων όπως μονοπάτια της φύσης και θεματικές διαδρομές.

Παράλληλα λόγω της έλλειψης υποδομής σε ότι αφορά κέντρα παροχής υπηρεσιών, και της υψηλής τάσης για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 90%) συστήνεται η υλοποίηση τέτοιων έργων, ωστόσο αυτά θα ήταν ορθότερο να προωθούνται στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες (π.χ. Κονιά) και να λειτουργούν ως περιφερειακά και να εξυπηρετούν όλες τις κοινότητες της περιοχής.

4.2.4.10 Δυτική Παράκτια Πεδιάδα Πάφου

Η Δυτική παράκτια πεδιάδα Πάφου περιλαμβάνει τέσσερις (4) κοινότητες, Χλώρακα, Έμπα, Λέμπα, Κισσόνεργα και το Δήμο Πέγεια. Λόγω της εγγύτητάς της στην αστική περιοχή Πάφου (προάστια) και του παραθαλάσσιου της χαρακτήρα και των σημαντικών αρχαιολογικών /θρησκευτικών μνημείων, η περιοχή παρουσίασε σημαντική αύξηση πληθυσμού καθώς και εκτεταμένη τουριστική ανάπτυξη (Ξενοδοχεία, εμπορική ανάπτυξη). Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στις 16.674 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των

απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 52%.

**ΔΥΤΙΚΗ
ΠΑΡΑΚΤΙΑ
ΠΕΔΙΑΔΑ ΠΑΦΟΥ** **Στατιστικά στοιχεία**

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Χλώρακας	3201	5356	67,32%	90	3
Κισσόνεργα	1404	2004	42,74%	70	6
Λέμπα	334	506	51,50%	80	4
Έμπα	3664	4855	32,51%	130	3.5
Δήμος Πέγειας	2362	3953	67,36%	200	14

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή Πέγειας ειδικότερα χαρακτηρίζεται από μοναδικό φυσικό περιβάλλον αφού μέρος του Εθνικού δασικού Πάρκου του Ακάμα (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) βρίσκεται εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Πέγειας από όπου περνά και το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4. Υπάρχει επίσης εκδρομικός χώρος στο δάσος Πυκνής καθώς και θαλάσσιες σπηλιές και το νησάκι Γερόνησος στην παραλιακή περιοχή της Πέγειας.

Σημείο αναφοράς στη περιοχή είναι και η κοινότητα Λέμπας η οποία σύμφωνα με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (Αρ. 66.652 ημερ. 3.1.2013) έχει ανακηρυχθεί ως το πρώτο Πολιτιστικό Χωριό της Κύπρου αφού εδώ εδρεύουν, το Κολλέγιο Τέχνης Κύπρου (Cyprus College of Art), το οποίο ιδρύθηκε από τον διακεκριμένο Κύπριο ζωγράφο και καθηγητή Τέχνης Στάς Παράσχο, καθώς και το Αρχαιολογικό Κέντρο Ερευνών του Πανεπιστημίου του Εδιμβούργου (Lemba Archeological Research Center).

Άλλα σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή είναι ο οικισμός χαλκολιθικής εποχής στη Λέμπα, το Μουσείο Μυκηναϊκού Αποικισμού της Κύπρου στην Πέγεια, ο αρχαιολογικός χώρος Μάα-Παλαιόκαστρο, η Βρύση των Πεγειώτισσων στην Πέγεια, Παλαιοχριστιανικές Βασιλικές με ψηφιδωτά στον Αγ. Γεώργιο Πέγειας, και η εκκ. Παναγίας Χρυσελεύσης στην Έμπα (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Ο Δήμος Πέγειας παρουσιάζει ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στην κοινότητα Χλώρακας υπάρχουν μερικές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων την τελευταία δεκαετία έγινε κατασκευή παραλιακού πεζόδρομου Χλώρακας, διαμόρφωση προαυλίου εκκλ. Αγ. Νικολάου στη Χλώρακα, δημιουργία πάρκου στη Χλώρακα (ΕΓΤΑΑ 2007-2013), εξωραϊσμός κεντρικής πλατείας στην Έμπα και εξωραϊσμός 12 χώρων πρασίνου στην Έμπα.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Σε αυτή την κατηγορία έγινε διαμόρφωση παλιάς βρύσης στη Χλώρακα.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκε υπαίθριο αμφιθέατρο στη Χλώρακα. Επιπρόσθετα στην Πέγεια ολοκληρώθηκε πρόσφατα το έργο ‘Δημιουργία αίθουσας πολλαπλών χρήσεων και δημοτικής βιβλιοθήκη»

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Στην περιοχή αυτή λειτουργεί κέντρο ηλικιωμένων στη Χλώρακα (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας), κοινοτικό κέντρο νεολαίας (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) στην Κισσόνεργα και δημοτική βιβλιοθήκη στην Πέγεια. Επίσης στην Πέγεια λειτουργεί πολυδύναμο κέντρο απασχόλησης παιδιών.

ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ ΠΑΦΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Χλώρακας	Κατασκευή/Διαμόρφωση Παραλιακού Πεζόδρομου Διαμόρφωση Παλιάς Βρύσης Διαμόρφωση προαυλίου Αγίου Νικολάου Υπαίθριο αμφιθέατρο Τοιχαράκια περίφραξης σε χώρους πρασίνου. Στέγη ηλικιωμένων Κατασκευή Πάρκου στη Τουριστική Περιοχή (ΕΓΤΑΑ 2007-13)	
Κισσόνεργα	Κοινοτικό κέντρο νεολαίας	
Έμπα	Εξωραϊσμός Κεντρικής Πλατείας Εξωραϊσμός δώδεκα χώρων πρασίνου.	

Δήμος Πέγειας	Δημοτική βιβλιοθήκη Πολυδύναμο κέντρο παιδιών Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και Δημοτική βιβλιοθήκη (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	Παραλιακός πεζόδρομος
----------------------	--	--------------------------

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι υπάρχει υποδομή σε ότι αφορά κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα νεολαίας, βιβλιοθήκες και κέντρα ηλικιωμένων τα οποία ωστόσο πιθανό να μην αρκούν για εξυπηρέτηση των κατοίκων, δεδομένου ότι υπάρχει σημαντική αύξηση πληθυσμού.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντικότητα της περιοχής σε ότι αφορά την ανάπτυξη της τουριστικής περιοχής Πάφου γενικότερα, θα πρέπει να προωθηθούν περαιτέρω έργα εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος. Προς αυτή την κατεύθυνση αναμένεται σύντομα η έναρξη του έργου διαμόρφωσης του παραλιακού πεζόδρομου Πέγειας φάση Α'. Επίσης είναι σε εξέλιξη η δημιουργία παραλιακού πεζόδρομου στην Κισσόνεργα.

Προτεινόμενα έργα

ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΔΙΑΔΑ ΠΑΦΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Χλώρακας	Κέντρο ηλικιωμένων Παραλιακός πεζόδρομος Νηπιαγωγοί-Βρεφονηπιακός σταθμός. Ανάπλαση πλατείας. Κέντρο απασχόλησης ατόμων με ειδικές ανάγκες Θεματικές Διαδρομές Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων. Δημιουργία πάρκου Πολυδύναμο κέντρο Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας Βιβλιοθήκη νέας τεχνολογίας Ποδηλατοδρόμοι Δημιουργία Μουσείου Πλακοστρώσεις Υπαίθριο θέατρο Πολιτιστικό κέντρο
Κισσόνεργα	Διαμόρφωση παραλιακού μετώπου (ΤΠΟ) Παραλιακός Πεζόδρομος

Λέμπα	Εξωραϊσμός πλατείας στο χώρο που βρίσκεται η εκκλησία και τα γραφεία του Κοινοτικού Συμβουλίου Δημιουργία Μουσείου Παραλιακός πεζόδρομος Πολιτιστικές διαδρομές Μονοπάτι της φύσης/Σημεία θέας Ανάπλαση πυρήνα
Έμπα	Ανάπλαση πυρήνα
Δήμος Πέγειας	Διαμόρφωση παραλιακού μετώπου /πεζόδρομου (ΤΠΟ)

Εισηγήσεις

Λόγω της σημαντικής συνεισφοράς της περιοχής στην τουριστική ανάπτυξη της Πάφου συστήνεται η προώθηση περαιτέρω έργων ανάπλασης δημόσιων χώρων με σκοπό την αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων, την προστασία και ανάδειξη του φυσικού πλούτου και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πολύ σημαντική κρίνεται η συνέχιση των έργων ανάπλασης των παραλιακών μετώπων και δημιουργίας παραλιακών πεζοδρόμων στις παραθαλάσσιες κοινότητες. Επίσης σημαντική κρίνεται και η προώθηση έργων στη κοινότητα Λέμπας στα πλαίσια ανακήρυξης της ως το πρώτο πολιτιστικό χωριό της Κύπρου.

Επιπρόσθετα συστήνεται και η προώθηση ήπιας τουριστικής υποδομής, για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, όπως μονοπάτια της φύσης και θεματικές διαδρομές οι οποίες θα ενώνουν τους πυρήνες των κοινοτήτων με τις προστατευόμενες περιοχές, τα αρχαία μνημεία, κλπ.

Παράλληλα, λόγω της σημαντικής αύξησης του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 52%) συστήνεται και η προώθηση έργων παροχής υπηρεσιών για εξυπηρέτηση του τοπικού πληθυσμού (κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα απασχόλησης παιδιών, κλπ.).

4.2.4.11 Περιαστική Πάφος

Η περιαστική περιοχή Πάφου περιλαμβάνει τέσσερις (4) κοινότητες, Τάλα, Τρεμιθούσα, Μεσόγη και Μέσα Χωριό. Στην περιοχή την τελευταία δεκαετία σε όλες τις κοινότητες σημειώθηκε σημαντική αύξηση στον πληθυσμό λόγω της εγγύτητας των κοινοτήτων στην αστική/τουριστική περιοχή Πάφου (προάστια), με ανάλογη εμπορική, οικιστική, βιομηχανική ανάπτυξη. Τη μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού παρουσιάζει η κοινότητα Τρεμιθούσας με 83,9%, με δεύτερη την κοινότητα Τάλας με 67,9%. Ο συνολικός πληθυσμός της

περιοχής ανέρχεται στους 6.011 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού του 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 57,4%.

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΦΟΥ

Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο
-------------------	-------------------------	-------------------------	----------------------	----------	----------------------------

					επαρχίας (km)
Τρεμιθούσα	566	1041	83,92%	280	6
Μέσα Χωριό	440	586	33,18%	320	7
Μεσόγη	1208	1689	39,82%	290	5.5
Τάλα	1605	2695	67,91%	250	6.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Σημεία ενδιαφέροντος στην περιοχή αποτελούν το Μοναστήρι Αγ. Νεοφύτου στην Τάλα, η εκκλησία Αγ. Αικατερίνης στην Τάλα καθώς και η περιοχή του ποταμού και φράγματος Μαυροκόλυμπου (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) μέρος της οποίας βρίσκεται εντός των κοινοτικών ορίων Τάλας.

Στις κοινότητες της περιοχής υπάρχουν μερικές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές, ειδικά στη Μεσόγη (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγινε διαμόρφωση/εξωραϊσμός κοινοτικών πάρκων στην Τρεμιθούσα και στην Τάλα, και ανάδειξη του ποταμού Κλοκκαρκά στη Μεσόγη. επίσης, ολοκληρώθηκε η Α' φάση της ανάπλασης του πυρήνα Μέσα Χωριού.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε εξωραϊσμός παραδοσιακής βρύσης στη Μεσόγη. Επίσης έγινε ανάδειξη του παλιού νερόμυλου Τάλας στα πλαίσια του εξωραϊσμού του κοινοτικού πάρκου.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Δεν υπάρχει υποδομή αυτού του τύπου στην περιοχή.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Εκτός από το κέντρο νεότητας στην Τάλα (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) δεν υπάρχει άλλη δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΦΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Τρεμιθούσα	Κοινοτικό πάρκο	
Μέσα Χωριό	Ανάπλαση πυρήνα – Φάση Α'	

Μεσόγη	Εξωραϊσμός βρύσης Πολιτιστικό κέντρο, κοινοτική βιβλιοθήκη και κέντρο χειροτεχνίας (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)
Τάλα	Τοποτέχνηση/εξωραϊσμός κοινοτικού πάρκου και ανάδειξη παλιού νερόμυλου Κέντρο νεότητας

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει δημόσια υποδομή σε ότι αφορά βιβλιοθήκες, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα ηλικιωμένων, και δεδομένου της συνεχούς αύξησης του πληθυσμού της περιοχής θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο προώθησης κάποιων περιφερειακών έργων στις πιο μεγάλες πληθυσμιακά κοινότητες.

Προτεινόμενα έργα

ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΦΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Τρεμιθούσα	Δημιουργία Μουσείου Ανάπλαση πυρήνα Πολυδύναμο κέντρο Κέντρο ηλικιωμένων Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων.
Μέσα Χωριό	Εξωραϊσμός της πλατείας του χωριού πλησίον της εκκλησίας και των Κοινοτικών κτιρίων και εξωραϊσμός της παλιάς βρύσης Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Νηπιαγωγείο-Βρεφονηπιακός σταθμός Δημιουργία πάρκου Μονοπάτι της φύσης/σημεία θέας
Τάλα	Διαμόρφωση της Πλατείας της κοινότητας και βελτίωση του οδικού δικτύου Τάλα.

Εισηγήσεις

Σε ότι αφορά έργα παροχής υπηρεσιών, λόγω της έλλειψης υποδομής και της τάσης για αύξηση του πληθυσμού (ποσοστό αύξησης 57,4%) είναι επιθυμητό όπως προωθηθούν τέτοιου είδους έργα., ειδικά στις πιο μεγάλες κοινότητες. Τα έργα αυτά ωστόσο συστήνεται όπως λειτουργούν σε περιφερειακό επίπεδο ώστε να εξυπηρετούν όλες τις κοινότητες της περιοχής.

Η προώθηση εξωραϊστικών έργων και έργων ανάπλασης δημόσιων χώρων, αν και δεν αποτελούν προτεραιότητα, είναι επιθυμητά με στόχο την αισθητική βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος των κοινοτήτων. Συστήνεται όπως προτεραιότητα δοθεί σε κοινότητες με παραδοσιακό χαρακτήρα, δηλ. με σημαντικό απόθεμα από παλιές ή/και διατηρητέες οικοδομές (Μεσόγη, Τάλα).

Επιπρόσθετα λόγω της εγγύτητας της περιοχής στην τουριστική περιοχή Πάφου συστήνεται η δημιουργία θεματικών διαδρομών που θα ενώνουν το αστικό κέντρο με τους παραδοσιακούς πυρήνες των κοινοτήτων, τα θρησκευτικά μνημεία της περιοχής και τις περιοχές φυσικής ομορφιάς.

4.2.4.12 Διάριζος-Κελοκέδαρα

Η περιοχή Διάριζου-Κελοκεδάρων, η οποία είναι ορεινή/ημιορεινή περιοχή συμπεριλαμβάνει τις εξής έντεκα (11) κοινότητες, Αγ. Ιωάννης, Αρμίνου, Μεσάνα, Φιλούσα, Σαλαμιού, Κελοκέδαρα, Τραχυπέδουλα, Αγ. Νικόλαο, Πραιτώρι, Κιδάσι και Κέδαρες. Οι μεγαλύτερες κοινότητες της περιοχής είναι η Σαλαμιού και τα Κελοκέδαρα. Οι υπόλοιπες κοινότητες έχουν πληθυσμό που κυμαίνεται από 11 κατοίκους μέχρι 88. Έντεκα (11) κοινότητες παρουσιάζουν

μείωση του πληθυσμού με μεγαλύτερη αυτή στο Πραιτώρι που ανέρχεται στο 56,6%. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 798 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε μείωση πληθυσμού της τάξεως του 10,4%.

ΔΙΑΡΙΖΟΣ-ΚΕΛΟΚΕΔΑΡΑ		Στατιστικά στοιχεία				
Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)	
Τραχυπέδουλα	82	64	-21,95%	520	35	
Κελοκέδαρα	227	193	-14,98%	500	31	
Σαλαμιού	255	265	3,92%	640	37	
Κέδαρες	61	80	31,15%	540	40	
Μεσάνα	50	31	-38,00%	560	40	
Πραιτώρι	53	23	-56,60%	650	42	
Φιλούσα	23	17	-26,09%	590	43	
Κελοκεδάρων						
Αρμίνου	26	24	-7,69%	580	42	
Αγιος Νικόλαος Πάφου	74	61	-17,57%	740	45	
Αγιος Ιωάννης Πάφου	33	29	-12,12%	660	41	
Κιδάσι	7	11	57,14%	300	35	

Χαρακτηριστικά περιοχής

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον αφού βρίσκεται ανάμεσα στις κοιλάδες δύο ποταμών, Ποταμός Διάριζος και Ξερός ποταμός και την τοποθεσία Γκρεμμοί Χανουτάρη (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000). Λόγω των σημαντικών προστατευόμενων περιοχών στην κοινότητα Σαλαμιού έχει δημιουργηθεί πριν μερικά χρόνια το Κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης/

εκπαίδευσης στο παλιό δημοτικό σχολείο της κοινότητας το οποίο εξυπηρετεί μαθητές από όλη την Κύπρο (Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Δίκτυο κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, Στρατηγικός σχεδιασμός για την περιβαλλοντική εκπαίδευση με επίκεντρο την αειφόρο ανάπτυξη).

Οι κοινότητες Αγ. Νικόλαος, Αρμίνου, Κελοκέδαρα, Πραιτώρι, Σαλαμιού και Φιλούσα παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες της περιοχής, και ειδικότερα στη Σαλαμιού και στη Μεσάνα, υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στην Τραχυπέδουλα λειτουργεί και ένα αγροτουριστικό κατάλυμα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Επίσης η περιοχή διαθέτει αρκετά αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία (Μονή Αγ. Γεωργίου των Κομανών, η οποία αναστηλώθηκε από το Τμ. Αρχαιοτήτων, κοντά στη Μεσάνα, Αγ. Μαρίνα στη Φιλούσα, Αγ. Νικόλαος, Αγ. Αντώνιος στο Κέδαρες, Μοναστήρι Παναγίας Σαλαμιώτισσας, Μεσαιωνικό Μοναστήρι Αγ. Σάββα στα Κελοκέδαρα), καθώς και άλλα αξιοθέατα (π.χ. Μεσαιωνικό γεφύρι Τζιέλεφου κοντά στον Αγ. Νικόλαο) (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Κέντρα πληροφόρησης: Στην περιοχή υπάρχει το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης/Εκπαίδευσης στη Σαλαμιού το οποίο εξυπηρετεί μαθητές σχολείων από όλη την Κύπρο και ανήκει στο Δίκτυο Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα πλαίσια του Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με επίκεντρο την Αειφόρο Ανάπτυξη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Πηγή: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου). Πρόσφατα ολοκληρώθηκε και το έργο «Κέντρο Ενημέρωσης Περιηγητών για Στοιχεία του Φυσικού Περιβάλλοντος» (ΕΓΤΑΑ 2014-2020) στην Τραχυπέδουλα το οποίο υλοποιήθηκε λόγω και του ενδιαφέροντος που υπάρχει για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, και ιδιαίτερα για τη γεωλογία της, από φοιτητές και πανεπιστημιακά ιδρύματα.

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγινε λιθόστρωση πυρήνα στην Τραχυπέδουλα, δημιουργία πάρκου στο Αγ. Ιωάννη και διαμόρφωση της πλατείας στη Σαλαμιού Α', Β' και Γ' φάση (Β' και Γ' φάση - ΕΤΠΑ 2007-2013). Πιο πρόσφατα έγινε και η ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου της εκκλησίας Κελοκεδάρων.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε συντήρηση παλιού δημοτικού σχολείου στην Τραχυπέδουλα.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκαν πολιτιστικά κέντρα στα Κελοκέδαρα και στη Σαλαμιού.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει υποδομή αυτού του τύπου στην περιοχή.

ΔΙΑΡΙΖΟΣ-ΚΕΛΟΚΕΔΑΡΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Τραχυπέδουλα	Συντήρηση πρώην δημοτικού σχολείου/ξενώνα Λιθόστρωση πυρήνα Γεωλογικό μοντέλο Κέντρο Ενημέρωσης Περιηγητών για Στοιχεία του Φυσικού Περιβάλλοντος (ΕΓΤΑΑ 2014-2020)	
Κελοκέδαρα	Δημιουργία πολιτιστικού κέντρου Ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου εκκλησίας Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Κελοκεδάρων-Νατάς	
Σαλαμιού	Δημιουργία Πολιτιστικού κέντρου Εξωραϊσμός πλατείας Α' φάση. Δημιουργία κέντρου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Διαμόρφωση πλατείας στην Σαλαμιού Β' και Γ' φάση Ανάπλαση και εξωραϊσμός του πάρκου/χώρου εκδηλώσεων “Κυπάρισσος”.	
Κέδαρες		
Μέσανα		
Φιλούσα Κελοκεδάρων		
Αρμίνου		
Άγιος Ιωάννης Πάφου	Δημιουργία πάρκου	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει καθόλου δημόσια υποδομή σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης), Αν και τέτοια έργα πιθανόν να είναι αναγκαία για να καλύψουν τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού δεν συστήνεται στο παρόν στάδιο να προωθηθούν στις κοινότητες της περιοχής αυτής λόγω του πολύ μικρού πληθυσμού, αφού είναι πιθανός ο κίνδυνος οι κοινότητες να μην είναι σε θέση να λειτουργήσουν και να διαχειριστούν επαρκώς τέτοιου είδους έργα, και αυτά είτε να υπολειμθούν είτε να παραπέσουν σε αχρησία.

Αντιθέτως επειδή στην περιοχή αυτή υπάρχει προοπτική για ανάπτυξη του αγροτουρισμού και οικοτουρισμού, συστήνονται οιήπιες δράσεις βοηθητικής τουριστικής υποδομής.

Προτεινόμενα έργα

ΔΙΑΡΙΖΟΣ-ΚΕΛΟΚΕΔΑΡΑ	Προτεινόμενα έργα
----------------------------	--------------------------

Σαλαμιού	Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Σαλαμιού και Γαλαταριάς Λιθόστρωση δρόμων και αποκατάσταση προσόψεων ιδιωτικών κτιρίων στη Σαλαμιού Δημιουργία ξενώνων για την καλύτερη λειτουργία του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Άγιος Ιωάννης Πάφου	Πολιτιστικό κέντρο Θεματικές Διαδρομές Πολυδύναμο κέντρο Δημιουργία Κέντρου Πληροφόρησης Δημιουργία Μουσείου
Τραχυπέδουλα	Λιθόστρωση δρόμων (γ' φάση) Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης και πάρκου
Αρμίνου	Διαμόρφωση κτιρίου πρώην ΣΠΕ σε εκθεσιακό χώρο παραδοσιακής κατοικίας και κοινοτική βιβλιοθήκη Λιθόστρωση δρόμων
Κέδαρες	Λιθόστρωση δρόμων
Κελοκέδαρα	Λιθόστρωση δρόμων εντός του πυρήνα και αποκατάσταση των προσόψεων των ιδιωτικών σπιτιών

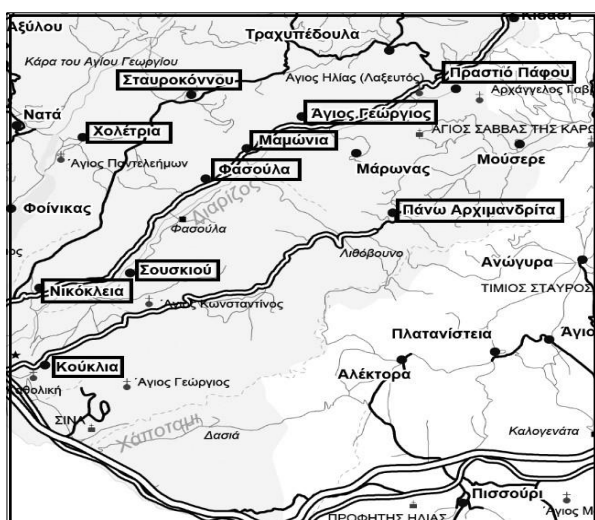
Εισηγήσεις

Λόγω της μείωσης του μόνιμου πληθυσμού συστήνεται όπως στο παρόν στάδιο δοθεί προτεραιότητα σε έργα προσέλκυσης επισκεπτών ώστε να δοθούν κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα του αγροτουρισμού.

Επειδή οι κοινότητες της περιοχής έχουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα και στις κοινότητες της περιοχής, υπάρχουν αρκετές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές, παλιές εκκλησίες, μοναστήρια και γεφύρια, συστήνεται η προώθηση εξωραιοτικών έργων με σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Τέτοια έργα σκοπό έχουν την αισθητική βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος των κοινοτήτων καταστρώντας τις έτσι πιο ελκυστικές τόσο για επισκέπτες όσο και για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων.

Επιπρόσθετα, λόγω της ύπαρξης σημαντικών προστατευόμενων περιοχών συστήνεται η δημιουργία μονοπατιών της φύσης για την περαιτέρω ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού, καθώς και η δημιουργία και άλλων θεματικών διαδρομών (π.χ. στα εκκλησιαστικά μνημεία της περιοχής).

4.4.13 Διάριζος-Κούκλια

Η περιοχή Διάριζου-Κουκλιών η οποία είναι πεδινή/παραθαλάσσια περιοχή περιλαμβάνει εννέα (9) κοινότητες, Σταυροκόβνου, Χολέτρια, Αγ. Γεώργιος, Μαρώνια, Φασούλα, Μούσερε, Πάνω Αρχιμανδρίτα, Νικόκλεια και Κούκλια. Στην περιοχή αυτή βρίσκονται και οι εγκαταλειμμένες κοινότητες Σουσκιού, Πραστιό και Μάρωνας, Κεφαλοχώρι της περιοχής είναι τα Κούκλια με πληθυσμό 892 κατοίκων. Οι κοινότητες Φασούλα, Αγ. Γεώργιος και Σταυροκόβνου είναι οι μόνες που παρουσιάζουν μείωση πληθυσμού μέχρι το 2011, ενώ οι υπόλοιπες παρουσιάζουν αυξητικούς ρυθμούς. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται στους 1.596 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού 2011). Με βάση

τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 16,1%.

ΔΙΑΡΙΖΟΣ-ΚΟΥΚΛΙΑ Στατιστικά στοιχεία

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km)
Πάνω Αρχιμανδρίτα	42	43	2,38%	440	29.5
Μούσερε	0	2	200%	560	34
Σταυροκόβνου	102	56	-45,10%	430	25
Φασούλα Πάφου	57	56	-1,75%	145	24
Μαρώνια	40	51	27,50%	170	25
Αγίος Γεώργιος Πάφου	118	101	-14,41%	190	27
Χολέτρια	240	264	10,00%	140	23
Κούκλια	669	892	33,33%	80	16.5
Νικόκλεια	105	121	15,24%	90	17
Σουσκιού	2	10	400,00%	100	20.5

Χαρακτηριστικά περιοχής

Σημεία αναφοράς στην περιοχή είναι η παραλία Πέτρα του Ρωμιού, ο αρχαιολογικός χώρος Παλαιπάφου με το Ιερό της Παφίας Αφροδίτης στα Κούκλια (συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco) τα οποία είναι μέρος της Πολιτιστικής Διαδρομής Αφροδίτη. Στα Κούκλια βρίσκεται επίσης το πολύ αξιόλογο Μεσαιωνικό μουσείο στη μεσαιωνική έπαυλη των Λουζινιανών και η παλιά εκκλ. Παναγίας Οδηγήτριας (Καθολικής) (Πηγή: Τμήμα

Αρχαιοτήτων). Λόγω των πιο πάνω μνημείων καθώς και λόγω ιδιωτικών επενδύσεων (τουριστικά θέρετρα, γήπεδα γκολφ) στην περιοχή Κουκλιών υπάρχει τουριστική ανάπτυξη.

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν προστατευόμενες περιοχές και συγκεκριμένα οι κοιλάδες του ποταμού Διαρίζου και του Χα Ποτάμι και οι εκβολές των ποταμών Έζουσα, Διαρίζος και Ξερός (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) και άλλες περιοχές φυσικής ομορφιάς (Δάσος Ράντι, Δάσος Ορείτες).

Οι κοινότητες Νικόκλεια, Κούκλια, Πάνω Αρχιμανδρίτα και Σουσκίου παρουσιάζουν ειδικό κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, ιστορικό χαρακτήρα (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Παράρτημα Ζ της Πολιτικής για τη Ρύθμιση και τον έλεγχο στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος στην ύπαιθρο και στα χωριά) και στις κοινότητες Κούκλια και Πάνω Αρχιμανδρίτα υπάρχουν μερικές κηρυγμένες διατηρητέες οικοδομές (Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως). Στις κοινότητες Νικόκλεια και Φασούλα λειτουργούν αγροτουριστικά καταλύματα (Πηγή: Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού).

Έρευνα πεδίου

Με βάση την έρευνα πεδίου, στην οποία ανταποκρίθηκαν οι κοινότητες Κούκλια και Χολέτρια, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι, η έλλειψη υποδομών (εξωραϊστικά, έργα, τουριστικές υποδομές), η αστυφιλία και η έλλειψη κινήτρων για παραμονή των νέων κατοίκων. Ως προτερήματα οι κοινότητες θεωρούν, την εγγύτητα τους στην πόλη της Πάφου, το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και το καλό κλίμα και την ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών χώρων. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι τα έργα τα οποία χρειάζονται για επίλυση των προβλημάτων τους καθώς και ανάπτυξη των κοινοτήτων τους είναι η προώθηση εξωραϊστικών έργων, η δημιουργία τουριστικών υποδομών και δημιουργία κινήτρων για μόνιμη εγκατάσταση των νέων.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγινε εξωραϊσμός πλατείας στην Πάνω Αρχιμανδρίτα και εξωραϊσμός πλατείας εκκλησίας στη Νικόκλεια, και δημιουργία/εξωραϊσμός πάρκων στην Πάνω Αρχιμανδρίτα, στη Σταυροκόρνου, στη Φασούλα, στα Χολέτρια και στον Αγ. Γεώργιο. Επιπρόσθετα, στην κοινότητα Χολέτρια έγινε εξωραϊσμός χώρου γύρω από παλιά βρύση μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Σε αυτή την κατηγορία έγινε εξωραϊσμός παλιάς βρύσης στο Μούσερε, αναστήλωση Κάτω βρύσης στα Κούκλια και ανακαίνιση παλιού δημοτικού σχολείου στο Μούσερε.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Πρόσφατα ολοκληρώθηκε το έργο μετατροπής παλιού δημοτικού σχολείου σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων στα Μαμώνια μέσω του προγράμματος Leader (ΕΓΤΑΑ 2007-2013).

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Δεν υπάρχει δημόσια υποδομή αυτής της κατηγορίας στην περιοχή.

ΔΙΑΡΙΖΟΣ-ΚΟΥΚΛΙΑ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα σε εξέλιξη
Πάνω Αρχιμανδρίτα	Εξωραϊσμός πλατείας-Διαμόρφωση του χώρου αμφιθεατρικά, τοποθέτηση πλακόστρωτου. Εξωραϊσμός Πάρκου-Έγινε σε Τουρκοκυπριακό Τεμάχιο.	
Μούσερε	Ανακαίνιση πρώην Δημοτικού σχολείο Εξωραϊσμός Βρύσης-Αποκατάσταση υφιστάμενης βρύσης.	
Σταυροκόβνου	Δημιουργία πάρκου	
Φασούλα Πάφου	Δημιουργία πάρκου	
Μαμώνια	Προσθηκο-μετατροπές στο υφιστάμενο Δημοτικό Σχολείο και μετατροπή του σε αίθουσα πολλαπλών χρήσεων (Leader 2007-2013)	
Άγιος Γεώργιος Πάφου	Δημιουργία πάρκου	
Χολέτρια	Εξωραϊσμός Πάνω Βρύσης (Leader 2007-2013) Δημιουργία πάρκου Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Νατάς Χολετριών	
Κούκλια Πάφου	Εξωραϊσμός της Κάτω Βρύσης- Πρόκειται για παλιό μνημείο του οποίου έγινε αναστήλωση.	Διαμόρφωση/ανάπλαση κεντρικής πλατείας
Νικόκλεια	Εξωραϊσμός πλατείας εκκλησίας	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω στην περιοχή αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει καθόλου δημόσια υποδομή σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κέντρα απασχόλησης παιδιών, πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, πολιτιστικά κέντρα).

Λόγω των σημαντικών αρχαιολογικών μνημείων της περιοχής τα οποία προσελκύουν επισκέπτες συστήνονται περαιτέρω έργα βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος. Ειδικά σε ότι αφορά τα Κούκλια, κοινότητα στην οποία υπάρχουν σημαντικότερα αρχαιολογικά μνημεία, θετικό είναι το γεγονός ότι εντός του 2020 αναμένεται να αρχίσει η ανάπλαση της κεντρικής πλατείας.

Προτεινόμενα έργα

ΔΙΑΡΙΖΟΣ-ΚΟΥΚΛΙΑ	Προτεινόμενα έργα
-------------------------	--------------------------

Πάνω Αρχιμανδρίτα	Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Πάνω Αρχιμανδρίτας και Μαμωνιών Μετατροπή του πρώην Δημοτικού σχολείου σε Κέντρο Περιβαλλοντικής Μελέτης Εξωραϊστικά έργα (Βρύση, Λίμνη, Ελιόμυλος) Δημιουργία ιστορικής διαδρομής συνολικού μήκους 5,5 χλμ με χαρακτηριστικά στοιχεία σύνδεσης το Σπήλαιο των 318 Πατέρων, τον Αλευρόμυλο. Το Παλαιό Γεφύρι, το εκκλησάκι της Παναγίας Χρυσελεύσας (αρχαίο μνημείο) μέχρι τον Ποταμό Χα ποτάμι Κέντρο ηλικιωμένων Περιβαλλοντική αξιοποίηση της κοιλάδας ‘Χα ποτάμι’ (Natura 2000) Πλακοστρώσεις Δημιουργία πάρκου Ανάπλαση πλατείας
Κούκλια Πάφου	Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Κουκλιών και Νικόκλεια Νηπιαγωγείο-Βρεφονηπιακός σταθμός Γραμμικό/Παραλιακό πάρκο Δημόσια παραλία Πλακοστρώσεις Αναβάθμιση όψεων κτιρίων Δημιουργία καταφυγίου μικρών σκαφών Εγγραφή αγροτικών δρόμων Διαχωρισμός οικοπέδων Σύνδεση των αρχαιολογικών χώρων με το Ναό της Αφροδίτης (Μουσείο Παλαιπάφου) Δημιουργία τουριστικών υποδομών για ορειβατικό τουρισμό, ποδηλατικό τουρισμό, αγροτουρισμό Κίνητρα για δημιουργία επιχειρήσεων παραγωγής τοπικών προϊόντων και δημιουργία οινοποιείων Χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (δημιουργία αιολικού πάρκου) Κίνητρα για Ιχθυοκαλλιέργεια
Νικόκλεια	Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Κουκλιών και Νικόκλεια Εξωραϊσμός παλαιού μύλου και βρύσης
Σταυροκόβου	Εξωραϊσμός περιβάλλοντα χώρου παραδοσιακών βρυσών
Χολέτρια	Δημιουργία περιφερειακού εκπαιδευτικού ιδρύματος Δημιουργία βιομηχανικής/βιοτεχνικής περιοχής Διαχωρισμός οικοπέδων για νέες οικογένειες και δημιουργία κινήτρων για παραμονή νέων στην κοινότητα
Μαμώνια	Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Πάνω Αρχιμανδρίτας και Μαμωνιών
Άγιος Γεώργιος Πάφου	Κατασκευή δρόμου και γέφυρας μεταξύ Αγ. Γεωργίου Πάφου και Μάρωνα

Εισηγήσεις

Λόγω της έλλειψης δημόσιας υποδομής σε ότι αφορά διάφορα κέντρα παροχής υπηρεσιών, θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο υπάρχει ανάγκη για τέτοια έργα να προωθηθούν για εξυπηρέτηση του τοπικού πληθυσμού, δεδομένου ότι οι κοινότητες της περιοχής αναφέρουν ως πρόβλημα της περιοχής την αστυφιλία αφού η έλλειψη υπηρεσιών αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για την παραμονή νέων οικογενειών. Ωστόσο η προώθηση τέτοιων έργων δεν συστήνεται σε άλλες κοινότητες πέραν των

Κουκλιών λόγω του πολύ μικρού τους πληθυσμού και την δυσκολία στην αποτελεσματική λειτουργία/διαχείριση τέτοιων έργων από πολύ μικρές κοινότητες.

Επιπρόσθετα, λόγω των σημαντικών αρχαιολογικών μνημείων της περιοχής έργα αισθητικής βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος των κοινοτήτων καθώς και ήπιας μορφής τουριστικές υποδομές (μονοπάτια της φύσης, θεματικές διαδρομές) δύναται να βοηθήσουν περαιτέρω στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής με εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, την αύξηση του ρεύματος επισκεπτών, την προσέλκυση ιδιωτικών τουριστικών επενδύσεων, οδηγώντας έτσι στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και δημιουργία κινήτρων για παραμονή του νεαρού πληθυσμού.

3.2.5 Αμμόχωστος

Η ελεύθερη Επαρχία Αμμοχώστου απαριθμεί 5 Κοινότητες και 4 Δήμους, με συνολικό πληθυσμό 46.629 μόνιμους κατοίκους (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή Πληθυσμού 2011). Λόγω του μικρού μεγέθους της ελεύθερης Επαρχίας Αμμοχώστου δεν γίνεται διαχωρισμός της Επαρχίας ανά διαμερίσματα οπότε μελετήθηκε ως ενιαία περιοχή.

Πίνακας 3.11: Διαχωρισμός Επαρχίας Αμμοχώστου σε Διαμερίσματα /πληθυσμό

Περιοχή/ Διαμέρισμα	Δήμος/Κοινότητα	Πληθυσμός
Αμμόχωστος	Αγία Νάπα	3.212
	Παραλίμνι	14.963
	Δερύνεια	5.844
	Σωτήρα Αμμοχώστου	5.474
	Λιοπέτρι	4.591
	Φρέναρος	4.298
	Αυγόρου	4.604
	Άχνα (Δασάκι)	2.087
	Αχερίτου (Βρυσούλλες)	1.556

3.2.5.1 Ελεύθερη Επαρχία Αμμοχώστου

Η ελεύθερη Επαρχία Αμμοχώστου, αποτελείται από τέσσερις Δήμους, Παραλίμνι, Αγία Νάπα, Δερύνεια, Σωτήρα, και πέντε (5) κοινότητες, Φρέναρος, Άχνα (Δασάκι), Αυγόρου, Λιοπέτρι, Αχερίτου (Βρυσούλλες). Λόγω της μικρής της έκτασης δεν μπορεί να διαχωριστεί σε διαμερίσματα, ωστόσο μπορεί να γίνει κάποιος διαχωρισμός ανάμεσα στην περιοχή που είναι τουριστικά ανεπτυγμένη (Δήμος Αγ. Νάπας και μέρος του Δήμου Παραλιμνίου, του Δήμου Σωτήρας και της Κοινότητας Λιοπετρίου) και τις λοιπές περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται ως αγροτικές περιοχές (μέρος του Δήμου Παραλιμνίου, του Δήμου Σωτήρας και της Κοινότητας Λιοπετρίου, το Δήμο Δερύνειας και τις κοινότητες Φρενάρους, Αχερίτου, Αυγόρου και Άχνας). Η περιοχή έχει συνολικό πληθυσμό 46.629 (Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή Πληθυσμού 2011). Με βάση τη σύγκριση των απογραφών πληθυσμού 2001 και 2011, η περιοχή σημείωσε αύξηση πληθυσμού της τάξεως του 23,5%. Μέρος της περιοχής αυτής εμπίπτει στα όρια της Βρετανικής βάσης Δεκέλειας-Αγ. Νικολάου (Άχνα, Αχερίτου, Δερύνεια).

Η συνεχής αύξηση πληθυσμού στην περιοχή οφείλεται στην ελκυστικότητα της περιοχής για διαβίωση αφού πέραν της εύκολης προσβασιμότητας δημιουργούνται συνεχώς νέες θέσεις εργασίας στον τουριστικό τομέα (ανέγερση νέων ξενοδοχείων, δημιουργία μαρίνας στην Αγ. Νάπα).

Επιπρόσθετα λόγω της μορφολογίας του εδάφους η οποία ευνοεί τις γεωργικές δραστηριότητες μεγάλο μέρος του πληθυσμού απασχολείται και στον τομέα της γεωργίας.

ΕΠΑΡΧΙΑ**ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ****Στατιστικά στοιχεία**

Κοινότητες /Δήμοι	Απογραφή πληθυσμού 2001	Απογραφή πληθυσμού 2011	% μεταβολή πληθυσμού	Υψόμετρο	Απόσταση από αστικό κέντρο επαρχίας (km) Λάρνακα
Αγία Νάπα	2693	3212	19,27%	45	40.5
Παραλίμνι	11091	14963	34,91%	80	43.5
Δερύνεια	4954	5844	17,97%	65	40
Σωτήρα Αμμοχώστου	4258	5474	28,56%	70	37
Λιοπέτρι	3837	4591	19,65%	45	31
Φρέναρος	3305	4298	30,05%	75	35.5
Αυγόρου	4002	4604	15,04%	40	28
Άχνα	1952	2087	6,92%	50	25
Αχερίτου	1646	1556	-5,47%	20	40

Χαρακτηριστικά περιοχής

Πέραν από τις παραλίες της περιοχής στην ελεύθερη Αμμόχωστο υπάρχουν σημαντικές προστατευόμενες περιοχές και υδροβιότοποι, οι οποίες έχουν συμπεριληφθεί στο δίκτυο Natura 2000, καθώς και στο Ευρωπαϊκό μονοπάτι της φύσης E4, όπως το ακρωτήριο του Κάβο Γκρέκο, η θαλάσσια περιοχή Νησιά, η Λίμνη Παραλιμνίου, ο Ποταμός Λιοπετρίου και το Φράγμα Άχνας (Πηγή: Τμήμα Περιβάλλοντος, Natura 2000) καθώς και άλλες περιοχές φυσικής ομορφιάς (Δάσος Ξυλοφάγου, Δάσος Αγ. Νίκανδρου).

Επίσης στην περιοχή υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός εκκλησιαστικών μνημείων (μεσαιωνικά και βυζαντινά ξωκλήσια) σε όλες τις κοινότητες και Δήμους, και ιδιαίτερα στο Δήμο Σωτήρας. Σημείο αναφοράς στην περιοχή είναι το μεσαιωνικό Μοναστήρι της Αγίας Νάπας το οποίο είναι υπό αναπαλαίωση με σκοπό τη μετατροπή του σε μουσειακό χώρο (Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων).

Έρευνα πεδίου

Σε ότι αφορά την έρευνα πεδίου οι Δήμοι/Κοινότητες της περιοχής δεν εξέφρασαν άποψη.

Υφιστάμενη υποδομή ανά κατηγορία

Κέντρα πληροφόρησης: Υπάρχει το Κέντρο πληροφόρησης Κάβο Γκρέκο (Πηγή: Τμήμα Δασών) το οποίο λειτουργεί και σαν Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Πηγή: Δίκτυο κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, Στρατηγικός σχεδιασμός για την περιβαλλοντική εκπαίδευση με επίκεντρο την αιεφόρο ανάπτυξη, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού).

Αναπλάσεις/Εξωραϊσμοί: Σε ότι αφορά έργα αναπλάσεων έγιναν, η ανάπλαση του παραλιακού μετώπου-αλιευτικού καταφυγίου στην Αγία Νάπα, ο παραλιακός πεζόδρομος Πρωταρά (Α' και Β' φάση), διαμόρφωση πλατείας στο Παραλίμνι, διαμόρφωση κεντρικής πλατείας στις Βρυσούλλες (Αχερίτου) και δημιουργία πάρκων σε όλους τους δήμους και τις κοινότητες. Επίσης ολοκληρώθηκε η φάση Α' του παραλιακού πεζόδρομου Αγίας Νάπας.

Αποκατάσταση/ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων/μνημείων: Έγινε συντήρηση και αποκατάσταση του ρωμαϊκού υδραγωγείου στην Αγία Νάπα μέσω του προγράμματος Interreg III.

Πολιτιστικά κέντρα/Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης: Σε ότι αφορά πολιτιστική υποδομή δημιουργήθηκαν αμφιθέατρα στο Παραλίμνι, στη Δερύνεια, στη Σωτήρα, στο Λιοπέτρι, στο Φρέναρος και στις Βρυσούλλες (Αχερίτου). Στη Δερύνεια λειτουργεί ακόμη το Πολιτιστικό κέντρο κατεχόμενης Αμμοχώστου.

Κέντρα ηλικιωμένων/Κέντρα νεότητας/Βιβλιοθήκες/Κέντρα απασχόλησης παιδιών: Σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων λειτουργούν δυο (2) στέγες ηλικιωμένων στο Παραλίμνι και στο Αυγόρου και ένα κέντρο απασχόλησης ηλικιωμένων στο Αυγόρου (Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας) και πιο πρόσφατα ολοκληρώθηκε η ανέγερση Λέσχης ηλικιωμένων στη Δερύνεια (ΕΓΤΑΑ 2007-2013). Επίσης στην Ελεύθερη Αμμοχώστο λειτουργούν δυο (2) κέντρα νεότητας, στη Σωτήρα και στην Άχνα (Πηγή: Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) και Δημοτική βιβλιοθήκη στη Δερύνεια.

ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	Έργα που εκτελέστηκαν ανά κοινότητα	Έργα υπό εξέλιξη
Αγία Νάπα	Πάρκο παρά το ταχυδρομείο Συντήρηση ρωμαϊκού υδραγωγείου (Interreg III) Εργασίες χώρου αλιευτικού καταφυγίου και εκκλ. Αγ. Γεωργίου (διαμόρφωση παραλιακού μετώπου λιμένα Αγ. Νάπας) Κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης Κάβο Γκρέκο Παραλιακός πεζόδρομος Φάση Α' Αναβάθμιση / συντήρηση ποδηλατόδρομου από Αγία Νάπα προς Κάβο Γκρέκο. Αναβάθμιση ποδηλατοδρόμου επί της λεωφόρου «Νησί».	Ανάπλαση Μεσαιωνικού Μοναστηριού (μετατροπή Μουσειακό χώρο σε

Παραλίμνι	Κατασκευή παραλιακού πεζόδρομου Πρωταρά (Α΄ και Β΄ φάση) Διαμόρφωση πλατείας Αμφιθέατρο Στέγη ηλικιωμένων Λειτουργία Κέντρου Πληροφόρησης Νέων του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου.	Κατασκευή παραλιακού πεζόδρομου Πρωταρά (Γ΄ φάση)
Δερύνεια	Δημοτικό αμφιθέατρο Πολιτιστικό κέντρο κατεχόμενης Αμμοχώστου Λέσχη ηλικιωμένων (ΕΓΤΑΑ 2007-2013)	
Σωτήρα Αμμοχώστου	Εξωραϊστικά σχέδια (παραλιακό αμφιθέατρο Αγ. Θέκλας-επέκταση αμφιθεάτρου Κ.Σ. Διαμόρφωση πάρκων Κέντρο νεότητας Κέντρο κοινωνικών παροχών (ΕΓΤΑΑ 2014- 2020)	
Λιοπέτρι	Αμφιθέατρο Πάρκα/πλακόστρωτα	Βελτίωση καταφυγίων αλιείας, διαμόρφωση του αλιευτικού καταφυγίου και του ποταμού Λιοπετρίου
Φρέναρος	Κατασκευή τριών πάρκων Αμφιθέατρο	
Αυγόρου	Αναπαλαίωση διατηρητέας οικοδομής ‘Τσιμπουρή’ και στέγαση κέντρου απασχόλησης ηλικιωμένων “Ποτέ πια μόνοι στο σπίτι” Στέγη ηλικιωμένων	
Άχνα	Πάρκο έναντι γραφείου Κ.Σ. Πάρκο φράγματος Άχνας-Τοπιοτέχνηση χώρου Κέντρο νέων Άχνας Εξωραϊσμός κυκλικού κόμβου Πάρκο στην είσοδο της κοινότητας	
Αχερίτου	Διαμόρφωση κεντρικής πλατείας και κατασκευή αμφιθεάτρου Διαμόρφωση πάρκου	

Διαπιστώσεις

Με βάση τα πιο πάνω η ελεύθερη περιοχή Επαρχίας Αμμοχώστου διαθέτει στο παρόν στάδιο, με βάση τον πληθυσμό της, ικανοποιητική υποδομή σε ότι αφορά πολιτιστικά κέντρα/θέατρα, αλλά ανεπαρκή υποδομή σε ότι αφορά κέντρα ηλικιωμένων.

Ως εκ τούτου και λόγω της τάσης για αύξηση του πληθυσμού είναι αναγκαίο να μελετηθούν οι ανάγκες της περιοχής και κατά πόσο επιβάλλεται η δημιουργία επιπρόσθετου κέντρου

ηλικιωμένων, αλλά και επιπλέον κέντρα παροχής υπηρεσιών (π.χ. πολυδύναμα κέντρα, κέντρα απασχόλησης παιδιών/νέων).

Επίσης λόγω του ότι η περιοχή είναι ένα από τα σημαντικότερα κέντρα παραθαλάσσιου τουρισμού της Κύπρου θα πρέπει να συνεχιστούν τα έργα βελτίωσης και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος της περιοχής (π.χ. παραλιακοί πεζόδρομοι, ποδηλατόδρομοι, πάρκα, κέντρα πληροφόρησης, κλπ.) αλλά να προωθηθούν και έργα προστασίας και ανάδειξης των προστατευόμενων περιοχών με στόχο την προώθηση του φυσιολατρικού τουρισμού και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Θετικό είναι το γεγονός ότι εντός του 2020 αναμένεται να ξεκινήσει η Β' φάση του παραλιακού πεζόδρομου Αγίας Νάπας, η Γ' φάση του παραλιακού πεζόδρομου Πρωταρά καθώς και το έργο «Βελτίωση καταφυγίων αλιείας, διαμόρφωση του αλιευτικού καταφυγίου και του ποταμού στο Λιοπέτρι.

Προτεινόμενα έργα

ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	Προτεινόμενα έργα
Αγία Νάπα	<p>Ανέγερση υπαίθριου αμφιθεάτρου Διαμόρφωση παραλιακού μετώπου (ΤΠΟ) – Παραλιακός πεζόδρομος Φάση Β' Κέντρο ημερήσιας απασχόλησης ηλικιωμένων Θρησκευτικές διαδρομές Βρεφονηπιακός σταθμός Θεματικό πάρκο Δημιουργία Λαϊκής Γειτονιάς Ποδηλατόδρομοι Εξωραϊσμοί/πλακοστρώσεις Δημιουργία πάρκων/χώρων πρασίνου</p> <p>Αναβάθμιση της οδού Τεύκρου Ανθία και άλλων παρακείμενων δρόμων στην Αγ. Νάπα</p> <p>Διαμόρφωση αστικού πολυλειτουργικού πάρκου</p>
Παραλίμνι	<p>Δημιουργία κλειστής αμφιθεατρικής αίθουσας (στέγαση υφιστάμενου αμφιθεάτρου) Γραμμικό/περιβαλλοντικό πάρκο στη λίμνη Παραλιμνίου Κέντρο ημερήσιας απασχόλησης ηλικιωμένων και ΑΜΕΑ Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου Πρωταρά-Γ' φάση (ΤΠΟ) Ανάπλαση κεντρικής πλατείας /πεζοδρομοποίηση πυρήνα Θρησκευτικές διαδρομές Ποδηλατόδρομοι Βελτιωτικά έργα στα αλιευτικά καταφύγια της Αγίας Τριάδας. Βελτίωση οδικών αρτηριών / λεωφόρων</p>
Δερύνεια	<p>Λαϊκή Αγορά Βελτίωση κοίτης ποταμού και φράγματος στην περιοχή Λούκκος Βαθός Αίθουσα καινοτομίας και πολιτισμού Ανάπλαση κεντρικής περιοχής Θρησκευτικές διαδρομές Αναστήλωση μεσαιωνικών λαγουμιών-Αγ. Κωνσταντίνου</p>

Σωτήρα Αμμοχώστου	Διαμόρφωση παραλιακού πεζόδρομου (ΤΠΟ) Υπαίθριος κινηματογράφος (drive in cinema) Ανάπλαση πυρήνα Κέντρο ημερήσιας απασχόλησης ηλικιωμένων Θρησκευτικές διαδρομές, Γαστρονομικές διαδρομές Πάρκο Αναψυχής και Εκγύμνασης Ποδηλατόδρομοι Βελτίωση οδικών αρτηριών / λεωφόρων
Λιοπέτρι	Τοπιοτέχνηση ποταμού Λιοπετρίου και ανακατασκευή αλιευτικού καταφυγίου και υποδομών αναψυχής (υπάρχει μελέτη) Ποδηλατόδρομος (Λιοπέτρι-ποταμός) Θρησκευτικές διαδρομές
Φρέναρος	Υπαίθριο θέατρο Ανάπλαση πυρήνα Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Θρησκευτικές διαδρομές
Αυγόρου	Ανάπλαση πυρήνα Θρησκευτικές διαδρομές Αναπαλαίωση παραδοσιακού αλευρόμυλου Βελτίωση οδικών αρτηριών / λεωφόρων
Άχνα	Ποδηλατόδρομος φράγματος Άχνας Θρησκευτικές διαδρομές
Άχερίτου	Κέντρο απασχόλησης παιδιών/νέων Θρησκευτικές διαδρομές Βιβλιοθήκη νέας τεχνολογίας Πολυδύναμο κέντρο Δημιουργία Μουσείου

Εισηγήσεις

Σε γενικές γραμμές στην ελεύθερη περιοχή Αμμοχώστου είναι αναγκαία και η εκτέλεση έργων παροχής υπηρεσιών προς τους κατοίκους της περιοχής (κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα απασχόλησης παιδιών κλπ.) λόγω της σημαντικής αύξησης πληθυσμού, αλλά και τα έργα τουριστικού χαρακτήρα λόγω της σημαντικότητας της περιοχής σε ότι αφορά την προσέλκυση τουριστών στην Κύπρο γενικότερα .

Σε ότι αφορά την προώθηση περαιτέρω έργων ανάπλασης δημόσιων χώρων, λόγω της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής, κρίνεται σημαντική η συνέχιση των έργων διαμόρφωσης του παραλιακού/τουριστικού μετώπου της περιοχής (παραλιακοί πεζόδρομοι, επέκταση δικτύου ποδηλατόδρομων). Επίσης λόγω της ύπαρξης σημαντικών προστατευόμενων περιοχών (Natura 2000) συστήνεται η προώθηση έργων προστασίας/αποκατάστασης/ανάδειξης αυτών των περιοχών (π.χ. δημιουργία γραμμικού περιβαλλοντικού πάρκου στη Λίμνη Παραλιμνίου), με στόχο όχι μόνο την προστασία τους αλλά και γενικά τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής με τη δημιουργία ενός ρεύματος φυσιολατρικού τουρισμού, κάτι το οποίο σταδιακά θα επεκτείνει την τουριστική περίοδο και στους χειμερινούς μήνες βελτιώνοντας σημαντικά το πρόβλημα της εποχικότητας των τουριστικών επαγγελματιών στα οποία απασχολείται μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού της περιοχής. Επιπρόσθετα, λόγω της ύπαρξης αρκετών θρησκευτικών μνημείων θα μπορούσαν να επεκταθούν οι υφιστάμενες θρησκευτικές διαδρομές (ΚΟΤ) ή θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια θρησκευτική διαδρομή για όλη την ελεύθερη επαρχία Αμμοχώστου.

Κ ε φ ά λ α ι ο 5

Συμπεράσματα

Είναι προφανές ότι η ύπαιθρος της Κύπρου χαρακτηρίζεται από τη διαφορετικότητα, αφού υπάρχουν περιοχές οι οποίες είναι πεδινές και πολύ κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα, άλλες περιοχές οι οποίες είναι παραθαλάσσιες με ανεπτυγμένο των παραθαλάσσιο τουρισμό, ορεινές περιοχές στις οποίες η προσβασιμότητα είναι πιο δύσκολη από ότι σε άλλες, και περιοχές οι οποίες λόγω τοποθεσίας (ως αποτέλεσμα της κατοχής) είναι πιο απομακρυσμένες από αστικά κέντρα. Ως εκ τούτου κάποιες περιοχές γνωρίζουν συνεχή ανάπτυξη (πληθυσμιακή, οικιστική, βιομηχανική, εμπορική, τουριστική) ενώ άλλες περιοχές έχουν παραμείνει στάσιμες, χωρίς κίνητρα για την παραμονή μόνιμου πληθυσμού, γήρανση του τοπικού πληθυσμού με τον κίνδυνο εγκατάλειψης να είναι ορατός σε κάποιες περιπτώσεις.

Από τη μελέτη της Κυπριακής υπαίθρου με βάση το διαχωρισμό της σε διαμερίσματα/περιοχές φαίνεται ότι κάποιες περιοχές έχουν πλεονεκτικότερη θέση από άλλες και ως εκ τούτου σε κάθε περιοχή θα πρέπει να τεθούν και διαφορετικές προτεραιότητες σε ότι αφορά την πορεία ανάπτυξης μιας περιοχής.

5.1 Περιοχές προτεραιότητας

5.1.1 Ορεινές/Ημιορεινές περιοχές (Περιοχή μελέτης Εθνικής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη των Κοινοτήτων Τρόδους)

Οι περιοχές οι οποίες εμπίπτουν στην Εθνική Στρατηγική για την Ανάπτυξη των Κοινοτήτων Τρόδους και οι οποίες εμπίπτουν στα όρια των Επαρχιών Λευκωσίας και Λεμεσού, αλλά και οι ορεινές κοινότητες των επαρχιών Λάρνακας και Πάφου, σε σύγκριση με τις πεδινές/παραθαλάσσιες περιοχές έχουν προφανή μειονεκτήματα (λόγω μορφολογίας και γεωγραφίας) σε ότι αφορά την προσβασιμότητα και την εγγύτητα σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ως αποτέλεσμα σε πολλές κοινότητες παρατηρείται τάση για εγκατάλειψη από τους νέους, γήρανση του τοπικού πληθυσμού και στασιμότητα στην ανάπτυξη, με εξαίρεση μικρό αριθμό κοινοτήτων οι οποίες έχουν καταστεί περιφερειακά κέντρα των ορεινών περιοχών, στις οποίες συγκεντρώνονται σημαντικές υπηρεσίες και στις οποίες παρατηρείται ακόμη και αύξηση στον πληθυσμό (π.χ. Κυπερούντα, Πλάτρεις, Κακοπετριά). Επίσης σε κάποιες περιοχές (π.χ. Μαραθάσα, Κρασοχώρια Λεμεσού) έχει παρατηρηθεί ανάπτυξη του Αγροτουριστικού ρεύματος ως αποτέλεσμα ιδιωτικών επενδύσεων σε συνέργεια με κάποια δημόσια έργα και δράσεις προώθησης από τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού. Σε άλλες περιοχές ωστόσο (π.χ. Πιτσιλιά Λευκωσίας, Ορεινή Λευκωσίας, Μόρφου, Περιοχή Κελοκεδάρων-Διαρίζου, Περιοχή Στρουμπιού, Περιοχή Ασγάτας) αν και παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να τύχουν εκμετάλλευσης για αύξηση της επισκεψιμότητας, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι πολύ περιορισμένη έως και ανύπαρκτη.

Παρά τα μειονεκτήματα στην προσβασιμότητα, οι ορεινές/ημιορεινές κοινότητες της Κύπρου βρίσκονται σε ένα περιβάλλον το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς όφελος τους αφού ο φυσικός πλούτος (περιοχές Natura 2000 και άλλες περιοχές περιβαλλοντικής σημασίας) και τα ανεκτίμητης αξίας ιστορικά/θρησκευτικά μνημεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προσέλκυση περαιτέρω τουρισμού αλλά και τη δημιουργία ενός διαφορετικού τουριστικού ρεύματος. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο Τουρισμός αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πηγές εισοδήματος για την Κύπρο θα πρέπει να γίνει προσπάθεια ούτως ώστε η Κύπρος να καταστεί τουριστικό κέντρο το οποίο θα προσφέρει ένα ιδιαίτερο τουριστικό προϊόν αφού πλέον σε ότι αφορά τον παραθαλάσσιο τουρισμό ο ανταγωνισμός που υπάρχει από άλλους κοντινούς και φτηνούς προορισμούς της Μεσογείου είναι τεράστιος. Θα πρέπει λοιπόν να γίνουν περαιτέρω προσπάθειες για ανάπτυξη του αγροτουρισμού, και σε άλλες περιοχές στις οποίες δεν έχει αναπτυχθεί ακόμη και να ενισχυθεί το αγροτουριστικό προϊόν στις περιοχές που έχουν καταστεί αγροτουριστικά κέντρα.

Ως εκ τούτου οι ορεινές/ημιορεινές περιοχές της Κύπρου θα πρέπει να θεωρηθούν περιοχές ύψιστης προτεραιότητας με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του φυσιολατρικού τουρισμού, γαστρονομικού, θρησκευτικού και τουρισμού περιπέτειας, με στόχο τη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου. Παράλληλα με την ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος θα επιτευχθεί και ο στόχος της συγκράτησης του πληθυσμού με τη δημιουργία ιδιωτικών επενδύσεων και νέων θέσεων εργασίας.

Με βάση τα πιο πάνω οι κατηγορίες έργων που θα πρέπει να θεωρηθούν ως προτεραιότητες για τις ορεινές/ημιορεινές περιοχές, και ειδικότερα αυτές που παρουσιάζουν μείωση πληθυσμού, είναι έργα ανάπτυξης και ανάδειξης των παραδοσιακών χαρακτηριστικών των κοινοτήτων (εξωραϊσμοί, αναπλάσεις πυρήνων, συντήρηση διατηρητέων οικοδομών) έργα ανάδειξης και αξιοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος (γραμμικά πάρκα, κέντρα πληροφόρησης), έργα ανάδειξης/συντήρησης αρχαίων μνημείων/κτιρίων, αλλά και έργα αξιοποίησης των περιοχών Natura 2000 και άλλων περιοχών περιβαλλοντικής σημασίας.

Έργα παροχής υπηρεσιών (π.χ. πολιτιστικά κέντρα, πολυδύναμα κέντρα, κέντρα ηλικιωμένων, κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κλπ.), δεν θα πρέπει να προωθούνται ως έργα προτεραιότητας στις συγκεκριμένες περιοχές στο παρόν στάδιο. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται δυσκολία ως προς τη διαχείριση/λειτουργία τέτοιων έργων και μη αποτελεσματική αξιοποίηση τους λόγω του μικρού μόνιμου πληθυσμού κάποιων κοινοτήτων. Θα πρέπει να γίνει προσπάθεια ώστε τα υφιστάμενα κέντρα παροχής υπηρεσιών να αξιοποιηθούν πλήρως και να χρησιμοποιούνται όπου αυτό είναι δυνατόν σε περιφερειακό επίπεδο, και η δημιουργία νέων τέτοιων έργων να προωθείται στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες της κάθε περιοχής/διαμερίσματος, και μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει αποδεδειγμένα απόλυτη ανάγκη (π.χ. λόγω παντελούς έλλειψης κέντρων παροχής υπηρεσιών ή λόγω σημαντικής αύξησης του μόνιμου πληθυσμού).

5.1.2 Περιοχές φυσικής καλλονής

Το γεγονός ότι η περιοχή του Ακάμα έχει κηρυχθεί προστατευόμενη περιοχή (Natura 2000) είχε ως αποτέλεσμα οι κοινότητες της περιοχής να συναντήσουν σημαντικά εμπόδια στην προσπάθεια τους για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Ωστόσο λόγω του ότι η περιοχή του Ακάμα αποτελεί μια περιοχή μέγιστης περιβαλλοντικής σημασίας και ήδη προσελκύει αριθμό επισκεπτών, θα πρέπει να τύχει περαιτέρω εκμετάλλευσης και προβολής ούτως ώστε να αποτελέσει κέντρο εναλλακτικού τουρισμού και συγκεκριμένα φυσιολατρικού τουρισμού/οικοτουρισμού ενισχύοντας έτσι το τουριστικό προϊόν της Κύπρου γενικότερα. Ως εκ τούτου η περιοχή της χερσονήσου του Ακάμα θα πρέπει να θεωρηθεί περιοχή προτεραιότητας και στις κοινότητες της περιοχής θα πρέπει να προωθηθούν παρόμοια έργα όπως αυτά που αναφέρονται πιο πάνω για τις ορεινές/ημιορεινές περιοχές.

Η περιοχή Τυλλιρίας, η οποία είναι η πιο απομακρυσμένη περιοχή της Κύπρου από τα μεγάλα αστικά κέντρα, για αρκετές δεκαετίες, και λόγω κατοχής, ήταν προσβάσιμη κυρίως από την Επαρχία Πάφου (παραλιακός δρόμος από Πόλη Χρυσοχούς), ενώ από την επαρχία Λευκωσίας η πρόσβαση ήταν αρκετά δύσκολη αφού η σύνδεση της με τη Λευκωσία γινόταν μέσω του οδικού δικτύου Τροόδου. Ως αποτέλεσμα η περιοχή Τυλλιρίας δεν σημείωσε την ανάπτυξη που παρατηρείται σε άλλες παραθαλάσσιες περιοχές της Κύπρου. Θετική εξέλιξη αποτέλεσε η πρόσφατη διάνοιξη του οδοφράγματος Λιμνίτη γεγονός που διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό την πρόσβαση από την Επαρχία Λευκωσίας αλλά και από τις Επαρχίες Λάρνακας και Αμμοχώστου. Λαμβάνοντας υπόψη τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην περιοχή καθώς και το γεγονός ότι το μοναδικό φυσικό περιβάλλον της Τυλλιρίας συνδυάζει βουνό/δάσος/θάλασσα και είναι σε μεγάλο βαθμό ανέγγιχτο από ανθρώπινες παρεμβάσεις, η περιοχή της Τυλλιρίας θα πρέπει να θεωρηθεί περιοχή προτεραιότητας ούτως ώστε όπως και στην περίπτωση του Ακάμα να καταστεί κέντρο εναλλακτικού τουρισμού. Η αξιοποίηση της περιοχής αυτής θα έχει ως αποτέλεσμα την προσέλκυση ενός διαφορετικού επισκέπτη ο οποίος θα επιζητά ένα πιο ήσυχο περιβάλλον πιο κοντά στη φύση σε αντίθεση με τα πολυπληθή τουριστικά θέρετρα της Κύπρου. Στις κοινότητες της περιοχής θα πρέπει να προωθηθούν παρόμοια έργα όπως αυτά που αναφέρονται πιο πάνω για τις ορεινές/ημιορεινές περιοχές και την περιοχή του Ακάμα.

5.1.3 Περιοχές σημαντικής αρχαιολογικής/ιστορικής σημασίας και φυσικής ομορφιάς

Στην περιοχή Πόλεως Χρυσοχούς παρατηρείται τα τελευταία χρόνια αύξηση του τουριστικού ρεύματος χωρίς ωστόσο όμως η περιοχή να μπορεί να ανταγωνιστεί τα μεγάλα τουριστικά κέντρα της Κύπρου. Ωστόσο η περιοχή αυτή έχει προοπτική για περαιτέρω προσέλκυση επισκεπτών λόγω του παραθαλάσσιου της χαρακτήρα καθώς και της εγγύτητας της σε περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς (Ακάμας, Τυλλιλία), αλλά και λόγω της ιστορικής/αρχαιολογικής σημασίας της (Αρχαίο Βασίλειο Μαρίου-Αρσινόης). Η περιοχή προσφέρεται για την περαιτέρω ανάπτυξη του παραθαλάσσιου τουρισμού στην Πόλη Χρυσοχούς αλλά και για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις παραπλήσιες κοινότητες οι οποίες θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα με στόχο την προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων στον αγροτουρισμό δίνοντας την ευκαιρία στον επισκέπτη να επιλέξει ένα εναλλακτικό τόπο διαμονής πολύ κοντά στη θάλασσα. Ως εκ τούτου η περιοχή Πόλεως Χρυσοχούς θα πρέπει να θεωρηθεί περιοχή προτεραιότητας και να προωθηθούν παρόμοια έργα όπως αυτά που αναφέρονται πιο πάνω για τις ορεινές/ημιορεινές περιοχές και τις περιοχές Ακάμα και Τυλλιλίας.

Η περιοχή των ποταμών Πεντάσχοινο-Βασιλικού στην Επαρχία Λάρνακας (περιοχή Ζυγίου) παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια σημαντική ανάπτυξη στον τομέα του Αγροτουρισμού συνδυάζοντας τον παραδοσιακό χαρακτήρα των κοινοτήτων με την εγγύτητα στη θάλασσα, και την ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών χώρων. Η περιοχή θα πρέπει να στηριχθεί περαιτέρω ούτως ώστε να καταστεί κέντρο εναλλακτικού τουρισμού αξιοποιώντας τη στρατηγική της θέση ανάμεσα σε δύο μεγάλα αστικά/ τουριστικά κέντρα (Λεμεσός, Λάρνακα), την ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών χώρων και την κοινότητα Ζυγίου (αλιευτικό καταφύγιο, ψαροταβέρνες) η οποία προσελκύει σημαντικό αριθμό επισκεπτών ώστε να αποτελέσει μια επιπρόσθετη επιλογή για διαμονή στον επισκέπτη που θέλει συνάμα να βρίσκεται κοντά αλλά όχι εντός των κύριων τουριστικών περιοχών. Ως εκ τούτου η περιοχή θα πρέπει να θεωρηθεί περιοχή προτεραιότητας και να προωθηθούν παρόμοια έργα όπως αυτά που αναφέρονται και στις πιο πάνω περιοχές προτεραιότητας.

Η περιοχή Σταυροβουνίου στην Επαρχία Λάρνακας αν και αποτελεί μια περιοχή εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς, στην οποία υπάρχουν συγκεντρωμένα και πολλά σημαντικά θρησκευτικά μνημεία, δεν έχουν γίνει σχεδόν καθόλου ενέργειες για προώθηση του αγροτουρισμού. Λόγω της εγγύτητάς της στην αστική/τουριστική Λάρνακα ωστόσο, και λόγω του δασώδους χαρακτήρα της περιοχής, των παραδοσιακών πυρήνων των κοινοτήτων και την ύπαρξη πληθώρας σημαντικών θρησκευτικών μνημείων η περιοχή θα μπορούσε να προωθηθεί ως αγροτουριστικός προορισμός ο οποίος θα λειτουργεί ως υποστηρικτικό/εναλλακτικό προϊόν στο τουριστικό ρεύμα της πόλης της Λάρνακας. Ως εκ τούτου η περιοχή θα πρέπει να θεωρηθεί περιοχή προτεραιότητας και να προωθηθούν παρόμοια έργα όπως αυτά που αναφέρονται και στις πιο πάνω περιοχές προτεραιότητας.

5.2 Λοιπές περιοχές της υπαίθρου

Οι λοιπές περιοχές της Κυπριακής υπαίθρου οι οποίες δεν αναφέρονται πιο πάνω παρουσιάζουν συνεχή ανάπτυξη (πληθυσμιακή, οικιστική, βιομηχανική, εμπορική, τουριστική). Οι περιοχές αυτές λόγω της εύκολης προσβασιμότητας, της εγγύτητας τους σε μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και λόγω των πλεονεκτημάτων που έχουν ως αποτέλεσμα της τουριστικής ανάπτυξης είναι περιοχές η οποίες αποτελούν πόλο έλξης για μόνιμη εγκατάσταση ειδικά για τους νέους της Κύπρου. Ωστόσο στις περιοχές αυτές λόγω της συνεχούς αύξησης του πληθυσμού παρουσιάζονται ανάγκες προώθησης κυρίως έργων παροχής υπηρεσιών (π.χ. πολιτιστικά κέντρα, πολυδύναμα κέντρα, κέντρα ηλικιωμένων, νηπιαγωγεία, κέντρα απασχόλησης παιδιών, κέντρα νεότητας, βιβλιοθήκες, κλπ.) στις περιπτώσεις όπου οι ανάγκες του τοπικού πληθυσμού δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από υφιστάμενες δημόσιες και ιδιωτικές υποδομές.

5.2.1 Περιαστικές-Πεδινές περιοχές

Οι περιαστικές κοινότητες της επαρχίας Λευκωσίας (νότια και δυτικά της αστικής περιοχής) λόγω της εγγύτητάς τους στην πρωτεύουσα χαρακτηρίζονται από συνεχή ανάπτυξη ως εκ τούτου δεν μπορούν να θεωρηθούν περιοχές προτεραιότητας. Οι περιοχές αυτές δεν έχουν ιδιαίτερη προοπτική για τουριστική ανάπτυξη οπότε οποιαδήποτε έργα (έργα παροχής υπηρεσιών) προωθηθούν στην περιοχή, στόχο πρέπει να έχουν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

5.2.2 Περιαστικές-Παραθαλάσσιες περιοχές (Τουριστικές)

Οι Περιαστικές/Τουριστικές/Παραθαλάσσιες περιοχές της κυπριακής υπαίθρου (Λάρνακα, Λεμεσός, Πάφος, Αμμόχωστος) αν και περιλαμβάνουν κοινότητες με αγροτικές/γεωργικές εκτάσεις έχουν σημαντικά πλεονεκτήματα (εύκολη προσβασιμότητα, οικονομικά οφέλη από τον παραθαλάσσιο τουρισμό και την ανάπτυξη της γεωργίας) και χαρακτηρίζονται από συνεχή ανάπτυξη. Λόγω της συνεχούς αύξησης του πληθυσμού στην περιοχή θα πρέπει να προωθούνται όπου είναι αναγκαία έργα παροχής υπηρεσιών στους κατοίκους της περιοχής. Λόγω της τουριστικής ανάπτυξης των παραθαλάσσιων περιοχών των κοινοτήτων θα πρέπει επίσης να προωθηθούν έργα υποστηρικτικής τουριστικής υποδομής τα οποία, σε συνδυασμό με ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις στις αστικές/παραθαλάσσιες περιοχές, θα συνδέουν τις αστικές/παραθαλάσσιες περιοχές με την κοντινή ύπαιθρο και τους παραδοσιακούς πυρήνες των κοινοτήτων με στόχο τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος των τουριστικών/αστικών περιοχών (π.χ. ποδηλατόδρομοι από αστικές/τουριστικές περιοχές στους πυρήνες των κοινοτήτων, θεματικές διαδρομές, μονοπάτια της φύσης, ανάπλαση παραδοσιακών πυρήνων, κλπ.).

5.2.3 Λοιπές πεδινές/γεωργικές περιοχές

Οι λοιπές πεδινές/γεωργικές περιοχές (π.χ. Κοκκινοχώρια Λάρνακας και Αμμοχώστου, Περιοχή Αθηνών) παρουσιάζουν συνεχή αύξηση πληθυσμού (λόγω της εύκολης προσβασιμότητας σε αστικά κέντρα και λόγω της ανάπτυξης της γεωργίας αφού είναι πεδινές, κλπ.) Οι περιοχές αυτές δεν έχουν ιδιαίτερη προοπτική για τουριστική ανάπτυξη, οπότε στην περιοχή θα πρέπει να προωθηθούν κυρίως έργα παροχής υπηρεσιών για βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

5.2.4 Περιοχές Natura 2000 και περιοχές εξαιρετικής ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας

Στις περιοχές οι οποίες δεν είναι περιοχές προτεραιότητας συστήνεται να προωθούνται έργα τα οποία αφορούν και αξιοποιούν περιοχές Natura 2000 και περιοχές περιβαλλοντικής σημασίας (π.χ. Επαρχία Αμμοχώστου, Περιαστική Λάρνακα, Περιαστική Λεμεσός, κ.α.), καθώς και τοποθεσίες εξαιρετικής ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας (π.χ. αρχαιολογικοί χώροι αρχαίων βασιλείων Ταμασσού, Ιδαλίου, Κουρίου, Αμαθούντας, Κούκλια-Παλαίπαφος, κ.α.) με στόχο όχι μόνο την προστασία τους αλλά και την ανάδειξη και αξιοποίησή τους για τουριστικούς σκοπούς και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου γενικότερα με την ενίσχυση του φυσιολατρικού και πολιτιστικού τουρισμού.

5.3 Οριζόντιες δράσεις/έργα

Σε ότι αφορά την προσπάθεια για προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, φυσιολατρικού τουρισμού, γαστρονομικού, θρησκευτικού και τουρισμού περιπέτειας) η εκτέλεση έργων υποδομής δεν αρκεί από μόνη της για την αύξηση επισκεψιμότητας και θα πρέπει να προωθηθούν παράλληλα και οριζόντιες δράσεις προώθησης του τουριστικού προϊόντος όπως π.χ.:

- συνέχιση/στήριξη του έργου που έχει επιτελέσει μέχρι σήμερα ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού με ενίσχυση/επέκταση υφιστάμενων αλλά και δημιουργία επιπρόσθετων θεματικών διαδρομών και δημιουργία/ εκτύπωση βοηθητικού έντυπου υλικού (οδηγών/χαρτών) για χρήση από τους επισκέπτες.
- περαιτέρω προώθηση του πιο πάνω έντυπου υλικού όχι μόνο σε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες αλλά και σε αγροτουριστικά καταλύματα ώστε ο επισκέπτης που διαμένει σε αγροτουριστικό κατάλυμα κάποιας κοινότητας να ενημερώνεται για όλα τα σημεία ενδιαφέροντος της περιοχής με αποτέλεσμα τη διακίνηση του τουριστικού ρεύματος και σε κοινότητες οι οποίες δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη τουριστικά.
- εκπαίδευση των υπαλλήλων των αγροτουριστικών καταλυμάτων ώστε να παρέχονται υψηλού επιπέδου υπηρεσίες αλλά και να μπορούν να ενημερώνουν τους επισκέπτες για τα σημεία ενδιαφέροντος της περιοχής και να προωθούν π.χ. τα τοπικά προϊόντα.

- συχνή ενημέρωση των διαδικτυακών σελίδων των Κοινοτικών Συμβουλίων και δημιουργία ιστοσελίδας για κοινότητες που δεν έχουν προς το παρόν ιστοσελίδα, ούτως ώστε να υπάρχει η δυνατότητα πληροφόρησης για όλες τις κοινότητες μέσω διαδικτύου.

Θετικό είναι το γεγονός ότι στις κοινότητες της υπαίθρου είναι σε εξέλιξη η υλοποίηση του έργου για την Ανάπτυξη Νησίδων Ελεύθερης Πρόσβασης στο Διαδίκτυο στους πυρήνες των κοινοτήτων, ώστε να δίνεται η δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης στο διαδίκτυο τόσο στους κατοίκους όσο και στους επισκέπτες. Εκτός από την επίτευξη του κύριου στόχου που είναι η εύκολη πρόσβαση των κατοίκων της υπαίθρου στο διαδίκτυο και κατ'έκταση στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση θα δώσει τη δυνατότητα και στους επισκέπτες στην ύπαιθρο να έχουν πρόσβαση συμβάλλοντας έτσι έμμεσα στην ανάπτυξη του τουρισμού των περιοχών αυτών ως αποτέλεσμα π.χ. της προβολής των περιοχών αυτών μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης.

5.4 Κριτήρια επιλεξιμότητας Έργων/Δράσεων

1. Αναπλάσεις δημόσιων χώρων παραδοσιακών κοινοτήτων

Η παρέμβαση αφορά σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις/ έργα ανάπλασης/εξωραϊσμού δημόσιων χώρων (πλατείες, πυρήνες) σε αγροτικούς δήμους/ κοινότητες με σημαντικό απόθεμα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ή ειδικό, ιστορικό χαρακτήρα (όπως αυτές ορίζονται από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως), και σημαντικά αρχαία και ιστορικά μνημεία, με σκοπό την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής / πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και την ολική αισθητική βελτίωση των κοινοτήτων, με απώτερο στόχο την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα του αγροτουρισμού.

Συγκεκριμένα οι προτεινόμενες παρεμβάσεις αναμένεται, μέσω της αναβάθμισης του τοπικού περιβάλλοντος και της ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής παρέμβασης, να έχουν ως αποτέλεσμα την προσέλκυση επισκεπτών/τουριστών, την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και απασχόλησης, την δημιουργία νέων εισοδημάτων από εναλλακτικές δραστηριότητες και κατεπέκταση τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου.

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις μπορούν να περιλαμβάνουν έργα βελτίωσης ή κατασκευής λιθόστρωτων, εξωραϊσμούς τοίχων αντιστήριξης, δημιουργία πεζοδρομίων και περιορισμένου αριθμού χώρων στάθμευσης για επισκέπτες/τουρίστες, τοποθέτηση αστικού εξοπλισμού (παγκάκια, ανθόνες, κτλ), δημόσιους χώρους υγιεινής, περιορισμένης κλίμακας ανοικτών χώρων διεξαγωγής εκδηλώσεων (μικρά αμφιθέατρα), παιδικές χαρές, συστήματα φωτισμού και σκίασης, κτλ.

Στην παρέμβαση θα πρέπει υποχρεωτικά να περιλαμβάνεται και η αναβάθμιση όψεων ιδιωτικών και δημόσιων κτιρίων που εφάπτονται της πλατείας/δρόμου, ώστε να επιτυγχάνεται η συνολική αισθητική αναβάθμιση του δημόσιου χώρου (εξαιρούνται τα κτίρια με οικονομική δραστηριότητα στον τομέα του αγροτουρισμού).

Επίσης στα πλαίσια της παρέμβασης θα πρέπει υποχρεωτικά να περιλαμβάνεται η υπογειοποίηση υπηρεσιών και να γίνεται χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (τοποθέτηση αυτόνομων φωτοβολταϊκών φωτιστικών).

Η προτεινόμενη κατηγορία δράσεων θα εφαρμοστεί σε αγροτικούς δήμους και κοινότητες με σημαντικό απόθεμα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ή ειδικό, ιστορικό χαρακτήρα (όπως αυτές ορίζονται από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως), και σημαντικά αρχαία και ιστορικά μνημεία.

Προτεραιότητα θα δίνεται σε κοινότητες της περιοχής Τροόδους (κριτήριο αξιολόγησης) οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως αρχιτεκτονικά και ιστορικά αξιόλογες με βάση την Εθνική Στρατηγική για την Ανάπτυξη των Ορεινών Κοινοτήτων (ΕΣΑΟΚ).

Επιπρόσθετα συστήνεται όπως το Μέτρο του ΠΑΑ το οποίο θα αφορά στη χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα αγροτουρισμού να έχει τις ίδιες περιοχές εφαρμογής με το παρόν μέτρο, με στόχο την εξασφάλιση συμπληρωματικότητας και μεγιστοποίηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων.

Για το σκοπό αυτό συστήνεται όπως ετοιμαστεί κατάλογος με τις επιλέξιμες κοινότητες.

Το ανώτατο ύψος της προτεινόμενης επένδυσης θα μπορεί να φτάσει μέχρι τα 2.500.000€, αναλόγως της έκτασης του έργου.

2. Πολυδύναμα κέντρα κοινωνικών παροχών

Σύμφωνα με το Προσχέδιο Μελέτης Καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης της κυπριακής γεωργίας (Ανάλυση SWOT), το ποσοστό φτώχειας στις αγροτικές περιοχές βρίσκεται σε πολύ ψηλά επίπεδα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινωνικών υποδομών κυρίως σε θέματα στήριξης των νέων οικογενειών καθώς επίσης και σε παροχές κοινωνικής πρόνοιας προς τους ηλικιωμένους και άλλες ευάλωτες ομάδες εντείνει το πρόβλημα αφού απασχολεί σε θέματα οικογενειακής φροντίδας σημαντικό δυναμικό από την αγορά εργασίας.

Σημαντική αναγνωρίζεται και η έλλειψη δημόσιων συγκοινωνιών για μεταφορά παιδιών ή/και ηλικιωμένων σε χώρους παροχής κοινωνικών υπηρεσιών που θα μπορούσαν να στηρίζουν τη συλλογικότητα και κατ' επέκταση τη βιώσιμη λειτουργία μικρού αριθμού υποδομών κοινωνικής πρόνοιας.

Ενόψει των πιο πάνω καθίσταται αναγκαία η χρηματοδότηση δράσεων με σκοπό τον εμπλουτισμό του κοινωνικού και πολιτιστικού εξοπλισμού της περιοχής και στη δημιουργία υποδομών που θα παράσχουν εξειδικευμένες εξυπηρετήσεις, σε κοινωνικές ευάλωτες κατηγορίες, με στόχο την κοινωνική ευημερία των κατοίκων της υπαίθρου.

Συγκεκριμένα, οι παρεμβάσεις αφορούν στη δημιουργία **κτιριακής υποδομής για στέγαση πολυδύναμων κέντρων κοινωνικών παροχών** σε αγροτικές κοινότητες/δήμους με πληθυσμό άνω των 2.000 κατοίκων, για τις ακόλουθες χρήσεις:

A) Πολυδύναμα κέντρα φροντίδας/δημιουργικής απασχόλησης ηλικιωμένων/ΑΜΕΑ/ανεργού πληθυσμού (ευάλωτες ομάδες).

Στα κέντρα αυτά μπορεί να παρέχεται βοήθεια και εξυπηρέτηση σε ηλικιωμένους και άλλες ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού κατά τη διάρκεια της μέρας συμπεριλαμβανομένης της παροχής γευμάτων και καθαρισμού ρούχων αλλά και παροχή χώρου ιατρικών εξετάσεων από ιατρικούς επισκέπτες, κτλ. Σε πολύ ειδικές περιπτώσεις και όπου αποδειγμένα υπάρχει ανάγκη (ολοκλήρωση μελέτη βιωσιμότητας και διασφάλιση αποτελεσματικών δομών διαχείρισης) δύναται η δυνατότητα δημιουργίας κέντρων διανυκτέρευσης ηλικιωμένων/ ΑΜΕΑ ή/και αναβάθμισης υφισταμένων τέτοιων υποδομών.

B) Πολυδύναμα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης νέων και παιδιών.

Στα κέντρα αυτά τα οποία απευθύνονται στους νέους/παιδιά, θα συνδυάζεται η παροχή διαφόρων μαθημάτων, ηλεκτρονικών υπολογιστών, χορού, θεάτρου, ζωγραφικής, μαγειρικής, γυμναστική κλπ. ή η φιλοξενία φυσικής ή και ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης, κτλ).

Γ) Πολυδύναμα κέντρα παροχής υπηρεσιών.

Τα κέντρα αυτά θα παρέχουν διάφορες υπηρεσίες στο σύνολο του πληθυσμού μιας κοινότητας, όπως παροχή μαθημάτων, διοργάνωση ομιλιών, παρουσιάσεων, παροδικών εκθέσεων, πολιτιστικών εκδηλώσεων, αιμοδοσιών, στέγαση κοινοτικού ιατρείου/φαρμακείου, βιβλιοθήκη).

Δύνεται η δυνατότητα (και ενθαρύνεται όπου είναι εφικτό) η δημιουργία κέντρων τα οποία θα συνδιάζουν τις πιο πάνω υπηρεσίες.

Σημειώνεται ότι παρόλο που στα πλαίσια της δράσης αυτής δίνεται η δυνατότητα χρηματοδότησης της ανέγερσης νέων κτιρίων για τη στέγαση των υπό αναφορά χρήσεων, προτεραιότητα θα δίνεται στην ανακαίνιση υφιστάμενων κτιρίων (κριτήριο βαθμολόγησης) ούτως ώστε να προωθείται η αξιοποίηση του υφιστάμενου αποθέματος κτιριακών εγκαταστάσεων στις αγροτικές περιοχές, όπως για παράδειγμα εγκαταλελημένα σχολεία, άλλα κοινοτικά κτίρια, κτλ.

Οι παρεμβάσεις θα λαμβάνουν επιπρόσθετη βαθμολογία εάν αποδεδειγμένα το κτίριο που θα ανακαινισθεί/ ανεγερθεί θα εξυπηρετεί και κατοίκους άλλων κοινοτήτων (περιφερειακό έργο). Θα πρέπει να υπάρχει δηλαδή κάποιο συμφωνητικό έγγραφο μεταξύ της κοινότητας στην οποία θα γίνει το έργο μαζί με άλλη/ες γειτονική κοινότητα/ες στις οποίες θα δίνεται δυνατότητα να εξυπηρετούνται από το συγκεκριμένο κτίριο.

Οι κοινότητες κατά την υποβολή της αίτησης θα πρέπει υποχρεωτικά να υποβάλουν «Επιχειρηματικό πλάνο» (βλέπε Αξιολόγηση Δημόσιων Παρεμβάσεων ΠΑΑ σελ. 30)

Επίσης στα πλαίσια του Μέτρου θα είναι υποχρεωτική η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (συγκεκριμένα η τοποθέτηση φωτοβολταϊκών συστημάτων στα κτίρια).

Η προτεινόμενη κατηγορία δράσεων θα εφαρμοστεί σε Κοινότητες και Δήμους αγροτικών περιοχών με πληθυσμό άνω των 2.000 κατοίκων με βάση την τελευταία απογραφή πληθυσμού (θα γίνει το 2021).

- για Δήμους/Κοινότητες με πληθυσμό από 2.000 μέχρι 4.000, ανώτατο κόστος προτεινόμενης επένδυσης €1.000.000 συμπ. ΦΠΑ.
- για Δήμους/Κοινότητες με πληθυσμό άνω των 4.000, ανώτατο κόστος προτεινόμενης επένδυσης €1.500.000 συμπ. ΦΠΑ.

3. Περιφερειακές δημοτικές Αγορές Γεωργικών και Παραδοσιακών Προϊόντων

Σύμφωνα με το Προσχέδιο Μελέτης Καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης της κυπριακής γεωργίας (Ανάλυση SWOT), είναι αναγκαίο όπως παρθούν μέτρα με σκοπό την ενίσχυση του θεσμού της λειτουργίας των Λαϊκών Αγορών. Επειδή οι αγορές αυτές παρατηρήθηκε ότι συμβάλουν και στην αύξηση των εναλλακτικών εισοδημάτων των κατοίκων της υπαίθρου και κατ' επέκταση της αναβάθμισης του βιοτικού τους επιπέδου λόγω της προσέλκυσης τουρισμού, κρίνεται απαραίτητη η συμπερίληψη σχετική δράσης στο ΠΑΑ 2021-2027.

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις αφορούν στην ανέγερσή μικρής κλίμακας κτιρίων δημοτικών παραδοσιακών αγορών / εξωραϊσμού του περιβάλλοντος χώρου αλλά και στην αποκατάσταση και αναβάθμιση υφιστάμενων μέσω της ενίσχυσης /διάσωσης και ανάδειξης του παραδοσιακού τους χαρακτήρα με σκοπό την επαναχρησιμοποίησή τους από υφιστάμενους και νέους πωλητές αγροτικών και παραδοσιακών προϊόντων.

Παρόλο που το ιδιοκτησιακό καθεστώς του έργου θα ανήκει στην Τοπική Αρχή η διαχείριση είναι απαραίτητο όπως παραχωρηθεί σε οργανωμένα σύνολα αγροτών/παραγωγών.

Η δράση αυτή αναμένεται να έχει ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση της εμπορικής δραστηριότητας στη περιοχή παρέμβασης μέσω της αναβάθμιση των συνθηκών στέγασης, εμπορίας και εργασίας υφιστάμενων και νέων πωλητών δημιουργώντας ταυτόχρονα και ένα ευχάριστο περιβάλλον για τους ντόπιους αλλά και για τους επισκέπτες, βελτιώνοντας όχι μόνο την επιχειρηματικότητα αλλά και την ελκυστικότητα της με αποτέλεσμα την προσέλκυση και άλλων εμπορικών δραστηριοτήτων και ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας/απασχόλησης στην γύρω περιοχή.

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν θα αφορούν σε έργα περιφερειακού χαρακτήρα.

Οι ΑΤΑ κατά την υποβολή της αίτησης θα πρέπει υποχρεωτικά να υποβάλουν «Επιχειρηματικό πλάνο» (βλέπε Αξιολόγηση Δημόσιων Παρεμβάσεων ΠΑΑ σελ. 30)

Επίσης στα πλαίσια του Μέτρου θα είναι υποχρεωτική η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (π.χ. τοποθέτηση φωτοβολταϊκών συστημάτων), αλλά και η λήψη πρόνοιας/διευθετήσεων αποτελεσματικής και πρόσβασης στάθμευσης των αγροτών και των επισκεπτών.

Η προτεινόμενη κατηγορία δράσεων θα εφαρμοστεί σε Δήμους και συμπλέγματα Δήμων και Κοινοτήτων των αγροτικών περιοχών με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων με βάση την τελευταία απογραφή πληθυσμού (θα γίνει το 2021).

- για Δήμους/Κοινότητες με πληθυσμό από 5.000 μέχρι 10.000, ανώτατο κόστος προτεινόμενης επένδυσης €500.000 συμπ. ΦΠΑ.
- για Δήμους/Κοινότητες με πληθυσμό άνω των 10.000, ανώτατο κόστος προτεινόμενης επένδυσης €750.000 συμπ. ΦΠΑ.

4. Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης υφιστάμενων δημόσιων κτιρίων/χώρων σε αγροτικές περιοχές

Παρόλο που στο Προσχέδιο της Ανάλυσης SWOT δεν γίνεται ειδική αναφορά στην συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής καθώς και την χρήση βιώσιμης ενέργειας στα πλαίσια της υλοποίησης αλλά και της λειτουργίας κοινοτικών έργων, κρίνεται σημαντική η λήψη ανάλογων μέτρων με σκοπό τουλάχιστον την ενεργειακή προσαρμογή τους.

Η προτεινόμενη παρέμβαση αφορά στην ενεργειακή αναβάθμιση υφιστάμενων δημόσιων κτιρίων σε αγροτικές περιοχές, και αφορά δημόσια κτίρια τα οποία είναι σε χρήση, π.χ σχολεία, ιατρικά κέντρα, πολυδύναμα κέντρα παροχής υπηρεσιών, κέντρα ηλικιωμένων, τα οποία έχουν κτιστεί πριν το 2009 χρονολογία που ξεκίνησε η εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας και κρίνονται ενεργοβόρα.

Το Μέτρο μπορεί να περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες εργασιών: αλλαγή θυρών, θερμομόνωση τοίχων και στεγών, τοποθέτηση φωτοβολταϊκών συστημάτων, αλλαγή λαμπτήρων.

Τα προτεινόμενα έργα θα πρέπει να αφορούν ένα σύνολο δήμων και κοινοτήτων μιας επαρχίας ή και περιοχής με κατώτατο όριο προϋπολογισμού τα 150.000€.

Η προτεινόμενη δράση αφορά σε υφιστάμενα κτίρια και συγκεκριμένα σε κτίρια που έχουν εξασφαλίσει άδεια οικοδομής πριν το 2009.

Επίσης θα πρέπει να είναι σε συνεχή χρήση (όχι κτίρια τα οποία υπολειπονται ή λειτουργούν σπάνια).

Τα προτεινόμενα έργα θα πρέπει να έχουν περιφερειακό χαρακτήρα δηλαδή να αφορούν σύνολο παρεμβάσεων σε αριθμό έργων δήμων και κοινοτήτων μιας επαρχίας ή και περιοχής με κατώτατο όριο προϋπολογισμού τα 150.000€. και ανώτατο τις 250.000€.

Παρεμβάσεις μικρής κλίμακας για την Αναβάθμιση Υποδομών Υγείας και Παιδείας

Σύμφωνα με το προσχέδιο της Μελέτης Καταγραφής της Υφιστάμενης κατάστασης ης κυπριακής γεωργίας (Παρ.10.3) παρατηρείται μεγάλη ανάγκη για ενίσχυση των δομών εκπαίδευσης και υπηρεσιών υγείας αλλά και απουσία της αξιοποίησης των τεχνολογιών για παροχή τηλεϊατρικής φροντίδας σε απομακρυσμένες κοινότητες, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα ζωής όσο και την επιθυμία παραμονής στην ύπαιθρο τόσο των οικογενειών με μικρά παιδιά και εφήβους όσο και των ατόμων τρίτης ηλικίας. Επιπρόσθετα, το ανεπαρκές οδικό δίκτυο για μετάβαση σε περιφερειακές γειτονικές υποδομές αλλά και η έλλειψη δημόσιων συγκοινωνιών για μεταφορά των παιδιών ή/και ηλικιωμένων σε αυτές δεν ενισχύουν την συλλογικότητα και την βιώσιμη λειτουργία περιφερειακών υποδομών.

Επειδή η δημιουργία υποδομών πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και περιφερειακών νοσοκομείων/ιατρικών κέντρων, συνεπάγεται ψηλό κόστος, και δεν εμπίπτει 100% στους στόχους του παρόντος προγράμματος, προτείνεται όπως στα πλαίσια του ΠΑΑ 2021-2027 προωθηθούν μικρής κλίμακας παρεμβάσεις με σκοπό την ενίσχυση της αποτελεσματικής αξιοποίησης των υφιστάμενων δομών.

Ενόψει των πιο πάνω, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις της κατηγορίας αυτής αποσκοπούν στην κτιριακή αναβάθμιση των υποδομών υγείας, παιδείας αλλά και άλλων κατηγοριών εξυπηρέτησης (βλέπε ΚΕΠ) στις περιοχές της υπαίθρου με στόχο την βελτίωση των συνθηκών παροχής και πρόσβασης των κατοίκων στις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Συγκεκριμένα, τα προτεινόμενα έργα θα αφορούν σε μικρής κλίμακας παρεμβάσεις σε υποδομές που φιλοξενούν ήδη τέτοιες υπηρεσίες και χρήζουν βελτιώσεων ώστε να καταστούν κατάλληλες και ασφαλείς για χρήση από τους κατοίκους της περιοχής παρέμβασης. Επίσης προτείνεται η συμπερίληψη της δυνατότητας χρηματοδότησης /εξασφάλισης κάποιου μέσου μεταφοράς από και προς τις υποδομές αυτές με σκοπό την ενίσχυση της πρόσβασης και άρα της μέγιστης αξιοποίησης /βιωσιμότητας τους.

Οι παρεμβάσεις θα λαμβάνουν επιπρόσθετη βαθμολογία εάν αποδεδειγμένα το κτίριο που θα ανακαινισθεί θα εξυπηρετεί και κατοίκους άλλων κοινοτήτων (περιφερειακό έργο). Θα πρέπει να υπάρχει δηλαδή κάποιο συμφωνητικό έγγραφο μεταξύ της κοινότητας στην οποία θα γίνει το έργο μαζί με άλλη/ες γειτονική κοινότητα/ες στις οποίες θα δίνεται δυνατότητα να εξυπηρετούνται από το συγκεκριμένο κτίριο.

Επίσης στα πλαίσια του Μέτρου θα είναι υποχρεωτική η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (συγκεκριμένα η τοποθέτηση φωτοβολταϊκών συστημάτων στα κτίρια).

Απαραίτητη η εξασφάλιση δέσμευσης του αρμόδιου υπουργείου για χρηματοδότηση της αναβάθμισης του απαραίτητου εξοπλισμού (σε περίπτωση που το έργο θα υλοποιηθεί από ΕΠ).

Οι παρεμβάσεις πρέπει να αφορούν κτίρια που είναι σε συνεχή χρήση (όχι κτίρια τα οποία υπολειπόμενα ή λειτουργούν σπάνια).

Τα προτεινόμενα έργα θα πρέπει να έχουν οριζόντιο-περιφερειακό χαρακτήρα δηλαδή να αφορούν σύνολο παρεμβάσεων σε αριθμό έργων δήμων και κοινοτήτων μιας επαρχίας ή και περιοχής με κατώτατο όριο προϋπολογισμού τα 150.000€. και ανώτατο τις 250.000€.

- i) σε κοινότητες με πληθυσμό άνω των 2.000.

- ii) Συστήνεται η δημιουργία καινοτόμων και διαδραστικών κέντρων πληροφόρησης τα οποία θα αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών. Σε ότι αφορά στην υλοποίηση τέτοιων έργων θα πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες σε συνεργασία με τον ΚΟΤ για προώθηση και διαφήμιση του έργου ώστε να διασφαλιστεί η επισκεψιμότητα στο Κέντρο Πληροφόρησης που θα δημιουργηθεί. Παράλληλα οι τοπικές αρχές θα πρέπει να αποδείξουν ότι είναι σε θέση να λειτουργήσουν τα κέντρα πληροφόρησης (πλάνο λειτουργίας, ύπαρξη/πρόσληψη προσωπικού, έξοδα λειτουργίας, κλπ.).

